

T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**İRANLILARIN TÜRKİYE GÖÇÜNE İLİŞKİN
MEDYADA OLUŞTURULAN ALGININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FARSHİD PİROUZNİA

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Yavuz AKÇİ

BOLU, TEMMUZ - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Farshid PİROZNİA tarafından hazırlanan “**İranlıların Türkiye Göçüne İlişkin Medyada Oluşturulan Algının İncelenmesi**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından İletişim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 25/07/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Doç. Dr. Yavuz AKÇİ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Tülin SEPETCİ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Arif YILDIZ
Malatya Turgut Özal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 21/06/2023 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 7 olarak tespit edilmiştir.

.....

FARSHİD PİROUZNİA

ÖZET

İRANLILARIN TÜRKİYE GÖÇÜNE İLİŞKİN MEDYADA OLUŞTURULAN ALGININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FARSHİD PİROUZNIÂ

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. YAVUZ AKÇİ)

BOLU, TEMMUZ - 2023

XIV + 143

Göç ve göçün nedenleri arasında siyasi, ekonomik ve güvenlik gibi etkenleri başat öğeler olarak saymak mümkündür. Bu etkenler arasında medya ve medya algısı etkisi bakımından dikkat çekicidir. Modern İran tarihi boyunca pek çok nedenden ötürü İran en fazla göç veren ülkeler arasına girmiş bir ülkedir. Özellikle 1979 tarihinde gerçekleşen İran İslam Devrimi sonrasında göçler yoğunluk kazanmıştır. Son on yıl içerisinde gerçekleşen göçlerdeki medyanın rolü ve oluşturduğu etkisinden dolayı daha önceki göçlerden farklılaştığını söylemek mümkündür. İran’da son on yıl içerisinde gerçekleşen göçlerde medya algısının etkisini ele almayı hedefleyen çalışmada konuya giriş mahiyetinde algı olgusu kısaca ele alınacak, bunun akabinde İran’da göç olgusu genel olarak konu edilecektir. Sonrasında sosyal medyada yayınlanan reklamlar ve seçilen gazeteler ve de göç ile ilgili özel olarak yayın yapan TV kanalları üzerinden göç olgusu ele alınacak ve bu yayınların gerçekleşen göçlere etkisi ayrıntıları ile ele alınacaktır.

Bu amaç doğrultusunda İran’da yaşayan 12 İranlı ve Türkiye’ye göç etmiş 12 İranlı ile yapılan mülakatlarda medyanın Türkiye’ye göç konusunda yarattığı algının etkisi araştırılmıştır.

Sosyal medya reklamları, TV kanallarında yayın yapan dizilerde işlenen göç teması ve göçle ilgili reklamlar çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Sonuç olarak her olguda pek çok etkenin rolü olduğu göz önüne alınarak medya yayınlarının göçü teşvik eden söylemlerin etkili olduğu ve karşı söylem olarak İran ulusal medya yayınlarında yer verilen göç karşıtlığının ise zayıf kaldığı tespit edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: İran, Türkiye, Göç, İletişim Araçları, Sosyal Medya.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF PERCEPTION CREATED BY THE MEDIA REGARDING THE IMMIGRATION OF IRANIANS TO TURKEY

MA THESIS

FARSHİD PİROUZNIÄ

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES

(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. YAVUZ AKÇI)

BOLU, JULY 2023

XIV + 143

It is possible to say that the political, economic issues and security factor are among the main causes of migration. Media and media perception is very remarkable in aspect of it's affect. Throughout modern Iran history, Iran community is one of the most migrator countries. Especially, after Islamic Revolution in 1979, the migrations became much more. The migrations in recent 10 years is some different from other migrations in order to the affect and role of media and social media. In this article we aim the assesment of the power of media at migrations in Iran population in recent 10 years and firstly we subject the perception concept, then migration in Iran generally.

With this respect we investigated the effect of Turkish media on the migration via interviews with 12 Iranish people living in Iran and 12 Iranish people migrated to Turkiye.

The advertisements in social media, TV series with migration topic and reclaims for migration consist of the focus point for the article. As a conclusion, we can put forward that although there are many multiple effective factors in every case, but the statements that encourage the people for migration in media much more effective and anti-migration statements of Iran national media broadcastings main noneffective.

KEYWORDS: Iran, Turkiye, Migration, The Communication TOOLS, Social Media.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xii
TEŞEKKÜR	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. GÖÇ	4
1.1 Göç Kavramı	4
1.2 Göçün Nedenleri.....	5
1.2.1 Doğal Afetler.....	5
1.2.2 Ekonomik Nedenler.....	6
1.2.3 Siyasal Nedenler.....	7
1.2.4 Sosyal-Kültürel Nedenler.....	8
1.3 Göçün Türleri	9
1.4 Göç Kuramları	9
1.4.1 Ravenstein'in Göç Kanunları	9
1.4.2 Everett Lee (İtme – Çekme) Göç Kuramı	12
1.4.3 Petersen'in Göç Tipleri	13
1.4.4 Neoklasik Göç Kuramı.....	14
1.4.5 Kesişen (Stouffer'in) Fırsatlar Kuramı	14
1.4.6 Denge Kuramı	15
1.4.7 İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı.....	15
1.4.8 Merkez – Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı.....	16
1.4.9 Yeni Ekonomi Kuramı	16
1.4.10 Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı)	17
1.4.11 Göç Sistemleri Kuramı.....	17
1.5 Göçün Sonuçları ve Etkileri	18
1.5.1 Göç Edilen Ülkedeki Etkiler	19
1.5.2 Göç Veren Ülkedeki Etkileri.....	22
1.5.3 Göçmenler Üzerindeki Etkisi.....	22
1.6 Göçün Tarihi.....	26
1.6.1 Tarihteki Büyük Göçler.....	27
1.7 Türkiye'deki Göç Olgusu / Türkiye'deki Göçler	31
1.7.1 Türkiye'ye Gelen Göçler.....	32

İKİNCİ BÖLÜM	37
2. İRAN VE GÖÇ	37
2.1 İran Hakkında Genel Bilgiler	37
2.1.1 İslamiyet'ten Önce İran Tarihi	38
2.1.2 İslamiyet'ten Sonra İran Tarihi	38
2.2 İran Kültürünün Karakteristik Özellikleri	40
2.2.1 Kültür Tanımı ve İran'daki Kültür Kavramı	41
2.2.2 Demografik Açıdan İran.....	42
2.3 Tarihsel Süreçte İran'dan Giden Göçler.....	43
2.3.1 Hindistan Göçü.....	44
2.3.2 Türkiye'ye Göçler (Cumhuriyet'ten Önce).....	46
2.3.3 Batı Ülkelerine Göçler	49
2.4 Tarihsel Sürecinde İran'a gelen Göçler	52
2.4.1 Çağdaş Dönemden Önceki Göç Hareketleri	52
2.4.2 Çağdaş Dönemde İran'a Göç Hareketleri.....	54
2.5 İran'dan Türkiye'ye Gelen Göçmenler	58
2.5.1 Tarihsel Süreç (Cumhuriyet Sonrası).....	58
2.5.2 Göç İstatistikleri	59
2.5.3 Göçmenlerin Yerleştirildiği Şehirler	62
2.5.4 Göçmenlerin Yaşamları.....	62
2.5.5 Göçmenlerin Dil ve İletişimleri.....	68
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	69
3. İRANLILARIN TÜRKİYE GÖÇÜNE İLİŞKİN MEDYADA OLUŞTURULAN ALGININ İNCELENMESİ	69
3.1 Araştırmanın Metodolojisi	69
3.1.1 Problemin Tanımı.....	69
3.1.2 Araştırmanın Amacı	71
3.1.3 Çalışmanın Sınırlıkları	73
3.1.4 Araştırmanın Yöntemi.....	74
3.1.5 Veri Toplama Araçları	75
3.2 İranlıların Türkiye Algısı.....	77
3.2.1 Kültürel Algı	78
3.2.2 Sosyoloji ve Toplumsal Yapı Algısı	83
3.2.3 Ekonomi Algısı	93
3.3 Farsça Medya Araçlarında Türkiye Algısı	100
3.3.1 Farsça Televizyon Kanalları ve Medya Kuruluşları	101
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	108
4. İRAN DIŞINDA FARŞÇA TELEVİZYON KANALLARIN VE MEDYA KURULUŞLARIN TÜRKİYE ALGISI.....	108
4.1 Web Siteleri	114
BEŞİNCİ BÖLÜM	118
5. SOSYAL MEDYA.....	118
ALTINCI BÖLÜM	123
6. GENEL ETKİLER.....	123

6.1 Medyanın Göç Üzerindeki Etkisi	127
SONUÇ	130
KAYNAKLAR.....	135
EKLER	143

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 Mültecilerin Türkiye’de ikamet edebileceği iller yeşil renkle belirt .	63
Şekil 2.2 Türkiye Üniversitelerinde Öğrenci alım Reklamı.	65
Şekil 3. 1 İran televizyon kanalların Legoları. Kaynak: abpa.ir	102
Şekil 3. 2 “Didar der İstanbul”, “İstanbul’da Görüşme” Filmi.....	104
Kaynak: sevenartpedia.ir.....	104
Şekil 3.3 “Adam Barfi” Kardan Adam filmi. Kaynak: khoobo.com	105
Şekil 3.4 “Akvaryum” filmi. Kaynak: sevenartpedia.ir	106
Şekil 3.5 “Motreb”, “Çalgıcı” filmi. Kaynak: virgool.io	107
Şekil 4.1 İran dışından yayın yapan ve en çok izlenen Farsça televizyon kanallarının logoları.	109
Kaynak: didbaniran.ir.....	109
Şekil 4.2 GEM TV’nin en çok izlenen ve en iyi dizi sıralamasında yer alan dizileri. Kaynak: plaza.ir	110
Şekil 4.3 Farsça Uydu Televizyon Kanallarında Türkiye’de Konut Alımı Reklamı. Kaynak: paydarblog.ir	112
Şekil 4.4 Kaynak: www.khabaronline.ir.....	115
Şekil 4.5 Türkiye’ye göç ve eğitim ile ilgili Farsça web sitelerinde yer alan reklam. Kaynak: varzesh3.com	116

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göçün en fazla olduğu ilk 5 ülke, 2017. Kaynak: TÜİK.	60
Tablo 2.2: Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göçün en fazla olduğu ilk 5 ülke, 2019.	61
Tablo 2.3: Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göçün en fazla olduğu ilk 5 ülke, 2021.	61
Tablo 2.4: TÜİK. Türkiye'ye gelen göçün en fazla olduğu ilk 5 il, 2021.....	62
Tablo 2.5 İkamet İzni İle Türkiye'de Bulunan İlk 10 Uyruk. Kaynak: TÜİK .	66
Tablo 2.6 Öğrenci İkamet İzni ile Türkiye'de Bulunan İlk 10 Uyruk.	66
Tablo 3.1: Çalışmaya Katılan Türkiye'ye Göç Eden İranlı Göçmenlerin Profili İle ilgili Temel Bilgiler	75
Tablo 3.2: Çalışmaya Katılan İran'da Yaşayan İranlıların Profili İle İlgili Temel Bilgileri	76
Tablo 3.3: Ülke uyruklarına göre konut satışları, 2019. Kaynak: TÜİK	95
Tablo 3.4: Ülke uyruklarına göre yabancı uyruklulara konut satışları.....	96
Tablo 3.5 Ülke uyruklarına göre konut satışları, 2021. Kaynak: TÜİK.....	97
Tablo 3.6 Ülke uyruklarına göre konut satışları, 2022. Kaynak: TÜİK.....	98

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşmiş Milletler

BAİBÜ : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

BM : Birleşmiş Milletler

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

IOM: International Organization for Migration / Uluslararası Göç Örgütü

MÖ : Milattan Önce

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UN : United Nations

UNHCR : United Nations High Commissioner for Refugees

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında, "Medya ve İletişim Araçlarında İranlıların Türkiye'ye Göçüne İlişkin Algıların İncelenmesi" başlığı altında Farsça iletişim araçlarının Türkiye içerikli yayınları incelenmiş; medya ve sosyal medyanın oluşturduğu imajla İranlıların Türkiye ile ilgili algıları analiz edilmiştir. Ayrıca bu algının son yıllarda İran'dan Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketine etkileri incelenmiştir. Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde göçün tarihsel süreci kavramsal olarak ele alınmıştır. İkinci bölümde, İran hakkında genel bilgi verilip İran'dan gerçekleşen göçler ve İran'a yapılan göçlere değinilmiştir. Tezin son bölümünde ise çalışmanın metodolojisi açıklanıp çalışmanın ana konusu olan medyanın yarattığı algı, İranlıların Türkiye ile ilgili algıları ve bu algıların göçün üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Bu tez çalışmasında pek çok kişiden yardım aldım. Bu fırsatı değerlendirip yardımlarını benden esirgemeyen bütün hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür etmek isterim.

Başta tez konusu seçimi ve belirlenmesinden tezin bitirilmesine kadar geçen süreçte büyük bir sabır ve anlayışla beni yönlendiren, değerli bilgilerinden faydalandığım saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Yavuz AKÇİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın en iyi kararlarından birinin yüksek lisans eğitimi için Bolu İzzet Baysal Üniversitesi'ni seçmek olduğunu söyleyebilirim. Yüksek lisans döneminde okuldaki pek çok hocam hem bilimsel hem de manevi anlamda hayatıma katkı sağladığını belirtmem gerekir. Bu vesileyle değerli hocalarım Prof. Dr. Hasan TUTAR, Prof. Dr. Himmet KARADAL, Prof. Dr. Samettin Gündüz, Prof. Dr. Aydemir OKAY, Prof. Dr. Selami ÖZSOY ve diğer hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışma aşamalarını takip edip çalışma sürecinde hep yanımda olan, yardımlarını benden esirgemeyen Hande VİŞNE, Fatma BATKİTAR ve Ali Osman BAŞAR'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tezin saha çalışması, görüşmeleri ve tezimin her aşamasında yardımlarını benden esirgemeyen Merve KARABULUT, Oğuzhan KELEŞ, Fatma B.

BATKİTAR, Fahime PİROUZNİA, Mehdi SAFAYİ, Elif DIĞIROĞLU, Günay GASIMOVA ve diğer arkadaşlarıma ayrıca teşekkür etmem gerekir.

Ve de hayatımda hep yanımda olan, yüksek lisans dönemim sürecinde motivasyonumu yüksek tutan arkadaşım, dostum, eşim sevgili Fatma Zehra YÜCEL PİROUZNİA'ya teşekkür ederim.

Yaşamımda bana doğru yolu gösteren, hayatıma anlam veren, desteklerini benden esirgemeyen annem, babam ve aile fertlerime minnetlerimi sunarım.

Tez çalışmasının görüşmesine katılan ve saha çalışmalarında bana önemli katkılar sağlayan Türkiye’de bulunan İranlı göçmenlere de teşekkür ederim.

Bir de en büyük teşekkürlerimi Türkiye’de bulunduğum süreçte, bu ülkeyi kendi ülkem gibi bana sevdiren, her zaman samimi davranışlarıyla yabancılık çekmeme izin vermeyen bütün Türk halkını sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

İnsanlık tarihine kadar uzanan "göç olgusu" günümüzde yoğun bir şekilde devam etmektedir. İnsanoğlu, tarih boyunca çeşitli nedenlerle yer değişiklikleri yaşamıştır. Zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleşen insanların yaşam yeri değişimleri bazen kısa süreli bazen de uzun süreli olarak gerçekleşmiştir. İnsanlar tarih boyunca doğal afetler, savaş, siyasi ve dini baskılar gibi nedenlerle zorunlu olarak yaşadığı yeri terk edip başka yerlere göç etmişlerdir. Bunun yanı sıra çoğu zaman insanlar daha iyi bir yaşam kalitesi elde etmek için de göç hareketi gerçekleştirmişlerdir.

XIX. yüzyıla kadar daha çok zorunlu olarak gerçekleşen göç hareketleri XIX. yıldan itibaren ekonomik nedenlerle daha iyi bir yaşam elde edilebilmesi için gönüllü olarak devam etmiştir. Özellikle bu dönemde uluslararası göç hareketleri eskisine göre daha yüksek seviyeye ulaşmıştır. Günümüze kadar devam eden ve gittikçe yükseliş gösteren uluslararası göç hareketleri, yıllardır medya alanının da takip ettiği bir konudur. Özellikle göç alan ülkeler açısından bir sorun haline gelen göçmenler, ülkelerin göç politikası üzerinde yoğun bir şekilde durmalarını zorunlu hale getirmiştir. Ayrıca, beyin göçü diye tabir edilen vasıflı bireylerin kendi ülkelerinden göç etmesi de göç veren ülkeler açısından çeşitli olumsuzluklara kapı açmaktadır.

1990'lı yıllarda Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla dünyada küreselleşme süreci de başlamıştır. Küreselleşme sürecinin insanlığı en çok etkilediği konunun "göç olgusu" olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra internet ağının gelişmesiyle paralel olarak kitle iletişim araçları ve özellikle sosyal medyanın gelişimi insanların dünyanın diğer yerlerinden haber almasını ve o yerler hakkında bilgi edinmesini kolaylaştırmıştır.

İletişim çağı olarak adlandırılan çağımızda insanların doğru bilgi elde etmeleri de ciddi bir sorun haline gelmiştir. Bu sorunun yansımalarını yukarıda zikredilen iletişim araçları vesilesiyle bilgiye ulaşan insanların göç algısı üzerindeki yanıltıcı etkisini de de görülmektedir. Gönüllü olarak yaşadığı yeri terk edip başka bir ülkeye göç edenler iletişim araçlarının ve özellikle sosyal medyanın yarattığı algılar neticesinde duygusal bir karar verip uluslararası göç hareketine başlamaktadırlar.

Günümüzde insan yaşamının her alanında etkileyici bir rol oynayan medyanın, bireylerin en önemli kararlarından biri olan göç hareketinde etkili olmadığı söylenemez. Geleneksel medyanın yanı sıra sosyal medya platformlarındaki paylaşımların göç kararını vermekte olan bireyin hedef ülke seçmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Medyanın asıl görevi içerik üretmek, tasvirler sunmak ve imaj yaratmaktır. İnsanlar bu imaj doğrultusunda herhangi bir konuyla ilgili bilinçaltında bir algı oluşturur. Bu algı da insanların yaşamlarında aldıkları kararlar üzerinde etki oluşturmaktadır. Özellikle medyanın verdiği imaj ve insanlar üzerinde yarattığı algı göç sürecinde etkin rol oynamıştır.

Bu tez çalışmasının amacı, İran'dan Türkiye'ye çeşitli amaçlarla göç eden insanların göç algısında medyanın rolünün incelenmesidir. İran'dan Türkiye'ye göç hareketinde İranlıların Türkiye ile ilgili kültürel, sosyolojik ve ekonomik açıdan algıları incelenmiştir. Bu incelemede sosyal medyanın İran'da yaşayan İranlılar ve İran'dan Türkiye'ye göç etmiş olan İranlıların Türkiye ile ilgili algıları üzerinde ne denli etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra medyanın da Türkiye ile ilgili yarattığı algının İranlıların Türkiye'ye göçünde nasıl bir role sahip olduğu araştırılmıştır.

Ayrıca, bu çalışmada İranlı göçmenlerin Türkiye'ye göç etmeden önceki algıları ile göç ettikten sonraki algıları arasında bir farklılık olup olmadığı meselesi de araştırılmıştır. Bu araştırma ile ilgili olarak iletişim araçları ve özellikle sosyal medyanın İranlı göçmenler üzerinde ne derece etkili olduğu değerlendirilmiştir.

Bu çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde göçün kavramsal temellerinin yanı sıra göçün nedenleri, göç kuramları, göçün etkileri ve sonuçları ele alınmıştır. Akabinde insanlık tarihi boyunca meydana gelmiş büyük göç hareketlerine değinilmiştir. Bu kısımda Osmanlı döneminde Anadolu topraklarına gerçekleşen göçler ve Cumhuriyet sonrası göçler incelenmiştir.

İkinci bölümde İran'ın tarihi ve toplumsal, sosyolojik, kültürel ve ekonomik açıdan değerlendirilmesi ile tarihî süreçte İran topraklarına yapılan göçler ve İran'dan diğer coğrafyalara yapılan göçler aktarılmıştır. Ve bu süreç içerisinde İran'dan Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın metodolojisi, İran'da Türkiye algısı, İran medya içeriklerindeki Türkiye algısı ve İran'dan Türkiye'ye göç eden insanların göç etmeden önceki algıları ile göç ettikten sonraki algıları arasındaki değişimler incelenmiştir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. En önemli özelliği doğalcılık olan nitel araştırma, insanları, olguları ve olayları doğal bir ortamda incelemektedir. Nitel araştırma yöntemini kullanan araştırmacı, konuyla ilgili mlkatlar, gözlem ve anketler gibi değişik kaynaklardan veri elde edebilir (Tutar ve Erdem, 2020:150-152). Bu doğrultuda çalışma sürecinde görüşme, gözlem çalışması ve iletişim araçları ve sosyal medyanın incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca alışmada İran’da yaşan 12 kişi ve İran’dan Türkiye’ye göç etmiş olan 12 kişi ile yüz yüze veya iletişim araçları ile görüşmeler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ

1.1 Göç Kavramı

Kuşkusuz insanlık tarihinde “göç” her zaman bahsedilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar eskiden çeşitli nedenlerle belirli bir zaman ve mekanda bir yerden başka bir yere geçici ya da kalıcı olarak hareket etmektedirler. (Taşcı, 2009). Bundan dolayı göçün temel özelliği “yaşam yerini değiştirme” olarak belirtilebilmektedir. Tarih boyuca insanoğlu birtakım nedenlerle yaşadıkları yerden başka bir yere mekan değişikliği yapmaktadır. İnsanlık tarihine dayanan göç kavramı: insanların birtakım nedenlerle isteyerek ya da istemeyerek yaşadıkları yeri bırakıp başka bir yere yerleşmesidir (Köse, 2017: 11).

Göç tarihi insanoğlunun yeryüzünde bulunduğu ilk ana kadar uzanmaktadır. İlk insanların ailece ve kabile halinde göçleri ve mekân değişiklikleri göçün başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu göçler şehir- ülke, ülke ve devletlerin ortaya çıkmasının temelini atmaktadır. Göçmenler tarih boyu daha iyi bir yaşam tarzı elde etmek ve ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için göç etmektedir (Sadeghi ve Arkadaşlar, 2018). Başka bir deyişle göç, insanlık tarihi boyunca bireysel veya kitlesel olarak, gönüllü ya da zorunlu yaşadıkları yerlerden ayrılıp başka bir yere yerleşmek anlamına gelmektedir. İnsanların coğrafik olarak yaşam yerleri değişimleri göç ile tanımlanabilir. Göç bazen daha iyi bir yaşam şartı bulmak için gönüllü olarak gerçekleştirilmektedir bazen de savaş, sürgün, baskı ve doğal afetler nedeniyle zorunlu olarak gerçekleştirilmektedir (Adıgüzel, 2016: 11).

Göç, ekonomik, sosyal ve siyasal sebeplerden dolayı gerçekleştirilmektedir. Kırsal kesimlerin kentlere göre daha az gelişmesi, kırsalda yaşayan insanların yaşamlarını devam ettirmek ve daha çok gelir elde etmek için başvurdukları ilk yol başka şehirlere ve ya ülkelere göç etmektir. Göçün diğer bir sebebi ise insanların şehrin veya (gelişmiş ülkelerin) cazibesine kapılarak temelli olarak yaşadıkları yeri terk edip başka bölge veya ülkelere yerleşmeleridir. Göçün başka bir nedeni ise hayat standartlarını arttırmak ve daha iyi hayat şartlarında yaşamak için gerçekleştirilmektedir. Buna göre göç bazen zorunlu olarak bazen de isteğe bağlı bir kararla sonuçlandırılmaktadır (Balcıoğlu, 2007: 15.)

Göç kavramı toplumsal, siyasal ve ekonomik yapılardaki hızlı değişimler sonucunda, dinamik bir kavram olarak her dönem için değişik tanımlarla ortaya çıkmaktadır (Günay, Atılgan ve Serin, 2017). Bu tanımlardan birisi de dünya çapında göç olgusunu kendi uhdesine alan Uluslararası Göç Örgütü (IMO)’ye aittir. Uluslararası Göç Örgütü, göç kavramını “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir” şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte “mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişileri” de dışarda bırakmayarak göç kavramına dahil etmektedir.

İnsanlık tarihine uzanan bir olgu olarak ve toplumsal değişimde hep var olan göç, bir toplum, aile veya fertlerin doğduğu toprakları çeşitli nedenler sonucunda terk edip başka bir mekâna yerleşmesidir ki bu göç temelli ve daim ya da uzun bir süre (bir yıldan fazla) olarak gerçekleştirilmektedir (Raheshkhu ve arkadaşlar, 2012).

1.2 Göçün Nedenleri

İnsanların büyüdüğü, tanıdığı ve yaşadıkları bölgeyi terk edip başka yere yerleşmesi aslında zor bir karardır. İster gönüllü ister gönülsüz, bir toplumun, ailenin veya bireyin büyüdüğü ve bilindiği yerden ve bölgeden göç edip yeni bir bölgeye yerleşip (ister iç göç ister dış göç) ve yeniden hayat kurması riskli bir karardır. Bu riskli karar değişik bir neden ve sürecin sonunda alınmaktadır (Adıgüzel, 2016: 4). İnsanlık tarihine bakıldığında, insanlar çeşitli dönemlerde başka insanlar tarafından meydana gelen şiddet, savaş, baskı ve zulüm gibi olumsuz durumlar ve ya doğal afetlere maruz kalıp daha güvenilir bir yaşam bulmak için yaşadıkları bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlardır (Demir, 2020: 115). İnsanın bulunduğu her yerde göç kaçınılmaz bir olay olarak toplumun hayatını etkilemektedir. İnsanlık tarihi boyunca insanlar eşitsiz sermaye dağılımı ya da daha iyi bir yaşam koşulu elde etme ya da siyasi olumsuzluklar ve doğal felaketler sonucunda yaşadıkları yeri terk edip daha uygun gördüğü yerlere göç etmektedir. Genel olarak göçlerin sebepleri bütün dünyada ve insanlık tarihinde birbirine benzemektedir (Koçak ve Terzi, 2012).

1.2.1 Doğal Afetler

Göç hareketlerinin en önemli nedenleri arasında afet ve zorlu coğrafi koşullar sayılabilir. Afet nedeniyle ya da doğanın meydana getirdiği zor koşulların

nedeniyle insanlar geçici ya da sürekli olarak yaşadıkları yerleri terk edip yaşamını daha iyi şartlarda sürdürmek için başka bir yere yerleşmektedirler (Varol ve Gültekin, 2016). Doğal değişikliklerin sonucunda yaşanan olumsuzluklar nedeniyle insanların yaşam alanını değiştirmesi zorunlu göç kategorisinde yer almaktadır (Tarım, 2019).

İnsanlık tarihi sürecine bakıldığında kuraklık, sel felaketleri, volkan ve depremler gibi doğadan kaynaklanan ve insan yaşamını olumsuz etkileyen felaketlerin insanın birey ya da kitlesel olarak göç etmelerini önemli bir ölçüde etkileyen bir neden olarak günümüze kadar etkisini sürdürmektedir. Günümüzde doğal afetler sonucunda gerçekleşen göçe, sanayi ve teknolojinin gelişmesinin sonucunda ortaya çıkan hava kirliliği ve iklim değişikliği gibi insan ve toplumun yaşamını olumsuz etkileyen nedenler de eklenmektedir (Mutlu ve İrdem, 2015). Olumsuz çevresel değişiklikler sonucunda yaşam yerini terk etmek zorunda kalan insanları, mülteci kategorisinde ‘‘ çevresel mültecileri’’ olarak adlandırılmaktadır. Çevresel mülteciler kavramı ilk kez 1985 yılında Hihnnawi tarafından BM’ye yazılan bir raporda yer almaktadır. Rapora göre ‘‘ yaşanan çevresel bir kirlenme, yaşamı doğrudan etkileyen doğal bir afet ya da çevresel bozulma nedeniyle hayatta kalmak için yaşadığı alanı terk etmek zorunda kalan kimselere çevresel mülteciler’’ denilmektedir (Hatay B. B. Proje Dergisi, 2018). Aynı kavram Göç Terimleri Sözlüğü kitabında şu şekilde tanımlanmaktadır; ‘‘Çevresel göçmenler, ağırlıklı olarak ani ya da kademli gelişen çevresel değişikliklerin yaşamlarını ya da yaşam koşullarını olumsuz etkilemesinden dolayı mutlak evlerinden geçici veya kalıcı süreyle ayrılmak zorunda kalan ya da ayrılmayı tercih eden ve kendi ülkelerinde ya da yurtdışında dolaşan kişi veya gruplardır’’ (Perruchoud ve Redpath, 2009, 17).

Tarih boyunca göçün en eski ve etkileyici nedenleri olan doğal afetlerin sonucunda, göç eden göçmenler ve bunlarla ilgili ‘‘çevre mültecisi’’, ‘‘iklim mültecisi’’ terimleri birçok akademik çalışmada kullanılmasına rağmen henüz uluslararası toplum ve uluslararası normlarda kullanılmamakta ve kabul edilmemektedir (Tiryakioğlu, 2016: 307-308).

1.2.2 Ekonomik Nedenler

Ekonomi bir toplumun alt yapısını oluşturan bir etken olarak toplumun diğer kurumlarının şekillendirilmesinde etkilidir. Toplumsal hayatın ve bireylerin yaşayış tarzında büyük bir payı olan ekonomik eksen (Köse, 2017: 616-517), göç olgusunun nedenlerinden sayılmaktadır.

Göçün ekonomik nedenleri kitlesel göçten ziyade bireysel göçün üzerinde etkili olmaktadır. Bireyler daha iyi bir gelir elde etmek ya da bir iş bulmak için yaşadıkları yeri terk edip iş imkânı ve geliri daha çok olan bölge, şehir ve ya ülkelere göç etmekteLERdir (Günay, Atılgan ve Serin, 2017). İnsanlığın yakın tarihinde ekonomik nedenleriyle gerçekleşen göçlerin gittikçe arttığı görülmektedir. Özellikle iç göçe sebep olan az geliri olan bölgelerden ve iş imkânı bulmak için daha çok geliri elde etme ve iş imkanı bulmak yerlere göç etmek, artış göstermektedir. Kırsal kesimlerde artan işsizlik ve sosyo-ekonomik şartların kötüleşmesi göç artışında büyük payı sahip olmaktadır (Şen, 2014).

Göç ekonomisi üzerine ilk sistematik teori neo-klasik ekonomi kuramı tarafından ortaya çıkmaktadır. Bu kuram göç veren ve göç alan ülkelerdeki ücret farklılığını savunmakta, emek ve ücret farklılığını göçün temel nedenlerinden saymaktadır (Güney ve arkadaşlar, 2013). Buna göre sınırlı işgücü piyasasına sahip olan ülkelerin ücret düzeyleri yüksek olurken, fazla bir işgücüne sahip olan ülkelerde ücretler daha düşük olmaktadır (Güllüpınar, 2012) ve sonucunda bireyler daha yüksek bir ücret düzeyine sahip olan bölge ve ülkelere göç etmektedir. Neo klasik görüşü eleştiren yaklaşımlardan Keynesyen yaklaşıma göre, göçlerin ekonomik nedeni sadece ülkeler arasındaki reel ücret farklılığı değildir ve nominal ücret farklılıkları da göçü tetiklemektedir, bunun yanı sıra yeni ekonomi teorisinde, ekonomik göçlerin sadece ülkeler arasındaki ücret düzeyi farklılığından kaynaklanmadığı savunularak aile bir işgücü olarak kabul edilmekte ve ailesel nedenlerin de göç üzerinde büyük bir paya sahip olduğu belirtilmektedir (Güney ve arkadaşlar, 2013).

Küreselleşmeyle birlikte ve dünyanın yeni düzeninin sonucunda ekonomik nedenlerden kaynaklanan göç olgusu dünyada en hızlı büyüyen göç hareketlerinden biri haline gelmiştir (Tuzcu ve Ilgaz, 2015).

1.2.3 Siyasal Nedenler

Tarihsel süreçte birçok insan bireysel ya da kitlesel olarak etnik temizlik, savaş, siyasi baskı, sürgün ve buna benzer siyasal nedenlere dayalı olarak yaşadıkları yerden göç etmek zorunda kalmışlardır (Çağlar, 2018). Siyasal nedenlerle göç, gönüllü göç kategorisinde yer almamaktadır. Tarih boyunca insanlar savaşlar ve terör eylemlerinin sonucundan ortaya çıkan güvensizliklerden uzak durmak ve daha güvenli bir alana gitmek amacıyla yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmışlardır. Savaş, terör, siyasi baskı insanların can güvenliği, ailesel,

bireysel ve mal güvenliğini kaybetmesine neden olmaktadır. Bu duruma karşı insanlar kitlesel ya da bireysel olarak daha güvenli bir bölgeye göç etmektedir (Oral ve Çetinkaya, 2017). Buna göre siyasal nedenlerden kaynaklanan göçler genel anlamıyla zorunlu göçler kategorisinde yer almaktadır. Ayrıca devletlerin siyasal nedenlerle aldıkları mübadele kararları, kitlesel ve toplu göçlere neden olmaktadır. (Oral ve Çetinkaya, 2017).

Siyasal nedenleri insanlık tarihindeki ilk çağlardaki göçün üzerinde çok etkili olmamaktadır fakat yakın çağlarda siyasal nedenleriyle gerçekleştirilen göçler artmaktadır. Son yüzyılda özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da siyasal nedeniyle gerçekleştirilen göçler artmaktadır (Güçlüten ve Cereci, 2021). özellikle son yüzyıllardaki siyasi gelişmelerden doğan savaş, işgal, sömürgecilik, siyasal istikrarsızlık, rejim değişikliği, dış ülkelerin müdahaleleri ve ülkelerin arasındaki güç kavgaları göçün önemli nedenlerinden biri olarak göç sürecinin hızlandırılmasına neden olmuşlardır (www.tuicakademi.org, 2021).

Siyasal nedenlerle gerçekleşen göçler zorunlu ve kısa sürede ortaya çıkmaktadır. Genel olarak kitlesel olarak gerçekleşen siyasal nedenlerden kaynaklanan göçlerin hem terk ettikleri alanı hem de yeni yerleşilen alanlarda büyük değişimlere sebep olabilmektedir (Tuncel ve Ekici, 2019).

1.2.4 Sosyal-Kültürel Nedenler

İnsanlık tarihinde insanlar daha iyi bir yaşam kalitesi elde etmek için yaşadıkları yeri terk edip sosyal ve kültürel açıdan seviyesi daha yüksek olan bölgelere göç etmektedir (Yılmaz, 2014).

Sosyo-kültürel nedenlerin sonucunda gerçekleştirilen göçler daha çok kırsal alanlardan kentsel alanlara olan göçlerdendir. Kırsal bölgelerdeki hızlı nüfus artışından doğan kentlere göç, bu göçün önemli nedenlerinden sayılmaktadır. Ayrıca göç alan bölgelerin sosyo-kültürel faaliyetleri, eğitim, sağlık ve kamu hizmetleri açısından yüksek bir hizmet seviyesine sahip olmaları sonucunda göçmenlerin daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmak için kentsel bölgelere göç etmelerine neden olmaktadır (Oral ve Çetinkaya, 2017). Böylelikle göçmenler göç kararı alırken güvenliklerinin sağlanması dışında, gittikleri bölgenin eğitim, kültürel ve sosyal hizmetlerini dikkate almaktadırlar (Çetiner ve Günay, 2021).

1.3 Göçün Türleri

Göçü türlerine ayırmak mümkündür. Göç etme nedenlerini Peterson ilkel göç, zoraki göç, zorlayıcı göç ve serbest göç olarak dört neden olarak belirtmektedir. (Koçak ve Terzi, 2012).

Göç dinamik bir süreç olarak toplum ya da bir bölgenin ekonomi, kültürel, siyasi ve sosyal durumlarına ve yeni oluşumlarına bağlı olmaktadır. Göçün temelinde bir yer değişimi olayı gerçekleştirmekle beraber, göçmenlerin göç etmeden önce yaşadığı olaylar, göçmenlerin katettiği mesafe, göçün sürekliliği ve nedenlerine göre değişik türlere sınıflandırılabilir (Barışık, 2020: 3). Buna göre göçlerin sınıflandırılmasında oluşum sebepleri, göçmenin katettiği mesafe ve yeni yerin özellikleri dikkate alınırsa; göçün oluşumunda ‘‘isteğe bağlı/ zorunlu’’, göçün mesafesine göre ‘‘ iç göçler/dış göçler’’ ve yeni yerin özelliklerine göre ‘‘kırsaldan kente’’ olarak sınıflandırılabilir (Kepçeli, 2021). Bunun yanı sıra son yüzyılın göç hareketlerine bakıldığında göçü ekonomi açısından ekonomik göç- ekonomik olmayan göç, göçün süresine bakıldığında geçici göç-sürekli göç, yerleşim yeri açısından transit göç- yerleşik göç, kanun ve yasal statüye bakıldığında illegal göç- legal göç ve göçmenin özelliklerine göre vasıflı (beyin) göçü- vasıfsız göç olarak sınıflandırılabilir (Güllüpnar, 2012). Buna benzer bir sınıflandırma Göçmen- merkezli bir bakış açısından göçler zorunlu-gönüllü göç, siyasi nedenlerle veya ekonomik nedenlerle göç, nitelikli-niteliksiz işgücü göçü olarak nitelendirilmektedir. Bu sınıflandırılmaya göre insanların zulüm, kıtlık, sel, çatışma ve bunlara benzer sebeplerden dolayı göçmesi zorunlu göç olarak sınıflandırılmaktadır. Bu durumda kalan mülteciler genel olarak mülteci olarak adlandırılrsa da yine de zorunlu göç kategorisinde yer alan göçmenlerin tümü mülteci olarak kabul edilmemektedir. Siyasi nedenlerle göç edenler genellikle mülteci kavramı içinde yer almaktadır. Ekonomik sorunlar nedeniyle göç etmiş göçmenler de işgücü göçmenleri kategorisinde yer almaktadır (Şemşit, 2018).

Sonuç olarak, genellikle göçler; göçmenin amacına, göçün nedenlerine, göç eden yerin olumsuz etkenlerine, göç edilen yerin özelliklerine ve bir çok değişik faktörlere göre sınıflandırılabilir (Adıgüzel, 2015: 27).

1.4 Göç Kuramları

1.4.1 Ravenstein’in Göç Kanunları

Ernst Georg Ravenstein’in 1885 ve 1889 yıllarındaki ‘‘The Laws of Migration’’ (Göç Kanunları) adlı çalışmasında göç olgusu konusunda ilk

kuramlarını ortaya koymuştur. Ravenstein'in çalışmaları William Farr'ın göç konusundaki düşüncelerini yanlışlamaya yönelik bir çalışmadır. Farr, "göçün, hiçbir kesin kanuna bağlı olmaksızın yürüdüğü" fikrini savunmaktaydı. Ravenstein ise bu düşüncenin yanlış olduğunu ispatlamak için çalışmalarını sürdürmüştür (İnce, 2019). Ravenstein, 1871 ile 1881 yıllarında yapılan İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinden elde edilen veri sonuçlarından hareket ederek göç kanunlarını belirlemiştir. Ravenstein'in bu çalışması göçle ilgili ilk çalışma olarak bilinmektedir (Çağlayan, 2006). Ravenstein'in yedi göç kanunun maddeleri şöyle sıralanmaktadır:

- ✓ **Göç ve mesafe:** Göç edenlerin ekseriyeti yalnızca yaşadığı yerlere nispetle mesafesi uzun olmayan yerlere göç etmeyi tercih eder. Kısa mesafede gerçekleştirilen bu göç akabinde göç edilen yerlerden de başka yerlere doğru olmak üzere yeni göç dalgaları meydana gelir. Bu yeni göç dalgasının istikametini daha çok göçün yapılacağı yerlerin sanayisinin büyüklüğü ve ticaret yönünden cazibe merkezi olması tayin eder. Büyük merkezler yapılan göçün büyük çaplı mı yoksa küçük çaplı mı olacağını bu merkezlerdeki yerli halkın nüfus yoğunluğu belirler. Yani Ravenstein'e göre göçün boyutunu belirleyen etmen, göçün gerçekleştirildiği merkezlerdeki iş olanaklarının çokluğunun o merkezlerde yaşayan yerli nüfusa oranıdır.
- ✓ **Göç ve basamakları:** Ticaret ve sanayinin ivme kazanıp gelişmesi sonucunda bir kentte kendisini gösteren ekonomik büyüme, o kentin civarında yaşayan insanları söz konusu kente çekmektedir. Kentin periferinde bulunan kırsal alan nüfusundaki seyrelme, uzak bölgelerden buraya göç eden kişiler tarafından doldurulmaktadır. Tabii olarak uzak bölgelerdeki nüfusta da seyrelme meydana gelmektedir. Bu seyrelme de daha yakın yerleşim yerlerinden o bölgelere yapılan göçlerle giderilecektir. Bu basamakların her biri kente yaklaştığında ve kentin sunduğu avantajlar diğer göçmenlerce fark edildiğinde, göç ülke genelinde yayılım gösterecek ve ülkenin dört bir yanında kendisini hissettirecektir. Başka bir deyişle Ravenstein göçün bir boyutunu basamaklı bir şekilde seyrelip boşalan bölgeleri, civardan gelen göçmenlerin doldurmasıyla meydana gelen dalgalar olarak tanımlamıştır. Ravenstein'in belirlediği ikinci kanun, birinci kanunu açıklar niteliktedir. Zira birinci kanunda göç dalgalarının meydana getirilmesi, bu dalgaların nasıl oluşacağı ve göçün işleme şekli bariz

bir şekilde ortaya konmamıştır. Ravenstein kanunlarında kısa mesafeli ve uzun mesafeli şeklinde iki farklı göç modelinden bahsetmektedir.

- ✓ **Yayılma ve emme süreci:** Ravenstein'in kanunlarında değindiği bir husus da yayılma ve emme sürecidir. Bu iki süreçten her biri diğerini desteklemektedir ve aynı zamanda birbirleriyle paralel olarak ilerlemektedir. Ulaşmanın hedeflendiği amaç, her iki süreci ortak paydada buluşturmaktadır. Ancak buradaki amaç bizzat göçün kendisi değildir. Kişiler yalnızca göç etme arzularından dolayı bulundukları yerleri terk edip farklı yerlere göç etmezler. Göç etmekteki amaç, ekonomi ve ticaretin kente sağladığı olanaklardan faydalanmaktır. Kentin göçmenlere sunduğu olanaklar ya da yüksek hayat standartları yayılma sürecini hızlandırmaktadır. Gelişmekte olan sanayi kentte işgücü açığına sebebiyet vermektedir. Bu açık göçmenler tarafından doldurulmakta ve dolayısıyla göç kentsel sanayi merkezleri tarafından emilmiş olmaktadır.
- ✓ **Göç zincirleri:** Ravenstein göçün zaman içerisinde birbiri ardına meydana gelen zincirleme dalgalar şeklinde geliştiğini ve bir yerleşim yerinin tek taraflı olarak sadece göç almadığını aynı zamanda göç verdiğini de ifade etmiştir. Dolayısıyla her bir göç dalgasının başka bir göç dalgasını tetikleyecek zemini oluşturduğunu söylemek mümkündür.
- ✓ **Doğrudan göç:** Ravenstein'in ortaya koyduğu göç kanunlarından beşincisi, ilk dört kanundan farklı bir göç türünü ele almaktadır. Bu göç türünde göç edilecek yerlerin tercihi, ticaret ve sanayileşme ekseninde gerçekleşmektedir. Gelişmiş ticaret ağına ve büyük sanayilere sahip olan merkezlere yönelen göçmenler bu merkezleri basamak olarak görmeyerek doğrudan buralara yerleşmeyi hedeflemektedirler. Özetle bu göç türü "doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız"dır. Söz konusu bu göç türü, Ravenstein'in belirlediği ilk beş kanunun çerçevesinde ikinci göç modeli olarak yerini almaktadır. Birinci göç modeli ise zincirleme şeklinde gelişir, kısa mesafeli ve basamaksızdır.
- ✓ **Kır kent yerleşimcileri farkı:** Ravenstein'in göç kanunlarına eklediği maddelerinden biri de kır ve kentte yaşayan yerleşimcilerinin göç olgusunda farklılık gösterdiğidir. Buna göre kırsal kesimlerde yerleşik olarak ikamet eden halk, kentlerdeki yerli halka nispetle daha fazla göç eğilimi taşımaktadır. Kentlerin dışardan göç alması halihazırda yaşayan yerli halkın göç etmesine pek de sebebiyet vermezken kırsal kesimler arasında vuku bulan iç göçler kırsal

kesimlerdeki yerli halkın yerlerini terk etmesinin göç dalgaların oluşmasının ve basamaklı göçler meydana gelmesinin önünü açmaktadır.

✓ **Kadın erkek farkı:** Ravenstein'in ortaya koyduğu son göç kanunu, göç edenlerin cinsiyetine dairdir. Ravenstein bu göç kanununda kadınların erkeklere nazaran daha çok göç etme eğilimi gösterdiğini kaydetmiştir. 1889 yılında kaleme aldığı makalelerinin ikincisinde bu hususa tekrar değinen Ravenstein, kadınların erkeklere göre daha çok ülke içinde yapılan göçleri ve yine kısa mesafeli göçleri tercih ettiklerini belirtmiştir. Gerek uzun mesafeli göçlerde gerek ülke dışına yapılan göçlerde ise erkeklerin kadınlara göre daha yüksek orana sahip olduğunu eklemiştir. (Adıgüzel, 2022: 27; Yalçın, 2004, 25).

1.4.2 Everett Lee (İtme – Çekme) Göç Kuramı

Erverett Lee tarafından 1966 yılında ortaya atılmış olan İtme – Çekme kuramına göre hem göçmenlerin hem yaşanan yerlerin ve hem de gidilecek yerlerin, itici ve çekici faktörleri bulunmaktadır.

Bu kurama göre göç sürecinde dört temel faktör bulunmaktadır:

- Yaşanan yerler ile ilgili faktörler
- Gidilmesi düşünülen yerler ile ilgili faktörler
- İşe karışan engeller
- Bireysel Faktörler (Adıgüzel, 2022, 28).

Buna göre “İtici faktörler” genel olarak nüfus artışı ve yoğunluğunu, ekonomik olumsuzluklarını ve siyasi baskı gibi konuları kapsamaktadır. “Çekici faktörler” ise, iş gücü ihtiyaçları, yeni ekonomik fırsatlar, nüfus azalması, boş kalan araziler ve siyasi özgürlükleri içermektedir (Hein De Haas, Stephen Castles ve Mark J. Miller, 2022: 54). Bunun yanı sıra itme – çekme modeli ele alındığında bireylerin yaşı, cinsiyet, eğitim düzeyi ve aidiyet gibi özelliklerine göre “İtici” ve “Çekici” faktörlerin değişimlerine dikkat edilmektedir. Ayrıca Lee kuramında bireysel (mikro) ve bireysel olmayan (makro) faktörler de dile getirilmektedir. Göç etme kararını bireysel veya ailesel olarak karar vermeden önce göçün olumlu ve olumsuzlukları ele alınmaktadır. Eğitim, ailelerine yakın olma, arkadaşlık çevreleri, etnik dini, politik ve toplumsal nedenler bu göçlerin ekonomi dışındaki nedenleri olabilmektedir. Bunun yanı sıra ailenin eğitim düzeyi, özerklik ve özgürlük sınırları ve yaşayış biçimleri de mikro düzeydeki göç kararında etkili etmenlerden sayılmaktadır. Genel olarak mikro düzeyinde göç kararı sürecinde bireylerin yaşam biçimi, sermayesi, eğitimi, aile yapısı, ahlak, hayat tarzı, huzur ve güvenlik gibi

değer ve beklentiler temel etkenlerden sayılmaktadır. Dolayısıyla insanlar göç kararı vermeden önce gittikleri yer (yerler) hakkında araştırmaya yapmakta ve araştırmalar sonucunda yerleri karşılaştırıp, tartmaktadır ve buna göre karar vermektedirler. Ayrıca göçün yanında ortaya çıkan hukuksal ve sosyal belirsizlikler, göç mesafesi, ulaşım masrafları ve imkanları gibi mikro düzeyde zorluklar ve olumsuzlukların yanı sıra göçmenlerin karşılarında makro düzeyde olan katı göç kanunları, ırk ya da ulusal kimlik sıkıntıları, göçmenlerin fiziksel durumları gibi engellerle karşılaşmaktadır (Goldin, Cameron ve Balarajan, 2022: 106-107). Makro düzeyde göç veren ülkelerdeki ulus devletler, uluslararası sistemdeki dışsal güç, siyasi istikrar ve ülkenin ekonomik durumu gibi etkenler göç sürecini etkilemektedir. Genel olarak makro düzeyde göçlerde etkileyici olan nedenlerin; ekonomik açıdan gelir ve eşitsizlik farklılıkları, siyasi açıdan ulus ve uluslararası devletlerin düzen biçimleri, siyasi baskı, etnik ve dini ve ulusal çatışmalar; kültürel bakışından baskın normlar ve söylemler; ve demografi ve ekoloji bakıştan nüfus artışı, ekilebilir alanların uygunluğu ve teknoloji düzeyi olduğu söylenmektedir (Thomas, 2003: 58-60).

1.4.3 Petersen'in Göç Tipleri

Petersen, göçlerin itme – çekme faktörlerinin asıl sebeplerini aramak için çalışmasına başlarken “eğer, her insan aynıysa neden bazıları göç ediyor da bazıları göç etmiyor?” sorusunun cevabını aramaktadır (Çağlayan, 2006). Peterson genel olarak göçleri dört kategoride ele almaktadır:

- **İlkel (primitive) göçler:** Bu tip göçler, doğal çevrenin yarattığı değişiklikler sonucunda gerçekleşen göç hareketlerini ele almaktadır. Bu kurama göre göçebe toplulukları da bu göçleri kapsamaktadır. Bu göçler daha çok kuraklık, kötü hava şartları gibi çevresel olumsuzluklar nedeniyle gerçekleşen göçleri ele almaktadır.
- **Zoraki (Forced) göçler:** İlkel göçlerde insanlar az çok göçleri kontrol edebilmekteyken bu göç tipi tamamen toplumun iradesinin dışında gelişmektedir. Petersen göçlerde bireylerin veya toplumların ellerindeki karar mekanizmasını kullanamamaları ya da kullanma şansı bulunmadıkları sonucunda gerçekleşen bu göç tipinde insanlar göç sürecinde bir karar verme şansı olmadıklarını söylemektedir. Petersen Nazi Almanyası'nın Yahudi toplulukları toplama kamplarına taşınmasını bu tip göçlerin örneği olarak

göstermektedir. Nazi Almanyası ilk olarak göçe özendirmiş, sonrasında insanları vagonlara doldurarak toplama kamplarına götürmüştür.

- **Serbest (Free) Göç:** Serbest göçler bireylerin kendi serbest kararı sonucunda gerçekleşmektedir. Bu tip göçlerde birey ya da toplum üzerinde herhangi bir baskı ve zorlayıcı durum bulunmamaktadır. Başka bir şehre ya da ülkeye iş gücü olarak giden bireyler bu göç tipinde yer almaktadır.
- **Kitlesel (Mass) Göç:** Kitlesel göçler, Petersen'e göre serbest göçlerin devamında gerçekleşmektedir. Başka bir ülkeye serbest olarak giden öncü göçmenler, bulunduğu ve göç ettiği yeri ya da ülkenin hayat tarzları ve maddi kazançlarını, kendi ülkesinin fertlerine anlamaları sonucunda kesilmeyen bir göç dalgasına sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra ulaşım yollarının kolaylaşması ve teknolojinin gelişmesiyle göçün kitlesel bir duruma dönüştüğünü de ifade etmektedir (Adıgüzel, 2022, 29; Çağlayan, 2006).

1.4.4 Neoklasik Göç Kuramı

Neoklasik göç kuramı arz ve talep dengesinin sonucunda ortaya çıkan iç göç ve uluslararası göçün emek konularını ele almaktadır. Bu kurama göre bireyler emek ücretinin az olduğu bölge ya da ülkeden emek ücretinin daha çok olduğu bölge ya da ülkelere göç etmektedir (İnce, 2019).

Neoklasik kuramda göçleri mikro ve makro olarak iki boyut şeklinde ele almaktadır. Makro Neo-klasik kuramında emek ve sermayenin coğrafik açıdan eşitsiz olarak dağılmasına vurgu yaparken, mikro kuramında ise bireylerin rasyonel düşünerek maliyet-kar hesabı yaparak ve daha fazla gelir elde etmek için göç sürecini gerçekleştirmektedir (Adıgüzel, 2022: 30). Mikro düzeyde olan göçmenler daha çok gelir elde etme amacıyla göç etmeye karar veren bireysel ve rasyonel aktörler olarak görülmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin daha çok gelir elde edebilmeleri için başka bir ülkeye gitmeleri normal görülmektedir ((Hein De Haas, Stephen Castles ve Mark J. Miller, 2022: 56).

1.4.5 Kesişen (Stouffer'in) Fırsatlar Kuramı

1940 yılında Samuel Stouffer tarafından ortaya konan “kesişen fırsatlar kuramı” bireylerin göç kararı verme sürecinde fırsat ve faydayı mesafe temelinde incelemektedir. Bu kurama göre bireyin göç sürecinde kat edeceği mesafe, gideceği yerin iş fırsatları ve imkanları ve o imkanların bolluğu etkilidir. Buna göre Stouffer göç kararında mesafenin önemini vurgulayıp devamında; insanların iş sahibi olmak, çalışmak, ticaret yapmak ve hatta suç işlemek için belirli yerlere gittiklerinin bir

açıklaması olup olmadığı araştırmıştır. Stouffer çalıştığı alanın sorunlarına cevap ararken bireyin kattığı yol ve mesafenin çok önemli olduğunu vurgulamaktadır (Stouffer, 1940). Stouffer teorisinde göç edecek kişi sayısının iş olanaklarının bolluğuyla doğru orantılı olduğunu belirterek, daha çok ekonomi ve işçi göçlerini dile getirmektedir (Uslu Ak, 2021).

1.4.6 Denge Kuramı

Denge kuramı 1946- 1958 yılları arasında Heider tarafından geliştirilmiştir. Modernleşme teorisi diye adlandırılan denge kuramı geliştirenlerin açısından göç alan ve göç veren ülke arasındaki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıkları ele alarak bu ülkeler arasındaki eğitim, kültürel gelişme, gelir, sermaye birikimi, iş olanakları ve iktisadi büyüme gibi özellikler işgücü göçünün üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır (Gezgin, 1991). Denge kuramını savunanlar göçü, dengesizlikleri giderici, bütünleştirici ve olumlu bir modernleşme süreci olarak tanımlamışlardır fakat bu kuram 1960 yıllarından itibaren eleştirilere yol açmıştır. Teoriyi eleştirenler kuramın öne sürdüğü ekonomik, kültürel, toplumsal ve psikolojik dengelerin aksine, gelişmemiş ülkelerde dengesizliklerin arttığını iddia etmişlerdir (Adıgüzel, 2022: 31-32).

1.4.7 İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Bu kurama göre, Küresel iş piyasasında, kapitalizm varlığını devam ettirebilmek, düşük ücretle zor koşullarda çalıştırabilmek için göçen iş gücüne ihtiyaç duymaktadır. İkiye bölünmüş emek piyasası kuramında işgücü birincil ve ikincil olarak iki sınıfta bulunmaktadır. Vasıflı çalışanlar olan birinci sınıftaki işgücü sosyal güvence, sigorta, sendika ve yaptığı işle ilgili çoğu haklara sahiptir. Vasıfsız olarak bilinen ikinci sınıftaki işgücü için ise şartlar olumsuzdur ve genel olarak az tecrübe gerektiren işler bu guruba dahil olanlara verilmektedir (Özcan, 2016). 1979 yılında Micheal Piore tarafından ortaya çıkan “ikiye bölünmüş işgücü piyasası kuramına göre birinci sınıfta yer alan ve ikinci işgücü sınıfına göre daha iyi çalışma koşullarına sahip olanlar genel olarak ülkenin yerlilerinden oluşmaktayken, daha düşük ücretle ve daha zor koşullarda çalışan ikincil işgücü göçmenlerden oluşturulmaktadır (Akyıldız, 2016). Piyasanın çıkardığı bu iki sınıf, bölünmüş iş piyasasını ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra emek piyasasının ayrışımında rekabet, toplumsal cinsiyet de önemli rol oynamaktadır (Adıgüzel, 2022: 31).

1.4.8 Merkez – Çevre (Dünya Sistemi) Kuramı

“Bağımlılık Okulu” olarak da bilinen bu kurama göre göç hareketlerinin yönünü belirlemede ülkelerin gelişmişlik seviyeleri önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla göç hareketleri gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelere doğru devam etmektedir. Kuramda “merkez” olarak bilinen yer kapitalist ülkeler ve “çevre” olarak bilinen yer de az gelişmiş ya da gelişmemiş ülkelerdir. Kurama göre kapitalist ülkeler, gelişmemiş ülkelerin ham maddesi ve işgücünü kendine çekmekte ve bu şekilde gelişmemiş yada az gelişmiş ülkelerin ekonomik açıdan merkezde yer alan ülkelere bağlanmasını sağlamaktadır (Özcan, 2016). Merkez – Çevre teoriye göre işgücü göçü ile ilgili iki taraftaki ülke (göç veren ve göç alan) bundan aynı seviyede yararlanmayacaklardır. Bu süreçten göç veren ülke zararlı çıkarken göç alan ülke ise sürecin olumlu yanlarından faydalanmaktadır. Çünkü işgücü göçün ithalatının belirleyicileri, merkezde yer alan ülkelerdir (Gezgin, 1991).

1.4.9 Yeni Ekonomi Kuramı

Oded Stark tarafından 1990’lı yıllarda gelişen kurama göre aile fertlerinden bir veya birkaç kişinin göç sürecine katıldığında, aile geliri artacak, çeşitlenecek ve aile ekonomik olarak kendini güvence altına alabilecektir. Neo-klasik teorisine bir yanıt olarak ortaya çıkan “yeni ekonomi kuramı”na göre göç etme kararı bireyler tarafından değil aile fertlerinin ortak kararı ve ya topluluktaki çok sayıda insanın aldığı ortak bir karar sonucunda gerçekleşmektedir. Buna göre az gelişmiş ülkelerdeki aileler daha rahat bir hayat sürdürebilmek ve ekonomik olarak kendilerini daha üst seviyeye çıkarmak için bu kararı vermektedirler. Bu kararın amacı aile gelirini en üst seviyeye çıkarmak ve gelirle ilgili riskleri azaltmaktır. Aslında aileler daha yüksek ücret alma hedefinde değildir, yeni ekonomi kuramına göre aileler gelir riskini dağıtmak ve riski en aza indirmek için bir veya birden fazla aile ferdinin göç etmesi kararını vermektedir (Haas, Castles ve Miller, 2022: 65; Adıgüzel, 2022: 30.)

Yeni ekonomi kuramına göre göç eden aile ferdi ya da fertleri, kazandıkları parayı ailelerine gönderip hane halkının gelirini güvence altına alabilmektedirler. Bunun yanı sıra aile fertleri, bir ve ya daha fazla aile üyesinin göç etmesini sağlamak amacıyla kaynaklarını birleşip, bu eylemi bir yatırım olarak görmektedirler (Haas, Castles ve Miller, 2022: 65).

1.4.10 Göçmen İlişkiler Ağı (Network Kuramı)

Kuram aslında hedef ülke ve kaynak ülke arasındaki öncü göçmenlerin sosyal ilişkileri ve kültürel yapıları ve devamında gelen göçlerin üzerindeki etkisini değerlendirmektedir. Massey'in sunduğu göçmen ilişkiler ağı kuramına göre söz konusu değerlendirme yapılırken “menşe bölgelerde dışgöçü teşvik eden ve hedef bölgelerde de iç göçe olanak sağlayan yapısal güçler, göç eden insanların motivasyon, hedef ve istekleri ve iç ve dış göç alanlarını birbirine bağlayan toplumsal ve ekonomik yapılar” göz ardı edilmemelidir. (Bakewell, 2015).

Bireyler bir yere göç etmeden önce öncü göçmenlerin tecrübelerinden faydalanıp gerekli bilgiyi elde etmektedirler. Göçmen ilişkiler ağındaki insanlar bilgi paylaşımlarıyla, iş bulma ve ev bakma gibi durumlardaki yardımlaşmalarıyla göçlerin artmasına neden olabilmektedirler. Göçmen İlişkiler Ağı teorisi göçmenlerin daha önce yaşadıkları ülke ile göç ettikleri yeni ülkelerdeki göçmen ve göçmen olmayan kişiler arasındaki ortak köken, soydaşlık, arkadaşlık bağlarını ifade etmektedir (Akyıldız, 2016).

Göçmenleri sahip olduğu bu ilişkiler ağı onların bir sosyal sermayesi olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durum göçmenlerin sorunlarını çözebilmekte ve göçle ilgili yardımlaşmaya yol açabilmektedir. Wilpert göçmen ağını bu şekilde açıklamaktadır: “Öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplumları birbirine bağlayan bir altyapı oluştururlar ve bu bağlantı göç veren toplumdaki diğer bireylere göçme olanağı sağlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu ağı harekete geçirir ve sonradan göç edenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanırlar. Zamanla göç kendi kendini devam ettiren bir hal alır”. Bunun yanı sıra göçmenlerin arasındaki bu ilişki ağları, uluslararası göçün hızlanmasına ve yaygınlaşmasına neden olmaktadır. (Güllüpnar, 2012). Göçün maliyeti ve risklerini düşüren akrabalık, soydaşlık ve hemşehrilik gibi ağlar çoğaldıkça göçmenlerin gidebilecekleri yerlerin sayısı da çoğalmaktadır (Adıgüzel, 2022, 33).

1.4.11 Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı, uluslararası ilişkiler çerçevesinde göç olgusunu ekonomik ve siyasal olarak değerlendirmektedir. Kuram ülkeler arasındaki göç değişimleri üzerinde durmaktadır. Göç veren ve göç alan ülkelerin arasındaki göç sistemleri ve ilişkiler iki yakın ülke veya aralarında çok mesafe olan iki ülke (ülkeler) arasında da gerçekleştirilebilir (Güllüpnar, 2012). Faist, göç sistemlerinin üç niteliğe sahip olduğunu söylemektedir:

- Göç sistemlerinin, göç hareketlerinin tek seferlik bir hareket olmadığını ve hareketlerin başlanmasının bağlamları oluşturduğunu savunmaktadır. Göç hareketi başladığında zaman içerisinde bir sürece dönüşerek kendini yenilenip hayatını sürdürmektedir.
- Göç sistemleri kuramları insanlardan ziyade ülkeler arasındaki bağlar ve bağlantıların varlığı üzerine kurulmuştur. Göç sistemleri birbirine insan akışı ve karşı-insan akışlarıyla bağlı iki ya da birkaç ulus- devlet içermektedir. Bu bağlar (ticaret ve güvenlik anlaşmaları, kolonyal bağları) genellikle göç hareketleri başlamadan önce kurulmaktadır ve devamında göç akınları gerçekleştirilmektedir. Bu durumda zaman içinde anayurt tekrar göç alan bir ülkeye dönüşebilir.
- Toplumsal ağ kuramını güçlü bir şekilde uygulayan göç sistemleri kuramcıları göç sürecine katılan bireyler, ulus-devletler arasındaki eşitsizlikler ve göç alan ülkelerin kabul etme politikaları, aile ve hane halkları, ailelerin kalış ve gidiş alternatifleri gibi engelleri aşmak için stratejiler geliştirmektedirler. Engellerin aşılmasında ulus aşırı toplumsal ağlar en önemli faktör olarak bilinmektedir.

Thomas Faist, göç sistemleri kuramını dünya sistemleri kuramı ile ağ kuramı arasında bir geçiş kuramı olarak tanımlamaktadır. Ona göre devletler arası göçte ve sosyal alanlarda göçmenler ve göçmenlerin kurdukları ağlar, örgütler, topluluklar içindeki bağları kurucu bir rol oynamaktadır (Adıgüzel, 2012: 35; Çağlayan, 2006)

1.5 Göçün Sonuçları ve Etkileri

Bütün insanlar sağlıklı ve mutlu bir yaşam istemektedir. Göçmenler de genel olarak daha mutlu, daha sağlıklı bir yaşam sürmek ve yaşam kriterlerini yükseltmek için zorunlu ya da gönüllü olarak yaşadıkları yeri terk edip başka bir yere taşınmaktadırlar. Göçmenler daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürmek için gittikleri yeni ülkelerdeki kültürel ve sosyal yapıyla uyum sağlamalıdır (Şahin, 2001). Göç insanlık tarihinin en eski sosyal hareketlerinden biri olarak olumsuz ve olumlu etkileri beraberinde taşımaktadır. Özellikle doğu bloğunun dağılmasından sonra, medya ve teknolojik imkanların arttırılması ve ulaşım imkanlarının gelişmesiyle birlikte göçün etkisi ve boyutu daha çok gelişmiştir. Artık çoğu ülkeler hem göç veren hem göç alan hem de göçün transit ülkesi haline gelmektedir. Bu da

göçün siyasal ve ekonomik boyutları yanı sıra toplumsal ve kültürel boyutlarını da geliştirmektedir (Güler, 2021). Göç olgusunun etkileri ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Özellikle küreselleşme ve 21. yüzyılla artan uluslararası göçlerin sonucu ve etkileri ülkelerin ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel yapılarıyla farklılık göstermektedir. Ayrıca uluslararası göç artışıyla birlikte ülkelerin çoğu hem göç veren hem de göç alan ülkeler arasına girmiştir ve göçün transit ülkelerinin çoğalmasıyla artık “uluslararası alanlar” gibi terimlerden bahsedilmektedir. Yani göçün etkisi sadece göç alan ve göç veren ülkeler olarak sınırlanmamalıdır. Göçün etkisi bir bölgeye sınırlı kalmayıp çok geniş bir alanı etkilemektedir (Pusch ve Wilkoszewski, 2010: 22-23).

Küreselleşmeyle beraber artan, güç sahibi olanların yeni haritalar çizmesi, uluslararası siyasal ve ekonomik çıkarları için başka ülkelerde iç sorunlar yaratmaları ve kavgalar çıkartmalarının sonucunda insanları kendi diyarlarını terk etmek zorunda bırakıp uluslararası göç artışına sebep olmaktadır. Bu durum zorunlu göçü arttırmakta ve mültecileri çoğaltmaktadır. Böylece bu durum dünyanın her tarafında kendi vatanını terk etmek zorunda kalan ve yersiz-yurtsuz insanlar yaratmaktadır. Dolayısıyla göçmenler ve yerel halk beraber bir hayat tasavvuruna sahip olmalıdırlar. Bir arada yaşamak siyasi, ekonomik ve ya teknik bir konu değildir. Beraber yaşamak aslında ahlaki bir meseledir (Aldemir, 2018: 365-370). Ayrıca göç olgusu çok yönlü bir alan olduğuna göre göçün etkileri de çok geniş boyutları sahiptir. Göç hem birey hem de toplum olarak göçmenler ve yerel halkı etkilemektedir. Göç hareketi sosyo-kültürel etkilerin yanı sıra siyasi ve ekonomik sorunların da ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Ayrıca göçmenlerin yeni mekanın toplumsal yapısı ve yerel halkın değerlerine uyum sağlamak veya yerel halkın göçmenlerin değerine ve onlara karşı aldıkları tavırlar, göçün olumlu veya olumsuz sonuçlarını etkilemektedir (Çağlak, 2017).

1.5.1 Göç Edilen Ülkedeki Etkiler

Göçün etkileri göç olgusu hakkındaki araştırmalarda en çok araştırılan konu olmasına rağmen kamusal alanda en çok yanlış kavranan konudur. Haberler, medya kuruluşları ve kamusal alanlarda çoğu zaman göçün suçu arttıracağına, vergilerin yükseltilmesine, yerlilerin elinden işlerinin alınacağına, işsizlik seviyesine yol açacağına gibi kaygılardan bahsederken göçün bir fırsat olabileceğine karşı göçün topluma zarar ve olumsuz etkileri hakkında algı oluşmaktadır. Halbuki göçten hem

zengin hem de yoksul ülkeler faydalanmaktadır ki zengin ve gelişmiş olan ülkeler göçten daha çok fayda sağlamaktadır (Goldin, Cameron ve Balarajan, 2022: 177).

Ekonomik, Siyasal, kültürel ve sosyal boyutlara sahip olan göç hareketleri toplumsal yapı üzerine büyük etkiler yaratmaktadır. Göçmenler göç hareketiyle sadece bedensel varlıklarıyla hareket etmemektedir, onlar aynı zamanda sosyo-kültürel varlıklarını ve hayatlarındaki kazanımlarını da göç ettikleri yere taşımaktadırlar. Göçmenler sadece gittikleri yerin sosyo-kültürel dokularından etkilenmeyip aynı zamanda kendi kültürel dokularını göç ettikleri yere taşımaktadır. Göç hareketinden doğan bu etkileşimde en önemli faktör göçmenlerin gittikleri yeni mekan ile kültürel ve sosyal yaşam açısından ne kadar yakın olduklarıdır. Göçmenler ve yerel halkın arasındaki kültürel ve yaşam tarzı farklılıkları belirgin bir seviyeye ulaştığında etkileşim ve uyum daha zor sağlanmaktadır. Bu nedenle toplumsal dönüşüm ve değişimlerde göçün çok etkili olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda etkileşimin sorunlu olduğu toplumlarda ayrışma ve asimilasyon gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Aksine bu etkileşimin sorunsuz bir şekilde gerçekleştiği toplumlarda ise kültürel zenginlik ve entegrasyon gibi olumlu sonuçlar görülmektedir (Tümaş ve Ergün, 2016). Bazen insanların göçü, özellikle kitleler halindeki göç hareketleri, hedef ülkenin kültürel renginin çeşitliliğin yanında toplumsal yapısını da değiştirmektedir (Başel, 2006).

Ekonomik olarak genel bir bakışla göç, alıcı ülkelerin ekonomisini olumlu yönden etkilemektedir. Düşük vasıflı yabancı işçiler yerlilerin daha az istediği işleri yapmaktadır. Bunun yanı sıra yüksek vasıflı göçmenler genelde ülkenin ekonomisini büyüyen sektörlerde ya da yerli işçilerin yetersiz olduğu sağlık, eğitim, bilişim teknoloji ve buna benzer alanlarda çalışmaktadır. OECD'nin ülkelerin üzerindeki boylamsal araştırmasında, göçün artışı toplam istihdam ve gayrisafi yurt içi hasıla'nın (GSYH) büyümesiyle artış oranının aynı olduğunu tespit etmiştir. (Goldin ve arkadaşlar, 2022:181-182). Göç alan ülkeler aslında göç politikalarına göre göçmen kabul etmektedirler. Örneğin II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'nın iş göçü ihtiyacı ve talebi üzerinde Avrupa'ya büyük bir ekonomik göç hareketi gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla kapitalizmin ihtiyacı göçmenlerle kapatılmıştır. Aksine bu ülkelerdeki ekonomik krizleri döneminde işten çıkarılan ilk işçiler göçmenlerden oluşmaktadır (Yılmaz, 2014). Avrupa'daki hükümetler 1990'lardan itibaren göç ve göçmenlerle ilgili birtakım düzenlemelerle işgücü göçü

hareketlerine sınırlamalar koymuşlardır. Bu düzenlemelerin sonucunda Avrupa'ya göçler 2000 yılından sonra yavaşlamıştır (Alkan, 2015).

Göç edilen ülkeler göç olgusunun olumlu yönlerini değerlendirip göçten yararlanabilmektedir. Günümüzde dinamik bir ekonomide bilgi, teknoloji ve girişimcilik itici güçler sayılmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin ekonomik gelişmelerinde fikir ve yenilik üretmenin iki güvenilir yolu olarak bilinmektedir. Bu nedenle gelişmiş ülkeler yüksek eğitimli işçilerin sayısını arttırmaktadır. Bu amaca ulaşmak için ülkeler en çok göç olgusuna başvurmaktadır. Fareed Zakaria bu konuyla ilgili "Birleşik Devletler'in küresel " üstünlüğü" ve " geleceği icat etme becerisinin" yüksek göç düzeylerine dayandığını" görüşüne sahiptir. The Post-American World kitabında şöyle yazmaktadır:

"Amerika, yeni bir dünyada yeni bir yaşam kurmaya çalışan insan akınlarıyla kendisini sürekli yeniden canlandırmanın bir yolunu bulmuştur... Amerika bu enerjiyi kullanabilmiş, çeşitliliği yönetmiş, yeni gelenleri özümsemiş ve ekonomik anlamda ileri gitmiştir. Nihayetinde bu, ülkeyi Britanya örneğinden ve büyük ekonomik güçlere sahip diğer tarihsel örneklerin hepsinden ayıran şeydir."

Birleşik Devletler sadece ekonomik olarak değil yaratıcı, fikirselsel ve sanatsal olarak da göçmenlerin katkılarından yararlanmaktadır. Böylece Birleşik Devletler göç olgusundan yararlanarak dünyada kendini bir güç olarak tanıtmaktadır (Goldin, Cameron ve Balarajan, 2022:182-183)

Göçmenlerin göç alan ülkelerin üzerindeki etkileri 90'lı yıllardan önce daha çok ekonomik olarak değerlendirilmekteydi. Soğuk savaşın bitmesinden önce göç edilen ülkelerin göçmenlerle ilgili kaygıları daha çok ekonomik olarak değerlendirilirken 1990'lı yıllardan sonra göçmenler konusundaki kaygılar ve göç karşıtı söylem ve politikalar göçün güvenlik açıdan olumsuz etki yarattığını vurgulamaktadır. Örneğin 11 Eylül saldırısından sonra, göçmenleri terörizmle de ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Göç alan ülkeler devlet güvenliği ve toplumsal güvenliğini düşünürken, göçmen ve mülteciler, hem göç sırasında ölüm kalım savaşı vermekte hem de gittikleri yerde kötü muameleye maruz kalmaktadırlar. Göçün güvenlik etkileri iki taraflı (göç alan toplum ve göçmenler) olarak incelenmektedir (Çetiner ve Günay, 2021).

Göçmenler ile yerel halkın arasında, uyum sürecinde ve belli bir süre zarfında, sorun yaşanmaktadır. Göç alan ülkedeki yönetim belirleyici bir kural ve doğru bir politika izleyerek sorunlarını çözebilmektedir. Göç sürecine Siyasal,

Dinsel veya etnik açıdan bakan ülkeler göçmenlerin göç süreci ve uyum sürecini olumsuz olarak etkilemekte ve bu süreci zorlamaktadırlar. Oysa ülkelerin göç sürecine insan merkezli olarak bakmaları gerekmektedir (Özpolat, 2018: 11-21).

1.5.2 Göç Veren Ülkedeki Etkileri

Göç olgusunun temeli ve ana ögesi insan olduğuna göre göçmenler göç ettikleri yerlere dil, kültür, kişisel tecrübeleri, iş deneyimleri, bilimsel ve daha önceki kazanımlarını gittikleri yere taşımaktadırlar. Bunun yanı sıra emek faktörü, tüketici ve yatırım açısından göçmenlerin gitmiş oldukları bölgeleri etkilemektedir. Özellikle uluslararası göç hareketlerinin ekonomik açıdan ettikleri sadece göç alan ülkeye değil göçmenlerin daha önce yaşadığı yeri veya ülkelerini de olumsuz yada olumlu yönden etkilemektedir (Yılmaz, 2019). Göç edenlerin daha önce yaşadığı bölgeye aktardığı paraları veya ülkelerine gönderdiği dövizlerin göç veren ülkelerin ekonomisini üretim sektörünü, işsizliği, aileler arasındaki eşitsizlikleri olumlu yönden etkilemektedir. Ayrıca göçmenler göçle beraber beceriler kazanmakta ve göç edilen ülkenin kültüründen etkilenmekte ve daha önce yaşadığı bölge ve ülkelerine aktarmaktadırlar (Yılmaz, 2014).

Göç hareketleri göç veren ülkelerin üzerinde çoğu zaman hem ekonomik hem de yüksek vasıflı iş gücü olarak olumsuzluklar yaratmaktadır. Örneğin son yıllarda büyük bir artış gösteren beyin göçü, göç veren ülkeler açısından gelişmekte olan ülkeler üzerine olumsuz bir nitelik taşımaktadır. Gana ve Jamaika’da (yüzde 70), Fas (yüzde 65), Tunus (yüzde 64), Gambiya (yüzde 60), Gana (Yüzde 26), İran (yüzde 25), Kore (yüzde 15) üniversite öğrencileri mezuniyetten sonra ülkeyi terk edip Avrupa ve Doğu Asya ülkelerine göç etmektedirler. Böylelikle göç veren ülkeler beşeri sermayesini kaybetmektedir (Goldin ve Arkadaşları, 2022: 194).

1.5.3 Göçmenler Üzerindeki Etkisi

Göçle birlikte farklı kültürlerden bir araya gelen göçmenler ve yerel halk arasında kültürel bir etkileşim oluşmaktadır. Göçün toplum üzerinde olumlu etki bırakması kültürlerin karşılaşması ile ve bir arada yaşayan insanların uyum sağlaması ile gerçekleşmektedir. Fakat bazı durumlarda bu süreç iyi yönetilmediği için uyumsuzluk ve çatışma boyutuna çıkabilmektedir. Fakat insanlar bu durumda farklılıklarla baş ederlerse, göçmenler ve yerel halkın arasındaki iletişim engellerini aşarak sağlıklı iletişim gerçekleşirse göçün sorunları çözülebilmektedir. Ayrıca göç yönetiminin yardım dağıtma ve ya kuruluşlardan yardım alarak geçirilmesinin sağlanması yerel halkın göçmenlere karşı tavırlarını olumsuz yönde

etkilemektedir. Bunun yerine göçmenlerin eğitimini, sağlığını, sosyal güvenliğini ve toplumsal dayanışmalarını güçlendirerek onları gittikleri bölgedeki yerel halkla bütünleştirerek sorunlar çözüme ulaşması sağlanabilir (Aldemir, 2018: 365-370). Göçmenlerin yeni yaşam koşullarına, bulunduğu yerin yerel halkın toplumsal yapısına uyum sağlaması, hem göçmenlerin hem de yerel halkın sosyo-kültürel açıdan olumlu sonuçlar elde edebilmesine katkı sağlamaktadır (Aşilar ve Yıldırım, 2018). Ayrıca göçmenlerin gittikleri yeni ülkenin hükümetlerinin ve toplumlarının, göçmenlere karşı aldıkları tavır göç süreci üzerinde önemli etkilere sahiptir. Örneğin göçmenlerin iş hayatındaki emek ve ücret ve çalışma şartları yerli işçilerle aynı hakka sahip olmamaları bir ırkçılık biçimi olarak görülebilir ve bunun sonucunda göçün süreci olumsuz yönden etkilenebilmektedir (Castles ve Miller, 2008: 312).

Göçmenlerin gittikleri yeni bölgeye sosyal ve kültürel olarak uyum sağlanmaları, yeni yaşam alanı ve toplumsal yapıyla adapte olmaları için bir süreç geçirmektedirler. Genellikle birinci neslin toplumsal ve iş hayatında karşılaştığı ayrımcılığı ikinci nesil akültürasyon sonucunda daha az seviyede hissetmektedir. Üçüncü nesil ise dilsel ve kültürel özelliklerini kaybederken hemen hemen önceki neslin dezavantajları yok olmaktadır. Asimilasyon kuramının öncüleri olan Park ve Burgess asimilasyonu “insan ve grupların diğer insan ve grupların hafızalarını, duygularını ve tutumlarını aldıkları içi içe girme ve kaynaşma süreci” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla göçmenler göç hareketiyle yıllar içinde kendi kültürel ve sosyal zenginliklerini, dillerini kaybedilebilirler (Thomas, 2003: 337-338). Ayrıca göçmenler yerleştikleri ülkede kendi kültürel ve dinsel tabanlı dayanışma ağlarını korumak istemektedirler. Bu durum eğitim, sağlık, güvenlik ve barınmayla ilgili bütün sorumluluklar birey, aile, topluluk, yerel yardım dernekler ve yerel kurumlar tarafından desteklenmektedir. Göçmenlerin beraberlerinde götürdükleri kültürel ve dinsel bağları, yerli insanlarla yakınlık seviyeleri entegrasyon veya asimilasyon sürecini etkilemektedir. Milton M. Gordon *Asimilation and American Life: The Role of Race, Religion and National Origins* kitabında yedi asimilasyon/entegrasyon şekli belirler:

1. Kültürel veya davranışsal asimilasyon (kültürel etkileşim);
2. Yapısal asimilasyon, bu ilk grup aşamasında ev sahibi toplumun kurum ve kuruluşlarına girmeyi de kapsar;
3. Evlilik asimilasyonu (karışma);

4. Kimliksel asimilasyon (toplumsal aşamada toplumun parçası olma hissini yaratılması);
5. Yaklaşımı kabul eden asimilasyon (önyargının yok olması);
6. Davranışı kabul eden asimilasyon (ayrımcılığın yok olması);
7. Vatandaşlık asimilasyonu (ortak bir vatandaşlık kimliğinin oluşturulması);

Gordon, yapısal asimilasyonun diğer asimilasyonların temelini oluşturduğunu savunmaktadır. Gordon'a göre yapısal asimilasyon gerçekleştiğinde diğerleri de arkasından gelecektir (Kaya, 2016: 37-39). Asimilasyon modeline göre; göçmen toplulukları gelenekleri ve göreneklerini bırakmaz ve bulunduğu bölgenin toplumsal çevresine katkıda bulunur. "Erime potası" denilen bu model aslında etnik farklılaşmanın en ideal sonucudur denilebilir. Mutfak, müzik ve bunlara benzer kültürel ve yapısal gelenekler silinmek yerine bulunduğu yeni yerin kültürel yapı ve gelenekleriyle birleşmektedir. Bunun örneği Amerikan kültüründe görülmektedir. Amerikan kültürünü oluşturan çok sayıda farklı grup kültürlerini birleştirerek bir kültür haline sunmaktadırlar (Giddens, 2005: 256).

Göçmenlerin gittikleri yerin kültürel ve toplumsal yapısıyla uyum sağlamaları en önemli süreçtir. Göçmenlerin yeme alışkanlığı, giyinme tarzları, komşuluk ilişkileri, eğlenmeleri, konuşma şekli ve yaptıkları işler ve toplumdaki davranışları gibi etmenler, göçmenler ve yerel halkın arasında kültürel çatışmaları ortaya çıkarabilmektedir (Özpolat, 2018: 11-21). Göçmenler gittikleri yeni toplumun yapısına ve kültürüne kendi öz kültürlerinden kopmadan uyum sağlamalıdır. Yerel halkın da uyum sağlama sürecini daha sağlıklı gerçekleştirmesi için doğru altyapı hazırlanmalıdır. Aksi taktirde göçmenler ve göç edilen ülkenin vatandaşları arasında sosyal ve kültürel çatışmalar yaşanmaktadır. Uyum sağlama ve bütünleşme sürecindeki sorunları aşmak ancak iki tarafın sorumluluklarını yerine getirmesiyle gerçekleşecektir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015).

Göçün zorunlu göçmenler ve kadın göçmenler üzerinde etkileri daha farklıdır. Zorunlu göç sonucunda ülkesini terk edip başka bir ülkeye yerleşen çocuklar ve ergenler daha önce yaşadıkları yerde savaş, şiddet ve işkencelere maruz kalmış ya da tanıklık etmişlerdir. Ayrıca göç sürecinde ve yerleşilen ülkede temel gereksinimlerinin karşılanmasında zorluklar çekmiş, kayıplar yaşamış, ırkçılık, toplumsal dışlanma gibi değişik travmatik tecrübeler edinmişlerdir. Dolayısıyla göç süreci onları olumsuz yönde etkilemektedir. Ruhsal ve bedensel olarak daha

kırılgan olan zorunlu göçe maruz kalan insanlar yeni yaşam yeri ve yeni bulunduğu topluma uyum sağlama açısından daha zor bir süreç geçirmektedir. Özellikle eğitim açısından zorluk yaşayan bu göçmenlerin uyum sağlama süreçleri biraz daha uzayabilmektedir (Özçürümez ve İçduygu, 2020: 109-110). Ayrıca Göç olgusunun kadınların üzerindeki etkisinin daha çok olduğu söylenebilir. Özellikle zorunlu göç kategorisinde yer alan kadın göçmenlerin üzerindeki göç etkilerinin daha çok olumsuz yönde olduğu görülmektedir. Göçmen kadınlar çoğu zaman hem göçmen oldukları için, hem de cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla erkek göçmenlere göre iki kat daha zorluk ve olumsuzluklarla karşı karşıya gelmektedirler. Cinsel istismar, tecavüz ve şiddet olaylarına karşı savunmasız olan kadın göçmenler, iş hayatında da zor şartlarda çalışmak zorundadırlar (Hacıosmanoğlu Aşıl ve Yıldırım, 2018: 10-20). Ayrıca iş hayatında göçmen kadınların durumu yerli kadınlara göre çok vahim durumdadır. Özellikle birinci kuşak göçmen kadınlar evlerde temizlik, yemek pişirme, dikiş, küçük ölçekli ticaret gibi enformel sektör işlerinde ya da çalışma izni olmaksızın tekstil atölye gibi yerlerde zor şartlarda çalıştırılmaktadırlar. ikinci kuşak kadınlar da mesleki eğitim imkanlarından yararlanamadıklarından dolayı birinci kuşağa benzer işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu iki kuşak göçmen kadınların yerli kadınlar gibi vasıflı işlerde istihdam şansları olmamaktadır. Bunun yanı sıra son yıllarda göçmen kadınların sömürü ve istismar, eğlence ve fuhuş sektörlerinde çalışmak zorunda kalmışlardır. Özellikle 1990 yılından sonra ve komünist rejimlerin çökmesiyle birlikte Doğu Blok ülkelerinden eğitilmiş ve meslek sahibi olan genç kız ve kadınların bile ekonomik şartlarının zorlanması diğer kadınları bu sektöre girmek zorunda bırakmıştır. Ayrıca geniş bir grup genç kız ve kadın ise farklı iş vaatleriyle kandırılarak yasadışı yollardan diğer ülkelere götürülmekte ve zorla fuhuş sektöründe çalıştırılmaktadır (Toksuz, 2006: 85-87).

Zengin ve yoksul ülkeler arasındaki emek ve ücret farklılıkları, insanları ekonomi olarak gelişmek için daha yüksek ücret verilen ülkelere gitmeye teşvik etmektedir (Goldin, Cameron ve Balarajan, 2022: 225). Bu durumu değerlendiren çoğu aileler sadece yetişkinleri değil çocuklarını da çalışmak için diğer ülkelere göndermektedir. Malan Barkirin “Zorunlu Göç Anlatıları” kitabında görüşme yaptığı Münir isimli kişinin bu konuyla ilgili şöyle anlatılır:

“ilk olarak 1960’larda İş ve İşçi Bulma Kurumu diye bir şey çıkmıştı. O zamanlarda Kılış (Savur’a bağlı Dereiçi köyü) ‘tan birçok kız çocuğunu Almanya’ya götürdüler. O kız çocuklarının yaşları henüz 15-16 idi. Yaşlarını 18’e büyütüp öyle götürdüler. Bu çocukların aileleri çok fakirdi. Fakirlikten dolayı gönderiyorlardı. Elleri zorla yapılabilecek işleri iyi yetiştiriyordu. Bu çocukların sırtından çok para kazanıyorlardı. Bir tek Allah biliyordu onların sırtından ne paralar kazanıyorlardı... İsviç’te konuşulanlara göre, o dönemde o kız çocuklarını ayda 200 Mark’a çalıştırıyorlardı.” (Yağız ve Arkadaşları, 2012: 155).

Kendi iradeleri dışında yaşadıkları yeri terk edip başka bir yere göç edenler kendi isteğiyle göç eden göçmenlerden daha çok psikolojik ve sosyolojik problemleri yaşamaktadırlar (Özpolat, 2018: 11-21). Ayrıca zorunlu olarak göç hareketini yapan kişiler ile kendi istekleri doğrultusunda yani gönüllü olarak göç edenler arasında bir mukayese gerçekleştirildiğinde bu iki grup arasında sosyal hayata uyum sağlama ve hayata dair beklentiler gibi yaşamın etrafında şekillendiği hususların farklı olduğu görülmektedir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015).

1.6 Göçün Tarihi

Göç, insanlık tarihinde var olan bir olgu olarak hep var olduğu ve otoriteler tarafından kabul edildiği bir gerçektir (Demir, 2020: 115). Son yıllardaki arkeolojik çalışmalar modern insanın Afrika’dan dünyanın diğer bölgelerine göç etmesinden daha öncesinde, Homo cinsinden diğer bireylerin Afrika’yı terk edip dünyanın diğer bölgelerinde yerleştiklerini kanıtlamaktadır (Aytek, 2014). 2.5-2 milyon yıl önce Afrika’da çok büyük iklim değişiklikleri gerçekleşmiştir ve bu değişiklikler sonucunda Afrika’da yaşayan Homo bireyler yaşadığı yerleri terk edip daha uygun yaşam alanlarına gitmek zorunda kalmışlardır (Başoğlu, 2010). Son yıllardaki bilimsel çalışmalarda Afrika dışında Batı Asya’da (Gürcistan) 1.7 milyon, Asya’da (Endonezya) 1.6-1.8 ve Avrupa’da (İspanya) 1.2 milyon yıl öncesine ait insan izlerine rastlanmaktadır (Aytek, 2014). Afrika’dan dünyanın diğer bölgelerine olan göç ‘Afrika Göçü’ insanlık tarihinin en büyük göçü sayılabilir. İlk insanların türü ‘hominid türler’ göç edebilmek için bazı buluşlar bulmakla beraber sosyal organizasyon gibi kültürel gelişmeleri de elde edebilmişlerdir (Berk, 2020).

“İnsanlık tarihinin göç sürecindeki gelişmeleri Harzig ve Hoerder ‘‘ What is Migration History?’’ kitabında aşağıdaki şekilde sıralamaktadır:

- MÖ 70.000’lerde Homo Sapiens’in Afrika’dan dünyaya yayılımı.
- MÖ 15.000-5000 arası meydana gelen erken yerleşik tarım toplumu dönemi göçleri.

- Şehirleşme döneminde meydana gelen Mezopotamya, Mısır, Doğu Asya, Fenike, Helen ve Roma Dünyası göçleri.
- MÖ 500-M.S.1500 yılları arası göçler.
- Dünyanın makro bölgelerinde 1400-1600 yılları arasında kültürel ve ticari göçler.
- 1600-1800 yılları arası sömürgeci ülkeler ve sömürülen ülkeler arası göçler.
- 19.yy. küresel göç hareketleri. -20.yy. göçleri” (Berk, 2020).

1.6.1 Tarihteki Büyük Göçler

Göç insanlık tarihinde insanoğullarının vazgeçilmez bir eylem olarak hayatını sürdürmektedir. Ayrıca göç insanlık tarihinde, kavimlere ait olan en önemli olay ya da tarihin (takvimin) başlangıcı niteliğine taşıdığı kadar öneme sahiptir (Manuçehri, 2015).

İnsanlık tarihinde ilk göçler Afrika’dan iklim değişikliği nedeniyle gerçekleşiyorsa da sonradan gerçekleşen göçlerde farklı nedenler gösterilmektedir. İnsanlar ilk çağlarda toprağın işlenmesini keşfetmeden önce göçebe bir hayat sürdürmekteydiler. fakat insanoğlu yerleşik hayata geçmesiyle yine de göç olgusu değişik nedenlerle devam etti (Eravcı ve Ateş, 2018). Bu nedenlerin arasında siyasi baskı, savaş ve hatta dinsel nedenlerin büyük bir etken olarak insanların toplu halde göç etmelerini sağladığı görülmektedir. İsrailoğullarının toplu olarak Kenan diyarından Mısır’a yaptıkları göçün nedeni; yaşadıkları bölgenin (Kenan diyarı) kıtlık ve iklimsel değişiklikler kabul edilirse de Tora’da bu göç Tanrı’nın Yakup’a verdiği izinle gerçekleştiğini anlatmaktadır (Mert, 2021).

Göçler tarihinde özellikle toplu halde olan bazı göçlerin insanlık tarihinde çok büyük bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tarihteki toplu göçlere bakıldığında İsrailoğulları’nın Nil nehrinden geçerek Mısır’dan göç etmeleri ve Yahudiler arasında bir tarih başlangıcı olarak bilinmesi, veya Hicri takvimin Hz. Muhammed’in Mekke’den Medine’ye göç etmesine göre yapılandırılması, göçün insanlar ve insanlık tarihinde ne derece öneme sahip olduğunu göstermektedir (Manuçehri, 2015).

1.6.1.1 Hint-Avrupa ve Hint-Aryayi Göçleri

Dünya tarihindeki ilk büyük göçlerden biri Aryalıların Orta Asya, Avrasya ve Kuzey Batı Asya’dan güney ve batıya gerçekleştirdiği göçtür. Bu göç insanlık tarihinin yönlerini belirtmesinde ve bazı büyük medeniyetlerinin ortaya çıkmasının nedenlerinden sayılmaktadır (Manuçehri, 2015). Arkeologlar ve bilim insanlarının çalışmaları sonucunda ilk Hint-Avrupalılar MÖ. 4000-5000 yıllar arasında Hazer

Denizi ve Karadeniz'in arasında özellikle Deniper ve Ural nehirlerin çevresinde yaşamaktaydılar. Sonucunda MÖ. 4000 yıllarında Avrupa ve Orta Asya'ya göç etmişlerdi. Bu göç ani bir göç olarak gerçekleşmedi ve 2000 yıllık bir süreci kapsamaktaydı. Bu göçün en önemli nedenleri bu şekilde sayabilir:

- Daha uzak yerlere gidebilme imkanı veren tekerlek ve At (Hayvan) arabasının icadı
- Göç edebilme hazırlığını kolaylaştıran toplumun sosyal ve ekonomik gelişmeleri
- Besin (Beslenme) kaynağın yetersizliği ve daha verimli ve yeni toprak bulunması

Hint-İran kavimleri Balti-Eslavlar kavimleri gibi, Hit-Avrupa kavimlerinden son ayrılan kavimlere dayanmaktadır. Hint-İran kavimleri MÖ. 2000 yılları Orta Asya ve oradan Hint yarımadasına ve İran'ın kuzey doğusuna ve oradan da İran'ın diğer bölgelerine göç edip yerleştiler (Firuzmendi ve Arkadaşlar, 2017).

1.6.1.2 Türk Kavimler Göçü

Dünya tarihinde büyük olaylara sebep olan en büyük göçlerden biri de Türk toplulukların gerçekleştikleri göçlerdir. Türk kültürü ve tarihinde göç ve göçmenlik izleri çok etkili bir şekilde görülmektedir. (Bozkurt ve Özgüzel, (2019). Hular ve Oğuz gibi Türk büyük boylarının yaptıkları toplu göç sadece göç tarihinde değil insanlık ve medeniyetler tarihi açısından bakıldığında çok önemli bir yere sahip olduğunu görülmektedir (Bilgili, 2020: 323). Yaklaşık MÖ 1000-700 yıllarında başlayan ve yüzyıllar süren Türklerin toplu göçleri Çin'in Kuzeybatısına ve sonraki yıllarında Sibiry, Moğolistan, Volga nehrine ve daha sonra İran, Hindistan gibi bölgelere ve Hazer Denizinin kuzeyinden doğu Avrupa, Balkanlar ve Anadolu'ya gerçekleştirilmiştir (Akçura, 1996).

Bu göçler çeşitli nedenlerin sonucunda gerçekleştirilmiştir. En önde gelen nedenleri doğal afetler, nüfus artışı ve hayvancılık faaliyetlerinde karşılaşılan otlak yetersizliği ve siyasi anlaşmazlıkların (Bilgili A. S. 2020: 324) yanı sıra ekonomi açısından zorluk çektiklerinden dolayı başka bir yere göç edip çalışma imkanı bulmak ve ya Fetih yoluyla başka bir bölgeyi fethedip egemenlik sağlamak olarak saymak mümkündür (Akçora, 1996).

1.6.1.3 Amerika'nın Keşfi: Avrupa ve Sömürge Ülkelerden Göçler

Amerika kıtasının birçok literatürde farklı kişiler tarafından keşfedildiği söylemektedir fakat kayıtlarda Amerika kıtasının keşfinin, Kristof Kolomb tarafından gerçekleştiği yazılmaktadır. Amerikan kıtasının keşfiyle birlikte bölgenin zenginliği ortaya çıkmış (Arslan, 2022) ve bu altın ve diğer değerli kaynaklar başka gezginlerin ilgisini çekip Amerika Kıtası'nın Doğu kıyısının kısa bir müddette Avrupa'da tanınmış hale getirmiştir. Böylelikle 16. y.y. ortasından itibaren Avrupa'dan Amerika Kıtası'na göçler başlaması ve daha sonra 17. y.y. başlarında bu yeni göçmenler kendi şehirlerini kurmuşlardır (Kurtuluş, 2005). Ayrıca Amerika kıtasının keşfiyle beraber deniz başka bir boyut kazanarak insan gücünün üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. Özellikle ekonomik etkenler bu güçleri daha cazip hale getirmektedir. (Aksoy, 2012). Amerika kıtasının keşfinin önemli etkenleri arasında, doğuya kadar maden zenginliği açısından zengin olmayan Avrupa ülkelerinin yeni maden ve yeni bir gelir kaynağı bulmak için gerçekleştirildiğidir. Böylelikle İspanyalıların yeni kıtaya başlattığı seferlerle çoğu altın ve gümüş gibi maden ürünleri Avrupa'ya taşınmaya başlamıştır (Atagün, 2020).

Amerika kıtasına ilk gelenler İspanyol ve Portekizlerden oluşmaktadır. Fakat Avrupa'da yaşanan siyasal baskı, dinsel sorunlar, yoksulluk ve ekonomik sorunlar nedeniyle durumdan memnun olmayan diğer Avrupalılar da yeni keşfedilmiş kıtaya göç etmektedir. (Doğan, 2007). Bunun yanı sıra 15. Yüzyılın sonlarında ve 16. Yüzyılın başlarında başlayan İspanya ve Portekiz'in sömürgecilik yöntemleriyle iş gücü eksikliği bir sorun haline gelmiştir. Bu sorunu halletmek amacıyla Afrika'dan birçok insan iş gücü olarak Amerika kıtasına getirilip iş gücü olarak kullanılmışlardır. Bu zorunlu göç 17. Ve 18. Yüzyılda İngiltere gibi diğer ülkeler tarafından da gerçekleştirilmekte olup çoğu Afrikalı vatandaşlar köle ve iş göçü olarak Amerika kıtasına göç etmiştir (Cizreli, 2015). Bu kapsamda 15 milyon insan Afrika kıtasından iş gücü ve köle olarak Amerika kıtasına getirilip çalıştırılmıştır. Ayrıca milyonlarca işçi Hindistan ve Çin'den sözleşmeli olarak 19. yüzyıldan sonra Amerika ve Avrupa ülkelerine taşınmıştır (Aksoy, 2012).

1.6.1.4II. Dünya Savaşı'ndan Sonraki Göçler

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa'ya göçler yoğun bir şekilde başlatılmıştır. Avrupa'daki göç tarihine bakıldığında Avrupa'nın II. Dünya

Savaşı'ndan sonra bir göç destinasyonu haline geldiği görülmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa ülkelerinden çoğu kişi özellikle Amerika'ya göç etmişlerdir ama II. Dünya Savaşı'ndan sonra refah seviyesini güçlendirmek ve devamında iş gücü ihtiyacından dolayı Avrupa göçün önemli bir destinasyon haline gelmiştir (Alkan, 2015). Özellikle Amerika Kıtası'nın keşfiyle başlamış ve Sömürgecilik döneminde yoğun bir şekilde devam eden Avrupalıların dünyanın çeşitli bölgelerine koloniler kurmak amacıyla gerçekleştirilen göçleri, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, dekolonizasyon nedeniyle yön değiştirmiştir. Avrupalılar II. Dünya Savaşı'ndan sonra kendi vatanlarına dönmeye başlatılmışlardır. Bunun yanı sıra eski sömürge ülkeleri yurttaşları ve üçüncü dünya ülkeleri vatandaşlarının Batı Avrupa'ya göç etmesinin sonucunda yüzyıllar boyunca göç veren Avrupa Kıtası, göçün bir destinasyonu haline gelip göç alan bir kıta haline getirilmiştir (Yamanlar, 2020). Ayrıca II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında zorunlu göçe maruz kalanların yanı sıra ortaya çıkan yeni ekonomik krizler ve ekonomik eşitsizlikler nedeniyle daha iyi bir yaşam ideali bulma amacıyla göçlerin gerçekleştirilmesi sonucunda, özellikle Avrupa'ya yönelik insan hareketliliği üst seviyeye çıkmıştır (Yücedağ, 2020).

Hein De Haas, Stephen Castles ve Mark Miller II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen göçün genel olarak ana biçimleri ve eğilimlerini aşağıdaki gibi sıralamaktadırlar:

- **Göçün küreselleşmesi:** Gün gittikçe daha çok ülke göçten etkilenmektedir. Göç alan ülkeler artık daha çeşitli göçler ve çeşitli menşe ülkelerden gelen göçmenleri kabul etmektedir. Veriler son yıllarda uzun mesafeli göçlerin arttığını ve kıtalar arasındaki göçlerde büyük bir artış gerçekleştiğini göstermektedir oysa uluslararası göçmenler dünya nüfusuna göre sabit bir orana sahiptir. 1960 yılında uluslararası göçün yüzde 38'i kıtalar arası göçlerden oluşmaktaydı, oysaki bu oran 2017 yılında yüzde 55'e ulaşmaktadır.
- **Başat göç alış yönünün değişmesi:** II. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupalılar, Amerika kıtasının keşfedilmesi, yabancı topraklara girmeleri, sömürgeleştirmek ve benzer nedenlerle daha çok Avrupa dışına göç etmekteydiler ama II. Dünya Savaşı'ndan sonra bu örüntüler, dekolonizasyon, ekonomi büyüme ve demografik değişikliklerden dolayı tersine dönmektedir. Göç menşei olan Avrupa ülkeleri göçün hedef bölgesi olarak değiştirilmektedir. Avrupalılar 1960

yılında uluslararası ve dünyanın başka bir yere göç edenlerin dörtte üçünü oluşturmaktayken bu oran 2017 yılında yüzde 22'ye kadar düşmektedir.

- **Yeni göç hedeflerin ortaya çıkması:** 1973'te ortaya çıkan Petrol Krizi'nden sonra Fars Körfez'inin ülkeleri özellikle Afrikalı ve Asyalı göçmenler için büyük bir hedef bölgesi haline gelmektedir. 2017 yılında yaklaşık 28 milyon göçmen işçi olarak bu ülkelerde çalışmaktadır. Böylelikle Amerika ve Batı Avrupa'dan sonra Fars Körfez'inde bulunan ülkeler göçmenlerin üçüncü destinasyonu haline gelmektedir. Ayrıca sanayi ve ekonomi açısından gelişmekte olan Japonya ve Güney Kore gibi Doğu Asya'da bulunan ülkelerin de göçmenlerin bir hedef bölgesi olarak ortaya çıkmaktadır.
- **Göç geçişlerinin çoğalması:** Göç veren ve göç alan ülkelerin çoğalmasıyla, göçmenlerin transit ülke olarak kullandıkları ülkeler gittikçe çoğalmaktadır. Bu kapsamda göçmenlerin Polonya, İspanya, Fas, Türkiye, Dominik Cumhuriyeti ve Güney Kore gibi transit olarak kullandıkları ülkelerin sayısı artmaktadır. Bunun yanı sıra göçmenlerin hedef ülkeye gitmesinde bir güzergah olarak kullandıkları ülkeler zamanla göç alan ülkelere dönüşmektedir.
- **İşçi göçünün kadınlaşması:** Toplam göç içinde kadın göçmenlerin oranı yaklaşık yüzde 46 olarak bilinmektedir. Kadınların göç oranının artması kadınların işçi gücüne katılımlarıyla ilgili olmaktadır. Bunun yanı sıra toplumda çalışan kadınların artması ile göçmenlerde de kadın işçilerin çoğalmasını etkilemektedir.
- **Göçün siyasallaştırılması:** Genel olarak göç, dünyada bütün ülkelerin iç siyaseti, dış politika ve devletlerin ulusal güvenlik politikalarını etkilemektedir. Göçmen toplulukların vatandaşlık veya iş izni alma sorunlarıyla karşı karşıya gelmektedir. Bazı siyasetçiler ve medya organları, toplumun güvenliğini, ekonomik ve kültürel sorunlarını, göçmenleri hedef göstererek onları bir tehdit olarak nitelendirmektedirler (Haas, Castles ve Miller, 2022: 10-12)

1.7 Türkiye'deki Göç Olgusu / Türkiye'deki Göçler

Türkiye coğrafik açıdan ve bulunduğu konumdan dolayı özellikle yakın tarihte destinasyon açısından göç olgusunda önemli bir yere sahip olmaktadır. Sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan çekici olan Anadolu bölgesi sadece kıtalar arasında bir köprü olmaksızın Osmanlı Devleti'nin ve sonrası Türkiye Cumhuriyeti döneminde çoğu zaman bireysel ve kitlesel göç dalgalarına maruz kalmıştır (www.goc.gov.tr).

1.7.1 Türkiye'ye Gelen Göçler

İnsanlığın göç tarihine bakıldığında Anadolu toprakları tarih içinde göçmenlerin hem bir geçiş noktası hem de bir hedef bölgesi olarak kullanılmaktadır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son yıllarındaki balkanlar ve Kafkasya bölgelerinden gelen göçmenler ve Cumhuriyet sonrasında devam eden Balkan, Irak ve son zamanlarda Suriye'den gelen göç hareketliği göz önüne alındığında, Türkiye topraklarının göç olgusunun önemli bir destinasyonu olduğu görülmektedir (Kepçeli, 2021). Göç olgusu Türkiye tarihinde önemli bir role sahiptir. Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmeleri ve devamında Selçuklar ve Osmanlı Devleti dönemlerinde devam eden Batı'ya doğru ilerlemeleri, bu toprakları yeni yurt edinmeleri ve Osmanlıların iskan ve göç politikalarına bakıldığında, göçün Türkiye tarihinde en önemli kısımlardan biri olduğunu göstermektedir. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde Balkanlar, Kafkaslar ve diğer bölgelerden Anadolu'ya gelen göç ve Cumhuriyet döneminde devam edilmesi Türk toplumunun oluşmasına büyük ölçüde katkı sağlamıştır, öyle ki Türkiye'nin nüfusunun önemli bir kısmı göç edenlerden oluşmaktadır (Efe, 2018).

1.7.1.1 Osmanlı Döneminde Göçler

Osmanlı topraklarına yapılan dış göçler arasında kitlesel göç hareketleri ilk olarak Avrupa-Yahudi toplulukları tarafından gerçekleştirilmiştir. Örneğin 1376 ve 1394 yıllarında Macaristan ve Fransa'dan zorunlu göçe maruz kalan Yahudiler Osmanlı topraklarına göç etmişlerdi. Bunun yanı sıra Osmanlı topraklarının gelişmesiyle Avrupa ülkelerinde siyasi ve dini açıdan zorlanan Yahudi toplulukları Osmanlı Devleti'ne bir kurtarıcı gözüyle bakıp Osmanlı devletine daha uygun bir yaşam tarzı bulmak için göç etmişlerdi (Aslan, 2011). Osmanlı topraklarına gelen dış göçler, Osmanlıların Edirne'yi fethetmesi ve Roma Devletindeki baskı altında olan Yahudi toplumlarının gelmeleriyle daha yoğun bir şekilde devam etmiştir. Edirne'nin Yahudilerin önemli bir eğitim merkezi konumuna gelmesiyle birlikte çoğu Yahudi daha iyi bir yaşam tarzı bulmak için Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir. Ayrıca I. Mehmet döneminde İzmir'in Osmanlı topraklar içine katılmasıyla şehrin Yahudi nüfusu hızlı bir şekilde çoğalmıştır. Bu göçlerin dışında 1415 yıllarında İspanya'dan gelen Yahudilerin Bursa şehrine yerleştirilmesi ve II. Murat döneminde 1421-1451 yılları arasında Aşkenaz Yahudi Grupları'nın Osmanlı topraklarına göç etmeleri, Osmanlı topraklarındaki Yahudi toplumlarının nüfusunun artmasına neden olmuştur (Özdemir,2019). Ayrıca Fatih Sultan

Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden sonra İspanya'da dini baskı altında kalan ve ülkeden kaçan Yahudilerin de Osmanlı topraklarına gelmesi ve İstanbul'da kalmalarına izin verilmiştir. Bunun yanı sıra şehirdeki nüfusun azalmasına karşı İstanbul'a Rum ve Ermeni kökenli halk da yerleştirilmiştir (Efe, 2018).

XIX. yüzyılda Avrupa ülkelerinin sömürge politikaları ve Hristiyan olamayanlara karşı aldıkları tavır sonucunda Osmanlı Devleti'nin en çok göç alan ülkelerin arasında yer aldığı söylenebilmektedir (Arabacı, 2012). 19. Yüzyılın ortalarında siyasi ve ekonomik göçler neticesinde Osmanlı Devletinin en önemli sosyal olaylarından biri göç olgusundan oluşmaktadır. Balkanlarda yaşayan siyasi baskı ve Rusya'nın Kafkas bölgesinde ilerlemesinin sonucunda bu bölgelerde yaşayan çoğu insan Osmanlı Topraklarına ve Anadolu'ya göç etmişlerdir (Aslan, 2011). Rakamlara göre yaklaşık 2-3 milyon Kırım ve Kafkasya'da zorunlu göçü maruz kalan Müslüman, kitlesel olarak Osmanlı Topraklarına göç edip Anadolu'da yerleştirilmiştir (Taşdemir, 2021).

1772 yılında başlayıp 19. yüzyılın sonlarına doğru kitlesel Kırım Türklerinin zorunlu göçü, bu dönemin en önemli göç hareketlerinden sayılmaktadır. Kırım'dan gelen göçmenler Osmanlı Devleti'nin toprağında bulunan Balçık, Mangalya, Köstence, Varna ve Balkan şehirlerden olan Vidin gibi şehirlerde yayılmışlardır. Ayrıca onların büyük bir kısmı da İstanbul, Edirne, Adana, Diyarbakır, Halep ve İzmir gibi Trakya ve Anadolu'da bulunan şehirlerde yerleşmişlerdir (Bilgi, 2006). 1878 yılında 93 Harbi'de (Osmanlı-Rus Savaşı) Osmanlıların Rusya'ya karşı yenilgisi Balkan ve Kafkas bölgelerinden Anadolu'ya doğru kitlesel göçlerin gerçekleştirilmesine yol açmıştır. Bunun yanı sıra 1853-1856 yılları arasında gerçekleşen Kırım Savaşı'ndan sonra Tatar ve Çerkez topluluklarının Osmanlı Topraklarına ve Anadolu'ya göçleri 1920 yılına kadar aralıklı bir şekilde devam etmiştir. 1783'ten 1922'ye kadar Osmanlı Topraklarına göç eden Kırımlı Müslümanların yaklaşık 1.800.000 olduğu söylenmektedir (Barut, 2018).

Osmanlı Devleti'nin toprak kaybı yaşanmasının sonucunda Anadolu'ya gerçekleşen göçler devletin vatandaş sayısını hızlıca yükseltmiştir öyle ki Osmanlı devletinin yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının önemli bir oranı bu göçlerle gelen insanlardan oluşmaktadır (Adıgüzel, 2022:39).

1.7.1.2 Cumhuriyet'ten Sonra Gerçekleşen Göçler

Anadolu toprakları coğrafi, jeopolitik, ekonomik ve stratejik özellikleri nedeniyle tarih boyunca geçici veya kalıcı olarak göçmenlerin bir destinasyonu olarak bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Balkanlardan Kafkasya ve Ortadoğu'ya kadar insanlar Türkiye'ye belirli bir süreliğine ya da kalıcı olarak göçler gerçekleştirmişlerdir. Cumhuriyet'ten sonra ilk gelen göçler Balkan bölgesinden gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Balkan topraklarından Anadolu'ya gerçekleşen göçler Türkiye Cumhuriyeti ilan edildikten sonra da devam etmiştir (Uzuner, 2021). Cumhuriyet'ten sonra Türk-Yunan mübadelesiyle daha yoğun bir şekilde gerçekleşen bu göçler son yıllara kadar devam etmekteydi. 1923 -1960 yılları arasında 1.204.205 kişi göçmen, sığınmacı ve bir kısmı da mübadile sonucu olarak Türkiye'ye göç etmiştir ki bu göçmenlerin 407.788'i Yunanistan'dan, 374.478'i Bulgaristan'dan, 269.101 Yugoslavya-Makedonya'dan ve 121.351 kişi de Romanya'dan Türkiye'ye göç etmişlerdir. Nitekim 1923-1990 yılları arasında balkan ülkelerinden Türkiye'ye gelen göçmen sayısı yaklaşık 1.750.000'ye kadar ulaşmıştır (Sarınay, 2011 ve Hatipler, 2018).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da düzenli ya da düzensiz olarak Anadolu'ya göçler devam etmiştir. Osmanlının son dönemlerinde hızlanan Anadolu'ya gelen göçler Cumhuriyet'ten sonra da devam etmiştir. Bu göçlerin en önemlilerinden biri Lozan Mübadelesi'nde Türk-Yunan nüfus değişimi "*büyük mübadele*" ile gerçekleşmiştir (Adıgüzyüz, 2022, s. 79). Türkiye ve Yunanistan arasındaki sözleşmenin sonucunda 1923 yılından başlayan ve yaklaşık 10 yıl kadar süren bu mübadelede, Türkiye'deki Rum ve Yunanistan'daki Türk azınlığı yüzbinlerce insan bildiği ve yaşadığı topraklardan zorunlu olarak göç etmişlerdir (Tepealtı, 2019). Türkiye'ye göç edenlerin önemli bir kitlesi de Bulgarlardan oluşmaktadır. 1877- 1878 yıllarında gerçekleşen Osmanlı-Rus savaşı, 1878 Berlin Antlaşması ve 1912-1913 yıllarında balkan Harpleri döneminde devam eden Bulgarların Anadolu'ya göç hareketleri Türkiye Cumhuriyeti döneminde de 1989 büyük Bulgar göçüne kadar devam etmiştir. Sadece 1885-1923 yılları arasında toplam 500.000 kadar Bulgaristan'daki Türk halkı Türkiye'ye göç etmişlerdi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin kapitalist ülkelere yaklaşması ve Bulgaristan'da bulunan sosyalist devletin bu konudaki hassasiyeti ve tutumu Bulgaristan'da yaşayan Türk kitleleri üzerinde olumsuz yönde etkiler bırakmıştır. Bu olumsuzlukların sonucunda Bulgaristan'daki yaşayan Türkler kitlesel olarak

Türkiye'ye sürülmüş, göç etmek zorunda bırakılmıştır. (Pınar, 2014; Tekin ve Altunsoy, 2019). Bu dönemdeki göçün sonucunda yaklaşık 154 bin kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Fakat Bulgaristan sonra bu göçlerin devam etmesine izin vermemiştir. Böylece onbinlerce kişi göç edememiştir. Oysaki bu kişilerin çoğunun akrabaları, eşi, dostu göç etmişlerdir. 1968 yılında Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Anlaşması sonucunda, 1968-1978 yılları arasında yaklaşık 117 bin kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye istekli olarak göç edip, daha önce gelen aile ve akrabalarıyla birleştirilmişlerdir (Korkmaz, ve Öztürk, 2017). II. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen bu iki göçün sonucunda 270 bin kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Bu göçlerin yanı sıra 1989 yılında Bulgaristan hükümet politikaları sonucunda 345.000 kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmişlerdir (Canatan, ve Arkadaşları, 2015: 9).

Türkiye Cumhuriyeti döneminde gelen göçlerin önemli bir kısmını Yugoslavya ve Makedonya'dan gelen göçler oluşturmaktadır. 1815 yılında Sırbistan'ın özerklik kazanmasıyla başlayan bu göçler, savaşlar ve kurulan Yugoslavya devletinin baskıları neticesinde, o topraklarda yaşayan Türk-İslam toplumları yüzlerce yıl yaşadıkları topraklardan ayrılmak zorunda kalmışlardır (Tekin, 2018). Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçler, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yoğun olarak devam etmiştir. 1923-1933 yılları arasında 108.179 göçmen Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç etmişlerdir (Bozkurt, 2012). Osmanlı Devleti döneminde Anadolu'ya "Yugoslavya-Makedonya" bölgelerinden göç hareketleri 1877-1878 ve 1912-1913 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise bu göçler 1923-1951 ve 1952-1967 yılları arasında savaş, baskı ve ayrışmalar gibi çeşitli nedenlerle gerçekleştirilmiştir (Çavuşoğlu, 2007).

Irak'tan Türkiye'ye kitlesel göçler İran- Irak savaşı sırasında ve I. Körfez Savaşı sırasında gerçekleşmiştir. I. Körfez Savaşı esnasında ve Kürtlerin ayaklanmasıyla beraber 1991 yılının nisan ayında çoğunluğu Kürtlerden oluşan insanlar Irak'tan Türkiye'ye göç etmişlerdir (Ceylan ve Uslu, 2019). 1991 yılı ve I. Körfez Savaşı sırasında 467.489 kişi Türkiye'ye sığınmıştır. Büyük bir bölümü Iraklı Kürtlerden oluşan bu göçmenler zorunlu olarak Türkiye'ye sığınmışlardır. Türkiye'ye gelen bu göçmenlerin çoğu geçici olarak Türkiye'de kalıp tekrar ülkelerine geri gitmişlerdir (Kavak, 2018: 435-444; Disiplinler arası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, 2015: 9). ABD'nin Irak'a saldırmasıyla başlayan ve Saddam Hüseyin rejiminin yıkılmasıyla biten II. Körfez Savaşı Irak'ta

ekonomi ve güvenlik açısından olumsuzluklara neden olmuştur (Ulutaş, 2006). Baas rejiminin düşmesinin ardından yurtdışında yaşıyan Iraklıların bir kısmı yurtlarına dönmeye başlamışlardır ancak ülkedeki şiddet ve iç savaş ortamı nedeniyle yine Iraklıların yurtdışına göçleri başlamıştır ki bu göçler, genel olarak Türkiye gibi komşu ülkelere yönelik göçlerdir (www.madde14.org).

Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik göç dalgaları en yoğun olarak 2011 yılında Suriye devleti ve bazı muhalif gruplarla başlayan silahlı çatışmalarla başlamıştır. 2011 yılında başlayan Suriye'den Türkiye'ye göç dalgaları günümüze kadar devam etmektedir. Türkiye'nin Suriye'de iç savaş başladığında uyguladığı açık kapı politikasıyla, Suriye'de savaş mağduru olan insanlara sınır kapılarını açarak çoğu Suriyelinin Türkiye'ye göç etmeleri sağlanmıştır (Tatlıcıoğlu, ve Apak, 2018). Suriye'deki iç savaş sürecinde 10 milyon Suriyeli yaşadığı yeri terk edip başka yere gitmeye mecbur kalmıştır ki bu yer değişimlerinin yarısından fazlası komşu ülkelere olmuştur. Sığınmacıların büyük bir kısmı Türkiye'de yerleştirilmiştir (Ertan ve Erten, 2017).

Dünyanın en çok sığınmacı ve göç alan ülkesi olan Türkiye, Suriye'deki çatışmaların başlamasıyla gelen göçlerle transit ülkeden çıkıp hedef ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'de yaşayan göçmenler arasında 3,6 milyonla ilk sırada olan Suriyeliler Türkiye'ye gelen en büyük göç dalgaları arasında yer almaktadır (Akın ve Bozbaş, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

2. İRAN VE GÖÇ

2.1 İran Hakkında Genel Bilgiler

M. Ö. VII. ve VIII. Yüzyıla kadar İran tarihi hakkında detaylı ve kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Elde olan bilgiler ise eski hikâye ve İran mitolojisine dayanmaktadır. Halk arasında binlerce yıldır yaşayan hikâye ve mitoloji destanlarına göre M. Ö. VII. ve VIII. Yüzyıllara kadar İran'da bu topraklara göç eden Aryalılar, Cemşitliler, Fereydunlular, Manuçehriler ve Zabiler olmak üzere dört devlet kurulmuştur. Bu bilgilere göre Hint-Avrupa büyük kavimler göçü bu toprakların ilk hükümdarı Cemşid döneminde başlamamış ve birbirinden ayrılmamıştır. Fereydunlular Dönemi'nde de bu durumun devam etmekte olduğu söylenmektedir. Hint- Avrupa kavimlerin birbirinden ayrılarak büyük göçü gerçekleştirdiği dönem Manuçehri ve Zabiler döneminde olduğu söylenmektedir (Hasan Pirnia, 1932: 161). Bazı araştırmacılara göre İran tarihi dört dönem olarak değerlendirilmektedir.

- İran Tarihi Eski (Antik) Dönem: Bu dönem M. Ö. VIII. Yüzyılın başından M. S. VII. yüzyıla kadar devam etmektedir. Bu dönemde İran'da Medler, Hahamenişliler, Selukiler (Makedonyalı İskender'in askerlerin tarafından kurulduğu devlet, Partiler (Eşkaniler) ve Sasaniler tarafından dört büyük devlet ve imparatorluk kurulmuştur.
- İran Tarihi Orta Dönem: VII. yüzyıldan Safeviler dönemine kadar devam etmektedir. Bu dönem kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: İlk dönem İslam dininin doğuşu, Arapların İran'a girişi ve Moğolların İran'a saldırısına kadar süreci kapsamaktadır. İkinci dönem ise Moğollar'dan Safevi Devleti'nin kurulmasına kadar olan süreci kapsamaktadır.
- İran Tarihinin Yeni Dönemi: Bu dönem 1501 yılında Safevi devletinin kurulmasından İran'ın Meşrutiyet devrimine kadar devam etmektedir. Bu süreçte İran'da Safeviler, Afşariler, Zendiler ve Kaçarlar olmak üzere beş devlet kurulmuştur.
- İran Tarihinin Çağdaş Dönemi: İran'ın Meşrutiyet devriminden başlayıp günümüze kadar devam etmektedir (Pirnia, 1932:161-164; Daryayi, 2012: 19-130).

Binlerce yıllık tarihe sahip olan İran toprakları, insanlık tarihinde çeşitli kavimlere, milletlere ve devletlere ev sahipliği yapmıştır. Tarih boyu İranlılardan başka Makedonyalılar, Araplar, Moğollar ve Türkler İran topraklarında devlet kurmuşlardır.

İran tarihinde toplumsal ve kültürel yapıların en büyük değişimi İslam dininin kabulüyle başlamaktadır. Dolayısıyla birçok tarihçiye göre İran tarihi, İslam'dan önce ve İslam'dan sonra olarak iki dönem şeklinde değerlendirilmektedir.

2.1.1 İslamiyet'ten Önce İran Tarihi

İran'da ilk büyük devlet Medler tarafından kurulmuştur. Medlerle ilgili en eski kaynak M.Ö. 834 yılına ve Asurlara ait olan bir yazıdan ibarettir. Bu kaynaklara göre Med devletinin M.Ö. 728 yılında kurulduğu söylenmektedir. Medler M. Ö. 550 yılına kadar İran'da kendi egemenliğini sürdürdüler (Dandamayev ve Medvedskaya, 2006).

Medlerden sonra Büyük Kiros tarafından kurulan Ahameniş İmparatorluğu, Asya ve Afrika kıtalarını kapsayan, insanlık tarihinin ilk kıtalar arası devleti olarak bilinmektedir. Ahamenişler M. Ö. 550 yılından M. Ö. 330 yılına kadar geniş bir toprakta egemenliğini sürdürdüler. Ahamenişlerden sonra Makedonyalı İskender'in generallerinden olan 1. Seleukos tarafından Seleukos Devleti'nin İran topraklarında kurulduğu bilinmektedir. Seleukoslardan sonra M. Ö. 247 yılında Eşkaniler (Partiler) tarafından İran merkezli büyük bir imparatorluk kurulmuştur. Partiler M. S 224 yılına kadar egemenliğini sürdürebildiler. Eşkanilerden sonra Sasaniler'in İran'da yönetimi ele alıp 3. Pars İmparatorluğu'nu kurdukları bilinmektedir. Resmi adı İranşehr olan Sasani İmparatorluğu'nun sonlanmasıyla İran'ın Antik Çağı da sona ermiştir (Daryayi, 2012: 19-30)

2.1.2 İslamiyet'ten Sonra İran Tarihi

İslamiyet'in doğuşu ve Arapların İran'a girişinden sonra, Samanoğullarının devlet kurmalarına kadar İran topraklarının büyük bir bölümü İslam devletlerinin (Darü- l- İslam) hakimiyeti altındaydı. İslam'dan sonra İranlıların dışında Araplar, Moğollar ve Türkler de bu topraklarda devlet kurmuşlardır.

VII. Yüzyılda İslam fetihlerinin başlamasıyla İran, "Darü-l-İslam" denilen İslam devletinin toprakları sayılmaktaydı. IX. Yüzyılda İran, görünüşte İslam halifesine tabi idi. İranlılar tarafından yönetilen bu topraklar, daha sonrasında Türklerin hakimiyeti altına girmiştir. . Türkler ilk olarak iş gücü, ticaret ve askeri

olarak İran'a girmişlerdi, dolayısıyla yıllarca bu topraklarda yerlilerle iç içe yaşayıp onların toplumsal yapısı ve kültürüyle birleşmişlerdi. Böylelikle daha sonra İran'da bazı Türk hanedanları daha rahat egemenliğini sağlayıp kendi devletlerini kurmayı başardılar. Al-i Büye ve Samaniler gibi Fars devletleri, XII. yüzyıla kadar yerini Gazneliler, Selçuklu Hanedanı ve Harezmîler gibi Türk devletlerine vermiştir. Bu Türk devletleri, İran'ın Kültürüne ve Fars dilinin korunması, canlanması ve yaygınlaşması için katkı sağlamışlardır.

XII. yüzyılda Moğolların İran'a saldırısı Harezmîlerin çöküşüne sebep olduğu için bu dönemde İran kültürel, sosyal, ekonomik ve çevresel olarak çok büyük zarara uğramıştır. İran'ın kuzey doğusunda bulunan bilimsel ve kültürel açıdan dünyada önde olan Semerkant ve Buhara gibi şehirler yerle bir olup önemini kaybettiler. Ama bu dönem çok uzun sürmemiş, Moğol hanedanının ve askerlerinin İslam'ı kabullenmesi ve İran kültürünü benimsemesiyle, "İlhanılar" ve "Timuriler" döneminde sona ermiştir. Bu dönemde (13. ve 15. Yüzyıla kadar) Fars dili ve İran kültürü tekrar canlandı ve İran sosyal ve kültürel açıdan tekrar kazanımlar elde etti. Minyatürün ve Fars dilinin gelişmesi bu dönemin kültürel kazanımlarından biri olarak görülmektedir.

XVI. yüzyılda İran'da "Şeyh Sefî Erdebili" tarikatına mensup olanlar tarafından Safevi devleti kurulmuştur. Safeviler daha çok Türk kavimlerinden oluşan bir devlet kurmuş ve VII. yüzyıl'da Afganların İran'a saldırısına kadar egemenliğini devam ettirmiştir. (Daryayi, 2012: 19-30).

Safevilerden sonra İran'da Kaçarların egemenliğini sağlamalarına kadar Nadir Şah ve Kerim Han tarafından Afşariler ve Zendiyeler olmak üzere iki devlet kurulmuştur. Kaçarlar döneminde İran, modern dünyayla daha çok tanışmaktadır ama Rusya'yla olan savaşlar sonucunda büyük bir toprak kaybı yaşamıştır. İran'ın modernizme geçişi ve fikirsel aydınlanmaların başlangıcının bu döneme ait olduğu söylenmektedir.

Despotizm ve tek otoriteyle ülkeyi yöneten Kaçarların yönetim biçiminin sonucunda Şii din adamları ve İran'daki seküler rehberlerin önderliğiyle 1906 yılında Meşrute Devrimi gerçekleşmiştir. Böylelikle Padişah halk tarafından onaylanmış ilk anayasaya (Kanun-i Esasi) imza atmak zorunda kalmıştır.

1921 yılına kadar yabancı güçler İran'a müdahale etmiş ve ülke içinde karışıklıkların çıkmasına sebep olmuşlardır. Bu müdahale ve karışıklıkların sonucunda Rıza Pehlevi 1921'de bir darbe ile yönetimi ele geçirmiştir. Rıza Pehlevi

1925 yılında resmi olarak kendini İran Padişahı olarak tanıtmış ve Pehlevi hanedanının dönemini başlatmıştır. Bu dönemde İran'ın alt yapısı sağlamlaştırılmış ve eğitim konusunda ilerlemeler kaydedilmiştir. İran Takvimi değişmiş, eski İran ve Pars dönemindeki takvim kullanılmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra kadınların geleneksel tesettürünün kaldırılması gibi halkın sosyal hayatında değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemde Rusya ve İngiltere tekrar İran'ı işgal altına almaya ve ülkede nüfuzlarını arttırmaya çalışmışlardır. Bunun sonucunda 1941 yılında Rıza Şah İngilizler tarafından tahttan indirilmiş ve oğlu Muhammed Rıza Şah tahta geçirilmiştir.

Muhammed Rıza Şah döneminde matbaanın gelişmesi ve halkın siyasi meselelere olan ilgisinin artması sonucunda İran tarihinde düşünce ve edebiyat alanında yeni ve önemli bir devir başlamıştır.

1951 yılında halk tarafından başbakan olarak seçilen Muhammed Mosaddegh'in İran petrol endüstrisinin millileştirilmesi sonucunda İngilizler İran'a yaptırım uygulamıştır. Sonuç olarak 1953 yılında İran askeri gücü ve Amerikan istihbarat kurumu SİA iş birliğiyle bir darbe girişiminde bulunulmuş ve Mosaddegh hükümeti son bulmuştur. Muhammed Rıza Şah tekrar ülkeye dönmüştür. İran devrimine kadar İran'da birçok konuda reformlar yapılmaktadır. Bu reformlara halk tarafından olumlu bakılmamış ve sonucunda din adamları tarafından sosyalist düşünce, diğer örgütler ve halkın desteğiyle 1979 yılında İran Devrimi gerçekleştiren Pehlevi hükümetin sona ermiştir.

XX. yüzyılın en büyük devrimi olarak adlandırılan 1979 İran Devrimi, İran'ın toplumsal, kültürel, siyasi ve ekonomik açıdan büyük değişimler yaşamasına neden olmuştur. İran'ın Saddam saldırısına karşı Irak'la savaşı, yeni hükümetin uyguladığı politika, Batı'nın yıllarca süren yaptırımları ve buna benzer olaylar özellikle ekonomiyi kötü bir yönde etkilemiştir. Özellikle savaş yıllarında iç ve dış göçlere neden olan bu olaylar, toplumsal yapılar üzerinde büyük değişime neden olmuştur.

2.2 İran Kültürünün Karakteristik Özellikleri

Tarih boyunca birçok göçe ev sahipliği yapan İran, günümüzde etnik açıdan dünyanın en çok etnik çeşitliliğe sahip ülkelerinden biri olsa da İran'ın kültürel öğeleri ve nevi şahsına münhasır özellikleri varlığını sürdürmektedir. Bu kültürel ve karakteristik özellikler İran'da yaşayan Farslar, Türkler, Kürtler, Mazandaranlılar, Araplar ve diğer etnik gruplarda bulunmaktadır. İran'da milli

kültür olarak bilinen bu özellikler İranlıların karakterinin bir parçasıdır. Nevruz Bayramı, Yelda gecesi gibi özel günlere saygı duyup edebiyat ve sanatı önemsemek, İranlılar için olağan bir durumdur.

2.2.1 Kültür Tanımı ve İran'daki Kültür Kavramı

Kültür kavramı İran'da “*farheng*” olarak tanınmaktadır. Fars dilinde kültür anlamına gelen *farheng* sözcüğü Sasaniler döneminden günümüze kadar kullanılmıştır. Sasaniler döneminden önce *ferhang* kavramının kullanıldığına dair bir kanıt bulunmamaktadır. Sasaniler zamanında kullanılan *farheng* sözcüğü etimolojik açıdan *ön*, *yukarı*, *meta* ve *ileri* anlamına gelen “*fareh*” ve *sürmek-çekmek* anlamına gelen “*heng*” kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Dolayısıyla *farheng* sözcüğü *öne çekmek*, *yukarıya çekmek (çıkarmak)* gibi anlamları taşımaktadır. Eski dönemde İran'da “*ferheng*”in bir toplumun ilerlemesine büyük katkılar sağladığına inanılmıştır. Sasani dönemindeki metinlerin yanı sıra Firdevsi ve Saadi Şirazi gibi çoğu İranlı bilim ve edebiyatçılar tarafından *farheng* sözcüğü sıkça kullanılmıştır (www.ibna.ir).

İran tarihinde kültür, sadece matematiksel bilgileri değil resim, müzik gibi çeşitli sanat dalları veya ata binmek, okçuluk gibi spor dallarını da kapsamaktaydı. İran edebiyatındaki eserlere bakıldığında eski dönemde yaşayan halkın *ferhengden* yoksun olan bir kimsenin veya bir toplumun, hayatında olumlu bir adım atamayacağına inanılmaktaydı. Firdevsi Şehname'sinde kültürü, insanların öğretmeni olarak tanımlamaktadır (Nisari, <https://www.mehremihan.ir>)

Kültür kavramı Batı'da da uzun bir geçmişe sahiptir. Genel olarak kültür kavramıyla ilgili görüşler kültür sözcüğünün tarımla ilgili olduğunu söylemektedir. Dil bilimcilerin bazıları tarafından kültür kavramı, tarım ve toprak kültürüne ait bir kavram olarak düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bazı görüşlere göre kültür “*culture*” sözcüğünün kökü Latin dilinde yetiştirmek, ikamet etmek, korumak gibi anlamları taşıyan “*colere*” kelimesinden gelmektedir. (Oğuz, 2011).

Avrupa edebiyatında kültür kavramıyla ilgili yaklaşık 200 tanım bulunmaktadır. İnsan Bilimin (Antropoloji) kurucusu olan Edward Tylor'a göre kültür, *toplumun ve bireylerin bilgileri, inançları, sanatları, yasaları, davranışları ve geleneklerin bileşikleri ve bir insanın öğrendiği her şeyi kapsamaktadır* (Donya-e-ektesad.com). Bu tanıma göre kültür bir toplumu ve fertlerini her açıdan etkilemektedir. Genel olarak Avrupa edebiyatında ve bilminde kültürün, insan hayatındaki sosyal yaşam biçimini, mezhebini, ekonomisini ve yaşamın her alanını

etkilemekte olduğu söylenmektedir. Dolayısıyla kitaplar, resimler, binalar, çevre, bireylerin ahlak ve davranışları, her türlü gelenekler ve kısacası toplumdaki her şey kültürün bir parçası olarak nitelendirilmektedir. (ibna.ir) Dolayısıyla kültür, insanın birlikte yaşamasının yolu, insanın düşünce yapısı ve elde ettiğı toplumsal değerleri içermektedir. Buna göre kültür, genlerle değil, öğrenme, öğretme ve eğitimle sonraki nesillere taşınmaktadır.

İran kültürü yüzlerce yıllık tecrübe, bilim, gelenek, sanat ve davranış biçimlerine sahiptir. Binlerce yıl içinde çeşitli göç dalgaları ve saldırıları tecrübe eden İran kültürü kendi varlığını devam ettirmeyi başarmıştır.

Tarihte çoğu kavimler başka topraklara saldırı yaparken veya başka bölgelerde devlet kurarken kendi kültürünü hâkim oldukları topraklarda yaygınlaştırmıştır. Bu şekilde egemenliğini sağlamış ve yerli kültürün ortadan kalkmasına neden olmuştur. Ayrıca çoğu toplumlar, topraklarına büyük göç dalgaları gerçekleştiğı için zamanla kendine has kültür öğelerinin çoğunu kaybetmişlerdi. İran tarihine bakıldığında Yunanlılar, Moğollar, Araplar ve Türkler gibi çoğu etnik grup, devlet kurmuş ve bu topraklara göç etmişlerdi. Fakat bu etnik grupların birçoğu İran kültüründen etkilenmiş ve bu kültürü benimsemiştir. Bunun yanı sıra bu topraklara gelen çeşitli etnik grup ve kavimler İran kültürün yaygınlaşmasında önemli rol oynamışlardı (Daneshpajuh, 2002).

Tarih boyunca birçok göçe ev sahipliğı yapan İran, günümüzde etnik açıdan dünyanın en çok etnik çeşitliliğe sahip ülkelerinden biri olsa da İran'ın kültürel öğeleri ve nevi şahsına münhasır özellikleri varlığını sürdürmektedir. Bu kültürel ve karakteristik özellikler İran'da yaşayan Farslar, Türkler, Kürtler, Mazandaranlılar, Araplar ve diğer etnik gruplarda bulunmaktadır. İran'da milli kültür olarak bilinen bu özellikler İranlıların karakterinin bir parçasıdır. Nevruz Bayramı, Yelda gecesi gibi özel günlere saygı duyup edebiyat ve sanatı önemsemek, İranlılar için olağan bir durumdur.

2.2.2 Demografik Açıdan İran

İran topraklarında yaşayanların çoğu antik çağdan beri bu topraklarda yaşayanlardan oluşmaktadır.

İran'ın sosyal yapısı kendine has dil, din ve geleneklere sahip olan çeşitli etnik yapılardan meydana gelmiştir. Göç, savaş, siyasal ve ekonomi gibi nedenlerin sonucunda bir araya gelen etnik gruplar yüzyıllardır birlikte yaşamaktadırlar. İran'daki etnik değişiklik tarihsel açıdan çok nadir görülmektedir. Fars kültürü ve

İran'daki diğer etnik grupların kültürünün birleşmesiyle İran kültürü oluşmuştur. Etnik grupların etkilerine rağmen Fars kültürü nüfus, dil, ekonomik, siyasal ve tarihsel nedenlerden dolayı İran kültürünü daha çok etkilemiştir (Mohammadzadeh ve Khani, 2018).

İran nüfusu demografik açıdan incelendiğinde etnik gruplarla ilgili değişik verilere rastlanmıştır. Mesud Matlabi “İran Etnik Grupların Siyasi Coğrafyası” başlıklı çalışmasında İran'ın etnik gruplarının %73- %75'i Farslardan, %15- %17'si Türklerden ve %5'ini Kürtlerden oluştuğunu savunmaktadır. Aynı çalışmada bu üç etnik grubun sonrasında Mazandaran-Gilek etnik grupları, Beluçler, Lorlar ve Araplar sıralanmaktadır. Bunun yanı sıra Rus, Gürcü, Ermeni gibi diğer etnik gruplar da İran'da yaşamaktadırlar. Matlabi'nin çalışmasına göre nüfus olarak İran'ın en büyük etnik grupları Farslar, Türkler ve Kürtlerden oluşmaktadır.

Dil açısından etnik grupların estetikliğini değerlendiren Ethnologue (ethnologue.com) sitesinin verilerinde, İran nüfusunun %62'si Farslardan, %13.75'i Türklerden, %6.9'ü Kürtlerden, %5.89 Mazandaran- Gilek konuşanlardan oluşmaktadır (newspaper.hamshahrionline.ir)

İran'ın demografi açıdan çeşitliliğine rağmen Bayrak, Fars dili, mitler ve mitoloji destanlar, “Nevruz Bayramı” ve “Yelda Gecesi” gibi kültürel bayramlar, bahar mevsimiyle başlayan yeni yıl kutlamaları, yılın dini ve milli özel günleri, edebiyat ve sanatı gibi özellikler, İran kültürünün karakteristik özelliklerinden sayılmaktadır (Rezayi, Riyahi ve Sekhavatifar, 2007).

2.3 Tarihsel Süreçte İran'dan Giden Göçler

İran göç açısından kendi tarihsel sürecinde hem göç alan hem de göç veren bir ülke niteliğindedir. Savaş, ekonomik, siyasal ve dini baskı, eğitim gibi nedenlerle İran toprakları göçmenler için hem bir hedef ülke hem de göç veren bir ülke olarak bilinmektedir. Bunun yanı sıra İran, Doğu ve Batı'nın arasında bulunmaktadır. Bu iki blokun arasında bir güzergah ve köprü görevini üstlenen İran toprakları tarih sürecinde göçmenler için geçici bir bölge ya da büyük kitleler için doğu-batı kapısı olarak kullanılmıştır. Tarih sürecinde İran'dan bireysel ya da kitlesel göçler günümüze kadar devam etmektedir.

Tarihsel açıdan İran'dan dünyanın başka bölgelerine gerçekleşen göçler M. Ö. 300- 400 yıllarından günümüze kadar devam etmektedir. Bu göçler, Hindistan'a göçler, Türkiye'ye göçler, Batı ülkelerine göçler ve diğer göçler olarak incelenebilmektedir.

2.3.1 Hindistan Göçü

Tarih kaynaklarında çoğunlukla İran'dan Hindistan'a gerçekleşen göçlerin, VIII. Yüzyılda İslamiyet'in ortaya çıkışı sonucu Arapların İran'a saldırısı ve Sasani İmparatorluğu'nun çöküşüyle gerçekleştirildiği yazılmaktadır. Ama tarih sürecinde İslam'dan önce ve İslam'dan sonra İran toplumunun çeşitli sınıfları değişik nedenlerle Hindistan'a göç etmişlerdi.

Hindistan'a göç eden İranlılar iki grup olarak ayrılmaktadır:

- Kendi isteğiyle Hindistan'a göç edenler
- Göç etmeye mecbur kalan ve zorunlu olarak göç edenler

Ayrıca göç eden gruplar üç sınıftan oluşmaktadır:

- Birinci sınıf olarak nitelendiren grup bilim ve okuryazarlardan oluşmaktadır.
- İkinci sınıf, Sofi ve tarikat mensupları ve Ariflerden oluşmaktadır.
- Üçüncü sınıf ise makam, mal ve maddi kazanç elde etmek için Hindistan'a göç edenlerden oluşmaktadır (Jaberinasab, 2009).

M. Ö. 300- 400 yılları arasında İranlılar bireysel ya da kitlesel olarak Hindistan'a göç etmişlerdi. İranlılar devlet tarafından ya da yabancı bir gücün baskısı altında kaldığında kendine hem mesafe hem de kültürel açıdan yakın bulduğu Hindistan Yarım Adası'na göçler gerçekleştirmişti. Ayrıca çoğu zaman İranlılar dini görev, ticaret ve eğitim için de Hindistan'a göç etmişlerdi. Kitlesel olarak İranlıların Hindistan'a ilk göçü M. Ö. 330 yıllarında Makedonyalı İskender'in İran'a saldırısından sonra gerçekleşmektedir. İran ordusunun İskender ordusu karşısında mağlubiyetiyle çoğu İran şehri yağmalanarak ateşe verilmişti. Dolayısıyla İskender ordusunun girdiği bölgelerde savunmasız kalan halkın çoğu Hindistan'a göç etmek zorunda kalmıştı. (Caberî Neseb 1388). Bu tarihten sonra İran'dan Hindistan'a ticaret, eğitim ve dini amaçlar gibi nedenlerden kaynaklanan bireysel göçler gerçekleşmiştir (Erfan, 2007; 217).

İran'dan Hindistan'a göç hareketleri Müslümanların İran ve sonra Hindistan'a girişi, Gaznelilerin Hindistan'a girişi ve egemenliği, Moğol saldırıları ve Safevi dönemindeki gerçekleşen göçler olmak üzere dört dönemde daha yoğun olarak gerçekleşmiştir.

İran'dan Hindistan'a göç hareketleri dört dönemde daha yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir:

- Müslümanların İran'a ve sonrasında Hindistan'a giriş dönemi,
- Gaznelilerin Hindistan'a girişi ve egemenliğini sağladığı dönem,
- Moğol saldırıları ve Moğolların Hindistan'da egemenliği dönem,
- Safevi döneminde gerçekleşen göçler.

2.3.1.1 Müslümanların İran'a ve Sonrasında Hindistan'a Girişi Sonucunda Gerçekleşen Göçler

İran'dan Hindistan'a en büyük kitlesel göç, Müslümanların İran'a girişiyle gerçekleşmiştir. Bu dönemdeki gücün boyutu öyledir ki günümüzde Hindistan'da yaşayan Zerdüştlerin çoğunun kökeni bu dönemde Hindistan'a gidenlere dayanmaktadır. (Erfan, 2007)

Bazı araştırmalarda Arapların İran'a girişiyle önce İranlıların Hindistan'a göç ettikleri yazılsa da İran tarihinde Hindistan'a en büyük kitlesel ve bireysel göçler, VIII. Yüzyıl Arapların İran'daki istilasının sonrasında gerçekleştirildiği bilinmektedir. Sasani İmparatorluğu'nun çöküşü ve Arapların İran'a istilasıyla, özellikle Emeviler döneminde, Müslüman olmayan ya da kendi geleneklerini devam ettirmek isteyen İranlıların üzerinde baskıların artmasıyla Hindistan'a doğru kitlesel göçler daha yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra Müslümanların Hindistan'a yaptığı fetihlerle çoğu İranlı Müslüman İslam ordusuyla birlikte Hindistan'a göç etmiştir.

2.3.1.2 Gazneliler Döneminde Gerçekleşen Göçler

Gazneliler Türk kökenli bir hanedanlık olmasına rağmen, yönetimi ele almadan önce Samani devletinde görevler yaptıkları için İran kültürüne yabancı olmamakla beraber Fars dilini kendi resmi dilleri olarak kullanmışlardı. Dolayısıyla Gaznelilerin yönetiminde çoğu İranlı çeşitli alanlarda görevlendirilmiştir.

X. ve XI. Yüzyılda Gaznelilerin Hindistan'a girişi ve egemenliğini sağlamasıyla birlikte birçok asker, devlet adamı, bilim insanı ve edebiyatçı Gaznelilerle beraber Hindistan'a göç etmişlerdi.

2.1.3.3 Moğol Döneminde Gerçekleşen Göçler

XIII. yüzyılda Moğolların İran'a saldırısında İran kültürel, siyasal, ekonomik ve toplumsal açıdan tarihindeki en büyük krizi yaşamıştır. Özellikle Moğolların, dönemin dünyaca meşhur olan bilim, edebiyat bölgesi olarak bilinen Samarkand ve Buhara gibi Horasan'ın büyük şehirlere saldırıları sonucunda ülkenin bilim, edebiyat ve sanat dallarında çalışan insanlar ya öldürüldü ya da göç etmek

zorunda kaldılar. Yaklaşık bir yüzyıl süren bu göçler Anadolu bölgesiyle beraber Hindistan'a doğru gerçekleşmiştir.

Moğolların saldırıları sonucunda gerçekleşen göçlerin dışında sonrasında gelen Timur İmparatorluğu gibi Moğol kökenli hükümetler döneminde çoğu İranlı devlet adamı ticaret amaçlı olarak Hindistan'a göç etmişlerdi.

2.1.3.4 Safeviler Dönemindeki Göçler

Safevi Devleti dönemindeki göçleri genel olarak iki nedenle gerçekleşmektedir:

- Safevi yönetiminin aldığı kararlar ve davranışlardan memnun olmayan ülkenin bir kısmı Hindistan'a doğru yola çıkmıştır.
- Hindistan'da egemenliğe sahip olan Babürlerin (Timurluların soyundan gelen hanedanı) İranlı şair, edebiyatçı ve ariflere duyduğu saygı ve ilgilerinin sonucunda gerçekleşen göçler. Özellikle dönemin Hindistan'daki egemenliğini süren Babürlerin padişahi Ekber Şah'ın kültür, sanat ve Fars diline ilgisinden dolayı çoğu sanatçı, bilgin ve edebiyatçı Hindistan'a göç etmişlerdi.

2.3.2 Türkiye'ye Göçler (Cumhuriyet'ten Önce)

İran'dan Anadolu'ya tarih sürecinde ilk göçlerle ilgili literatürlerde kesin bir bilgi bulunmamaktadır ama İran Selçukluları döneminin başlangıcında Anadolu topraklarında pek çok İranlı yaşamaktaydı. Örneğin Nasır-ı Hüsrev'in Sefername'sinde 1046 yılında Anadolu topraklarını gezerken Ahlat şehrinde halkın Türkçe, Farsça ve Ermenice olarak üç dille konuştuğu yazılmaktadır ((Sadriniya, 2011). Selçukluların Anadolu'ya girmeden önce Fars dilinin bu topraklarda yaygın olduğunu, İran ve Anadolu'da yaşayan halkın arasındaki ilişkilerin uzun bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Bazı araştırmalar Mitraizmin Yunan ve Rum topraklarına girişi ve Mehr (Mitraizm) ayinlerinin bu topraklarda yayılışına dayanarak İranlıların Anadolu topraklarına göçlerine Ahameniş İmparatorluğu dönemine kadar geçmişe sahip olduğunu savunmaktadır ((Sadriniya, 2011).

İran'dan Osmanlı İmparatorluğuna gerçekleştirilen göçleri

- Selçukluların Anadolu'ya girişi ile başlayan ve Selçuk Devleti döneminde gerçekleşen göçler,
 - Osmanlı dönemindeki göçler
- Olmak üzere iki dönemde değerlendirilebilir.

2.3.2.1 Selçuk Devleti Döneminde Gerçekleşen Göçler

İranlıların Anadolu'ya yoğun olarak göç hareketleri 1071 yılında Selçuklu Devleti hükümdarı Alp Arslan'ın Malazgirt muharebesinde Rumlara karşı zaferiyle başladığını söylenmektedir. Selçuklu Devletinde ve ordusunda görev yapan birçok asker savaştan sonra Anadolu topraklarına yerleştirilmiştir. Göç eden askerlerin aileleri de onların arkasından Anadolu'ya göç etmişlerdir. Ayrıca Moğolların XIII. yüzyıldaki İran topraklarına saldırısıyla İran'ın çeşitli sınıflardan oluşan halk Anadolu ve Rum Selçuklu topraklarına göç etmişlerdir.

Rum Selçuk Devleti döneminde İran'dan Anadolu topraklarına gerçekleşen göçler İran'ın tarihi açısından önemli bir dönem olarak sayılmaktadır. Söz konusu dönemde İran'ın çeşitli bölgelerden Anadolu'ya bireysel ya da kitlesel olarak göçler gerçekleşmiştir (Sadriniya, 2011).

Moğolların İran'a saldırı sırasında özellikle İran'ın Horasan'ındaki bulunan Buhara ve Semerkent gibi şehirlerde çoğu âlim, bilgin, sanatçı, edebiyatçı, sofî tarikatların mensupları yaşamaktaydılar. Moğolların Attar Nişabüri gibi çoğu bilginleri öldürmesiyle diğer sanatçı ve bilginlerin ailelerini kurtarmak için başka yerlere göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Dolayısıyla kaçabilen çoğu bilgin ve sanatçı güvenli buldukları Anadolu topraklarına doğru yola çıkmışlardır. Bu göçlerle birlikte çoğu meşhur bilgin, sanatçı, arif ve toplumun diğer sınıflarına ait olan bireyleri Anadolu Selçuklu Devleti topraklarına göç etmişlerdi (Hoseyni ve Taghvayi, 2012).

Moğol saldırıları nedeniyle gerçekleşen göçlerin yanı sıra Farsça ve Fars kültürünün yayılması ve Selçukluların bilim, irfan ve edebiyata karşı duydukları ilgi, Selçuklu Devleti dönemindeki İran'dan Türkiye'ye göç hareketlerinin nedenlerinden sayılmaktadır. Özellikle Alaeddin Keykubad hükümdarlığı döneminde birçok ünlü hanedan, bilgin, edebiyatçı ve arif Anadolu topraklarına göç etmişlerdir. Bu dönemdeki kitlesel göç hareketleri daha çok tarikat mensupları tarafından gerçekleştirilmektedir. Yesevîlik ve Kalenderlik gibi büyük bir kitleye sahip olan tarikatlar bu göç hareketlerinin içinde yer almaktadır (Taghvayi, 2010). Selçuklu İmparatorluğu döneminde İran'dan Anadolu topraklarına askerler, orta sınıf halk, bilgin, şair, tarihçi ve sanatçı gibi ünlü kişiler göç etmiştir.

2.3.2.2 Osmanlı Dönemindeki Göçler

İran'dan Anadolu'ya göç hareketleri Osmanlı döneminde daha çok bireysel olarak devam etmektedir. Özellikle 15. Ve 16. yüzyıllarda Osmanlıların bilim,

kültür ve edebiyata duyduğu ilginin sonucunda birçok İranlı bilgin, edebiyatçı ve sanatçı Osmanlı topraklarına göç etmişlerdi. Göç edenlerin çoğu İstanbul, Bursa ve Edirne gibi Osmanlı İmparatorluğunun önemli şehirlerden sayılan şehirlere yerleştirilmiştir. Osmanlı hükümdarların Fars dili ve edebiyatına duyduğu ilgi ve bilim dallarını önemsemelerinden dolayı birçok bilgin, şair, sanatçı ve sanatkar daha iyi bir çalışma şartları buldukları için Osmanlı topraklarına göç etmişlerdi. Ayrıca birçok arif ve sofi tarikatına mensup olan bireyler Osmanlı topraklarında tarikatlarındaki hizmet hareketlerinin sürdürülmesi amacıyla daha uygun buldukları Anadolu topraklarına göç etmişlerdir (Dinparast, 2012).

İstanbul'un Fethi'nden sonra Osmanlı hükümdarları sanatçı ve bilim insanlarını İstanbul'a gelmeleri için teşvik edip onlara için çeşitli imkanlar sağlamışlardır. Özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde İranlı birçok alim ve bilgin Osmanlı Devletinin önemli şehirlerinden sayılan İstanbul, Bursa gibi şehirlere göç edip bilimsel çalışmalarına daha uygun şartlarda devam etmişlerdi. Fatih Sultan Mehmet döneminde yedi özel doktorun arasında dört İranlı bulunmaktadır. Ayrıca "Erkan-ı Erbaa" denilen saraydaki dört kişiden oluşan bilim insanlarından ikisi göç eden İranlılardandır (Heydarzadeh, 1995).

Timuri döneminin sonları ve Safevi Devletin'nin başlangıcında gerçekleşen İran'dan Osmanlı topraklarına bu göç hareketlerin nedenleri;

- Ülke içinde istikrarsızlığı ve devletin bilim merkezlerine ilgilenmemesi,
- Osmanlıların sağladığı güçlü egemenliği ve istikrarı, yanı sıra Osmanlıların bilginlere, sanatçılara ve sanatkarlara duydukları ilgi sayılabilmektedir (Heydarzadeh, 1995).

Osmanlı İmparatorluğunun toprakları XVIII. yüzyıldan itibaren yine İranlıların göç ettikleri hedef ülke haline gelmiştir. Bu dönemde göç edenlerin çoğu ticaret ve siyasal nedenlerle Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir. Ayrıca Osmanlı toprakları Batı'ya yakın bir konuma sahip olduğu için birçok İranlı dünyanın bilimsel ve sanayi gelişmelerini yakından takip etmek amacıyla Osmanlı topraklarına göç hareketlerine başlamışlardır (Rasuli ve Ranjbar, 2013).

XIX. yüzyılda iki ülkedeki vatandaşlar kendi ülkesinde yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle ya da ticari amaçla göç hareketlerini hızlandırmıştır. Bunun yanı sıra Kaçar Devleti ve Osmanlı devletinin vatandaşlık politikaları göç hareketlerini etkilemektedir. Osmanlı Devleti vatandaşlık hakkında çıkarttığı bazı kanunlarda vatandaşlık hakkını kazanmak için kolaylıklar sağlamıştır. Aynı dönemde Kaçar

Devleti de İran vatandaşlık hakkını kazanabilmeyi kolaylaştıran yasalar yürürlüğe koymuştur. Dolayısıyla iki ülkenin yönetimi diğer ülkenin vatandaşlarını kendi ülkesine göç etmeleri için teşvik etmekteydi. Özellikle iki devlet diğer ülkedeki aşiretlerini kendi toprağına göç etmeleri ve vatandaşlık almaları için çeşitli faaliyetler yürütüyorlardı (Dehghannejad, Moini ve Ghaed Ashrafi, 2016).

2.3.3 Batı Ülkelerine Göçler

İran'dan Batı ülkelerine gerçekleşen göç hareketlerini İkinci Dünya Savaşı'ndan önce ve sonrası şeklinde iki dönem olarak değerlendirmek mümkündür. İranlıların Batı ülkelerine göç etmesi, diasporası, geçici ya da kalıcı göç ve göçün amaçları açısından iki dönem arasında farklılıklar bulunmaktadır.

2.3.3.1 İkinci Dünya Savaşından Önce Batı Ülkelerine Göç Hareketleri

İran'dan Batı ülkelerine göç hareketleri XIX. yüzyıl itibaren daha sistemli bir şekilde başlamaktadır. İran'dan Avrupa'ya ilk göç hareketleri geçici göç olarak eğitim ve ticari amaçla gerçekleştirilmektedir. XIX. yy. öncesinde de İran'dan Avrupa'ya eğitim amaçlı göç hareketleri gerçekleşmiştir. XVI. yüzyılda Şah Abbas Safevi döneminde sanat dalında eğitim alabilmek amacıyla Avrupa'ya bir grup öğrenci gönderilmiştir. Şah Abbas döneminde gönderilen öğrenci grubu Roma şehrinde sanat eğitimi aldıktan sonra tekrar ülkelerine geri dönmüşlerdir (Ghasemi Siyani, 2004).

İran'dan Avrupa'ya eğitim amaçlı göçler Safevi döneminde gerçekleşmesine rağmen, 1811 yılında Kaçarlar döneminde gerçekleşen İran'dan Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, Avrupa'ya göç hareketlerinin başlangıcı olarak sayılmaktadır. Kaçarlar dönemindeki eğitim amaçlı gerçekleşen göçler devlet tarafından sınırlı olarak desteklenmekteydi. Dolayısıyla maddi açıdan durumu iyi olan aileler yahut devlette üst makamlara sahip olanların çocukları Avrupa'ya gönderilmiştir. Süreç içinde Fransızların Kaçar Hükümetine bu konuyla ilgili teşvik etmeleri sonucunda toplumun diğer kesimlerinin de eğitim alması için Avrupa'ya gönderildi. Bu dönemde İranlıların Avrupa'daki bazı ülkelere eğitimden önce ticaret amaçlı olarak da kalıcı veya geçici olarak göçler gerçekleşmiştir. Örneğin İran ve Almanya arasında siyasi ilişkiler olgunlaşmadan önce İranlı tüccarlar 1873 yılında gruplar halinde Almanya'ya gitmişlerdir. İran ve Almanya arasında siyasi ilişkiler geliştiğinde, Nasır-i Eddein Kaçar'ın Almanya ziyaretiyle beraber eğitim amaçlı göçlerin kapısı açılmıştır. Dolayısıyla Avrupa'nın bazı ülkelerine eğitim

göçlerinden önce ticaret nedeniyle göçlerin gerçekleştiği görülmektedir (Ghasemi Siyani, 2004).

Genel olarak eğitimlerini bitiren ülkesine dönen bu öğrenciler İran'daki toplumsal değişime, eğitim ve özellikle basım-yayının gelişmesinde önemli ölçüde katkı sağlamışlardır. İran'ın ilk gazetesi Kaghez-i Akhbar (1837) İngiltere'de eğitim alan Mirza Salih Şirazi tarafından kurulmuştur (maarman.com).

Avrupa'ya öğrenci gönderilmesinin hız kazandığı zamanlarda Avrupa'ya doğru ticari, siyasi baskı ve diğer nedenlerden oluşan göçler gerçekleşmektedir. Eğitim amaçlı gerçekleşen göçlerin yanı sıra İran'da kaçır döneminde düşünce özgürlüğü kısıtlanması nedeniyle genel olarak okuryazarlardan oluşan birçok kişi Fransa ve Türkiye'ye göç etmişlerdir. Özellikle meşrutiyet devriminde meclisin Kaçır Padişahı Mohammad Ali Şah tarafından kapatılmasıyla söz konusu olan göçler hız kazanmıştır.

2.3.3.2İkinci Dünya Savaşından Sonra Batı'ya Göç Hareketleri

İran'dan Avrupa'ya gerçekleşen göçler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha yoğun olarak gerçekleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen Batı'ya doğru göç olgusunu 1979 İran Devrimi'nden önce ve sonrası iki dönem olarak ayrılabilir.

2.3.3.3İran Devrimi'nden Önce Batı'ya Gerçekleşen Göçler

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen göçlerin ilk hareketleri İran petrolünün millileştirmesi ve Mohammad Mosaddegh hükümetine karşı 19 Ağustos 1953 yılında gerçekleşen darbeyle başlamaktadır. Darbenin sonucunda İran'ın milliyetçi hareketi içinde yer alanların yanı sıra sosyalist hareketlerinde faaliyetler yürüten ve bağımsız olan birçok siyasi şahsiyet ve düşünür Batı ülkelerine göç etmişlerdi (www.bbc.com/persian)

1953 yılındaki darbenin sonrasında Mohammad Reza Şah ve Pahlevi döneminde gerçekleşen göçlerin sosyal, ekonomik ve siyasal değişimlere bağlanabilmektedir. Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'ya doğru gerçekleşen bu dönemdeki göçler daha çok kalıcı ve yerleşmek amacıyla gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra eğitim ve ticari amaçla ve geçici olan göçler 1970 yıllarda İran'daki siyasi karışıklıklar nedeniyle kalıcı göçe dönüşmüştür. Özellikle siyasi açıdan Batı Avrupa ülkelerine göç edenlerin birçoğu İran 1979 Devrimi'nden sonra devletin kurulmasında ve yönetiminde önemli görevler üstlenmişlerdir (radiofarda.com).

2.3.3.41979 İran Devrimi'nden Sonra Batı'ya Gerçekleşen Göçler

1979 İran Devrimi'nden sonra Batı ülkelerine göçler daha yoğun bir şekilde hız kazanmıştır. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'ya doğru gerçekleşen göç hareketleri siyasal, toplumsal sınıflandırma, yaş ve göç nedenleri açısından daha önce gerçekleştiği göçlere kıyasla önemli boyutta değişiklikler göstermektedir. Devrimden sonra İranlıların uluslararası göç hareketliliği ve göç olgularını dört dönem olarak değerlendirebilir:

- İran Devrimin Yakın Dönem Göçleri: 11 Şubat 1979 yılındaki İran Devrimi gerçekleşmeden birkaç ay öncesinde 1978 yılının yaz mevsiminde başlayan göç hareketleri 1979 yılının kış mevsimine kadar devam etmiştir. Bu süreçte göçler Pahlevi ailesine bağlı ve devletin üst bürokrat aileleri ve yakınları tarafından gerçekleşmiştir. Göç edenlerin birçoğu Fransa, Amerika, Almanya ve İngiltere'ye göç etmişlerdi.
- Devrimden Sonraki İkinci Göç Hareketleri: 1981 yıllarında devrimcilerin arasındaki görüş ayrılıkları sonucunda gerçekleşen bu göçler daha çok düşünür ve aydınlar tarafından gerçekleşmiştir.
- Devrimden Sonra Üçüncü Göç Hareketleri: 1980 yılında Irak'ın İran'a saldırısıyla başlayan İran-Irak savaşı 1988 yılına kadar devam etmiştir. Savaş sürecinde yine İran'dan Batı'ya doğru göçler gerçekleşmiştir. Toplumun maddi olarak üst ve orta düzeyde yer alanların birçoğu Danimarka, Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika'yı hedef ülke seçerek göç etmişlerdir.
- Devrimden Sonra Dördüncü Göç Hareketleri: İran 1979 Devrimi'nden başlayan ve yaklaşık 10 yıl boyunca devam eden göç hareketleri İran-Irak savaşı sonrasında büyük ölçüde azalmıştır. Fakat 2000'li yıllardan sonra "göç kültürü" kavramının İran toplumunda önem kazandığı görülmektedir. Göç kültürü kavramının yayılması sonucunda ülkede uluslararası göç etme eğilimi yükselmeye başlamıştır. 2005 yılında İran Devleti tarafından İranlıların uluslararası göçle ilgili verilere göre her yıl 150 bin uzman ve üniversite mezunu İran'dan göç etmektedir. Günümüze kadar devam eden bu göçler daha çok Kuzey Amerika ülkelerine doğru gerçekleşmektedir (Azadi, Mirramezani ve Mesgaran, 2020).

2.4 Tarihsel Sürecinde İran'a gelen Göçler

İran toprakları özellikle antik çağ döneminde Doğu ve Batı arasında bir köprü işlevini üstlenmektedir. Ticari, askeri veya siyasi nedenlerle Doğu'dan Batı'ya ve Batı'dan Doğu'ya gitmek isteyen bireyler, toplumlar ya da hükümetler İran topraklarını kullanmaktaydı. Makedonyalı İskender'in Doğu'ya hareketi, İslam'ın ve Arapların İran'a girişi ve Türk kavimlerin kalıcı ya da geçici olarak İran topraklarını kullandıklarından ötürü İran'a doğru çeşitli göç hareketleri gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra Pers İmparatorluğu Batı'ya doğru hareketleri, Pers İmparatorluğunun egemenliği altında olan topraklardan İran'a doğru göç hareketlerinin gerçekleşmesine sebep olmuştur. Örneğin Pers İmparatorluğu döneminde Yunan sanatçılar ve mimarların İran'a göç ettikleri görülmektedir (Hakimzadeh, 2006).

İran'a yapılan göçlerin çağdaş dönemin öncesi ve sonrası iki dönem olarak değerlendirebilir. Çağdaş dönem öncesi göçler M.Ö Yunan ve Makedonya'dan gelen göçler, Arapların göçü ve Türklerin göçü daha yoğun ve etkin olarak gerçekleşmiştir. Çağdaş dönem ise İkinci Dünya Savaşı sırasında Polonyalıların göçü ve 1970'li yıllarda Afganistan'dan gelen göçler daha yoğun ve kitlesel olarak görülmektedir.

2.4.1 Çağdaş Dönemden Önceki Göç Hareketleri

Çağdaş dönemden önce İran'a yapılan göç hareketleri; Yunanistan ve Makedonya'dan gelen göçler, Arap kavimlerinin göçü ve Türklerin İran'a göç hareketi olarak üç dönemde değerlendirilebilir.

2.4.1.1 Yunan ve Makedonya'dan Gelen Göçler

Yunan ve Makedonya'dan İran'a göç hareketleri M. Ö. 331 yılında Makedonyalı İskender'in İran'a saldırısından sonra daha yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu tarihten önce Ahemeniş İmparatorluğu Anadolu topraklarını kendi topraklarına katması ve bu coğrafyada yaşayan halkların yakınlaşmasıyla ticari ve kültürel gelişmeler yaşanmıştır. Ticari gelişmeler ve toplumların yakınlaşması sonucunda Anadolu ve Yunan tarafından İran'a doğru göç hareketleri gerçekleşmiştir. Daha çok sanatçı, işçi ve tacirlerden oluşan göçmenler Ahemeniş İmparatorluğunun mimari yapılarında ve şehirlerin kurulmasında önemli rol oynamışlardır (Sangari ve Tadayyon, 2020).

Ahemeniş İmparatorluğu'nun yıkılışı, İskender ve askerlerinin İran topraklarında egemenliği sağlamalarıyla birlikte Yunan ve Makedonya'dan yeni bir

göç hareketi daha yoğun bir şekilde başlamıştır. İskender'in ordusunun arkasından birçok tacir, sanatkar ve işçi daha iyi yaşam koşulları aramak amacıyla İran'a göç etmişlerdir (Mohammad Abadi ve Ghaem Maghami, 2009).

2.4.1.2 Arap Kavimlerin İran'a Göç Hareketleri

İslam dinin ortaya çıkışı ve Müslümanların İran'a gelmesiyle Arap aşiretlerinin kitlesel olarak İran topraklarına göç hareketleri başlamıştır. İslamdan önce Araplar ticaret, çalışma veya daha iyi koşullarda yaşamak için daha küçük kitle halinde veya bireysel olarak İran'a gelmişlerdir. M. Ö. V. ve IV. yüzyıllarda birçok Arap ailesi ve aşiretleri kuraklık, kıtlık ve kabilelerinin arasındaki savaşlar nedeniyle İran'ın güney batısında bulunan Khuzestan bölgesine göç etmişlerdir. Verimli toprağa sahip olan Khuzestan bölgesi o dönemde Araplar için çekici bir bölge haline gelmiştir (Shojayi, 1393).

İslam dinin doğuşu ve Arapların İran'a gelişiyle Arap kabilelerinin göçleri daha yoğun bir şekilde devam etmiştir. Siyasi ve ekonomik nedenlerinden kaynaklanan Arapların göç hareketleri Emevi döneminin sonuna kadar devam etmiştir. Araplar İran'a göç ettikleri ilk yıllarda, saldırıları ve savaşları nedeniyle İranlılar tarafından iyi karşılanmamışlardır. Fakat zaman geçtikçe İranlıların bu tavrı değişkenlik göstermiştir (Dehghanpur ve Bayat, 2011; Ayenevand ve Javadinia, 2012).

Arapların İran'a göç hareketleri Abasiler döneminde de devam etmektedir. Fakat bu dönemdeki göçlerin nedeni değişmiştir. Abbasilerden önce özellikle Müslümanların ilk yıllardaki gelişiyle ganimet veya daha verimli topraklar elde etmesi için gerçekleşen göçlerin aksine Abbasiler dönemindeki göçler daha çok mezhepsel ve siyasi gerilimlerden kaynaklanmaktadır. Bu dönemde göçler daha çok Alevi kitleler tarafından gerçekleşmiştir. Dini ve mezhepsel olarak daha rahat bir yaşam alanı arayan Aleviler İran'ın kuzeyi ve kuzey doğusuna göç etmişlerdir (Dehghanpur ve Tarafdari, 2020).

2.4.1.3 Türklerin İran'a Göç Hareketleri

Tarih boyunca Doğu ve Batı arasında göç eden kavimlerin güzergahı olan İran toprakları, tarihin akışında Türk kavimleri tarafından geçici veya kalıcı göç olarak kullanılmıştır. Türk kavimlerinin İran'a göç hareketleri antik çağ kadar uzanmaktadır (Çelik, 1988).

Türkler'in İran'a girişi M. S. IV yüzyılında başlamaktadır. Bu tarihten itibaren Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Avarlar, Hazarlar ve Oğuzlar gibi Türk

kavimleri zaman içerisinde İran topraklarına giriş yapmışlardır. İslamdan sonra devam eden bu göç hareketleri İran'ın siyasal, kültürel ve toplumsal olarak değişimini etkilemiştir (Kaya, 2009).

Türk kavimlerinin İran'a daha büyük kitlesel göç hareketleri M. S. X. Yüzyılda başlamaktadır. Bu dönemde göç edenlerin çoğu Oğuz Türklerinden oluşmaktadır. Oğuz Türkleri ilk olarak Horasan ve Azerbaycan bölgelerinde yayılmışlardır. Daha sonra Kaşkay ve Türkmenler gibi konar-göçebe Türk kavimleri İran'ın kuzey bölgesi ve Şiraz gibi İran'ın güneyinde bulunan bölgelere göç etmişlerdir. Türk kavimleri yıllar içinde kendi dil ve kültürünü korumanın yanı sıra İran kültürünü ve toplumsal yapısını benimseyerek İran'ın toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimlerinde büyük rol oynamışlardır. X. Yüzyıldan itibaren Türkler İran topraklarında Gazneniler, Selçuklular, Sefeviler ve Kaçarlar gibi büyük devletler kurmayı başarmışlardır. İran'da ilk Türk devleti X. Yüzyılda Gazneniler tarafından kurulmuştur (Taheri Gharegheshlaghi, 2007; Dolatabadi, 2018; Moghanirahimi, 2021).

Daha çok İran'ın kuzeyinde bulunan Horasan ve Azerbaycan gibi bölgelere yerleşen Türkler Safevi ve özellikle Şah Abbas döneminde İran'ın merkezinde bulunan, İsfahan gibi farklı şehirlere de yerleştirilmişlerdir. Bu tarihte çoğu Türk sanatkarlar, bilginler ve tacirler İsfahan'a göç etmişlerdir (Ghorbannejad ve Hoseynpur, 2012).

2.4.2 Çağdaş Dönemde İran'a Göç Hareketleri

Çağdaş dönemde İran'a kitlesel olarak Polonyalılar, Irak Kürtleri ve Afganistanlılar tarafından üç büyük göç hareketi gerçekleşmiştir.

2.4.2.1 Polonyalıların Göçü

Savaşlar göç hareketinde en önemli etkenlerdendir. Savaş sürecinde ve savaşın ardından birçok kişi evsiz kalmakta, sürgün edilmektedir. Dolayısıyla savaşlar insanları bireysel veya kitlesel olarak bir zorunlu göçe sürüklemektedir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Sovyetler Birliği'nin Polonya'yı işgal etmeleri sonucunda birçok Polonya vatandaşı ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Rusya'ya doğru sürgün edilip ve zorunlu göç hareketinden etkilenen Polonyalılar, ilk olarak Orta Asya ve sonrasında İran topraklarına yerleştirilmiştir. Zorunlu göç hareketinden etkilenen Polonyalılar, ilk olarak İran'a geleceklerini düşünmüyorlardı. Göçmenlerin birçoğu savaş sürecinde veya bittiğinde Rusya'dan direkt olarak Polonya'ya tekrar döneceklerini düşünüyorlardı. Fakat savaşın yönü

değişmesi ve Rusya- Almanya arasındaki gırlimin artması Polonyalıları İran'a doğru sürüklenmiştir (Karimi ve Karimi, 1999).

1939 yılı İkinci Dünya Savaşı başlangıcında Polonya, Almanya ve Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmiştir. Polonya'yı işgal eden Almanya ve Sovyetler Birliği devletleri arasındaki anlaşmayla Polonya, Almanya ve Sovyetler arasında paylaşılıp ikiye bölünmüştür. Sovyetlerin işgal ettiği topraklarda, özellikle işgale karşı olan birçok Polonyalı, Sovyetler birliği topraklarına sürgün edilmiştir. Polonyalı göçmenlerin birçoğu zor şartlar altında yaşamlarını sürdürmek zorundaydı ayrıca birçoğu da çalışma kamplarına sürgün edilmekteydi. Fakat İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Sovyetler Birliği'nin topraklarına saldırmasıyla Rusya'da (Sovyet'te) yaşayan Polonyalıların İran'a göç ettirilmesine karar verildi. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve Almanya'nın Sovyetler Birliği'nin topraklarına saldırısı ile, Londra'da sürgünde olan Polonya devleti ve Sovyetlerin arasında Orta Doğu ordusunu kurulmasını amaçlayan antlaşma imzalandı. Antlaşmaya göre Rusya'da yaşayan Polonyalı askerler Orta Doğu ordusuna katılmak üzere İran'a getirilip, İran'dan Irak'a ve Orta Doğu'nun diğer ülkelerine intikal ettirilmiştir. Askerlerin yanı sıra kadın ve çocuklardan oluşan Polonyalı sivil halk da Rusya'dan İran'a göç hareketi gerçekleştirilmiştir.

1942'de Polonyalıların ilk grubu İran'ın kuzeyinde bulunan Bander Enzeli şehrinden giriş yapmışlardır. Sivil ve askerden oluşan Polonyalıların ikinci göç dalgası yine küçük gruplar halinde aynı yerden İran'a girmişlerdir. Polonyalıların üçüncü ve sonuncu göç dalgası ise daha büyük kitle halinde gerçekleşmiştir. Polonyalıların son göçmenleri İran'ın kuzey doğusunda bulunan Horasan bölgesinden giriş yapmıştır. Polonyalı sivilleri büyük şehirlere yerleşirken Polonyalı askerlerin birçoğu Irak ve Orta Doğu'nun diğer bölgelerine gönderilmiştir (Sahebkar ve Moradi, 2018).

Rusya'dan İran'a göç hareketine başlayan Polonyalıların sayısı yaklaşık 120.000'e ulaşmaktadır. Genel olarak İran'ın kuzey ve doğu bölgelerinden giriş yapan Polonyalıların, İran Devleti tarafından Tahran ve İsfahan gibi büyük şehirlere yerleştirilmiştir. Örneğin Polonyalı göçmenlerin arasındaki kimsesiz çocukların çoğu İsfahan'a gönderildi için İsfahan "Polonyalı Çocukların Şehri" olarak anılmaya başlamıştır (Goodarzi Borujerdi, Nourai ve Fayaz, 2019).

2.4.2.2 Irak Kürtlerin İran'a Göç Hareketleri

1971–2002 yılları arasında Irak'ın siyasi gerilim, rejim baskısı, Amerika'nın saldırısı ve iç savaşları nedeniyle özellikle Irak'taki Kürtlerden oluşan birçok Irak vatandaşı İran'a göç etmiştir. 1974 yılında Irak'ın kuzeyindeki Kürtlerin yaşadığı bölgede yaşanan gerilim ve iç savaş sonucunda bölgedeki birçok sivil halk göçmen ya da mülteci statüsüyle İran'ın batı ve kuzeybatı sınırından İran'a göç etmişlerdir. Fakat bir yıl sonra, 1975 yılında İran ve Irak arasındaki Elcezayir Antlaşması'nın ve Irak Kürtlerin kurtuluş hareketlerinin dağılması, Irak'tan İran'a doğru daha yoğun ve kitlesel olarak göç hareketlerine sebep olmuştur. Göçmenlerin bir kısmı Irak'taki siyasi grilimin sonlandırılmasıyla ülkelerine dönmüşse de birçok aile İran'da yaşamına devam etmiştir (Saidi, 2015).

Irak Kürtlerinin ikinci göç dalgası ise 1990 yılında gerçekleşmiştir. Saddam rejiminin Kürtlere karşı uyguladığı politikalar ve askeri hareketlerin sonucunda tekrar Irak'tan İran'a doğru yoğun bir göç hareketi başlamıştır. Irak'tan İran'a göç eden yüzbinlerce Kürt göçmeninin birçoğu İran'ın Kermanshah Eyaleti başta olmak üzere Batı Azerbaycan ve Kürdistan gibi batı ve kuzeybatı bölgelerine yerleşmiştir. Bunun yanı sıra Amerika'nın Irak'a saldırısı sırasında yine İran , Irak'tan gelen yoğun bir göç hareketini tecrübe etmiştir. Bu dönemde Kermanshah eyaletine yaklaşık 220 bin mülteci göç etmiştir. İran'a göç edenlerin bir kısmı, Irak'ın istikrarı sağlandıktan sonra ülkelerine dönmüşlerdir ancak göçmenlerin bir kısmı da İran vatandaşlığına geçip hayatına İran'da devam etmişlerdir (www.trt.net.tr/persian).

2.4.2.3 Afganistan'dan İran'a Göç Hareketleri

Afganistan'dan İran'a göç hareketleri 1960-1970'li yıllarda başlamıştır. Fakat bu dönemdeki göçler daha çok ticari ve çalışma amacıyla olup kısa dönemli ve geçicidir. 1974 yılında İran'daki göçmen işçilerin %74'ü Afganistan vatandaşlarından oluşturmaktaydı. 1960- 1970 yıllarında İran'a göç eden Afganistanlı tacir, çalışan ve işçileri, İran'ın ekonomik büyümesinde önemli bir rol üstlenmiştir (Moghadam ve Jalali, 2021).

1980'li yıllarda başlayan Afganistan'daki iç savaşlar, Rusya'nın (Sovyetlerin) saldırıları, mezhepsel, siyasal ve kavimler arasındaki grilim, uluslararası savaşlar, coğrafi konumu, iklimsel değişiklikler, Amerikan ve Batı ülkelerinin Afganistan'a yaptığı askeri harakatlar ve saldırıları, Taliban ve Deaş

gibi örgütlerin ortaya çıkışı gibi nedenlerin sonucunda, Afganistan’da yaşayan milyonlarca kişi evsiz kalıp yaşadıkları bölgeye terk etmek zorunda kalmıştır.

Afganistan’daki bu zorunlu göç hareketleri ve yer değiştirmeleri, yoğun bir uluslararası göç hareketine yol açmıştır. Afganistan, Suriye’deki iç savaşı başlamadan önce 1980 yılından 2013 yılına kadar en çok göç veren ve uluslararası göç hareketini gerçekleştiren ülkedir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin 2009 raporuna göre Afganistan vatandaşların %76’si hayatında en az bir kez zorunlu göç ve evsizliği tecrübe etmişlerdir. Dolayısıyla dünyanın dördüncü göç alan ülkesi ve Afganistan’ın komşusu olan İran, 1980’den bu yana milyonlarca Afganistan vatandaşı ev sahipliği yapmaktadır yapmaktadır. Günümüzde yaklaşık 1.5 milyon düzenli Afganistanlı göçmen ve 2 milyona yakın düzensiz Afganistan göçmeni İran’da yaşamaktadır (Saidi, 2018).

Devrimden önce ikinci dünya savaşı sırasındaki Polonyalıları göçü ve 1974’teki Irak Kürtlerinin kitlesel göçler gibi ülkesine gelen birkaç göç dalgasını tecrübe eden İran, devrimden sonra da farklı bir göç olgusunu tecrübe etmiştir.

Devrimden önce İran’ın göç deneyimleri devrimden sonraki, özellikle kitlesel göç deneyimleriyle farklılıklar göstermektedir. İran Devrimi öncesinde ülkeye gelen göç hareketleri daha küçük ölçütlü ve kesintili olarak gerçekleşmiştir ve ya zorunlu olarak mülteci ve göçmenleri kabul etmişlerdir. Örneğin, Polonyalı mültecileri Rusya (Sovyetler) ve İngiltere’nin baskılarıyla zorla kabul etmiştir. Devrimden sonra İran’daki siyasal değişikliklerle beraber göçle ilgili politikalar da değişmiştir. 1979 yılında Sovyetlerin Afganistan’ı işgal etmesi ve İran Devrimi yaklaşık aynı zamanda gerçekleşmiştir. Devrimden sonraki İran Devleti’nin göçle ilgili politikası İran İslam Cumhuriyeti’nin lideri Ayetullah Humeyni’nin “İslam’ın sınırları yoktur” sözü üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla İran, Sovyetlerin Afganistan’a saldırdıktan sonra Afganistan vatandaşlarına yönelik on yıl “açık kapı politikası”nı uygulamıştır. Yeni göç politikasına birçok siyasetçi ve göç uzmanı kaynakların yetersizliği, Irak’la savaş halinde olduğu ve uluslararası yaptırımları delil göstererek karşı çıkmasına rağmen, 1981 yılında yaklaşık 1.5 milyon Afganistanlı İran’a göç etmişlerdir (Moghadam ve Jalali, 2021).

Afganistan’dan İran’a göç edenlerin birçoğu düzensiz ve yasal dışı olarak İran’a giriş yapmışlardır. Dolayısıyla Afganistanlı göçmenler hakkında doğru ve kesin bir istatistik bulunmamaktadır. Yasadışı göç edenlerin İran’da güvensizlik

problemini arttırmakla beraber yasal olarak İran'da yaşayan kendi ülke vatandaşları için negatif bir imaj yaymaktadır (Janzadeh, 2020).

2.5 İran'dan Türkiye'ye Gelen Göçmenler

Türkiye coğrafi konumu ve kültürel yakınlığı nedeniyle İranlılar için önemli bir yere sahiptir. İranlılar turistik, transit, ticaret, öğrenim amacıyla geçici veya kalıcı olarak Türkiye'ye göç etmektedirler.

2.5.1 Tarihsel Süreç (Cumhuriyet Sonrası)

Türkiye'nin sosyo-ekonomik açıdan yaşadığı değişimler, İran'dan Türkiye'ye yapılan göç hareketlerini etkilemektedir. Son dönemlerde İranlılar için çekici bir konum hale gelen Türkiye 80'li ve 90'lı yıllarda daha çok transit bir ülke konumundaydı. İran'dan Türkiye'ye doğru gerçekleşen göç hareketleri, devrimden önceki dönemlerde de gerçekleşmişse de yine de İranlıların Türkiye'ye göç olgusu; İran Devrimi'nin gerçekleşmesinden (1979) 90'lı yılların sonuna ve 2000 yılından günümüze olmak üzere iki dönem şeklinde değerlendirilmektedir.

2.5.1.1 İran Devrimi'nden 90'lı Yıllara Kadar Gerçekleşen Göçler

Cumhuriyetten sonra 1979 İran Devrimi'ne kadar İran'dan Türkiye'ye doğru göçler düşük bir oranla ve bireysel olarak devam etmiştir. Fakat 1979 İran Devrimi ve ardından Irak'ın İran'a saldırısıyla başlayan İran-Irak savaşı, İranlıların Türkiye'ye göç hareketlerini daha yoğun bir şekilde etkilemiştir.

1979 İran Devrimi'nden sonra ülkenin yeni düzeniyle uyum sağlamayan, yönetime karşı olan veya eski rejimle bağını koruyan İranlıların birçoğu ülkeyi terk edip diğer ülkelere göç etmiştir. Bu dönemde Türkiye, İran'dan göç edenler için transit ülke konumuna gelmiştir. Batı ülkelerine göç etmek isteyenlerin çoğu Türkiye'ye gelip hedef ülkeye varana kadar Türkiye'de yaşamını sürdürmüştür. İstatistikler bu dönemde ABD'ye göç edenlerin sayısının devrimden öncesine göre dört kat daha fazla olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra bu dönemki İranlı göçmenlerin çoğu Türkiye'yi transit ülke olarak kullansalar da yine çoğu İranlı, Türkiye'yi hedef ülke seçerek yaşamını burada sürdürmüştür. (Kaya ve Çağlayan, 2023; Rastegari, Vahid ve Tavassoli, 2021).

İran Devrimi'nin ilk yıllarındaki göçlerden sonra İran'dan Türkiye'ye doğru sığınmacı göç hareketlerinin başladığı görülmektedir. İran'dan Batı ülkelerine gitmek için sığınmacı olarak başvuru alanlar Türkiye'ye göç etmişlerdi. Sığınmacı başvuruları üçüncü ülkelere yerleştirilene kadar Türkiye'yi ikinci ülke, bekleme ve aktarım konumu olarak değerlendirmişlerdir (değerlendirmektedir.) Üçüncü

ülkeye gitmek için Türkiye’de sığınmacı başvurularında bulunanların çoğu sığınmacı başvuruları kabul edilene kadar yıllarca Türkiye’de yaşamışlar. Bunun yanı sıra bu statüde yer alanların bazıları başvuru süreci uzun sürdüğü için artık Türkiye’ye yerleşmişlerdir. (Yıldız ve Sert, 202).

2.5.1.22000’lı Yıllardan Günümüze Göç Hareketleri

İran- Irak Savaşı bitene kadar yoğun bir şekilde devam eden sığınmacı göçleri savaştan sonra eskisi gibi yoğun olmasa da yine sürekliliğini daha küçük bir ölçütte devam etmektedir. Fakat İran Devrimi’nden sonra İranlılar için Kuzey Amerika ve Avrupa’ya ulaşmak için bir geçiş noktası niteliğinde olan Türkiye, süreç içerisinde sosyo-ekonomik değişimleriyle öğrenim, ticaret ve yatırım gibi farklı amaçlarla göç almaya başlamıştır.

İran’dan Türkiye’ye doğru yaşanan son dönemdeki göç hareketleri daha önce de gerçekleşen göçler gibi mülteci statüsünde gelip Türkiye’yi transit ülke olarak kullanmanın aksine Türkiye’ye yerleşme amacıyla gerçekleşmiştir. Özellikle 2010 yılından itibaren İran’dan Türkiye’ye yapılan göç hareketleri daha çok sermaye, yatırım ve eğitim amaçlı değerlendirilmektedir. Bu süreçte sığınma taleplerinin azaldığı, uluslararası öğrenci ve yatırım yoluyla ikametlerin yükseldiği görülmektedir. Türkiye İranlı göçmenler için transit bir ülke konumundan kalıcı ve hedef bir ülke haline gelmiştir. İran’dan göç edenlerin önemli bir bölümü Türkiye’yi hedef ülke olarak seçerek yaşamını burada sürdürmektedir. (Yıldız ve Sert, 2022; Çetin, 2022).

İran’dan Türkiye’ye göç hareketleri son yıllarda büyük ölçüde yükselmiştir. Gerçekleşen bu göç hareketi birçok faktör içermektedir. İran’dan Türkiye’ye yapılan göçler gelişmiş ülkelere doğru ekonomi ve güvenlik kaygıların sonucunda gerçekleşen göçlerin aksine iki ülkenin arasında ekonomik gelişmeler, kültürel ve toplumsal yapıların benzerlikleri İran diasporasının oluşumunun nedenlerden sayılmaktadır. (Ekhtiari ve Asyan, 2023).

2.5.2 Göç İstatistikleri

XX. yüzyıldaki İranlıların göç hareketlerini incelediğimizde Dünya Bankası’nın verilerine göre 1960 ve 1970 yıllarında 171,478 ve 232,811 İranlı yurt dışına göç etmiştir. Bu sayı o dönemki İran nüfusuna göre çok yüksektir. Fakat Dünya Bankası’nın 2017 verilerine göre bu sayı 1,237,344 kişiye yükselmiştir. Buna göre 2017 yılında İran göç veren 232 ülkenin arasında 54. sırada yer almıştır. Dolayısıyla 1970 yılından 2017 yılına kadar İran göç veren ülkeler arasında 22 sıra

ilerleme göstermiştir. Dünya Bankası'nın verilerine göre İran Devrimi öncesinde 1970 yılında her bin İranlının 8,1'i, devrimden sonra 1980 yılında bin kişinin 13.6'sı ve 2017 yılında her bin kişinin 15.3'ü İran'dan göç etmişlerdir. Buna göre 1970'ten 2017 yılına kadar İranlıların uluslararası göç hareketleri %12 artış göstermektedir.

İranlıların uluslararası göç hareketine değerlendirirken son yıllarda Türkiye'ye göç eğimlerinde artış göstermekte olduğunu söylenebilir. Çalışmada yurt dışından Türkiye'ye göç hareketlerinin istatistiklerini bakıldığında 2017 yılından 2021 yılına kadar İranlıların Türkiye'ye göç etme oranının artış gösterdiği görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre 2017 yılında Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu nüfusunda Irak %26,6 ile birinci sırada yer alıyor. Devamında Afganistan'dan gelenler %10,4, Suriyeliler %7,7, Azerbaycan vatandaşları %5,7 ve Türkmenistan vatandaşları %5,6 oranla, Irak'ı takip ediyor.

Tablo 2.1: Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göçün en fazla olduğu ilk 5 ülke, 2017. Kaynak: TÜİK.

		(%)	
Vatandaşlık ülkesi	Türkiye'ye gelen göç	Vatandaşlık ülkesi	Türkiye'den giden göç
Irak	26,6	Irak	20,4
Afganistan	10,4	Azerbaycan	7,5
Suriye	7,7	Suriye	6,7
Azerbaycan	5,7	Afganistan	4,6
Türkmenistan	5,6	Çin	4,5

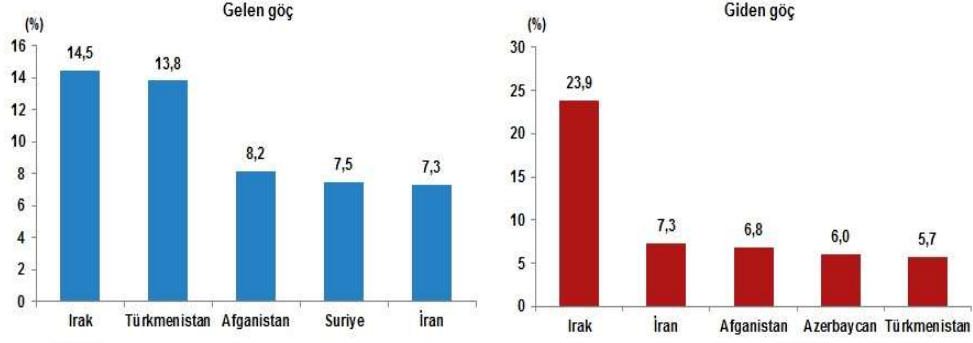
Buna göre İranlılar 2017 yılında Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden yabancı uyruklu göçmenlerin arasında ilk 5 ülkede yer almamaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 verileri incelediğinde, 2019 yılında Türkiye'ye gelen yabancı uyruklular arasında Irak vatandaşları %14,5 oranla ilk sırada yer almaktadır. Türkmenistanlılar %8,9 ile ikinci sırada, Afganistan vatandaşları %7,5 ile üçüncü ve Suriyeliler %7,5 oranla dördüncü sırada yer almaktadır. İranlılar ise %7,3 oranla Türkiye'ye gelen yabancı uyruklarında 5. Sırada yer almaktadır. 2017 yılında Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu göçmenlerin arasında ilk beş ülke arasında yer almayan İran, 2019 yılında 5.sırada yer almıştır.

Ayrıca Türkiye'den giden yabancı uyruklu vatandaşların istatistiklerine incelendiğinde Irak'ın %23,9 ile birinci sırada yer aldığını ve İran'ın %7,3 oranla ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. 2017 yılında Türkiye'den giden yabancı

uyruklu vatandaşların sırasındaki ilk beş ülke arasında yer almayan İran, 2019 yılında Türkiye’den giden yabancı uyruklu vatandaşların arasında 2. sıraya yükselmiştir.

Tablo 2.2: Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye’ye gelen ve Türkiye’den giden göçün en fazla olduğu ilk 5 ülke, 2019.

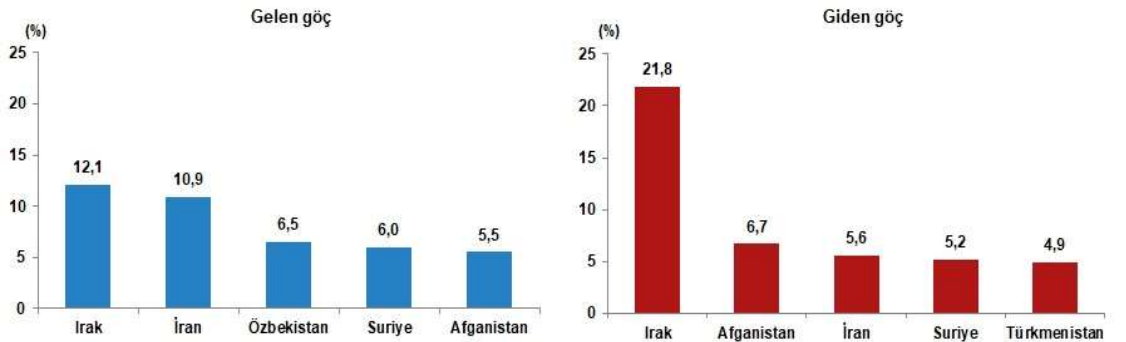
Kaynak: TÜİK.

2017 yılından 2019 yılına kadar, 2 yıl içinde, İranlıların Türkiye’ye göç hareketinde önemli ölçüde artış gözlenmektedir.

İran’dan Türkiye’ye yönelik göç hareketlerinin son yıllardaki artışı Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2021 verileri incelediğinde görülmektedir. TÜİK’in 2021 yılı verilerine göre Türkiye’ye giriş yapan yabancı uyruklu vatandaşlar arasında Iraklılar %12,1 oranla birinci sırada ve İranlılar %10,9 oranla ikinci sırada yer almaktadır.

Ayrıca Türkiye’den giden yabancı uyrukluların istatistiğini bakıldığında İranlıların %5,7 oranla üçüncü sırada yer aldıkları görülmektedir.

Tablo 2.3: Vatandaşlık ülkesine göre Türkiye’ye gelen ve Türkiye’den giden göçün en fazla olduğu ilk 5 ülke, 2021.

Kaynak: TÜİK.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre, İranlıların 2021 yılında Türkiye’ye yaptıkları göçte önemli oranda artış olmuştur. Bunun yanı sıra 2019

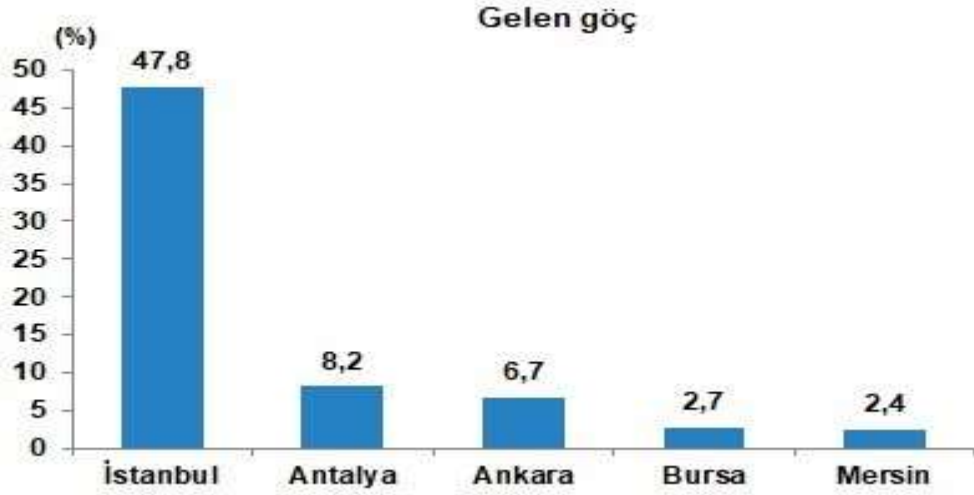
yılına göre Türkiye'yi terk eden İran vatandaşlarının oranının azaldığı görülmektedir.

2017 yılında Türkiye'ye göç eden ilk 5 ülke arasında yer almayan İran 2021 yılında Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu göçmenlerin ikinci sırasında yer almaktadır.

2.5.3 Göçmenlerin Yerleştirildiği Şehirler

Türkiye'ye gelen göçmenler İstanbul başta olmak üzere büyük şehirleri tercih etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 yılı uluslararası göç istatistiklerine göre Türkiye'ye gelen göçün en fazla olduğu illeri sıralarken İstanbul %47.8 oranla Türkiye'nin en çok göç alan şehridir. İstanbul'u büyük bir farkla %8.2 Antalya, %6.7 Ankara, %2.7 Bursa ve %2.4 Mersin takip etmektedir.

Tablo 2.4: TÜİK. Türkiye'ye gelen göçün en fazla olduğu ilk 5 il, 2021.

İstanbul iş imkanları, eğitim, kültürel, sosyal faaliyetleri gibi avantajlarıyla hem iç göçü hem dış göçü açısından önemli bir konum niteliğindedir. İranlılar eskiden beri çeşitli dönemlerde İstanbul'a göç edip bu şehirde yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Günümüzde de daha çok ticaret, iş ve eğitim amaçlı gelen İranlılar yaşamak için İstanbul'u tercih etmektedir.

2.5.4 Göçmenlerin Yaşamları

Göçmenler göç hareketine başlarken daha önce yaşadığı çevreden ayrılarak yeni bir sosyal çevreye girmektedir. Bu süreçte dil, kültür ve toplumsal öğelerin yakınlığı göçmenlerin göç ettikleri yeni ortamında yaşanan zorlukların kolaylaştırılmasında önemli faktörler sayılmaktadır. Türkiye'ye göç eden İranlılar özellikle kültürel yakınlığı nedeniyle yeni ortamda yaşanan zorlukları daha az hissetmektedir. Buna rağmen göçmenlerin çoğu iş, sağlık ve eğitim konusunda

Türkiye’deki İranlıların yaşamı hakkında çalışmalar oldukça sınırlıdır. Fakat internet erişimi, sosyal medya ve saha çalışmasıyla önemli bilgiler elde edebilir. Türkiye’de bulunan İranlıların yaşam biçimi sığınmacı ve mülteci statüsünde yaşayanlar, geçici olarak Türkiye’de yaşayanlar ve kalıcı olarak Türkiye’ye göç eden İranlılar olarak üç kategoriye ayrılmaktadır.

İranlıların Türkiye’ye göç olgusunda yasa dışı veya mülteci statüsünde gelenlerle yatırım veya eğitim gibi diğer amaçla gelen göçmenlerin arasında farklılıklar bulunmaktadır. Mülteci statüsünde yer alan İranlılar “şartlı mülteci” olarak tanımlanmaktadır. Bu demek ki mülteci olarak Türkiye’de bulunan İranlılar, Avrupa Konseyi dışında başka ülke vatandaşı olduklarından dolayı üçüncü ülke onları kabul edene kadar Türkiye’nin belirli bölgelerinde yaşamaktadır (Toğa, 2022).

63

Göç idaresine göre mülteci statüsü için başvuran veya sığınmacı olarak Türkiye'ye giren yabancılara İstanbul, Ankara, Antalya, İzmir gibi büyükşehirlerde ikamet izni verilmiyor. Bunun yanı sıra mülteci başvurusunda bulunan yabancılara çalışma izni verilmemektedir. Dolayısıyla çalışma hayatı olmayan ve gelir sağlamakta zorluk çeken mülteci statüsüne giren İranlılar, İstanbul gibi büyük şehirlerde yasa dışı hayatını sürdürüp kaçak işçi olarak çalışmaktadır. Çoğu zaman uzun süre beklemek zorunda kalan özellikle ailesiyle beraber mülteci başvurusunda bulunanlar zor şartlarda yaşamını sürdürmektedir.

Mülteci statüsüne başvuran İranlılar dosyaları incelendikten ve mülteci olarak kabul edildikten sonra Türkiye'den üçüncü ülkeye göç etmektedir.

2.5.4.2Geçici Olarak Türkiye'de Yaşayan Göçmenler

Geçici olarak Türkiye'de bulunan İranlıların çoğu öğrenim amaçlı veya yasal yollarla ve mülteci statüsü dışında Batı ülkelerine göç edenlerden oluşmaktadır.

Türkiye üniversitelerinde özellikle son yıllarda İranlı öğrencilerin sayısı oldukça artmıştır. Öğrencilerin birçoğu İran'daki üniversiteleri kazanmanın zorluğu ve Türkiye'deki vakıf/özel üniversitelerin uluslararası öğrenci alımında kolaylık sağlamasından dolayı öğrenim hayatlarına burada devam etmektedir. Ayrıca kültürel ve coğrafi yakınlık, Türk diline aşina olmaları, maliyetin daha düşük olması da öğrencilerin Türkiye'de eğitim almalarını etkilemektedir (Ercan, Ramazani ve Baydar, 2018).

İran'ın içinden ve ülke dışında yayın yapan haber siteleri ve televizyonlar, sosyal medyada Türkiye'ye öğrenim amacıyla göç edilebilmesine yönelik son yıllarda sık sık reklam yapmaktadır.

پذیرش رایگان در ترکیه!
(پزشکی، دندانپزشکی،
مهندسی، هنر) بدون آزمون

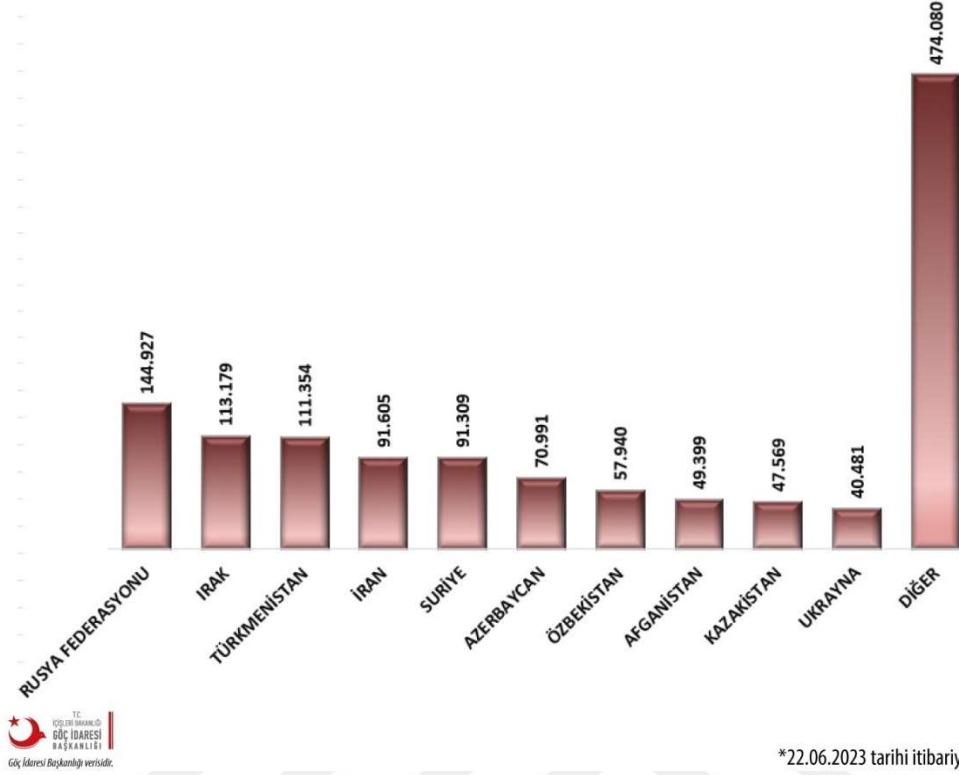

مهاجرت تحصیلی ترکیه!
(بدون آزمون، بدون
محدودیت سنی در تمامی

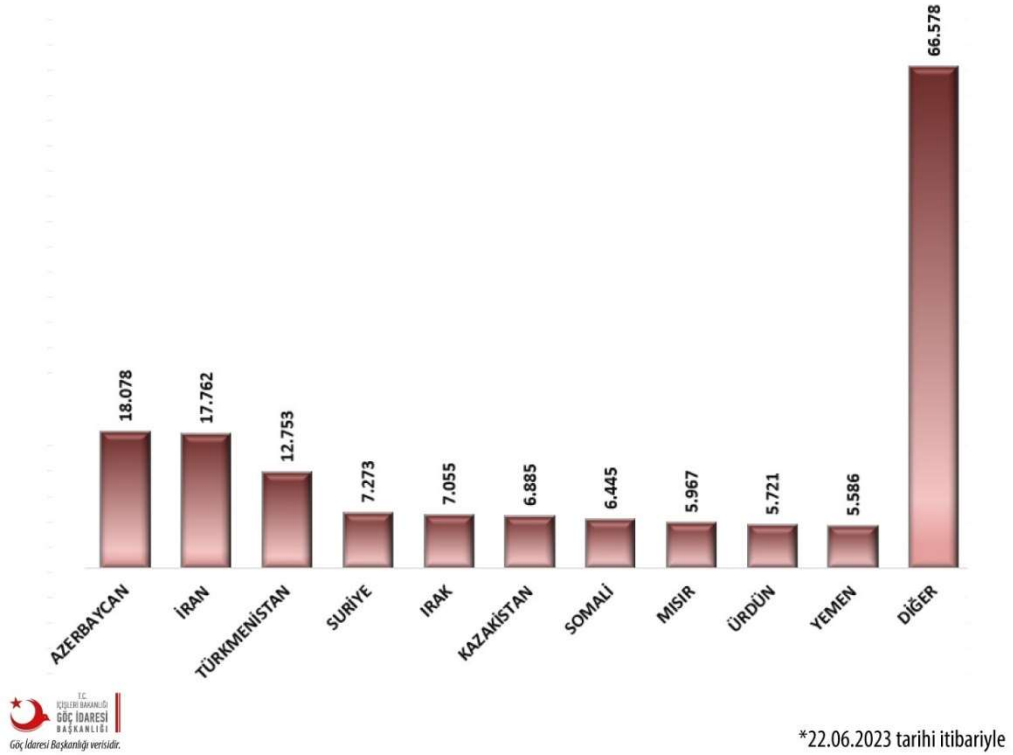
Şekil 2.2 Türkiye Üniversitelerinde Öğrenci alım Reklamı. (Kaynak: khabaronline.ir)

Yukarıdaki şekilde solda “ücretsiz ve sınavsız Türkiye’de tıp, diş hekimi, mühendislik ve sanat bölümlerinde öğrenci alımı” yazmaktadır. Sağdaki resimde ise “Türkiye’ye öğrenci göçü; sınavsız ve yaş bakmaksızın” yazmaktadır. Böyle reklamlara sürekli medyada rastlayan İranlı öğrenci adaylarının Türkiye’ye göç eğilimleri daha yükseğe çıkabilmektedir. Dolayısıyla İranlı öğrencilerin dil, kültür ve coğrafi yakınlığından Türkiye’yi seçmelerinde medya algısının çok etkili olduğunu söylenebilir. Farsça medyanın Türkiye hakkında oluşturduğu algı bazen Türkiye üniversite öğrencilerinin yaşamı üzerinde olumsuzluklar yaratmaktadır. Özellikle öğrencilerin beklenti düzeyini yükselten medya algısı öğrencilerin bazı durumlarda hayal kırıklığına uğratabilmektedir. İran’da yayınlanan Türk dizilerinde Türkiye’deki yaşamın gösterişli ve batı tarzında sunulması (Ercan, Ramazani ve Baydar, 2018) veya sosyal medya ve internet sitelerinin Türkiye’deki üniversiteler hakkında yanlış algı yönetimi öğrencilerin yaşamına özellikle psikolojik açıdan olumsuzluklar yaratabilmektedir.

Tablo 2.5 İkamet İzni İle Türkiye’de Bulunan İlk 10 Uyrak. Kaynak: TÜİK

Tablo 2.6 Öğrenci İkamet İzni ile Türkiye’de Bulunan İlk 10 Uyrak. Kaynak: TÜİK

Yukarıda Tablo 5’te yer alan veriye göre 22 Haziran 2023 yılı itibarıyla İranlıların ikamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu arasında dördüncü sıraya sahip olduğu görülmektedir. Fakat Tablo 6’da Türkiye’de öğrenci olarak ikamet izni ile bulunan yabancı uyruklulara bakıldığında İranlılar ikinci sırada yer almaktadır. Son yıllarda yoğun olarak Farsça medya kuruluşlarının web siteleri ve sosyal medya platformlarında İranlıların Türkiye’de üniversite eğitimi almaları için yoğun şekilde reklam yaptığı görülmektedir.

Türkiye’de İran’dan geçici göç eden öğrencilerin yanı sıra, İran’dan gelip Amerika ve Kanada başta olmak üzere Batı ülkelerine gitmek için göçmenler de bulunmaktadır. İran’daki Amerika ve Kanada gibi bazı ülkelerin büyükelçiliklerinin kapatılması nedeniyle bu ülkelere gitmek isteyen İranlılar vize işlemi için Türkiye’ye gelmektedir. Bu geçici göçler bazen bir ya da iki yıl sürmektedir. Yasal yollarla ve mülteci statüsü dışından hedef ülkeyi seçip oraya gitmek isteyen göçmenler, gidecekleri ülkenin vize ve ikamet işlemleri sürecinde Türkiye’de yaşamaktadır. Bu statüde yer alan göçmenlerin bazıları Türkiye’de ev kiralama gibi turistik ikameti alıp bu süre zarfında Türkiye’de ikamet etmektedirler. Genel olarak maddi durumları iyi olan bu göçmenlerin Türkiye’de yaşadıkları süreçte çalışma ve gelir ihtiyacı olmadığı için yaşamın zorluklarını daha düşük bir seviyede tecrübe etmektedirler.

2.5.4.3 Türkiye’ye Kalıcı Olarak Göç Edenler

Türkiye, özellikle son yüzyılda birçok İranlı için transit ülke niteliğini taşısa da günümüzde birçok İranlı için hedef ülke niteliğine geldiğini söylenebilir. Son yıllarda Türkiye’yi yatırım ve eğitim amaçlı uygun gören İranlılar, Türkiye’de hayat kurmayı hedeflemektedir.

Çeşitli nedenlerden dolayı İran’dan Türkiye’ye gelen göçmenler genel olarak konut alımı, bir kısmı eğitim ve bilimsel çalışmalarıyla Türkiye’de ikamet alıp yaşamını sürdürmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye’de yaşamına devam etmek isteyen fakat yatırım için maddi durumları iyi olmayan (yetersiz olduğu) bazı göçmenler ev kiralama gibi çeşitli yöntemleri kullanıp yasal olarak ikamet izni almaktadır (Mohammadi ve Sığın, 2022).

Yatırım ve eğitim dışında Türkiye’de ikamet alıp yaşamını sürdüren İranlı göçmenlerin birçoğu maddi ihtiyaçlarının İran’daki geliriyle sağlamaktadırlar. Fakat ikamet ettikleri süreçte maddi kaynağın yetersizliği ve çalışma izinleri de olmadığı için maddi olarak büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

2.5.5 Göçmenlerin Dil ve İletişimleri

İnsanlık tarihinin en eski olgularından olan dil, insanın sosyal yaşamında en önemli faktör sayılmaktadır. İnsanın iletişim kurması ve sosyal yaşamındaki gelişmeler dil aracılığıyla gerçekleşmiştir (Maleki, 2013).

İran'ın şimdiki resmi dili olan “Deri Farsça”; Avesta Farsçası, Miyan (Orta) Farsçası ve Pehlevi Farsçasının devamında gelen Farsça dilinin son kullanıldığı şivesi veya dilidir. Sasani döneminden itibaren kullanılan Deri Farsça, İran'ın İslam'dan sonraki tarihinde önem kazanmıştır (Tadayyon, 2021).

Tarih sürecinde İran topraklarına göç eden çeşitli etnik grupların dili, Farsçayla etkileşim yaşamıştır. Türk kavimler İran'a en çok göç edenlerin arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Türkçe ve Farsça aynı dil ailesinden olmamasına rağmen kullandıkları birçok ortak sözcüklerden dolayı, yakın diller sayılabilmektedir.

Türkiye ve İran arasında ilişkiler ve halkın arasındaki iletişim, zengin bir özgeçmişe sahiptir. Eski zamanlardan bu yana İranlılar çeşitli nedenlerle Türklerle iletişim halindeydiler. İranlılar ve Türkler için en önemli iletişim aracı olan iki ulusun dilleri yüzyıllar içinde birbirinden etkilenip birçok ortak sözcüğü kullanmışlardır. Farsça ve Türkçe'nin etkileşiminin sonucunda günümüzde binlerce ortak kelime İranlılar ve Türkler tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla İranlılar Türkçeyi daha hızlı öğrenmektedir (İnan, 2014). Ayrıca kültür yakınlığı da İranlıların Türkçe öğrenim sürecinin hızlandırılmasında önemli bir etken olarak sayılmaktadır.

İran'ın çeşitli bölgelerinde Türk kavimleri yaşamaktadır. Günümüzde İran, Türkiye Cumhuriyeti'nden sonra en çok Türk nüfusa sahip olan ülke olarak bilinmektedir (Başar ve Sevindik, 2016).

Bunun yanı sıra Farsça ve Türkçe arasında birçok ortak sözcük bulunmaktadır. Dolayısıyla İranlılar Türk diline yabancı olmadıkları için Türkçe öğrenmekte fazla zorluk çekmemektedirler.

İranlıların Türklerle kurduğu iletişimin diğer ülke vatandaşlarına kıyasla daha hızlı olduğu söylenebilir. Dinsel, kültürel ve toplumsal yapı açısından birbirine yakın olan Türkiye ve İran vatandaşları arasındaki iletişim kurma sürecinde az seviyede zorluklar yaşanmaktadır (İnan, 2014).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İRANLILARIN TÜRKİYE GÖÇÜNE İLİŞKİN MEDYADA OLUŞTURULAN ALGININ İNCELENMESİ

3.1 Araştırmanın Metodolojisi

Bu tez çalışmasında, İran'dan Türkiye'ye göç hareketinde İranlıların Türkiye ile ilgili kültürel, sosyolojik ve ekonomik açıdan algılarını incelenmiştir. Bu incelemede sosyal medyanın İran'da yaşayan İranlılar ve İran'dan Türkiye'ye göç etmiş olan İranlıların Türkiye ile ilgili algıları üzerinde ne denli etkili olduğunun ortaya çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra medyanın da Türkiye ile ilgili yarattığı algının İranlıların Türkiye'ye göçünde nasıl bir role sahip olduğu araştırılmıştır.

Ayrıca, bu çalışmada İranlı göçmenlerin Türkiye'ye göç etmeden önceki algıları ile göç ettikten sonraki algıları arasında bir farklılık olup olmadığı meselesi de araştırılmıştır. Bu araştırma ile ilgili olarak iletişim araçları ve özellikle sosyal medyanın İranlı göçmenler üzerinde ne derece etkili olduğu değerlendirilmiştir.

3.1.1 Problemin Tanımı

Türkiye XIII. yüzyıldan beri İranlıların Batı ülkelerine gitmek için kullandığı bir güzergahtır. İran'ın özellikle siyasal ve sosyal değişimlerinden dolayı İranlıların bir kısmı, son yüzyılda ülkeyi terk edip uluslararası göç hareketi gerçekleştirmişlerdir. Birçok İranlı göç hareketinde, üçüncü ülkeye yerleşene kadar Türkiye'yi ikinci ülke olarak kullanmışlardır. Fakat Türkiye'yi daha çok transit ülke olarak kullanan İranlılar, son yıllarda Türkiye'yi hedef ülke olarak da seçmektedir. Özellikle iletişim araçlarının gelişmesi ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla İran'dan Türkiye'ye yapılan göç hareketi gün geçtikçe artış göstermektedir.

Eskiden Türkiye'yle ilgili fazla bilgiye sahip olmayan İranlılar, Farsça yayın organlarında Türkiye ile ilgili haberlerin artışı, Türk dizileri ve programlarına ilginin de artması sebebiyle Türkiye'yi yakından tanıma fırsatı bulmuşlardır. Bunun yanı sıra sosyal medyanın yayılmasıyla İranlılar direkt ve yoğun bir şekilde Türkiye'yle ilgili konuları takip etmeye başlamışlardır.

Daha önce sınırlı iletişim araçlarıyla Türkiye'yi takip eden İranlılar, Türkiye'yle ilgili olumlu algıya sahip değildi. Türkiye hakkında olumsuz imaj veren ve negatif algı yaratan birçok sinema filmi, diziler ve gazeteler, İranlıların

Türkiye'yle ilgi olumsuz algıya sahip olmasına sebep olmaktaydı. Fakat bu algı iletişim araçlarının ve sosyal medyanın gelişimiyle değişiklik göstermiştir.

İranlıların tatil için tercih ettiği önemli bir destinasyon haline gelen Türkiye daha sonra yatırım, eğitim ve uluslararası göçün merkezi niteliğini kazanmıştır. Son yıllarda İranlıların Türkiye'ye yaptığı göç hareketi, özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde diasporaların oluşmasında tarihte görülmemiş bir seviyeye gelmiştir.

Yurt dışında yayın yapan televizyon kanallarının Türk dizilerinin Farsça dublajı, İranlılar tarafından büyük bir ilgi görmektedir. Dizilerin arasında yayınlanan birçok reklam, Türkiye'de eğitim ve yatırım ile ilgili reklamlardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra İranlıların bir kısmı Türkiye'de yayın yapan televizyon kanallarını uyduyla takip etmektedir. Ayrıca internette ve sosyal medyada İranlılar yoğun bir şekilde Türkiye'yle ilgili haberleri takip etmektedir. Sosyal medyada faaliyet yapan birçok İranlı Türkiye hakkında, kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomi ile ilgili bilgiler paylaşmaktadır. Sosyal medyadaki faaliyetler, daha çok İranlıları Türkiye'ye göç etmeye teşvik etmektedir.

Günümüzde farklı nedenlerle Türkiye'ye göç eden İranlılar; daha önceki yaşam tarzlarını bırakıp yeni bir hayata başlamaktadır. Bu çalışmada;

- İranlıların göç kararı vermeden önce gidecekleri yeni ülkeyle ilgili kültür, ekonomi ve sosyal anlamda ne denli doğru bilgiye sahip oldukları,
- Göçmenlerin iletişim araçlarından öğrendiği bilgilerin, onların göç sürecini ne kadar etkilediği,
- İletişim araçlarının yarattığı algı Türkiye'deki yaşam sürecine olumlu ya da olumsuz etkileri sorularının yanıtını bulmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma bu sorulara yanıt olarak Türkiye hakkında Farsça yayın yapan televizyonlar, internet siteleri ve Instagram gibi sosyal medya platformlarının İranlıların Türkiye'ye göç hareketleri sürecine etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra daha detaylı yanıt bulmak için çeşitli nedenlerle son yıllarda Türkiye'ye göç eden İranlı göçmenlerin göç süreci, yaşam tarzları, kullandıkları iletişim araçları, medya kullanımları gözlemlenmiş olup yüz yüze görüşme sağlanmıştır.

3.1.2 Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasının amacı genel olarak, medyanın İranlıların Türkiye ile ilgili düşünce ve algıları üzerine etkileri ve bu etkilerin İran'dan Türkiye'ye göç hareketi üzerinde ne denli etkili olduğudur.

Bu tez çalışması “İranlıların Türkiye Göçüne İlişkin Medyada Oluşturulan Algının İncelenmesi” konusu incelenmiştir. Çalışmanın amacı medyanın Türkiye ile ilgili verdiği imaj ve göçmenlerin üzerinde yarattığı algının göç sürecindeki ve göçten sonraki süreci ne denli etkilediği sorusunun cevabını aramaktadır. Ayrıca çalışma İranlıların Türkiye'ye göç hareketini incelemekte ve günümüzde gerçekleşen göçlerin nedenlerini, göçün sorunlarını, hem göç veren ülke İran hem de göç alan ülke Türkiye açısından değerlendirmektedir.

Literatür incelendiğinde göçle ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak medya ve göç arasındaki ilişki hakkında çok az sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Medyanın yarattığı algının, göç hareketine ve sürecine ne kadar etkili olduğunun cevabı araştırmalarda net bir şekilde bulunmamaktadır.

Günümüzde bireylerin ve toplumların her alanını etkileyen iletişim araçları, gün geçtikçe insan yaşamında daha çok önem kazanmaktadır. Özellikle internet ve sosyal medyanın gelişmesi bireylerin, yaşam sürecindeki birçok kararını etkilemektedir. Ayrıca medyanın yarattığı algı insanların herhangi bir konuyla ilgili düşüncelerini değiştirip yeni bir algı oluşturabilir.

Bir ülkeden başka bir ülkeye göç kararı almak, bireyin yaşamında alacağı önemli kararlardan bir tanesidir. İletişim araçları özellikle sosyal medya, bireylerin gidecekleri yerler hakkında bilgi, deneyim ve veri paylaşım ağı olarak -göç kararı almadan, göç kararı alırken, göçün yolları, göç için hedef ülke seçilmesi- göç sürecinde bireylere çeşitli bilgiler vermektedir. Gallup Araştırma Şirketi'nin 2015 yılında 29 Afrika ülkesinde “Göç Eğilimi” üzerine yaptığı çalışmada, internet ve sosyal medyanın göç kararı üzerinde çok etkili olduğu ortaya konmuştur.

Bu tez çalışması 2015-2023 yılları arasında Türkiye'ye göç eden İranlıların göç olgusunu incelerken medya içerikleri tarafından yaratılan algının İranlıların göç hareketinde ne kadar etkili olduğunu incelemektedir. Ayrıca göçmenlerin Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkındaki düşünceleri ile Türkiye'ye geldikten sonraki düşünceleri arasındaki farklılıklar araştırılmıştır.

İranlı göçmenlerin Türkiye'ye göç ettikten sonra Türkiye ile ilgili düşünce ve algılarının daha önceki iletişim araçlarının yarattığı algı ve düşünce ile arasında

farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Dolayısıyla bu tez çalışmasında 12 İranlı göçmen ile görüşme yapılmıştır. Görüşmede çalışmanın amacı doğrultusunda on temel soru ele alınarak göçmenlerin göç sürecindeki Türkiye ile ilgili algıları, göç ettikten sonraki algıları ve medyanın bu konu ile ilgili yarattığı algının etkileri incelenmektedir. Bu tez çalışmasının amacı doğrultusunda katılımcılara sorulan on soru şunlardır;

- Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye ile ilgili kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan düşünce ve algınız neydi?
- Türk dizileri, programları ve Türkiye ile ilgili sosyal medya platformları size göre İran'da ne kadar takip ediliyor?
- Size göre bu Farsça medyanın içerikleri, İranlıların Türkiye ile ilgili algılarında geçmişe göre ne oranda etkilemiştir?
- İranlıların Türkiye'ye yatırım, öğrenim ve diğer nedenlerle göç ettikleri süreçte, medya iletişim araçlarının ne kadar etki etkisi var?
- Türkiye'ye gelmeden önce televizyondaki Türk dizileri ya da sosyal medyadaki Türkiye ile ilgili sayfaları ne kadar takip ediyordunuz?
- Sizin Türkiye'ye göç etme nedeniniz neydi? (Türk dizileri, reklamlar ya da sosyal medya Türkiye'ye göç etme kararınızı etkiledi mi?)
- Buraya yerleştikten sonra Türkiye ile ilgili kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan düşünce ve algınız nedir?
- Türkiye ve İran arasındaki sosyal yaşam ve kültürel benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
- Türklerin İranlılara ve size olan yaklaşımını nasıl değerlendirirsiniz?
- Bir İranlı için Türkiye'ye göçün olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?

Bu tez çalışmasının amacı doğrultusunda İran'da yaşayan İranlıların Türkiye ile ilgili kültürel, sosyolojik ve ekonomik algılarını incelenmesi için İran'da yaşayan 12 İranlı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde tezin amacına ulaşması için özellikle beş soru üzerine odaklanılmıştır. İran'da yaşayan İranlılarla yapılan görüşmede temel beş soru şöyledir:

- Medya aracılığıyla (televizyon, dizi, film, Türk televizyonu, sosyal medya vs.) Türkiye'yi takip ediyor musunuz?
- İran'da yaşadığınıza göre, sizce İran'da Türk dizileri, filmleri ve Türkiye ile ilgili haber ve sosyal medya ne kadar takip ediliyor?

- Türkiye’ye kültürel, sosyolojik ve ekonomik açıdan bakışınız nedir?
- Farsça televizyon ve sosyal medyanın Türkiye ile ilgilenmediği dönem ile Türk dizilerinin Farsça televizyon kanallarında yayına başladığı ve sosyal medyanın Türkiye ile ilgilendiği dönem arasında farklılıklar bulunuyor mu?
- Sizce Farsça televizyonda yayınlanan diziler, filmler, yatırım reklamları, öğrenim reklamları veya sosyal medyadaki Türkiye ile ilgili bilgi ve veri paylaşımları, İranlıların Türkiye’ye göç etmesini etkilemekte midir? Etkilemekteyse nasıl ve ne kadar?

3.1.3 Çalışmanın Sınırlılıkları

İranlıların Türkiye’ye yönelik algısı, görüşü incelenirken, sosyal medya araçlarında ve Farsça yayın yapan televizyon kanallarında Türkiye ile ilgili programlar yayına başlamadan öncesi ve sonrası şeklinde iki dönem olarak ayrıştırılmalı ve bu doğrultuda araştırılmalıdır. Ancak bu tez çalışması kapsamında yakın dönemde, Farsça yayın yapan televizyon kanallarında Türk dizileri, Türkiye hakkında reklam ve program yayınları incelenmiştir. Çalışma, dönemsel olarak internet ve sosyal medya kullanımının arttığı, özellikle 2015-2023 yılları arasında medya yayınları vasıtasıyla İranlılarda gelişen Türkiye algısını incelemektedir.

Literatürde bu konu ile ilgili -göç ve medya arasındaki ilişki- fazla araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de saha çalışmasıyla birlikte Türkiye’ye gelen İranlı göçmenlerle görüşmeler yapılmıştır. İki ülke arasındaki farklılıkların göçmenlerin bakış açısıyla değerlendirilmesiyle birlikte göçmenlerin Türkiye’ye gelmeden önceki algıları ve buraya yerleştikten sonraki algıları incelenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra İranlıların Türkiye ile ilgili algıları değerlendirilmesi için İran’da yaşayan, çeşitli mesleklere sahip olan İranlılarla görüşmeler gerçekleştirildi.

Bu tez çalışmasının sınırlılıkları Türkiye’yi kalıcı ve hedef ülke olarak seçen İranlı göçmenler söz konusu olduğu için Türkiye’yi transit ülke olarak kullanan veya sığınmacı statüsüne giren göçmenler çalışmanın sınırları içinde yer almamaktadır. Ayrıca çalışma genç ve orta yaş grupları hedef kitle olarak seçmiştir. Dolayısıyla bu çalışma Türkiye’ye kalıcı olarak göç eden farklı meslek gruplarından 20-50 yaş aralığındaki İranlı göçmenlerle yürütülmüştür.

3.1.4 Araştırmanın Yöntemi

Bu tez çalışmasının anlatımında ve tasarımında İranlıların Türkiye'ye göç sürecinde medya algısının etkisi incelenirken önce göç hareketinin aşamaları ele alınmıştır.

İranlı göçmenlerin Türkiye'ye kendi istekleriyle göç ettiği, Türkiye'ye gelen diğer yabancı uyruklu göçmenler gibi zorunlu bir göç gerçekleştirmediği gözlemlenmektedir. Ayrıca İranlı göçmenler için son yıllarda Türkiye popüler bir hedef haline gelmiştir. Daha önce İranlıların göç olgusu incelendiğinde Türkiye, İranlı göçmenler için daha çok transit bir ülke niteliğini taşımaktaydı.

Günümüzde İranlıların göç hareketinde Türkiye'nin hedef ve kalıcı ülke konumuna gelmesinin birçok nedeni vardır. Dolayısıyla çalışmada göçmenleri göç nedenleri ve amaçları ele alınmıştır.

Metodolojik olarak nitel bir araştırma yöntemini kullanan bu tez çalışmasında göçmenlerin göç etme kararındaki süreç ve sonrasında Türkiye hakkındaki algıları değerlendirilmiştir.

Bu tez çalışmasında son yıllardaki Farsça medyanın Türkiye ile ilgili faaliyetlerinin genişlemesi ve İran'dan Türkiye'ye göç eğiliminin son yıllarda artması arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmektedir. Dolayısıyla çalışma yöntemi olarak nitel araştırma tekniklerinin kullanılması daha uygun görülmüştür. Nitel araştırma yöntemlerinde olgu ve olayları takip eden araştırması, çalışma sürecinde aktif bir rol oynamaktadır. Böylelikle araştırmacı, çalışmanın merkezinde yer alır ve konuyla ilgili yorum yapar. Ayrıca nitel araştırma yönteminde bir olgu ve olay hakkında sorulan "niçin" ve "neden" sorularının yanıtları incelenmektedir (Tutar ve Erdem, 2020: 167-170).

Bu tez çalışmasının veri toplama sürecinde nitel araştırma yönteminin desenlerinden olan "örnek olay" deseni kullanılmıştır. Dolayısıyla çalışmada örnek olay deseninin ana başlıkları olan gözlem ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışmada görüşme ve gözlem çalışmalarının yanı sıra Farsça yayın yapan televizyon kanalları, internet siteleri ve sosyal medyanın içeriklerini de incelemektedir. Böylelikle bu çalışmada görüşme ve gözlem yönetimiyle İranlı göçmenlerin Türkiye'ye karşı duygu, düşünce ve algılarını -göç etmeden ve göç ettikten sorasını- incelenmesine çabalamaktadır.

Yüz yüze görüşmelere Türkiye'ye göç eden 12 İranlı ve İran'da yaşayan 12 İranlı katılmıştır. Bu çalışmada Farsça yayın yapan televizyonlar incelenirken

İranlıların en çok takip ettiği Türkiye ile ilgili yayın yapan televizyon kanalları ve sosyal medyadan örnekler verilmiştir.

3.1.5 Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak gözlem dışında, Türkiye'ye son yıllarda göç eden İranlı göçmenlerle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Ayrıca Farsça yayın yapan medya kuruluşlarının yayınları, Instagram gibi sosyal medya platformları, Türkiye'ye yönelik yapılan içerik, dizi ve farklı programlar incelenmiştir.

Çalışma kapsamında katılımcı olarak Türkiye'de farklı meslek ve yaş gruplarından on iki İranlı göçmenle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Yasal yollardan Türkiye'ye giriş yapan katılımcıların onbiri İstanbul'da ve biri Kocaeli ilinde yaşamaktadır. Araştırma çerçevesinde amaçlı örneklem metodu kullanılarak Türkiye'ye 2015 yılından sonra yasal yollarla giriş yapmış -sığınmacı statüsünde olmayan- İranlı göçmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya altısı kadın, altısı erkek olmak üzere oniki kişi katılım sağlamıştır. Bu tez çalışması dahilinde incelenen oniki İranlı göçmenin profili, ilgili bilgileri aşağıdaki tabloda verilmiş, katılımcıların ismi kişisel verilerin korunması kapsamında F1 ile F12 arasında bir kod ile paylaşılmıştır.

Tablo 3.1 Çalışmaya Katılan Türkiye'ye Göç Eden İranlı Göçmenlerin Profili İle ilgili Temel Bilgiler

Adı-No	Yaş	Cinsiyet	Medeni Hali	Eğitim Durumu	Meslek	Türkiye'de İkamet Süreleri
F1	26	Kadın	Evli	Lisans	Fotoğrafçı	4 Yıl
F2	35	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans	İşletme Mühendisi	2 Yıl
F3	25	Kadın	Bekar	Lisans	Hostes	2 Yıl
F4	37	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans	Elektrik Mühendisi	4 Yıl
F5	36	Kadın	Evli	Lisans	Ressam/Fotoğrafçı	4 Yıl
F6	43	Erkek	Evli	Yüksek Lisans	Makine Mühendis	7 Yıl
F7	29	Kadın	Bekar	Lisans	Biyolog	5 Yıl
F8	41	Erkek	Evli	Lisans	Tasarımcı	7 Yıl
F9	46	Erkek	Evli	Lisans	Psikolog	2.5 Yıl
F10	43	Erkek	Bekar	Lisans	Elektrik Mühendisi	1,5 Yıl
F11	40	Kadın	Evli	Doktor	Çocuk Hastalıklar Uzmanı	2 Yıl
F12	43	Erkek	Evli	Doktora Öğrencisi	Medya ve Kültür Araştırmacı	2 Yıl

Yukarıdaki tabloda 12 katılımcı göçmenin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, mesleği ve Türkiye’de ikamet süreleriyle ilgili temel bilgilere yer verilmiştir. Katılımcıların yaş aralığına bakıldığında 25 ile 46 yaş arasında olduğu görülmektedir. Katılımcıların altısının kadın, altısının erkek, medeni durumlarına bakıldığında ise altısının evli, altısının bekar olduğu görülmektedir. Katılımcıların biri doktor, biri doktora öğrencisi, üçü lisansüstü eğitimini tamamlarken diğer katılımcıların yalnızca lisans eğitimi aldığı görülmektedir. Uzmanlık alanlarına bakıldığında ise uzmanlık alanlarının farklılaştığı görülmektedir. Katılımcıların ikisinin elektrik mühendisi, ikisinin fotoğrafçı ve ressam, birinin işletme mühendisi, birinin çocuk hastalıklar uzmanı, birinin medya uzman ve araştırmacı, birinin hostes, birinin makine mühendisi, birinin biyolog, birinin tasarımcı ve birinin psikolog olduğu gözlemlenmektedir. Aynı şekilde katılımcıların Türkiye’deki ikamet sürelerine bakıldığında katılımcıların üçünün 4 yıl, ikisinin 7 yıl, dördünün 2 yıl, birinin 5 yıl, birinin 2.5 yıl ve birinin 1.5 yıldır Türkiye’de yaşadığı tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra çalışmamız kapsamında Türkiye’yle ilgili İranlıların sahip olduğu algının incelenmesinde daha detaylı bilgi elde edilebilmesi için İran’da yaşayan 12 kişiyle yüz yüze görüşme metoduyla veya WhatsApp gibi sosyal iletişim araçlarıyla görüşmeler yapılmıştır. İran’dan çalışmaya katılım gösteren katılımcıların profili ile ilgili temel bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.2 Çalışmaya Katılan İran’da Yaşayan İranlıların Profili İle İlgili Temel Bilgileri

Adı-No	Yaş	Cinsiyet	Medeni Halı	Eğitim Durumu	Meslek
M1	38	Kadın	Bekar	Yüksek Lisans	Psikolog
M2	31	Erkek	Bekar	Doktora	Kimya Mühendisliği
M3	45	Kadın	Evli	Lisans	Öğretmen
M4	30	Erkek	Bekar	Doktora	Akademisyen
M5	37	Kadın	Bekar	Yüksek Lisans	Öğretmen
M6	27	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans	Avukat
M7	40	Kadın	Bekar	Lisans	İngilizce Tercüman
M8	40	Kadın	Evli	Lisans	Hemşire
M9	43	Erkek	Evli	Lisans	Sanatçı-Tiyatrocu
M10	45	Kadın	Evli	Lisans	Öğretmen
M11	42	Erkek	Evli	Lisans	Gazeteci-Medya Uzmanı
M12	23	Kadın	Bekar	Lisans	Yüksek Lisans Öğrencisi

Bu çalışma kapsamında İran’da yaşayan altısı kadın dördü erkek olmak üzere, 12 kişiyle yüz yüze veya WhatsApp gibi sosyal iletişim araçlarıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İran’da yaşayan ve bu tez çalışmasına katılan katılımcılar M1 ile M12 arasında bir kodlamaya tabi tutulmuştur. Tabloda görüldüğü üzere görüşme yapılmış 12 İranlı hakkındaki yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve mesleki bilgilere yer verilmiştir. Yedisi kadın, beşi erkek olan katılımcıların yaş aralığı 30 ile 45 yaş aralığındadır. Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında ise yedisinin bekar, beşinin evli olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim seviyesi incelendiğinde hepsinin lisans ve lisansüstü eğitime sahip olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların altısının lisans, dördü yüksek lisans ve ikisi doktora eğitimi aldığı görülmektedir. Bu tabloda kod ile isimlendirilmiş katılımcıların mesleki yetkinlikleri değerlendirildiğinde üçünün öğretmen, birinin kimya mühendisi, birinin akademisyen, birinin hemşire, birinin avukat, birinin tercüman, birinin psikolog, birinin sanatçı, birinin gazeteci ve birinin de yüksek lisans öğrencisi olarak görülmektedir. Çalışma çerçevesinde İran’daki Türkiye algıları hakkında daha detaylı bilgi elde edilebilmesi için görüşmeye kabul eden İran’da yaşayan İranlılardan M3 isimli katılımcı dokuz yıl önce ve M2, M4 ve M6 isimli katılımcılar yakın tarihte tatil amaçlı bir kez İstanbul’a gelmişlerdir. Diğer katılımcılar ise şimdiye kadar Türkiye’ye gelmemiştir. Bu verilere göre katılımcıların dördü Türkiye’ye bir kez gelmiş ve diğer katılımcılar ise şimdiye kadar Türkiye’ye hiç giriş yapmamıştır.

3.2 İranlıların Türkiye Algısı

İnsan görme, işitme, tatma, koklama ve dokunma duyularından aldığı bilgileri, beyinde işleyip ve anlam kazandırmaktadır. İnsan aldığı bilgilere bir anlam verirken o konuyla ilgili beyinde bir algı oluşmaktadır. İnsan duyu organlarıyla herhangi bir konu hakkında dış dünyadan alınan imgelerini bilinçte tasarlayıp o konu ile ilgili bir algı oluşturmaktadır. Algılama fiziksel ve maddi konulardan, toplumsal olaylara ve başka bir coğrafyadaki toplumlar ile ilgili olabilir (Erbay ve Aslan, 2019). Dünyada birçok insan görmediği ve gitmediği bir coğrafya veya başka ülkeler hakkında beyinde bir algıya sahiptir. İnsanların yakından tanımadığı bir toplum ve coğrafyayla ilgili algılarını birçok şey etkilemektedir. İletişim çağında bireylerdeki algı oluşturma sürecine en çok etki eden etkenlerin iletişim araçları ve sosyal medya olduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde

birçok insan başka ülke hakkında bilgi elde edebilmek için medya, internet ve sosyal medyaya başvurmaktadır.

İranlıların Türkiye'ye yönelik algısı, görüşü incelenirken, sosyal medya araçlarında ve Farsça yayın yapan televizyon kanallarında Türkiye ile ilgili programlar yayına başlamadan öncesi ve sonrası şeklinde iki dönem olarak ayrıştırılmalı ve bu doğrultuda araştırılmalıdır. Ancak bu tez çalışması kapsamında yakın dönemde, Farsça yayın yapan televizyon kanallarında Türk dizileri, Türkiye hakkında reklam ve program yayınları incelenmiştir. Çalışma, dönemsel olarak internet ve sosyal medya kullanımının arttığı, özellikle 2015-2023 yılları arasında medya yayınları vasıtasıyla İranlılarda gelişen Türkiye algısını incelemektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ve saha çalışmaları neticesinde bu algı üç alt başlıkta değerlendirilecektir. Kültürel, sosyolojik ve ekonomik algı boyutu ile İranlıların görüşleri çalışma dahilinde analiz edilecektir.

3.2.1 Kültürel Algı

Kültür, bir toplumun oluşmasında biriken değerler, bireylerin birlikte yaşamasının yolu, insanın ve toplumun düşünce yapısı ve elde ettiği toplumsal değerler demektir. Başka bir deyişle kültür, bir toplumda bireylerin ya da grupların, aile yaşamı, evlilik gelenekleri, çalışma şekilleri, halkın arasında iletişim biçimi, boş zamanda yaptıkları iş, dinsel törenler ve kısacası bir toplumun içinde önemli, değerli ve istenir olan şeylere denir (Giddens, 2005:21-22). Bu nedenle kültür, insanı diğer canlılardan ayrı tutan en önemli olgudur. Toplumların ortaya çıkması ve gelişmesinde en önemli etken olan kültürel değerler aslında bir toplumun kimliği olarak denilebilir.

Tarih sürecinde birçok etnik grupların yurdu olan Anadolu, yüzlerce yıldır Türkler, Kürtler, Lazlar, Araplar, Zazalar, Ermeniler ve birçok diğer azınlık grupların yaşam alanı olmuştur. Günümüzdeki Türkiye topraklarında yaşayan bu etnik grupların her biri ayrı bir yaşam biçimine sahiptir ve her birinin ayrı bir kültürel değeri vardır. Dolayısıyla Türkiye çeşitli etnik gruplardan oluşan bir kültüre sahiptir. Bu etnik grupların kendine has taşıdığı kültürün yanında, Türkiye'de, Türk etniğinin belirleyici olduğu, genel bir kültüre de sahip olduğu söylenebilir (Aka, 2012). Dolayısıyla yabancı uyruklu başka ülkelerin vatandaşlarının –özellikle Türkiye'yi yakından tanımayanların- bakışında Türkiye'deki kültürü, Türk kültürü olarak algılanmaktadırlar.

İranlılar eski tarihlerden beri Türkiye topraklarına çeşitli amaçlarla gelmişlerdir. Dolayısıyla Türklerle ticari ve sosyal bir iletişim halindeydiler. İran ve Türkiye'nin yakın tarihine bakıldığında iki ülkenin sosyal ve siyasal yapı anlamında benzerlikler görülmektedir. Fakat iki ülkede yaşayan halk gerektiği kadar birbirini tanımamaktadır.

İranlıların Türkiye'yle ilgili kültürel algısı incelenirken 2010 öncesi ve sonrasını değişiklikler göstermektedir. 2010'a kadar Türkiye'ye ilgi göstermeyen İranlıların, 2010 sonrası ilgi göstermeye başladığı söylenebilir. Bu durumu Farsça bir şekilde İranlıların doğrudan bilgiye erişememesi üzerinden okumak mümkündür. Öyle ki araştırma kapsamında görüşme yürüttüğümüz F8 isimli katılımcının paylaştığı bilgi de bu yorumu doğrular niteliktedir:

“Hatırlıyorum o yıllarda (2010 yılından önce) Türkiye’de tatil yapmak adına bir bilgi elde edebilmek için Google’da İngilizce araştırıyordum. Veya internet web sitelerinde Avrupalıların Türkiye’deki deneyimlerini okuyordum. Çünkü Farsça olarak Türkiye ile ilgili bir bilgi paylaşımı bulunabilmek zordu. Ama sonra yavaş yavaş durum değişti. Şimdi internette herhangi bir konuyla araştırma yaptığınızda -Türkiye ile ilgili bir konu değilse bile- Türkiye hakkında bir sürü Farsça web site karşınıza çıkar...” (F8).

İranlıların daha önce Türk kültürü hakkında pek bilgi sahibi olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin kültürel yapısı hakkında daha çok olumsuz bir bakış açısına sahip olan İranlılar, son yıllarda Türkiye ile ilgili bakış açıları değişmeye başlamış, daha olumlu bir hal almıştır. İran’da yaşayan Türkiye’yi şimdiye kadar hiç ziyaret etmeyen M5 isimli katılımcı, Türkiye'yle ilgili görüşlerini şu şekilde paylaşmıştır:

“Kültürel açıdan baktığımda artık Türkiye’nin kültürel açıdan bize yakın olduğunu düşünmekteyim. Fakat hurafe inancının Türkiye’de çok olduğunu düşünüyorum. Örneğin izlediğim dizilerde annenin çocuğuna muska takması, bu konuda hassas olması ya da kapılarda gördüğüm nazar boncuğu gibi detaylar böyle düşünmemi sağladı.” (M5).

Bunun yanı sıra 9 yıl önce tatil amaçlı İstanbul’a gelen M3 isimli katılımcı, Türkiye kültürü ile ilgili İran’ın kültürel benzerliklerini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Türkiye’ye ilk kez yaklaşık 8 yıl önce geldim. O zamanlar Türk dizileri yeni yeni İranlılar tarafından izlenmeye başlamıştı. Ayrıca internet ve sosyal medyada günümüze kadar Türkiye ile ilgili paylaşımlar bulunmuyordu. Türkiye’ye

gelmeden daha önce Türkiye'ye gitmiş olan birkaç tanıdığım bana biraz bilgi vermişti. Açıkça söyleyeyim, gelmeden önce Türkiye'nin kültür ve sosyal yapısının daha çok Batı ülkelerine benzediğini düşünüyordum... Fakat geldikten sonra bunu fark ettim ki Türkiye coğrafi açıdan Asya-Avrupa arasında bir ülke olmasına rağmen bence doğu kültürü bu ülkede daha baskın. Ayrıca kültürel olarak İranlılar ve Türkler arasında giyim tarzlarından, yemeklere kadar birçok benzerlik gördüm... Ama şimdi İranlıların birçoğu Türkiye'ye iyi bir gözle bakmaktadır. Tatil yapmak, eğitim ve yatırım için birçok İranlı Türkiye'yi tercih ediyor.” (M3).

Türkiye hakkında daha önce sınırlı bilgiye sahip olan İranlılar, Türkiye hakkında kültürel bilgiyi sadece devlet televizyonları veya BBC, CNN gibi yabancı basın organlarından elde edebiliyorlardı. Yabancı yayın organlarının ise bu konuda Türkiye aleyhinde bir imaj süreci yürüttüğü gözlemlenmiştir. Bu imaj doğrultusunda İranlıların eriştikleri kısıtlı ve yanlı bilgiler, Türkiye hakkındaki doğru bilgi almalarına engel teşkil etti. Nitekim M9 isimli katılımcının paylaştığı bilgiler de bu yorumu destekler niteliktedir:

“Şimdi İranlılar yeni Türk dizilerini ya da güncel sosyal medya hesaplarını takip ediyor ancak ben eskiden takip ederdim. Eskiden Türkiye'ye yönelik yayınları ve gösterilen dizi/filmleri düşündüğümde çizilen imajın daha “mafyatik” ve “güvensiz bir ülke” imajı olduğunu söyleyebilirim.” (M9).

İranlılar ilk olarak İran'da faaliyet gösteren turizm şirketlerinin İranlıları Türkiye'de tatil yapması için teşvik etmeleri sonucunda tatil yapmak için Türkiye'ye gelmeye başladı. 2000'li yıllarda başlayan turizm amaçlı başlayan ziyaretler aslında İranlılara sınırlı olsa da Türk kültürüyle tanışma fırsatı vermiştir. Türkiye'den memnun kalan İranlı turistler, ülkesine dönerken Türkiye hakkında bilgi ve deneyimlerini doğrudan İranlılara anlatmaya başlamıştır. Böylelikle İranlı turistlerin Türkiye ile ilgili anlatıları, çevrelerinde olumlu bir algı yaratmaya başlamıştır. F9 isimli katılımcının Türk kültürüne yönelik getirdiği yorumlarda İranlılarda bulunan belirsiz Türkiye imajını gözler önüne sermiştir:

“15-20 yıl önce Türk kültürünün bizim kültürümüze bu kadar yakın olduğunu bilmezdim. Sonraki yıllarda Türkiye'ye gelen arkadaşlarımla konuşurken bazı bilgiler elde edebildim ve sonrası Türkiye'yi biraz daha yakından takip etmeye başladım. Ama bilgi paylaşım ağı çok sınırlıydı. Sosyal medya ve televizyonlarda Türkiye hakkında çok bilgi bulunmuyordu. Türk kültürü ve genel olarak Türkiye hakkında belirsiz bir resim önümüzde bulunmaktaydı. Bu belirsizlikte Batı

kültürünün daha baskın olduğunu düşünüyordum, Fakat sonrasında görüşlerim hemen hemen değiştiğini söyleyebilirim. Örneğin bayram geleneklerinin bizimle aynı olduğunu Türkiye'ye geldiğimde öğrendim. Öncesinde yılbaşı gibi kutlamalarda Batı geleneğine sahip olduklarını düşünüyordum..." (F9).

İranlılar ilk olarak turizm gayesiyle Türkiye'ye ilgi göstermeye başlamıştır, fakat günümüzde İranlılarda oluşan Türk kültürü ve algısında iletişim araçları, internet siteleri ve sosyal medyanın etkili olduğunu da söylemek mümkündür. İranlıların turizm ile başlayan ilgisini medya aracılığıyla gelişen Türk dizi ve paylaşımları takip etmiştir. Bu doğrultuda ortak kültür ve ülkenin tanıtılmasına yönelik internet ortamında pek çok girişim ortaya çıkmıştır. Örneğin, İran ve Türkiye'ye kültürel açıdan bakıldığında, iki ülkenin arasında birçok benzerliğin olduğu görülmektedir. Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı dini bayramlar veya Nevruz Bayramı gibi kültürler bayramlar, iki ülke arasında kısmi farklılıklar bulunsa da kutlanmaktadır. Bunun yanı sıra iki ülke arasında aile bağları, yolculuk yapıldığında gittikleri yerden oraya has hediye alıp sevdiklerine vermek, misafirliğe gitmek, alışverişte indirim yapmak vs. gibi ortak kültürel öğeler de bulunmaktadır. (www.trustglobal-tr.com) Türkiye'ye göç eden İranlılar bu ortak öğeleri değerlendirirken Türkiye'nin bu kültürü muhafaza etmede İran'dan daha güçlü olduğunu düşünmektedir.

Yapılan görüşmeler çerçevesinde İranlıların Türk kültürü ile ilgili algıları incelenirken, İran'da yaşayan ve Türkiye'ye göç eden İranlıların algılarında Türk kültürü ile İran kültürünün benzerlik taşıdığı görülse de din ve mezhep gibi bazı konularda farklılıklar olduğu görülmektedir. Çalışmada Türkiye'deki din kültürü ile ilgili İranlıların algısını incelediğinde Türkiye'ye göç eden İranlılar, Türkiye'de din kültürünün İran'dan daha yaygın olduğu ve genel olarak Türklerin İranlılardan din konusunda daha tutucu olduğunu düşünmektedir. Bu görüşün aksine İran'da yaşayan İranlıların algısında Türkiye'de din kültürünün çok yaygın olmadığını, Türkiye'de mezhepsel olarak Sünni mezhebi dışında dini kültürü sürdürmenin zor olduğu düşündükleri görülmüştür. Bu konuyla ilgili Türkiye'ye şimdiye kadar gelmeyen ve medyadan Türkiye'yi takip eden M7 katılımcı düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

"Türkiye kültüründe dinin fazla yeri olmadığını düşünüyorum. Dini değerlerin yüzeysel olarak görünse de dini kültürün toplumun içinde yaşanmadığını düşünmekteyim..."

Ayrıca İran’da yaşayan ve şimdiye kadar Türkiye’yi ziyaret etmeyen M9 isimli katılımcı, dini açıdan Türkiye’de halkın çoğunun Sünni mezhebe bağlı olduğunu söyleyerek Türkiye’de diğer dini inançlara müntesip isimlerin veya mezhep gruplarının olmadığını yahut baskı altında olduğunu düşünmektedir:

“Türk kültüründe Sünni mezhebine bağlı olmayan veya Müslüman olmayanlar kendisinin hangi dine veya mezhebe bağlı olduğunu belli etmiyor. Özellikle son zamanlarda Türkiye’de Sünni mezhebi dışında olan kısım dini açıdan zor durumda olduğunu düşünüyorum...” (M9)

Dini kültürüyle ilgili Türkiye’ye göç edenlerin bakış açıları, İran’da yaşayanlarla farklılıklar görülmektedir. İran’dan katılan M9 isimli katılımcının aksine, yedi yıl önce Türkiye’ye göç etmiş F6 isimli katılımcı bu konu hakkındaki düşünce ve algısını şöyle anlatmaktadır:

“Türkiye’de bence diğer Müslüman ülkelere göre mezhepsel bir ayrım yok, varsa da ben görmedim. Örnek olarak Şialar arasında çok değerli olan Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin isimlerini bütün camilerde –eski camiler ya da yeni yapılmış camilerde- yazılmıştır. Aynı şekilde İstanbul’da birçok kilisenin faaliyette olduğunu gördüm. Bence mezhepsel ya da dini bir ayrım varsa da çok az seviyededir...” (F6).

Bunun yanı sıra beş yıl önce Türkiye’ye ailesiyle birlikte göç etmiş olan F7 katılımcıya göre:

“Biz İran’da Türkiye’yi Müslüman ülke olarak tanımaktayız ancak dini değerlerin çok yaşandığını düşünmüyoruz. Yani benim gözlemlerimin sonucu böyledir. Fakat şimdiki düşüncemde Türkiye’de dini kültürün en az İran kadar devam etmekte olduğunu söyleyebilirim. Aslında bu konuda iki toplum birbirine çok benziyor fakat Türkiye’de insanların daha tutucu olduklarını düşünüyorum. Bu sadece namazı kılan ya da dini ibadetleri yerine getirenler için geçerli değil. Bence Türkiye’de yaşayan insanların dinin bazı değerlere karşı çok hassasiyetli davranıyorlar. Örneğin benim birçok arkadaşım muhafazakar olmamalarına rağmen Cuma günleri bana mesaj gönderip Cuma’yı tebrik ediyor. Ya da Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı gibi dini bayramları Türklerin hemen hemen hepsi kutluyor. Yani Türkiye’de din kültürü, dindar veya dindar olmayan, herkes tarafından devam ettiriliyor...” (F7).

Ayrıca bu araştırmanın saha çalışmasında katılımcıların Türkiye ile ilgili kültürel algısı incelenirken İranlıların algısında Türkiye ataerkil, maskülen bir

kültüre sahip olduğu görülmektedir. Türkiye’de ailelerin erkekleri daha çok önemsedikleri algısı, İranlılar arasında yaygındır. İran’da yaşayan M10 isimli katılımcı Türkiye’deki maskülen kültür ile ilgili algısını sorduğumuzda, şu şekilde cevap vermiştir:

“Ben Türk dizilerinin bazılarını takip ediyorum, ya da bazen sosyal medyadan Türkiye ile ilgili haberleri ya da Türk kültürü ile ilgili paylaşımları takip ediyorum. Diziler genel olarak erkeklerin toplumdaki rollerinin daha önemli ve kadınların genel olarak arka planda yer aldığını göstermektedir. Bence diziler toplumun sahip olduğu kültürü yansıtabilir...” (M10).

Bunun yanı sıra Türkiye’ye göç eden F7 isimli katılımcı bu konuyla ilgili Türkiye’ye göç etmeden ve göç ettikten sonraki algısında çok farklılık bulunmadığını söylemektedir:

“ Türkiye’ye gelmeden önce Türk kültüründe erkeklerin üstün bir konuma sahip olduklarını biliyordum... Türkiye’ye göç ettikten sonra bu konuyla ilgili doğru düşündüğümü söyleyebilirim. Örneğin benim babam evde de çalışıyordu, sofraya topluyordu, yemek pişiriyordu, özetle anneme yardım ediyordu. Ama Türkiye’de erkeklerin evde çalışmaları, yemek pişirmeleri vs. doğru bir şey sayılmayabilir...” (F7).

Genel olarak bu çalışmada İranlıların Türkiye Kültürü ile ilgili algılarını incelediğinde İran’da yaşayan İranlılar ile Türkiye’ye göç edenlerin arasında farklılıklar görülmüştür. Fakat genel olarak İran ve Türkiye arasında kültürel açıdan farklılıklar görünse de yine İranlıların algısında Türk kültürünün İran kültürüne benzediği görülmüştür.

3.2.2 Sosyoloji ve Toplumsal Yapı Algısı

İnsan dünyada var olduğundan beri tek başına yaşamaktan kaçmıştır. Dolayısıyla tek başına yaşamaktan uzak duran insanlar, beraber ve topluluk halinde yaşamayı tercih etmişlerdir. İnsanlar tarih sürecinde kendine has özelliklere sahip toplumlar oluşturmayı başarmıştır.

Sosyoloji bilimi ise insan ve bireylerin, toplumsal grupların, kurumların toplumun öğeleri arasında kurulan ilişkiler, değişim ve gelişim sürecini araştıran bir bilim dalıdır. Sosyoloji sokaktan geçen insanların arasındaki ilişkileri, insan gruplarını ve genel olarak toplumun davranış biçimini incelemektedir. Aynı zamanda sosyoloji insanların, grupların ve kurumların yaşadığı düzeni de incelemektedir (Giddens, 2005: 2-7). Toplumun temeli bireyler, kurum, sınıflar ve

gruplardan oluşmaktadır. Yapı ise birkaç parçanın arasındaki düzenli ilişkilerden oluşmaktadır. Toplumsal yapının bireylerin arasındaki ilişkiler, yaşam düzeni ve bu düzeni sağlayan toplumun biriktiği kültürel değerlerinden oluşmaktadır (Sinanoğlu, 2015). Toplumsal yapı yaşam sürecinde şekillenir veya değişip yeni şekiller oluşturur. Bunun yanı sıra demografik, morfolojik ve ekolojik bileşimlerden oluşan toplumsal yapı, kendine has yaşam tarzı, özellikler, nüfus, sosyal örgütler ve kendine has sosyal değerler ve davranışlara sahiptir. (Bozyer ve Bulut, 2019). Ayrıca bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan toplum, bireylerin süreç içinde zaman ve mekan gibi nedenleriyle değişince, toplumda yapılar da değişmektedir. Buna göre bir mekanda veya bir ülkede yaşanan değişiklikler toplumsal yapıyı da değiştirmektedir (Kara, 2020).

Bu tez çalışmasında İranlıların Türkiye'nin toplumsal yapısını oluşturan unsurlardan aile, siyasal kurumlar, din ve eğitim gibi toplumsal kurumları ile ilgili algıları incelenmektedir. Konuyla ilgili daha çok saha çalışmasına odaklanan bu araştırma daha detaylı veri elde edebilmek için görüşmeye katılanlardan da destek almak amacıyla şu soruları sormuştur.

- Türkiye toplum ve sosyal yapısında aile biçimi, siyasal düzen, dini ve eğitim ile ilgili algınız nedir?

Türkiye ve İran arasında toplumsal yapı ve sosyolojik açıdan hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunmaktadır. İranlıların, Türkiye ile ilgili sosyoloji ve toplumsal açıdan algılarını incelediğinde İran'da yaşayan İranlılar ve Türkiye'ye göç edenler arasında algısal farklılıklar görülmektedir. Türkiye'nin toplumsal yapısı hakkında İranlıların algısı daha çok iletişim araçları verilerine dayalı oluşmuştur. İranlılar Türkiye'yi Batı kültürüne yakın olan Müslüman bir ülke olarak bilmektedir. Türkiye'ye yaklaşık 2 yıl önce göç etmiş ve çalışmaya katkı sunan F2 isimli katılımcı bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Türkiye'ye gelmeden önce Malezya'da yaşıyordum. O zamanlar Türkiye'yi sosyal yaşam bireylerin, ailelerin, grupların ve toplum açısından daha çok Batıya yakın bir ülke olarak bilmekteydim. Bu sadece benim görüşüm değildi ailem ve etrafımdakiler de bu görüşteydi. Günümüzde İran'da yaşayan ve hatta turist olarak Türkiye'ye gelen birçok İranlı da böyle düşünüyor. Fakat ben Türkiye'ye göç ettikten sonra Türkiye'deki sosyal yaşam ve toplum hakkındaki bakışımın değiştiğini söyleyebilirim. Örneğin, Türkler beraber oturup sohbet

etmeyi çok sever ya da büyüklere karşı çok saygı duymaktadır veya bizim gibi iletişimde samimi davranır ...” (F2).

Bunun yanı sıra İran’da yaşayan ve yakın tarihte Türkiye’yi ziyaret eden M2 isimli katılımcı görüşünde Türkiye’nin, özellikle de İstanbul’un Türkiye’ye gelmeden önce daha modern bir yapıya sahip olduğunu düşündüğünü söylemektedir:

“Bence Türkiye toplumsal ve sosyolojik açıdan Batı ve Doğu arasında kalmış bir toplumdur. Türkiye’yi ziyaret eden arkadaşlarım Türkiye’nin genel anlamda Batıya benzediği söylüyordu. Benim düşüncemdeki Türkiye, arkadaşlarımın aktardığı Türkiye ve medyanın sunduğu Türkiye arasında bir çelişki söz konusuydu. Fakat ben yine de Türkiye’nin özellikle İstanbul’un daha modern olduğunu düşünüyordum. Şimdi ise Türkiye’nin toplumsal ve sosyolojik açıdan Batı ve Doğu arasında kalmış bir yapıya sahip olduğunu düşünüyorum. Bu konunun olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Türkiye Batı ve Doğu arasında bir denge kurmaya başardı mı dersen bence, hayır...” (M2).

Bu çalışmada İranlıların Türkiye aile yapısı hakkında algılarını incelediğinde İran’da yaşayan İranlılar ve Türkiye’ye göç edenlerin algılarında farklılıklar bulunduğunu ortaya koymuştur. İran’da yaşayanlar Türkiye’de aile yapısı ve bağı çok güçlü olmadığı, kadın erkek ilişkilerinde birçok sınırlar bulunmadığı ve aileler arasındaki ilişkilerin zayıf olduğunu düşünmektedir.

“... Sosyolojik ve kültürel açıdan, diziler veya Türkiye ile ilgili bazı haberlere göre, Türkiye’de aileler doğru düzgün bir çerçeve çizemiyor, kayıtsızlık, sorumsuzluk ve ahlaksızlık kol geziyor...” (M1).

Bu çalışmada M1 katılımcısının görüşü İran’da yaşayan İranlıların Türkiye’deki aile yapısı hakkındaki genel algılarıdır. İran’dan görüşmeye katılan ve sekiz yıl önce Türkiye’ye gelen M3 katılımcısı bu konuyla ilgili görüşü hakkında daha detaylı bir bilgi vermektedir. M3 katılımcısının Türk aileleri hakkında İranlıların algısını şöyle ifade etmektedir:

“Türkiye’ye gitmeyen ve özellikle Türkiye’yi sosyal medya ve dizilerden izleyen İranlılar, Türk aile yapısının sağlam bir temel üzerine kurulmadığı, aile yapılarının her an yıkılabilmekte olduğu ve kadın erkek ilişkilerinde bir sorumluluk söz konusu olmadığını düşünmektedir. Fakat Türkiye’ye gelip bir süre Türkiye’de yaşayınca Türklerle aşına olanların algıları değişiyor...”(M3).

Bu düşüncenin aksine Türkiye'ye göç eden İranlıların Türk aile yapısı hakkındaki algıları farklılıklar göstermektedir. Türkiye'de yaşayan İranlılar Türkiye'deki aile bağlarını İran'daki aile yapısına benzetiyorlar. Bunun yanı sıra Türkiye'de yaşayan İranlıların algısında Türkiye'de sadece aileler değil akrabalık bağı da önemli bir konuma sahiptir. Yedi yıl önce Türkiye'ye göç eden ve İstanbul'da yaşayan F8 numaralı katılımcı, "İran'da yaşayan İranlıların algısında Türk aile yapısının zayıf olduğunu düşünmektedir. Siz bu konuyla ilgili ne düşünüyorsunuz?" sorunun yanıtı olarak şunları söylemektedir:

"Evet... doğru! , İran'da yaşayan İranlılar ya da Türkiye'ye turistlik ve kısa süreli gelenler ve Türklerle iletişim kurmayan ve Türkleri tanımayanlar genel olarak Türk aileleri hakkında böyle düşünüyor. Bence medya araçları bu algının nedenlerinden olabilir. Örneğin İran'da birçok kişi Türk dizilerinin Farsça dublajını izler. Ayrıca birçok kişi Türk televizyon kanalları ve oradaki aile yapılarını hedef alan televizyon programlarını izliyor. Bu kişinin Türk aile yapısı hakkındaki algısı ona göre şekillenir. Fakat gerçek olan şu ki; bence Türkiye ve İran aile ve akrabalık bağları konusunda birbirine benziyor. Anne ve baba ailelerde çok değerlidir. Hatta bence sosyal yaşamda da bireylerin arasındaki güvenin İran'dan daha güçlü olduğunu düşünüyorum." (F8).

Bu çalışmada İran'da yaşayan İranlıların Türk aile yapısı hakkındaki algıyı gözlemleyerek ve görüşmelerle incelediğinde medyanın bu algı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Katılımcıların birçoğu televizyon kanallarındaki Türk dizilerinden veya sosyal medyadan Türkiye'yi takip etmiştir. Katılımcıların Türkiye ile ilgili algıları incelediğinde Türkiye'yi takip edenlerin Türk aile yapısı ile ilgili düşüncelerinin birbirine benzediği görülmüştür. Fakat Türk dizileri ve sosyal medyadan Türkiye'yi takip etmeyen İran'da yaşayan İranlıların, Türk aile yapısı hakkındaki algıları farklılıklar göstermektedir. İran'dan bu çalışmaya katılan, Türkiye içerikli analizleri siteler veya bilimsel çalışmalardan takip ettiğini söyleyen M11 numaralı katılımcı ve Türk dizileri ve Türkiye ile ilgili sosyal medya ve internet sitelerini takip etmeyen M12 numaralı katılımcının, Türk aile yapısıyla ilgili algılarını şu şekilde ifade etmektedirler:

"Bir İranlı olarak Türk aile yapısının bizim ailemiz gibi olduğunu düşünüyorum. Biz tarihte Türklerle hep iletişim halindeydik. Hatta toplum olarak en çok ve en uzun ilişki halinde olduğumuz toplumların Türk toplumu olduğunu söyleyebilirim. Dolayısıyla bu iki toplum tarih sürecinde hep bir etkileşimdeydi.

Ayrıca iki toplumda da birçok benzer kültürel değer bulunmaktadır. Bu kültür değerleri aileleri etkilediğinden dolayı ister istemez bu iki toplumun aile yapısı birbirine yakın olur...” (M11).

“Çevremde birçok kişi Türk ailelerinin yaşam tarzının Batı ailelerine benzediklerini ya da Batılılar gibi olmayı çabalamadıklarını düşünmektedir. Evet, Türkiye’de İran’da olduğu gibi Batı yaşam tarzını ve kültürünü benimsemek isteyenler vardır. Fakat bence Türkler bizim gibi bir yaşam ve aile yapısına sahip. Bizim gibi misafir ağırlıyorlar. Ailede anne ve baba ayrı bir yere sahip. Bunun gibi birçok başka benzerlikler var. Evet, kesinlikle aramızda farklılıklar da bulunuyor, fakat benzerliklerimizin daha çok olduğunu düşünüyorum.”(M12).

Türkiye'nin yakın tarihi ile (Osmanlı Devleti’nin son dönemi, Cumhuriyet’in kuruluşu ve sonraki süreç) İran’da yaşanan siyasal olaylar arasında birçok benzerlik bulunmaktadır. Özellikle İran’daki Meşrutiyet devrimi, Kaçar Devleti’nin yıkılışı, Reza Pahlevi’nin otoriteyi eline almasındaki süreç, Türkiye’de farklılıklar bulunsa da yine benzer bir şekilde yaşanmıştır. Türkiye’nin siyasal yapısının seküler ve laik bir sistem üzerine kurulduğunu bilen İranlılar, bu düzenin içinde askeri gücün çok olduğunu düşünmektedir. Ayrıca İranlıların algısında Türkiye’nin siyasi düzeninin Türk milliyetçiliği üzerinde inşa ettiği görülmektedir.

Bu çalışmada İranlıların Türkiye’nin siyasi düzeni ile ilgili algıları incelendiğinde, İranlıların bu konuyla ilgili bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Türkiye’nin siyasi düzeninin İran’dan daha özgür bir ülke olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’nin siyasal düzeni hakkında İranlıların düşünceleri incelendiğinde, İran’da yaşayan ve Türkiye’ye göç eden İranlıların bu konuyla ilgili benzer bir düşünceye sahip olduğu görülmüştür. İran’dan bu çalışmaya katılan M10 numaralı katılımcı konuyla ilgili düşüncelerini böyle ifade etmektedir:

“Türkiye’de din ve siyaset ayrıdır. Yani seküler bir siyasi düzene sahiptir. Ayrıca seçimlerin Türkiye’de çok önemli olduğunu düşünüyorum. Türkiye’de halk seçimi çok önemseydiğini ve geleceğinin seçime bağlı olduğunu düşündüğünü, düşünüyorum. Ayrıca eskiden Kürt kavimleri gibi diğer kavimlerin Türkleşmeye çalıştığını okumuştum ama bu durum son yıllarda ortadan kalktı diyebilirim. Fakat bildiğim kadarıyla Türkiye hem siyasal hem de toplumsal anlamda Milliyetçi bir topluma sahiptir. Bu konunun hem olumlu hem de olumsuz yanları vardır...”(M10).

Benzer bir görüşe sahip olan F8 numaralı katılımcı, Türkiye'nin son yirmi yıllık siyasetinde değişiklikler görülmesine rağmen eski siyasi düzenin devamı olduğunu düşünmektedir. Ayrıca uluslararası siyasette Türkiye'nin eskiden daha önemli bir rol oynadığını söyleyen F8 numaralı katılımcı, İranlıların ve kendinin Türkiye'nin siyasi düzeni hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

“Türkler bence siyasi düzen ve toplumsal yapı arasında bir armoni kurabilmişlerdir. Özellikle son 20 yıl içinde. Çünkü Türkler içten dini duygulara sahip olan bir toplumdur. Ayrıca Türkiye doğu ve batı arasında var olan bir ülkedir. Son yıllarda Türkiye devlet olarak halkın doğu kültürü, dini duyguları ve siyasi düzenin arasında uyum sağlamayı başarmıştır. Türkiye'nin son yıllardaki siyasi başarısının en büyük nedeninin bu uyumdan kaynaklandığını düşünüyorum...”(F8).

Türkiye, dinsel açıdan çeşitli etniklere sahip olan bir ülkedir. Fakat Türkiye'nin dinsel yapı ile ilgili istatistikleri değişiklik gösterse bile bütün istatistikler Türkiye'de Müslüman nüfusunun çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Dini açıdan en çok Sünni ve Hanefi mezhebine mensupların yanı sıra Alevi, Caferi gibi diğer mezhep mensupları da Türkiye'de bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'de Ermeni ve Yahudi gibi diğer dinlere mensup olan gruplar da bulunmaktadır.

Bu tez çalışmasında İranlıların Türkiye'nin toplumsal yapısında dini açıdan düşünceleri incelenmiştir. İranlılar genel olarak dine bir kültür olarak bakmamaktadır. İranlıların açısından dinin kutsallığının yanı sıra sadece insan yaşamını etkileyen ve yol gösteren bir kavram niteliğine sahiptir. Örneğin İran'da bayramlar dini ve kültürel bayramlar olarak ayrılmaktadır. Örneğin Kurban ve Ramazan Bayramları dini bayramken “Nevruz Bayramı ve Yelda Gecesi” kültürel bayramlar olarak birbirinden ayrılmaktadır. Çalışmada ilgili konu hakkında araştırma yaparken İran'da yaşayan ve Türkiye'ye göç eden İranlıların algılarında farklılıklar görülmüştür. İran'da yaşayan İranlılar genel olarak dini değerler ve kültürün Türk toplumunda fazla yaşanmadığı ve Türklerin diğer Müslüman ülkelere göre dini bir hayat yaşamadıklarını düşünmektedir. Bunun aksine Türkiye'ye göç edenlerin genel olarak Türkiye'de dini kültürün, sosyal yaşamdan aile yapısına kadar birçok sosyal yapı ve alanda yaşandığını düşünmektedir. Bu konuyla ilgili İran'da yaşayan M1 ve M5 katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Dizilerden gördüğüm veya ara sıra Türk televizyon kanalları izlediğimde Türkiye'deki dini değerler ve kültür hakkında algımı söyle açıklayabilirim; Türkiye bir Müslüman ülke sayılsa bile dini açıdan İslam'ı temsil eden bir ülke sayılmaz.

Türkiye’de din daha çok kimlikte yazan bir şeydir. Çünkü Türkiye bence Batı kültürünün saldırısı altında kalan bir ülkedir...”(M1).

“Bence Türkiye’de dinden daha çok hurafe vardır. İran’da da hurafe ve bunun gibi şeyler yaşanmaktadır. Fakat bunun Türkiye’de daha çok olduğunu düşünüyorum.”(M5).

Bu görüşün aksine Türkiye’ye göç eden İranlıların algısında Türkiye’de dini değerler yaşamını devam ettirmektedir. Türkiye’ye göç eden İranlılar Türkiye’deki din anlayışını daha çok kültürel bir varlık olarak görmektedir. Ayrıca göçmenlerin birçoğu Türkiye’de dinin bu kadar yaygın olduğunu düşünmediklerini ifade etmiştir. Örneğin Ramazan ve Kurban Bayramlarının yanı sıra Kadir Gecesi gibi Müslümanların önemseydiği günler Türkiye’de sadece dindar insanlar tarafından değil hemen hemen toplumun her kesimi tarafından kutlanmaktadır. Çalışmada İranlı göçmenlerin Türkiye’deki din kavramının aynı zamanda bir kültür bir gelenek olarak Türkiye’nin sosyal ve siyasal alanlarında var olduğunu düşündüğü görülmüştür. Bu konuyla ilgili F3 katılımcının görüşü şöyledir:

“Türkiye’ye gelmeden Türk kültürü ve Türkiye’deki yaşam hakkında medya üzerinde birçok araştırma yapmıştım. Türkiye’ye gezmek için giden çevreme sorular soruyordum. Fakat Türkiye’ye geldiğimde birçok konuda algımın değiştiğini ve elde ettiğim bilgilerin farklı olduğunu söyleyebilirim. Din meselesi de o konulardan biri. Türkiye’de din kavramı kültürle birleşmiş. Yani Türkiye’de bence din, insanların yaşamında bir gelenek olarak yaşanmaktadır. Dini değerlerin Türkiye’de daha çok kutsallaştığını söyleyebilirim. Örneğin Türkiye’de dindar olmayan bir kimsenin yanında dini değerler hakkında eleştiri yapmak zordur. Ayrıca birçok dini bayramlar Türkiye’de daha büyük ve güçlü bir kültür olarak devam ediyor. Mesela dindar olmayan bir kimse de Ramazan ayı karşısında saygılı olmaya çabalamaktadır veya Kurban Bayramı’nda birçok kişi –dindar ya da dindar olmayan- kurban kesmeye gider ve bu günü bir kültür olarak kutlar. Halbuki İran’da Kurban Bayramı’nda daha çok dindar olan kesim kurban kesmeye gider ve...” (F3).

Bu çalışmada dini açıdan İranlıların Türkiye hakkındaki algıları incelendiğinde iletişim araçlarının özellikle Türkiye’ye gelmeyen İranlıların algılarını çok etkilediği görülmüştür. İran’da yaşayan İranlıların aksine Türkiye’ye göç edenler, Türkiye’deki din kültürünün çok güçlü bir şekilde devam ettiğini düşünüyor. Türkiye’de yaşayan İranlılar kendi gözlemleriyle dini olaylar hakkında farklı bir algıya sahip olmuşlardır.

Eğitim, çeşitli konulara değinen geniş bir kavramdır. Eğitim bir toplumun kültürel değerlerini sürdürmesi, toplumu geliştirmesi, ilerlemesi ve toplumun varlığının sağlanması için faaliyetler demektir. Bu faaliyetler sanatsal, bilimsel ve kültürel gibi birçok dalda yapılmaktadır.

Bu çalışmada İranlıların Türkiye’deki eğitim hakkındaki algı ve düşünceleri incelenmiştir. Türkiye’de yaşayan İranlılar ile İran’da yaşayan İranlıların eğitim ile ilgili algıları benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada genel olarak İranlıların, Türk toplumunun eğitime çok değer vermediklerini ve kendilerini bu konuda geliştirmediklerini düşünmektedirler. Türkiye’deki toplum ve devletin eğitimi çok önemsemediğini düşünen İranlılar bu konuyla ilgili hem medyanın verdiği imaja hem de Türkiye’de yaşanan olaylara ve tecrübelerine dayanarak düşüncelerini paylaşmaktadır. Bu konuyla ilgili Türkiye’de yaşayan F11 katılımcı görüşünü şöyle ifade etmektedir:

“Türkler medyayı çok takip ediyor. Medya ne derse onu kabul ediyor. Bu konu İran’da da yaşanıyor ama seviyesi bu denli yüksek değil. Bence Türklerin genel bilgileri çok düşük ve eleştiriye de açık değiller. Ayrıca toplumda milliyetçilik (Türk milliyetçiliği ya da Kürt milliyetçiliği) üst seviyede yaşanmaktadır. Milliyetçilik kötü bir şey değildir ama aşırılık bir toplumun gelişmesine engel olur. Genel olarak araştırmaktan yana değiller. Bu sadece normal halk değil, gazetecilerden başlayın politikacılara kadar genel olarak bir konuyla ilgili duydukları hakkında araştırma yapmaları ve yeni bilgi elde etmekten yana değiller. Bir küçük örnek vereyim; Türkiye ve İran yüzyıllardır komşu ülkeler ama Türkiye’de birçok halk –hatta birçok okumuş ve akademisyen- İran’ın konuştuğu dili bilmiyor. Halbuki biz İran’da kitaplarımızda ilk olarak komşularımız hakkında genel bir kültür öğreniyoruz. Sadece İran’la ilgili değil. Bu her alanda görülebilir. Spordan sanata kadar. Mesela siz olimpiyatlar yada dünyanın en önemli sanat festivalleri hakkında soru sorduğunuzda eğitilmiş birçok insanın doğru bilgiye sahip olmadığını görebilirsiniz...”(F11)

Türkiye’ye göç eden İranlıların algılarının daha çok gözlem ve deneyimlerine göre oluştuğunu söylemek mümkündür. Göçmenlerin, yaşadıkları veya gördüğü olaylar sonucunda beyinlerinde bir algı oluşmaktadır. Deneyimleri farklı olduğu halde göçmenlerin Türkiye’deki eğitimle ilgili algılarında farklılıklar görülmemektedir. Örneğin F11 katılımcıya göre biraz farklı düşünen F5 katılımcı,

yine de Türk toplumun eğitim seviyesinin çok yüksek olmadığını düşünmektedir. F5 katılımcı bu konuyla ilgili görüşünü şöyle dile getirmiştir:

“Bence Türkiye son yıllarda eğitim açısından gelişmiş bir ülke. Okulları ve eğitim kurumlarının çalışmaları geniş bir şekilde devam ediyor. İstanbul’da Halk Eğitim Merkezleri, belediyeler, birçok dernek ve kurumlar çeşitli eğitim programlarıyla faaliyetler yapmaktadır. Fakat bence halk, eğitimin öneminin farkında değil. Örneğin toplumun belli bir kesimi dışında genel olarak sanat veya yabancı dil açısından kendini çok geliştirmiyor...”(F5).

İranlılar genellikle Türkiye’de eğitimin diğer konulara göre daha az geliştiğini düşünmektedir. İran’da yaşayan M8 katılımcı bu konuyu şöyle anlatmaktadır:

“Türkiye’de yaşamadığım için bu konuyla ilgili doğru bir bilgiye sahip olmayabilirim. Fakat Türk dizileri, Türk televizyon kanalları ve sosyal medyayı takip ettiğimde, bende ve çevremde oluşturduğu algıyı anlatabilirim. Türkiye’nin doğu ve batısı eğitim açısından farklı bir duruma sahiptir. Doğu bu konuda biraz geride kalmıştır. Türkiye’nin doğusunda hem imkanlar kısıtlı hem de halkın eğitimi çok önemsemediğini düşünüyorum. Örneğin dizilerde mafya ve yeraltı işleri yapanlar genel olarak doğulu oluyor veya mafyaların doğuda yaygın olduğunu gösteriyor... Elbette ki biz dizide olana inanmıyoruz ama film ve diziler bir bölgenin birçok olay ve kültürünün yansıması olabilir.” (M8).

Bu çalışmadaki saha çalışması ve görüşmelerde Türkiye’deki eğitim ile ilgili olumlu algıya sahip olmayan İranlılara “neden son yıllarda birçok İranlı eğitim amaçlı Türkiye’ye gelip üniversitelerinde eğitim almaktadır?” diye sorulduğunda, genel olarak iki neden sayılarak soruyu yanıtlamışlardır;

- Birinci neden, İran’da devlet üniversiteleri veya iyi bir üniversiteyi kazanmanın çok zor olması ve Türkiye’de üniversiteyi kazanmanın daha kolay olmasıdır. Böylelikle eğitimine devam etmek isteyen ve özellikle maddi durumu iyi olanlar Türkiye’ye gelip istediği bölümde okuyabilir.
- İkinci neden ise, medyadaki reklamların yabancı bir ülkede eğitimine devam etmek isteyen veya başka bir ülkeye göç etmek isteyenler üzerindeki etkileridir.

Bu tez çalışması kapsamında yapılan görüşmelerde Türkiye’deki İranlıların yaşam tarzı incelenirken İranlılarda kültürel açıdan bazı konularda Türkiye hakkında olumsuz algıların olduğu görülmektedir. Türklerin sinirli bir toplum

olduğu, konuşmalarında rahatça kötü sözler sarf ettikleri, kadınlara karşı çok saygılı olmadıkları gibi sosyal yaşamdaki bazı olumsuz davranışların İranlıların mevcut Türkiye algısında yer aldığı görülmüştür. Çalışmamıza katılım gösteren iki İranlı bu durumu şu şekilde değerlendirmektedir:

“İran’da Türkiye ile ilgili bir algı vardır, o da Türklerin çok sinirli olduğudur. Bence bu algı İran’da abartılmış, çünkü dizilerde Türkler böyle gösteriliyor. Evet, Türkler bizden daha sinirli ama İran’da oluşturulan algı kadar değil...” (F9).

“Ben Türkiye’ye gelmeden –Türkiye’ye gelen arkadaşlarımdan- Türklerin sinirli olduğunu veya küfürlü ifadeleri çok kullandıklarını duymuştum. Buraya geldiğimde bu olayı kendi gözümle gördüm. Özellikle bir kadının bulunduğu bir ortamda küfürlü ifadelerin kullanılması bizim kültürümüzde ayıp sayılmaktadır. Ama Türkiye’de toplu taşımada, yolda veya iş yerinde bu olaya çok şahit oldum...” (F10).

Katılımcıların bu iki değerlendirmesi de göz önünde bulundurulduğunda, dizilerdeki karakterlerin yabancı zihninde bir Türk imajı oluşturmada ve ülkeye ziyaret, turistik gezi bağlamında gelen İranlıların Türkiye ile Türk kültürü hakkında ön bilgi sunmada yadsınamaz bir role sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyolojik açıdan İranlıların Türkiye ile ilgili algıları genel olarak şu şekilde ifade edilebilir:

- Türkiye’ye göç eden İranlılara göre Türkler İranlılar gibi samimi fakat daha sade bir yaşam tarzına sahiptirler; İran’da yaşayan İranlılar Türkleri çok samimi görmeyip ayrıca yaşam tarzlarını sade olmayıp genel olarak lüks bir yaşamı tercih ettiklerini düşünmektedir.
- Dini açıdan Türkiye’ye göç eden İranlılar, Türklerin dini değerlere sahip çıkan aynı zamanda dini geleneklerinde vazgeçmeyen bir toplum olduklarını düşünmektedirler. İran’da yaşayanlar ise Türkiye’nin dini bir yapıya sahip olmadığının ve Türkler dini değerlere karşı duyarlı olmadıklarını düşünmektedir.
- Türkiye’ye göç eden İranlılara göre Türk aile yapısı İran’daki aile yapısına benzemektedir. Aile içindeki bağın güçlü olduğunu düşünmektedir. Bunun aksine İran’da yaşayan İranlılar Türkiye’de genel olarak aile bağlarının güçlü olmadığını, aileler arasında sağlam ve düzgün bir ilişki kurulamadığını düşünmektedir.

- İranlıların Türkiye’de toplumsal cinsiyet ile ilgili algılarına bakıldığında, hem Türkiye’ye göç edenlere hem de İran’da yaşayan İranlılara göre Türkiye’nin erkil bir toplum olduğunu, toplumda kadınların ikinci seviyede görüldüğünü düşünmektedir. Ayrıca İranlılar Türkiye’de devletin kadın haklarını savunduğunu fakat toplumun kadına karşı bakışı değişmeden bu durumun düzeltilemeyeceğini düşünmektedir.
- Siyasal düzen açısından İranlılar Türkiye’deki siyasi düzeni ve yapısını birçok soruna rağmen sağlam gördüklerini ve Türkiye siyasi yapısını başarılı bulduklarını söylemektedir.
- Türkiye’nin eğitimi hakkında İranlılar, Türkiye’nin diğer konularda kaydettiği ilerlemeye rağmen eğitimde bu ilerlemeyi kaydetmediğini düşünmektedir.
- İranlılar Türkiye’deki sosyal yaşamı İran’a benzettiklerini söylemektedir. Türklerin sosyal yaşamının bazı olumsuzluklara rağmen iyi bir düzeyde olduğunu düşünen İranlılar, Türkiye’de sosyal yaşamdaki “hukuk kuralları” seviyesini düşük, “görgü kuralları” seviyesini orta, “din ve ahlak” kuralları seviyesinin ise iyi seviyede olduğu söylemektedir.

3.2.3 Ekonomi Algısı

İranlılar 2005 yılından önce Türkiye ekonomisini yatırım faaliyetleri için uygun görmemekteydi. Ekonomik açıdan yaşam kalitesini düşük görmekte olan İranlılar, uluslararası göç hareketlerinde Türkiye’yi uygun bir konum olarak görmemekteydiler. İranlıların son yılların Türkiye’si ile ilgili ekonomi algıları olumlu bir yöne hareket etmiştir. Özellikle 2015 yılından sonra Türkiye, İranlıların yatırım faaliyetleri için uygun bir ülke olarak bilinmektedir. Yatırım faaliyetleri dışında, Türkiye İran’dan uluslararası göç hareketinde önem kazanmıştır. Çoğu İranlı, Türkiye ekonomisini - yaşamak için- uygun görüp Türkiye’ye göç etmiştir.

2005 yılına kadar Türkiye ekonomisiyle ilgili negatif bir algıya sahip olan İranlıların algıları, Türkiye’yi tanımaya başladıkları 2005 yılından 2015 yılına kadar geçen süre içerisinde pozitifleşmeye başladı. 2015 yılından itibaren ise Türkiye ekonomisi hakkında İranlıların algısı hatırı sayılır düzeyde pozitif bir hüviyet kazandı. İranlılar 2015 yılından itibaren sahip olduğu ekonomik koşulları sebebiyle Türkiye’yi hem yatırım faaliyetleri hem de yaşamak için uygun bir ülke olarak görmüştür. Ancak 2022 yılında, bu pozitif algı yavaş yavaş izlerini kaybetmeye başlamıştır. Fakat bu algıya rağmen İranlıların Türkiye’ye yönelik

yatırım faaliyetleri ve göç hareketleri devam etmektedir. F1 ve M10 katılımcı İranlıların Türkiye ekonomisi ile ilgili algılarını şu şekilde tanımlamaktadır:

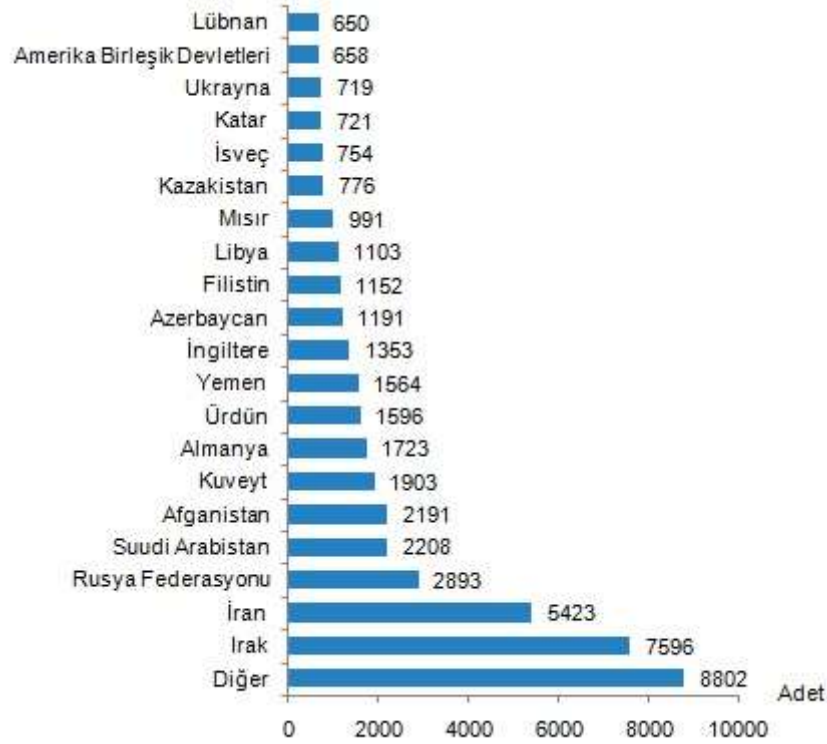
“Türkiye eskiden İranlılar açısından yatırım ve göç hareketleri için uygun bir konum sayılmamaktaydı. Ancak yaklaşık son 10 yıldır bu bakış açısı çok değişti. İran’daki İranlılar Türkiye’de ekonomik açıdan çok fazla zorluk çekmeyeceklerini düşünmektedir. Türkiye’de bireylerin ekonomik açıdan kazandıkları para ve harcadığı paranın -gelir ve giderin- birbirine uyduğuna düşünüyor. Özellikle bir-iki yıl önceye kadar İranlılar Türkiye ekonomisini diğer ülkelere göre daha istikrarlı olduğu düşünüyordu. Ben Türkiye’ye gelmeden önce Almanya’ya gitmek isterdim. O dönemde Türkiye ile ilgili birçok reklam gördüm. Bunun yanı sıra internette Türkiye’deki ekonomiyle ilgili internette araştırmalar yaptım. Sonucunda Türkiye hem İran’a yakın hem de ekonomisi İran’dan daha iyi olduğunu düşündüm. Daha kolay bir yaşam sürdüreceğimi ve Türkiye’de ikamet izni ve çalışma izninin daha kolay olduğunu düşündüğüm için buraya göç etmeyi tercih ettim. Ama şimdi sorarsanız düşüncem baya farklı...”(F1).

“Türkiye ekonomik açıdan dünyanın ilk 20 ülkesi arasında yer alan bir ülke. Bu da Türkiye’nin üretim açısından ilerlediğini kanıtlamaktadır. Özellikle tekstil, sanayi ve turizm sektöründe çok gelişmiş bir ülkedir. Bunun yanı sıra Türkiye yabancı sermayeyi çekmek için birçok çalışma yürütüyor. Bu saydıklarına yabancı öğrenci ve sağlık turizmini ekleyiniz. İran’dan Türkiye’ye gelip yatırım yapan veya öğrenci olarak Türkiye’ye göç edenlerin sayısının son yıllarda, bir gözlemci olarak çok olduğunu görmekteyim. Bunun için birkaç neden sayabilirim ki en önemli olanları; İran’a karşı olan yaptırımlar, İran’daki ekonomik istikrarsızlık ve medyada Türkiye’deki yatırım faaliyetleri ile ilgili reklamlar ...”(M10).

İranlılar Türkiye ekonomisi hakkında yaklaşık 2010 yılına kadar pozitif algılara sahip değildi. Ancak bu durum sonraki yıllarda değişti. 2014-2015 yıllarında Farsça yayın yapan televizyonlar Türk dizileri ve Türkiye ile ilgili çeşitli programlar yayınlanmaya başlamıştır. Dizilerin yanı sıra Türkiye’de yatırım faaliyetleriyle ilgili reklamlar yapan ve Türkiye ekonomisi hakkında olumlu algı yaratmaya çalışan medya, İranlıların bu konudaki algılarını değiştirmeye başlamıştır. Türkiye ekonomisini iyi ve yaşam standartlarını yüksek düzeyde olduğunu düşünen İranlılar, Türkiye’yi yatırım yapmak için uygun görmüştür. Bu çalışmada TÜİK istatistikleri incelendiğinde İranlıların 2015 yılından 2022’ye kadar Türkiye’deki konut alımında hatırı sayılı bir artış olduğu görülmektedir. 2015

yılında İran vatandaşları 744 konut satın alırken, Türkiye’de konut satın alan yabancı uyruklu vatandaşlar sırasında 12. sırada yer almışlardır. 2016 yılında ise İranlıların Türkiye’de 664 konut satın aldığı görülmektedir. Bu sayı 2017 yılında 792 konut satın almasıyla az bir yükseliş göstermiştir. 2017 yılında İranlılar yabancı konut satın alan vatandaşlar sırasında 9. Sıraya yükselmiştir. 2018 yılında ise İran vatandaşlarının Türkiye’de konut satın almasında hatırı sayılı bir artış görülmüştür. 2017 yılında 792 konut satın alan İranlılar, 2018 yılında 3652 konut satın almışlardır. Böylece Türkiye’de konut satın alan yabancılar sırasında ikinci sıraya yükselmişlerdir. İranlılar 2020 yılında konut satın alımlarında yine bir artış göstermiş olup Türkiye’de konut satın alan yabancı uyruklular sıralamasında ikinciliği korumuşlardır.

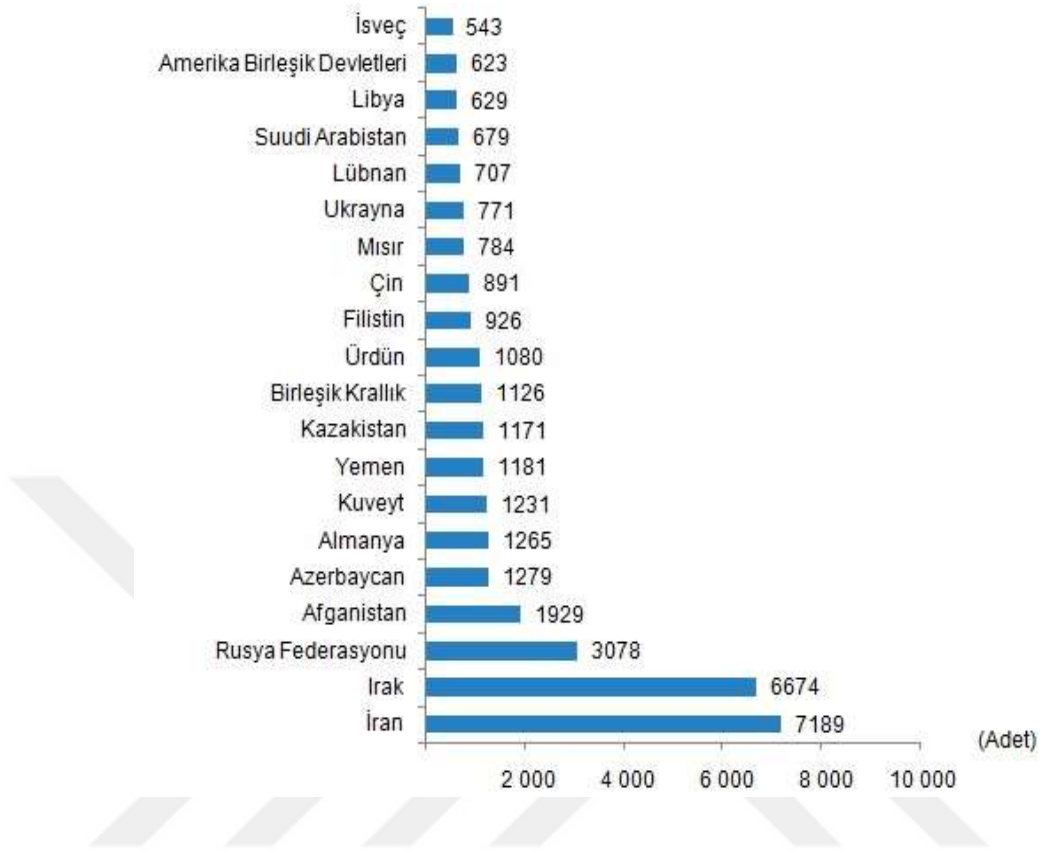
Tablo 3.3 Ülke uyruklarına göre konut satışları, 2019. Kaynak: TÜİK

Yukardaki tabloya göre 2019 yılında Türkiye’de 45483 konut yabancı uyruklu vatandaşlara satılmıştır. İran vatandaşları 5423 konut satın alarak ikinci sırada yer almıştır. İranlıların konut satın alması 2020 yılında yine artış göstererek konut satın alan yabancı uyruklu vatandaşların arasında birinci sırada yer almaktadır.

Tablo 3.4 Ülke uyruklarına göre yabancı uyruklulara konut satışları, 2020.

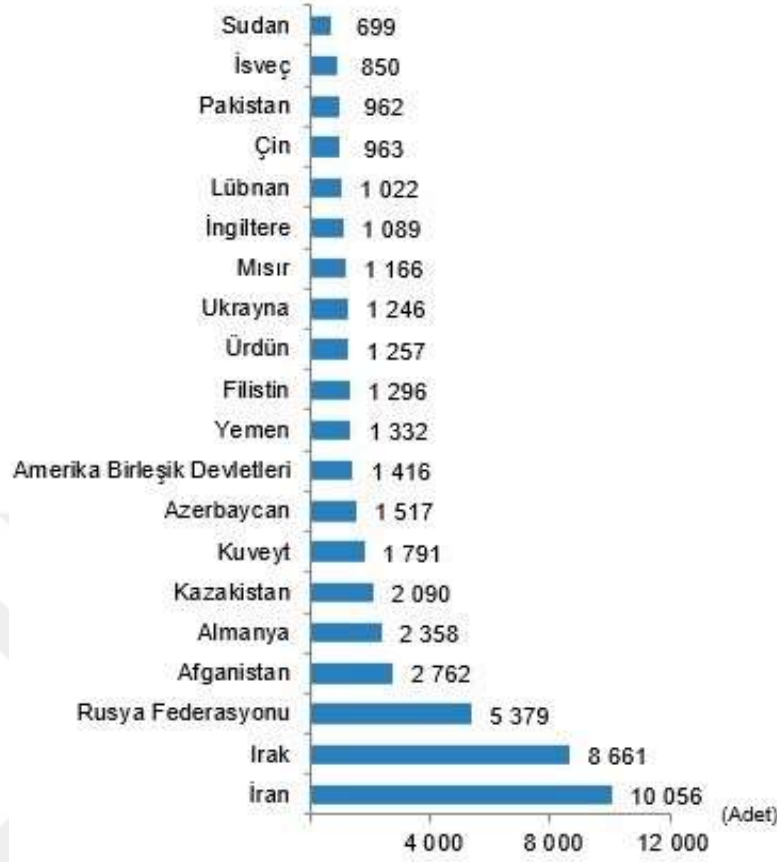
Kaynak: TÜİK

Tablo 4’te görüldüğü gibi 2020 yılında İranlılar 7189 konut alımıyla ülke uyruklarına göre konut alımlarında birinci sırada yer almıştır. 2020 yılında yabancılara yapılan konut satışları bir önceki yıla göre %10.3 azalmasına rağmen İran vatandaşlarının Türkiye’de konut satın alımlarında artış görülmektedir. 2021 yılında İranlılara yapılan konut satışlarında artış devam etmiştir.

Tablo 3.5 Ülke uyruklarına göre konut satışları, 2021.

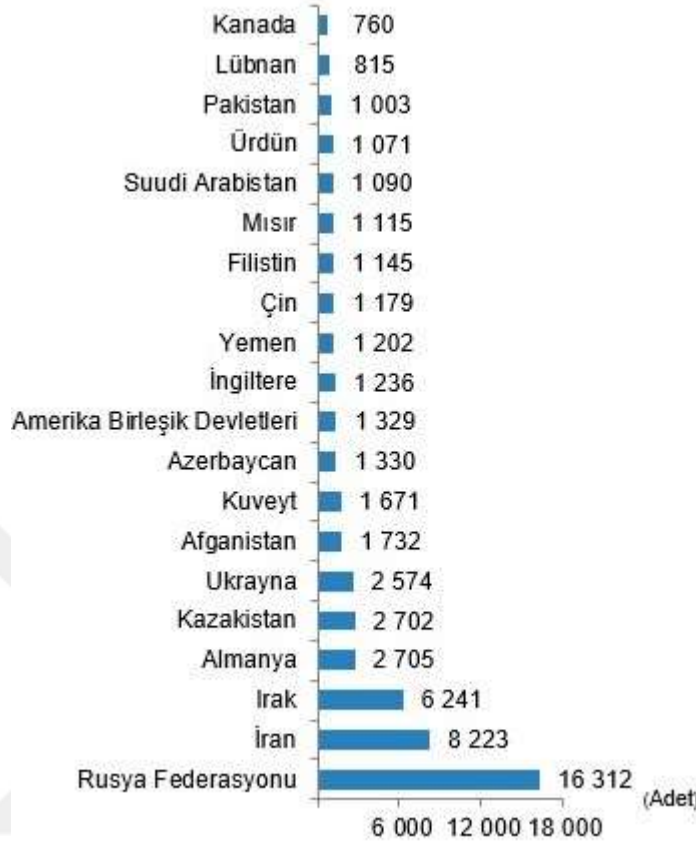
Kaynak: TÜİK

Tablo 5'e göre 2021 yılında Türkiye'de İranlılara 10.056 konut satılmıştır. 2021 yılında Türkiye'de yabancılara konut satışında bir önceki yıla göre %43 artmıştır. 2021 yılında Türkiye'de toplam 58 bin 576 konut yabancı uyruklu vatandaşlara satılmıştır. Buna göre 2021 yılında Türkiye'de yabancılara yapılan konut satışının %17,1'i İran vatandaşlarına yapılmıştır. Bu durum 2022 yılında biraz farklılık göstermektedir. 2022 yılındaki yabancılara yapılan konut satışları istatistiklerine bakıldığında İranlıların Türkiye'de konut satın alımlarında bir azalma görülmektedir.

Tablo 3.6 Ülke uyruklarına göre konut satışları, 2022.

Kaynak: TÜİK

2022 istatistiklerine bakıldığında bu yıl en çok konut satın alımı Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. İranlılar 2021 yılına göre daha az konut satın almışlar.

Bunun yanı sıra İranlıların Türkiye’de şirket açma ve ticari faaliyetlerinde 2015 yılından günümüze kadar önemli ölçüde bir artış görülmektedir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) verilerine göre 2022 yılında Türkiye’de kurulan yabancı şirket sayısında önemli bir artış gerçekleşmiştir. İranlılar 2022 yılında Türkiye’de 1300 şirket kurarken, Ruslardan sonra Türkiye’de yabancı ortak sermayeli kurulan şirketlerin arasında ikinci sırada yer almıştır (aa.com.tr).

İran’da birçok ticari faaliyette bulunan İranlılar, İran’a karşı yürütülen yaptırımlar nedeniyle dünyanın birçok ülkesiyle kolayca ticaret yapılmamaktadır. Dolayısıyla ticaret ve yatırım faaliyetlerini başka ülkede sürdürmek istiyor. Daha önce Türkiye’yi ticaret ve yatırım faaliyetleri için uygun görmeyen İranlılar son yıllarda Türkiye’yi uygun bir konum olarak görmektedirler. Son yıllarda iletişim araçları ve sosyal medyanın gelişmesinin yanı sıra turist olarak Türkiye’ye gelen

İranlı turistlerin artmasıyla beraber, İranlıların Türkiye ekonomisi ile ilgili algılarının değiştiği görülmüştür. Daha önce Malezya’da yaşayan F2 katılımcı bu konuyu şöyle açıklamaktadır:

“Corona salgını başladığında Malezya’dan İran’a döndüm. Salgının azaldığı dönemde tekrar Malezya’ya dönüp kendi alanımda –turizm sektöründe- çalışmak istedim. Fakat tekrar Malezya’ya gitmek yerine Türkiye’ye geldim. Salgın döneminde evdeyken genel olarak Türk dizileri izliyordum. Sonrası çevremi tavsiyeleriyle Türkiye’de yatırım yapmak için araştırmalara başladım. İnternet sitelerini ve Türkiye’de sosyal medyada faaliyet gösteren İranlıları takip ettim. Türkiye’deki yaşam kalitesinin Malezya’ya göre daha yüksek olduğunu, kültürel olarak bize çok yakın olduğunu düşündüm. Ayrıca ikamet ve çalışma izni almanın çok sorun yaratmayacağını sanmışım. Algımda Türkiye’de yatırım yaparsam ikamet ve çalışma izni olarak bir sorun yaşamayacağımı, ekonomik açıdan çok rahat yaşayabileceğimi düşünüyordum. Fakat...”(F2).

F2 katılımcı gibi birçok İranlı özellikle 2022 yılına kadar Türkiye ekonomisini istikrarlı görüp Türkiye’ye göç etmişlerdir. İranlıların birçoğu medyadaki reklamları ve tanıtımları takip etmiştir. Bu sebeple Türkiye ekonomisi ile ilgili bir algı oluşmuştur. Bu algı Türkiye’de yatırım faaliyetleri, yaşam standartları, çalışma durumu, aile geliri gibi birçok ekonomi ile ilgili durumu kapsamaktadır.

Toplumsal sınıflandırmalar açısından Türkiye ile ilgili İranlıların algıları incelendiğinde, Türk toplumunun daha çok üst sınıf ve alt sınıftan oluştuğunu düşünen İranlılar, Türkiye’de orta sınıf vatandaşların daha az olduğunu düşünmektedir. Yürütülen görüşmeler kapsamında İranlıların algısında Türkiye’deki toplumsal sınıflandırmada, alt sınıf, orta sınıf ve üst sınıfın arasında fazla fark olmadığı görülmektedir. Türkiye’ye gelmeden önce aynı görüşe sahip olan F3 isimli katılımcı, “Türkiye’ye göç etmeden ve göç ettikten sonra, Türkiye ile ilgili sosyolojik açıdan düşünce ve algınız neydi?” sorusuna şu şekilde yanıt vermiştir:

“Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye’de yaşam kalitesinin yüksek olduğunu düşünüyordum. Yani Türk toplumunun alt sınıfında olan bireylerinin de yaşam tarzları ve refah seviyelerinin yüksek olduğunu ve seviyeler arası fazla fark olmadığını düşünüyordum. Televizyonda ve sosyal medyada Türkiye’de rahat yaşamak için, çok yüksek bir maaş almaya gerek olmadığını görüyordum. Ya da

vasıflı bireyler iyi bir maaşla çalışıp müreffeh bir yaşam tarzına sahip olabilir diye düşünüyordum. Türkiye'ye göç ettikten sonra bu algı yavaş yavaş değişmeye başladı..." (F3).

Genel olarak İranlılar Türkiye ekonomisi hakkında olumlu bir bakışa sahiptir. Fakat bu algı 2022 yılından sonra değişmeye başlamıştır. Ama buna rağmen İranlılar Türkiye'yi yatırım faaliyetleri için hala uygun görmektedir. Bu araştırmanın saha çalışmasında Türkiye'ye gelen İranlı turistleri gezdiren turist rehberleri ile görüşme yapıldığında, tur rehberleri her geçen yıl Türkiye'de yatırım yapmak isteyen birçok İranlıyla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Yatırım yapmak isteyen İranlı sayısının bu yıl azaldığını söyleyen turist rehberi bu azalmaya rağmen konut alımı ve ticari yatırım faaliyeti hakkında ciddi düşünen her gün en az iki-üç İranlı turist ile karşılaştıklarını söylüyor.

3.3 Farsça Medya Araçlarında Türkiye Algısı

İnsanlık tarihinde insanlar her zaman başkaları hakkında bilgi sahibi olmak istemiş, duygu ve düşüncelerini başkasına ifade etmenin yollarını aramışlardır. Tarihsel süreçte farklı iletişim yöntemlerini deneyen insanlar, günümüzde teknolojinin gelişmesi neticesinde merak ettikleri konular hakkında bilgi alımı veya kendini ifade etmek konusunda çok daha kolay yöntemlere başvurmuşlardır. (Akçı ve arkadaşları, 2020: 117). Günümüzde medya siyasi ve toplumsal gelişmeleri, kültürel yapıları, insanın gündelik hayatını, bireyleri ve toplumun her alanını etkilenmektedir (Utma, 2018). Medyanın gelişmesi ve teknolojinin kullanımının yayılması sonucunda birçok insan herhangi bir konuyla ilgili algılarını medyadan aldığı bilgilerle tasarlamaktadır. Günümüzde iletişim araçları yardımıyla insanlar kolay ve hızlı bir şekilde bilgiye ulaşmakta, bu bilgilerin sonucunda bilinçaltında bir algı oluşmaktadır. Tarih boyunca insanların algılama sürecini etkilemek isteyen siyasi, dini güçler, toplumları yönlendirmek istemişlerdir (Bakan ve Kefe, 2012). Günümüzde kurum ve kuruluşlar daha çok medyayı kullanarak algı yönetimi yapmaktadır. Bunun yanı sıra ülkeler kendi amaçları doğrultusunda iletişim araçları vasıtasıyla veri paylaşımı yaparak bireylerin algılarını yönetmektedir.

Farsça medya kuruluşlarına bakıldığında İran sınırları içinde yayın yapan yazılı, sözlü ve görsel medya kuruluşlarının yanı sıra İran dışında Farsça yayın yapan kuruluşların da bulunduğu görülmektedir. Genel olarak İran'ın içinde medya kuruluşları devlet çatısı altında faaliyet yapmaktadır. Gazete ve dergi gibi yazılı gazeteler ve internet siteleri dışındaki -radyo ve televizyon gibi görsel ve sözlü-

medya araçları devlete aittir. İran dışındaki yayın kuruluşlarının durumu farklıdır. VOA (Amerikan'ın Sesi) gibi İran dışında faaliyet yapan bazı Farsça medya kuruluşlarının yabancı devletlere ait olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra İran'ın dışında birçok özel Farsça medya kuruluşu da bulunmaktadır.

Bu çalışma, amacı doğrultusunda Türkiye ile ilgi yayın yapan ve İranlılar tarafından takip edilen medya araçlarını değerlendirmektedir. Dolayısıyla araştırmada sınırlı olarak sosyal medyanın yanı sıra birkaç yazılı ve görsel medya da incelenmektedir. Buna göre İran içinde yayın yapan ve İran dışında yayın yapan medya olarak “Farsça medya araçlarının Türkiye Algısı” değerlendirilmiştir.

3.3.1 Farsça Televizyon Kanalları ve Medya Kuruluşları

Bu çalışmada Farsça televizyon kanalları, İran'dan yayın yapan ve yurt dışından uydu üzerinden yayın yapan televizyonlar incelenmiştir. İki kategoride yer alan Farsça medya organlarının Türkiye ile ilgili yarattıkları algı birçok konuda farklılık göstermektedir. Örneğin İran'daki yayın kuruluşları Türkiye'yi doğuya ait bir ülke gibi göstermeye çalışırken, İran dışında yayın yapan medya kuruluşları Türkiye'yi daha çok batılı bir ülke olarak göstermektedir. Bu çalışma İran'da ve İran dışında yayın yapan televizyon ve medya kuruluşlarının Türkiye ile ilgili yarattığı algı, televizyon kanallarındaki haber ve diziler, sinema filmlerinde yer alan Türkiye ile ilgili reklam ve haberler incelenmiştir.

3.3.1.1 İran'daki Farsça Medya Araçlarında Türkiye Algısı

İran'da özel televizyonların kurulması yasaktır. Buna göre yayın yapan televizyon kanallarının hepsi devletin kanalları sayılmaktadır. İran'da televizyonlar ulusal, uluslararası, yerel kanallar ve eyalet kanalları olarak üç kategoride yayınlarına devam etmektedir. Bu televizyonların birçoğu uydu aracılığıyla da yayın yapmaktadır. Ayrıca bunların arasında İngilizce, Arapça, Türkçe, Rusça ve diğer dillerde yayın yapan -daha çok uluslararası televizyon kategorisinde olan- televizyon kanalları da bulunmaktadır.

İran Radyo ve Televizyon Kurumu'na ait olan söz konusu televizyon kanalları; 28 ulusal, 9 uluslararası, 35 yerel kanal ve eyaletlere ait kanalları kapsamaktadır. Haber, spor, film (klasik ve modern), sanat, çocuk, sağlık, belgesel vs. konularına özgü yayın yapan ulusal televizyon kanalları diğer kategoride yer alan televizyon kanallarına göre İranlılar tarafından daha çok izlenmektedir.(khabaronline.ir.)

Şekil 3. 1 İran televizyon kanallarının Legoları. Kaynak: abpa.ir

İran devlet televizyon kanallarında Türkiye ile ilgi haberler incelediğinde, haberlerde genel olarak bir algı yönetimi görülmemektedir. Fakat Türkiye ile ilgili siyasi ve ekonomik programlarda “Türkiye ekonomi krizi yaşamakta” veya “Türkiye göçmen kriziyle karşı karşıya” gibi söylemlere yer verilmektedir. Bu çalışmanın temel konusu göç olduğundan dolayı özellikle İran devlet televizyonunun göç ile ilgili olan İran devlet televizyon kanallarının haberleri incelenmiştir. Buna göre bu konuyla ilgili haberlerin bazı başlıkları şöyle verilmektedir:

- Türk Tıp Doktorlarının Türkiye’den Göçü
- Türkiye’de Konut Satın Alımı (Yabancılar İçin) Daha Zorlaştı

İran devlet televizyonlarındaki haberlerde Türkiye ile ilgi algı yönetimi açık bir şekilde görülme de bu konuyla ilgili haberlerde Türkiye’nin göç için doğru bir tercih olmadığı yer almaktadır. Fakat İran devlet televizyon kanallarında göç ile ilgili öne çıkan haberlerin algısı incelediğinde “göç karşıtı” politikasının sadece Türkiye’ye yönelik olmadığı ve İranlıların diğer ülkelere özellikle Batı ülkelerine göç etmelerini engelleme amacıyla bir algı yönetimi gerçekleştirildiği görülmektedir.

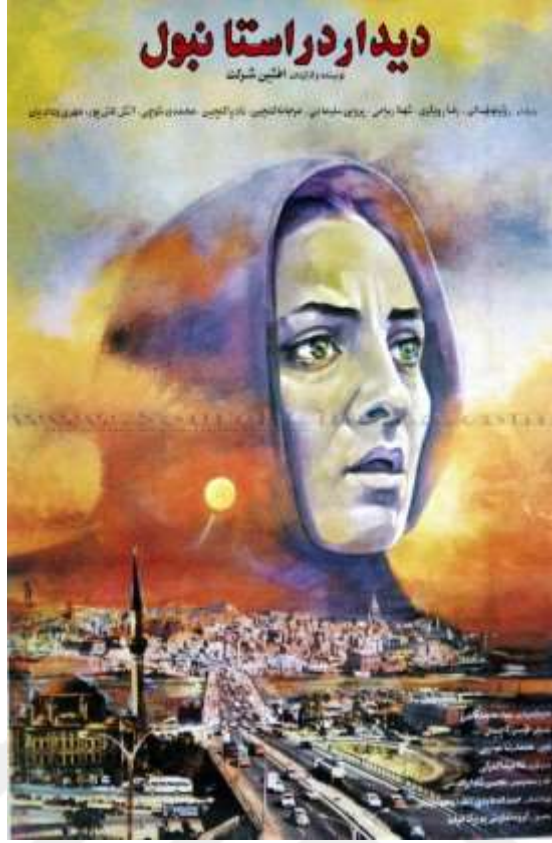
İran televizyonunda az sayıda Türk dizisi yayınlanmaktadır. Türkiye ile ilgili daha çok haber, analiz ve belgesele yönelik programlar yayınlayan İran ulusal

televizyon kanalları, Türkiye hakkında daha çok siyasi ve ekonomik konulara değinmektedir. Ayrıca söz konusu televizyon kanallarında Türkiye’de yatırım ve öğrenci alımı gibi reklamlar bulunmamaktadır. Fakat birçok İran dizisi Türkiye’de özellikle İstanbul’da çekilmiştir. Söz konusu dizilerde genel olarak göç ve göçmen konusu yer almaktadır. Dizi hikayelerinde göçün ne denli zor ve başarıya ulaşamayan bir karar olduğu görülmektedir. Bu konuyu medya uzmanı olan M9 katılımcı görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

“Türk dizileri daha çok uydudan yayın yapan Farsça televizyon kanallarından yayınlanıyor. İran’ın birçok ulusal televizyon kanalında yayınlanan dizi ve sinema filmi Türkiye’de, özellikle de İstanbul’da çekilmiştir. Bu dizi ve filmlerde genel olarak bir İranlı Avrupa veya Amerika’ya gitmek için Türkiye’ye gidiyor, sonrasında Türkiye’de belli başlı zorluklarla karşılaşılıyor. Ayrıca Türkiye’ye giden şahıs illegal işlere başvurup hayatını sürdürmeye çalışıyor. Bu tarz dizi ve filmlerde genelde Türkiye’de mahsur kalan, zor şartlarda yaşayan İranlı, İran’a geri dönüyor. Senaryosu bu şekilde olan dizi-filmlerde Türkiye göçmenler için hedef ülke sayılmamaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye’ye gelen göçmenlerin büyük zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir...”(M9).

Bu tez çalışmasında İran’ın televizyon kanallarında yayınlanan dizi ve bunun yanı sıra İran sinemasında kendine yer bulan Türkiye ile ilgili filmler incelenmiştir. Genel olarak dizi ve sinema senaryolarında, dizi ve filmlerdeki kahramanların kaçak yollardan başka bir ülkeye göç etmek amacıyla Türkiye’ye geldiği ve bu ülkede birçok olumsuzluklarla karşı karşılaştığı, zor şartlar altında hayat mücadelesi verdiği, illegal yollara başvurduğu veya Türkiye’deki bir mafya grubu ile işbirliği yapmak zorunda kaldığı gibi konular işlenmiştir. Bu konuyla ilgili çalışmada kendi döneminde İranlılar tarafından büyük bir ilgi gören Türkiye’de çekilmiş dört İran sinema filmi incelenmiştir.

- İstanbul’da Görüşme (Didar Der İstanbul): 1991 yılına ait olan bu film, aslında İran- Irak savaş döneminde gerçekleşen bir göç hareketini göstermektedir. Savaş sırasında ekonomik açıdan zorluklara dayanamayan film kahramanının eşi Ali, eşi ve çocuğunu terk edip İstanbul’a göç eder. Eşine arayan filmin kahramanı Zohre, İstanbul’a gelip eşini bulur. Fakat Ali, Türkiye’de zor bir yaşam sürdüğü ve ekonomi açıdan ihtiyaçlarını karşılayamadığı için mafya ile çalışmak zorunda kalmıştır. Ali illegal ve kaçak işlerinden dolayı Türk polisi tarafından aranmaktadır.

Şekil 3. 2 “Didar der İstanbul”, “İstanbul’da Görüşme” Filmi.

Kaynak: sevenartpedia.ir

- Kardan Adam (Adem Barfi): 1994 yılı yapımı, dört yıl ekran izni almadan 1998 yılında ekrana girmiş ve dönemin en çok izlenen sinema filmlerinden sayılan “Âdem Barfi” / “Kardan Adam” filminin senaryosunda, Amerika’ya göç etmek amacıyla Türkiye’ye gelmiş filmin kahramanı; Türkiye’ye göç eden, zor şartlarda yaşayan bir İranlı kadınla tanışıyor. Filmin sonunda Amerika’ya gitmek isteyen adam ve Türkiye’ye göç etmiş kadın birçok zorluklar çektikten sonra İran’a geri dönüyorlar. Ayrıca filmde Türkiye’de faaliyet gösteren Türkler ve İranlıların mafya grupları sahnelenmektedir.

Şekil 3.3 “Adam Barfi” Kardan Adam filmi. Kaynak: khoobo.com

- Akvaryum: Daha çok İstanbul’da çekimi gerçekleşen Akvaryum filmi İranlı bir gencin göç hikayesini anlatmaktadır. Araba yarışı kahramanlarından olan başrol Javid, Amerika’ya gitmek için Türkiye’ye geliyor. Türkiye’ye gelen Javid İstanbul’da hayatını sürdürüyor. Türkiye’de Şirin diye bir kız ile tanışan Javid, kızın mafya tarafından tehdit edildiğini anlıyor. Ayrıca İstanbul’da birçok zorlukla karşılaşan Javid, uyuşturucu bağımlısı oluyor...

Şekil 3.4 “Akvaryum” filmi. Kaynak: sevenartpedia.ir

- Çalgıcı (Motreb): 2019 yılında çekilen bu film, Türkiye’de çekilen diğer filmlerden farklılıklar gösterse de filmde Türkiye’ye gelenlerin çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. İran Devrimi’nden önce gece kulüplerinde şarkı söyleyen ve devrimden sonra konser vermek isteyen İbrahim ancak sünnet ve düğün törenlerinde şarkı söylemeye devam edebilmiş biri. İbrahim’in kızı babasının arzusunu gerçekleştirmek için babasını ailece İstanbul’a gitmeye ve Türkiye’de gerçekleşen İran Kültür Haftası’nda bir konser düzenlemeye ikna ediyor. İbrahim ve ailesi İstanbul’a geldikten sonra bu işin kolay olmadığını öğrenir. Ayrıca daha çok başarı elde etmek ve kendi alanında (Rap Müziği) ilerlemek için Türkiye’ye göç eden İbrahim’in oğlu hiçbir başarı elde edemeyip zor hayatını zar zor idame ettirmektedir. Motreb filmi zamanında en çok izlenen sinema filmi olarak İran sinema tarihinde gişe rekorunu kırmıştır.

Şekil 3.5 “Motreb”, “Çalgıcı” filmi. Kaynak: virgool.io

Görüldüğü gibi başka dönemlere ait olan bu dört sinema filminin konuları farklı olsa bile yine de Türkiye ile verdikleri algıda benzerlikler söz konusudur. Bu dört filmde Türkiye, göç etmek için hedef ülke olarak seçilmemiştir. Bunun yanı sıra başka ülkeye göç etmek amacıyla Türkiye’ye gelen filmdeki kahramanlar Türkiye’de bir müddet mecburi olarak kalmışlardır. Türkiye’de kaldıkları süreçte birçok zorluk çeken filmin kahramanları genel olarak filmin sonunda İran’a dönme kararı almışlardır. Ayrıca mafya ve illegal işler yapan gruplar filmlerde sık görülen unsurlardan. Bu durum izleyicide Türkiye’de illegal grupların çok fazla olduğu ve çok rahat faaliyet gösterdikleri gibi bir algı yaratıyor. Fakat bunlara rağmen 2019 yılına ait olan Motreb filmi, kendinden daha önce yapılmış olan filmlerden biraz farklıdır. Motreb filmi diğer filmlerde olduğu kadar Türkiye’yi illegal işler yapan bir ülke olarak göstermemiştir. Türk dizileri Farsça televizyon kanallarında yayınlanmadan ve Fars medyasında Türkiye ile ilgili programlar yapılmadan önce çekilen İstanbul’da Görüşme, Kardan Adam ve Akvaryum filmleri, Türkiye hakkında çok daha kötü bir tablo çizmiştir. Türkiye’nin göç için uygun bir yer olmadığı algısını yaratan söz konusu filmler Türkiye’de yaşayan halk ve Türkiye’nin ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılarıyla pek ilgilenmemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İRAN DIŞINDA FARŞÇA TELEVİZYON KANALLARIN VE MEDYA KURULUŞLARIN TÜRKİYE ALGISI

Bu çalışma kapsamında İran dışındaki Farsça yayın yapan televizyon kanalları incelendiğinde televizyon kanallarının sayısı ile ilgili net bir bilgi bulunmadığı görülmüştür. Fakat bazı internet haber sitelerinde bu konuyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Güncel bir bilgi olmayan momtaznews.com haber sitesinin 2012 yılında “Uyduda Dikkat Çekici Farsça Televizyon Kanalları İstatistiği” başlığıyla yaptığı haber şöyledir:

“1994 yılında yurt dışında uydudan yayın yapan televizyon kanalları yalnızca üç kanaldan oluşmaktaydı. Bu sayı 2012 yılında büyük bir artış göstererek 125’e çıkmıştır. Bu kanalların arasında 13 tanesi dizi ve sinema filmi yayınlamaktadır.”(www.momtaznews.com)

Bunun yanı sıra khabaronline.ir haber sitesinin 2014 tarihli Javan gazetesinden aktardığı haber ise şöyledir:

“Dünyada uydu üzerinden (İran dışında) yayın yapan ve özellikle İranlılar için faaliyet gösteren televizyon kanalları 165’e çıkmıştır”(www.khabaronline.ir)

2014 yılına kadar olan haberler incelendiğinde, İran dışında faaliyet gösteren Farsça televizyon kanallarının sayısı 1994 yılında üç televizyon kanalıyken 2012 yılında 125’e, 2014 yılında ise 160’a kadar çıkmıştır. Ayrıca bu süreçte televizyonların vizyonunda değişiklikler görülmektedir. 2010 yılına kadar daha çok siyasi program yapan kanallar, dizi, belgesel ve eğlence programı yayınlamaya başlamıştır. Yine İran’ın öğrenci haber ajanslarından snn.ir haber sitesinin 13 Nisan 2020 yılındaki haberine göre, özellikle İranlılar için yayın yapan Farsça televizyon kanallarının sayısı 2020 yılında 260’e yükselmiştir.

Şekil 4.1 İran dışından yayın yapan ve en çok izlenen Farsça televizyon kanallarının logoları.

Kaynak: didbaniran.ir

İran'ın yurt dışından yayın yapan televizyon kanalları, BBC Persian, VOA, İran International gibi televizyon kanalları habere yönelik Farsça yayınlar yapmaktadır. Bunun yanı sıra Manoto1, Tapeshe TV, Omid İRAN gibi televizyonlar haber, eğlence, belgesel yayını ve çeşitli siyasal program yayınları yapmaktadırlar. Ayrıca bu televizyon kanalları arasında çocuklara yönelik programlar yapanlar da bulunmaktadır. İran'ın dışında Farsça yayın yapan televizyonlar genel olarak İran Devleti'ne karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir.

Bu tez çalışmasında Türkiye ile ilgili içerikler üreten ve Farsça yayın yapan televizyon kanalları incelemiştir. İran'da en çok izlenen uydu kanallarından olan GEM TV'nin, Türk dizileri yayınlayan ve Türkiye ile ilgili yatırım, eğitim veya göç hakkında reklamlar yapan en önemli televizyon kanalı olduğu söylenebilir. Söz konusu televizyonda son yıllarda en çok izlenen dizilerin listesine bakıldığında ilk sırada Türk dizileri yer almaktadır.

Şekil 4.2 GEM TV'nin en çok izlenen ve en iyi dizi sıralamasında yer alan dizileri.

Kaynak: plaza.ir

İran'ın dışında ve uydudan yayın yapan Farsça televizyon kanallarının 2008 yılında Türkiye ile ilgili programları ve özellikle dizileri yayınlamaya başladığı söylenebilir. Bu tarihten önce Türk dizileri veya Türkiye ile ilgili programlar daha düşük bir seviyede söz konusu televizyonların ilgisini çekmekteydi. Fakat 2008 yılı itibariyle FARSİ 1 gibi televizyonların Türk dizilerine başlamasından sonra, Türkiye hem diğer Farsça televizyon kanallarının hem de İranlıların ilgisini çekmiştir. FARSİ 1 televizyon kanalının devamında GEM TV televizyonları daha yoğun bir şekilde Türk dizileri ve Türkiye ile ilgili programlara devam etmiştir. Bu yıllarda Türkiye'ye gelen turist sayısının da arttığı görülmektedir. 2007-2015 yılları arasında Türkiye'yi ziyaret eden İranlı turist sayısı her yıl %10 artmıştır (parsnews.com). Bunun yanı sıra istatistiklere bakıldığında İranlıların Türkiye'deki yatırım faaliyetleri, konut alımı, İranlı öğrenci sayıları 2015'ten günümüze kadar önemli bir ölçütte artmıştır.

Bu tez çalışmasında uydudan yayın yapan televizyonların algı yönetimi incelenirken bu konuyla ilgili İran'da saha çalışması ve İran'da yaşayan İranlılarla görüşmenin yanı sıra İran'da bu konuyla ilgili yazılmış yazı ve makaleler de incelenmiştir.

İran'da büyük bir kesim tarafından takip edilen Türk dizileri ve Türkçe yayın yapan televizyon kanalları İranlıların Türkiye ile ilgili algılarını çok etkilemiştir. Orta gelir seviyesindeki İranlıların Türkiye hakkında algılarının oluşmasında Türk dizi-filmleri, Türk televizyon kanalları ve Türkiye hakkında gördükleri reklamlar büyük oranda etkili olmuştur. Türk televizyonlarının

yarattıkları algı ve İranlıların Türkiye ile ilgili algılarını nasıl etkilediği M8 katılımcı görüşünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Daha önce İranlılar Türkiye’yi ekonomik, eğitim, kültürel ve birçok konuda geri kalmış bir ülke olarak biliyordu. Uydudan yayın yapan Farsça televizyon kanalları Kolombiya ve Güney Kore dizileri yerine Türk dizilerine yönelene kadar algı genel olarak böyleydi. Farsça televizyon kanalları Türk dizileri ve Türkiye içerikli programları yayınladıkça bu algı yavaş yavaş silinmeye başladı. “Muhteşem Yüzyıl” dizisiyle İranlılar başka bir Türkiye görmeye başladılar. Söz konusu dizi tarihi bir dizi ama diziye bakıldığında içindeki şahsiyetlerin batılılar gibi giyinmeleri, dizideki kadın ve erkeklerin arasındaki ilişkiler Doğu’yu değil Batı’yı tasvir etmektedir... Bundan sonraki diziler de böyle devam etmiştir...”

Dizilerin yanı sıra Farsça televizyon kanallarının Türkiye’de yatırım faaliyetleri, konut alımı ve tatil reklamları İranlıların Türkiye ile ilgili algılarını pozitif bir şekilde değiştirmenin yanında Türkiye’de yaşamının İranlılar için uygun bir yer olduğu ve Türkiye’deki yaşam kalitesinin yüksek olduğu algısını yaratmıştır. Paydarblok.ir internet sitesinde Farsça televizyon kanalı Cem Tv Türkiye’de konut alımı reklamlarını eleştirirken, bu reklamların yaşam düzeyi hakkında yarattığı algının gerçek dışı olduğunu savunmuştur.

Uydu televizyon kanallarında “Altın Orman” olarak adlandırılan büyük bir site içinde konut alımı reklamı yapılmaktadır. Bu yazı bu projenin ne denli doğru olup olmadığını incelememiştir. Fakat bu reklamların yarattığı algıya bakıldığında çok önemli detaylar elde edilebilir. İran’dan daha düşük bir fiyatla Türkiye’de ev satın alınabilmesi, düşük maliyetle çok lüks ve Avrupa standartlarında bir hayat sürdürülebilmesi, konut alımıyla ikamet ve çalışma izninin zor olmadığı, ekonomik açıdan zorluklar yaşanmaması gibi algıları yaratan bu reklamlar birçok kez insanların hayal kırıklığına uğramasına sebep olmuştur.

Şekil 4.3 Farsça Uydu Televizyon Kanallarında Türkiye’de Konut Alımı Reklamı.

Kaynak: paydarblog.ir

Farsça televizyon kanallarının Türk dizileri ve reklamları hakkında M11 katılımcı görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

“Genel olarak Türk dizileri lüks bir yaşam tarzını göstermektedir. Yani Türkiye’de özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde insanların lüks bir hayat yaşadığı algısını yaratıyor. Bu dizilerin arasındaki reklamlar da dizinin yarattığı algı doğrultusunda hareket ediyor. Örneğin dizide deniz veya boğaz kenarında bir villayı gösterirken, dizideki kişiler çok lüks yaşamı sürdürürken birden deniz manzaralı ve lüks konutların reklamları yayınlıyor. Şimdi siz her gün defalarca bu reklamları izleyen İranlıların Türkiye’de yaşam hakkında nasıl bir algısı olacağını düşünün!”(M11).

Bunun yanı sıra uydudan yayın yapan bazı televizyon kanalları İranlıların Türkiye hakkında negatif bir algı oluşmasına sebep olmuştur. Örneğin bu çalışmada ailelerin ahlak konusunda zayıf olduğu, Türkiye’de huraferinin yaygın olduğu, mafyanın saygın bir şey sayıldığı gibi algılar Türk dizileri izleyen İranlılarda çok yaygın olduğu görülmüştür. Bu konuyla ilgili fararu.com Farsça analiz ve haber sitesinde Tahran Üniversitesi öğretim üyesi Naser Fakuhi uyduda yayın yapan Farsça televizyon kanallarının neden ve nasıl İranlıların Türkiye ile ilgili algılarına etkilediklerini değerlendirilmiştir. Söz konusu internet sitesinde yer alan yazıda şu şekildedir:

“...İranlıların Muhteşem Yüzyıl dizisiyle birlikte Türk dizilerine ilgi duymaya başladığı söylenebilir. Bu diziden sonra onlarca Türk dizisi Farsçaya çevrilip Farsça yayın yapan televizyon kanalları tarafından (özellikle Cem Tv)

yayınlanmaya başladı. Muhteşem Yüzyıl aslında 19.yüzyıla kadar Batı’da yaygın olan Doğu efsanelerini, padişahları, sarayları canlandırdı. Sultanın bir mehtap gecesinde şiir okuması ve aynı anda birinin ölüm fermanını vermesi, saraydaki olaylar, ihanetler, kayın valide ve gelinlerin arasındaki ilişkiler sadece Batı’nın hoşlandığı bir şey değil, İranlıların da ilgisini çeken şeylerdi. Batı zihniyeti göstermeye çalışan dizi İranlıların Türkiye ile ilgili algılarının oluşmasında önemli bir rol oynamaktaydı. Muhteşem Yüzyıl dizisinden sonra “Fatmagül”, “Karadayı”, “Kuzey-Güney”, “Yasak Elma” ve onlarca Türk dizisi Farsçaya çevrilip Farsça televizyon kanalları tarafından yayınlandı. İran Ulusal Televizyon kanallarının dizi yapımına çok yoğunlaşmadığı dönemde Türk dizileri bu boşluğu doldurdu. Yeni yayınlanan Türk dizileri artık eski diziler gibi Türkiye’nin Batılı olduğu algısını yaratmayı bırakmıştır. Yeni diziler Türkiye’yi kültürel ve sosyal açıdan düşük göstermeye çalışmaktadır. Mafyaların polisten yargıca kadar nüfuz ettiği, insanların kolay bir şekilde birbirini öldürdükleri, katillerin para karşılığı cezalandırılmamaları dizilerde açık bir şekilde gösterilmektedir. Dizilerde kadınlar ve erkekler Avrupa tarzı giyiniyor, lüks binalarda çalışıp yaşıyor, lüks bir hayat sürdürüyor ama konuşmalarında nezaket diye bir şey görülüyor, çirkin şakalar yapılıyor, insanlar kolayca birbirine küfür ediyor, zenginler ne kadar paraları varsa da yine sokaktaki bir serseri gibi davranıyor veya iyi insanlar genel olarak ahmak ve zeka açısından yoksun oluyor. Bu aslında Türkiye hakkında olumsuz bir imaj yaratıyor fakat bunlara rağmen neden bu diziler İranlılar tarafından bu denli izleniyor? Otuz ya da elli yıl önce bu diziler yayınlansaydı yine de bu kadar izlenir miydi? Bizim yanıtımız hayırdır. İran’daki internet kısıtlaması, İran devlet televizyonunun izlenme oranı yüksek olan birçok dizinin devamının çekilmesine izin vermemesi, sinemadaki sansür ve birçok neden İranlıların bu dizileri izlemesine neden olmaktadır. Türk dizileri Türkiye ile ilgili negatif bir algı yaratsa bile İranlıların dikkatimi çekmiştir...”

Bu çalışmada Farsça yayın yapan televizyon kanallarının Türkiye ile ilgili yarattığı algı incelediğinde, söz konusu televizyonların en çok;

- Türkiye’nin Batılı bir ülke olduğu,
- Türkiye ekonomik açıdan gelişmekte olan bir ülke olduğu,
- Türkiye’de yaşam kalitesinin yüksek ve az bir maliyetle lüks bir yaşam sürdürmenin mümkün olduğu,

- Türkiye dini ve inanç açısından rahat bir ülke olduğu,
- Türkiye’de eğitim düzeyinin düşük olduğu,
- Türklerin aile yapıları ve bağlarının zayıf olduğu şeklinde algı yarattıkları görölmüştür.

İran Ulusal Televizyonu (İran içinde yayın yapan televizyonlar) ve uydudan yayın yapan Farsça televizyonların Türkiye ile ilgili yarattıkları algı ile ilgili farklılıklar görölmektedir. Bu farklılıkların bazıları şu şekildedir:

- İran Ulusal Televizyon kanalları Türkiye’yi İslami bir ülke gibi göstermeye çalışsa da uydudan yayın yapan televizyon kanalları Türkiye’yi Batılı bir ülke gibi göstermektedir.
- İran Ulusal Televizyon kanalları Türkiye’nin yatırım ve göç hareketi için uygun bir ülke olmadığı algısını yaratmaktadır. Bunun aksine İran dışında yayın yapan Farsça televizyon kanalları Türkiye’nin yatırım faaliyetleri ve göç hareketleri için uygun bir yer olduğunu göstermeye çalışmaktadır.
- İran Ulusal Televizyon kanallarında Türkiye ile ilgili daha çok siyasi ve ekonomik içerikli programlar yer almakta olup Türk dizileri yayın akışında çok fazla yer almamaktadır. Uydudan yayın yapan Farsça televizyon kanalları ise Türk dizileri yoğun bir şekilde yayınlamıştır.

4.1 Web Siteleri

Çalışmada web siteleri incelendiğinde İran Devleti’ne ait olan web siteleri ve diğer web siteleri arasında içerik açısından Türkiye ile ilgili farklılıklar görölmüştür. İran Devleti’ne ait olan sitelerde Türkiye’de herhangi bir yatırım veya eğitimle ilgili bir reklam görölmemiştir. Ancak İran’daki birçok diğer web sitesine bakıldığında genel olarak Türkiye ile ilgili yatırım, eğitim veya Türkiye’deki yaşam hakkında birçok reklam, haber, yazı vs. görölmektedir.

بدون آزمون در ترکیه، پزشکی
و دندانپزشکی بخون! هزینه
پذیرش رایگان

رشته دندانپزشکی - بدون
آزمون، بدون هزینه پذیرش در
بهترین دانشگاه ترکیه

Şekil 4.4 Kaynak: www.khabaronline.ir

Yukarıdaki resimde İran’da çok takip edilen ve devlete ait web sitelerinden sayılmayan khabaronline.ir haber sitesinde yer alan bir reklam örneği görülmektedir. “Öneri yazıları” başlığıyla sitede yer alan reklamda, sol resimde “Türkiye’de sınavsız, tıp ve diş hekimliği okuyun! Okula kayıt işlemleri ücretsiz.” diye yazılırken, sağdaki resimde de “Dişhekimliği sınavsız; okul kayıt işlemleri ücretsiz” yazmaktadır. Görüldüğü gibi iki resimdeki reklamlarda sınav olmadığı ve öğrenci kaydının ücretsiz olduğu yazılmıştır.

Bu çalışmada, internetteki web siteleri incelendiğinde, Türkiye’ye göç etmeye teşvik eden reklamlar yapan ve olumlu algı yaratan web sitelerinin karşısında, aksi düşünen ve Türkiye’yi göç etmek için doğru bir tercih olarak görmeyen birçok web sitesinin de bulunduğu görülmektedir. Bir haber ve analiz web sitesi olarak bilinen mizenaft.com sitesindeki bir rapora göre Türkiye’dekiler dahil olmak üzere Farsça televizyonların ve web sitelerinin Türkiye’ye yatırım hakkında; “Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri’nde Yatırım İle İlgili Uydudan Yayın Yapan Televizyonların Reklamı Perde Arkası” başlığı altında şöyle yazmaktadır:

“Komşu ülkelerde kolaylıkla lüks bir daire ve konut sahibi olmak, Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri’nde çalışma izni ve vatandaşlık hakkını kazanmak ile ilgili reklamların, birçok İranlı’yı bu ülkelere gidip yatırım faaliyetlerinde bulunmaya teşvik ettiği yine bunların birçoğunun Türkiye ve BAE’de konut satın

almasına neden olduğu görülmüştür. Araştırmalara göre, İranlıların yatırımı ve sonrasında çalışma izni ve vatandaşlık hakkı kazanması gibi konulardaki gerçekler, uydudan yayın yapan Farsça televizyonlar veya web sitelerindeki reklamlarda gösterilenlere hiç benzemiyor. Bu reklamların perde arkasından haberdar olmayan birçok İranlı bu ülkelerde yaşamını devam ettirmek için zorluklar çekmektedir.” (mizenaft.com).

Birçok internet sitesinin reklam kısmında Türkiye ile ilgili reklamlar yaygındır. Bu tez çalışmasında Google arama motorunda Farsça olarak göç, sığınmacı, ev ve konut alımı, eğitim, yabancı ülkede eğitim, yatırıma uygun yerler, en çok izlenen dizi, tatil için en iyi destinasyon gibi sözcükler yazıldığında kesinlikle ilk sayfada Türkiye ile ilgili web siteleri yer almaktadır. Ayrıca İran’ın en çok tıklanan haber sitelerinde önerilen reklamlar genellikle Türkiye ile ilgili. Örneğin İran’ın en çok tıklanan spor web sitesi varzesh3.com incelediğinde, haberlerin alt kısmında önerilen reklamlar çoğu Türkiye ile ilgili reklamlardır.

Şekil 4.5 Türkiye’ye göç ve eğitim ile ilgili Farsça web sitelerinde yer alan reklam.

Kaynak: varzesh3.com

Yukarıdaki fotoğrafta üç reklam Türkiye’de eğitim ve Türkiye’ye göç etme hakkındaki reklamlardır. Söz konusu reklamlardan birinin başlığı “Türkiye’nin en iyi üniversitelerinde sınavsız eğitime devam etmek” diğeri ise “eğitim amaçlı Türkiye’ye göç etmek” şeklindedir. Bu konuyla ilgili Türkiye’de doktora eğitimine devam eden F11 katılımcıya, “Türkiye’de eğitim ile ilgili reklamların İranlılarda nasıl bir algı yarattığını sorduğumuzda yanıt olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Medyadaki reklamlar Türkiye’deki üniversitelerde kolayca eğitime devam edilebileceğini, öğrenim hayatının fazla maliyetli olmadığını ve iş konusunda da zorluk çekilmeyeceği algısını yaratmıştır. Birçok İranlı Türkiye’de eğitim aldıktan sonra kolayca başka ülkelerde eğitime devam edebileceklerini düşünüyor veya Türkiye’deki üniversitelerde eğitim düzeyinin yüksek olduğunu düşünüyor. Bu algı son bir yılda değişmeye başladı” (M11).

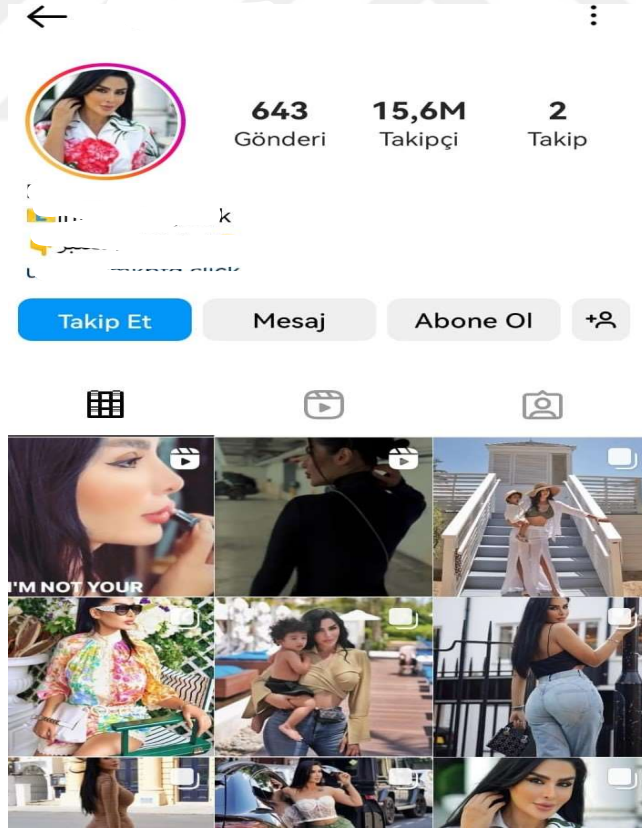
İranlıların Türkiye ile ilgili bilgileri web sitelerinden diğer ülkelere kıyasla daha kolay elde ettiği söylenebilir. Birçok web sitesi Türkiye’nin gezilecek yerleri, kültürü, toplumsal yaşamı, siyasal düzeni, ekonomisi hakkında bilgi aktarmaktadır. Bunların arasında BBC Persian, Euro News, DW gibi İran dışında olan haber siteleri ve Fars News, İRNA, İSNA gibi İran devletine ait olan haber siteleri genel olarak Türkiye’nin ekonomik ve siyasal düzeni hakkında haber yapmaktadır. Bu sitelerin yanı sıra onlarca web sitesi Türkiye’de yatırım, konut alımı, turizm, toplumsal yaşam, kültür ve Türkiye’ye göç etmek içerikli yazı ve makale yayınlamaktadır.

Web siteleri genel olarak Türkiye’ye göç etmek hakkında bilgi vermektedir. Bu konuyla ilgili web siteleri Türkiye hakkında olumlu algı üreten ve Türkiye hakkında olumsuz algı üreten siteler şeklinde ikiye ayrılabilir. Fakat son yıllarda Türkiye ile ilgili haber ve yazılara bakıldığında iki kategoride de bulunan web sitelerinin Türkiye’ye göç içerikli yazılarında benzerlikler görülmektedir. Daha önce Türkiye’ye göçün kolay olduğunu belirten ve bu konuyla ilgili birçok reklam yapan Farsça web siteleri bu sürecin kolay olmadığını yazmaya başlamışlardır. Bu konuyla ilgili farazdayly.com sitesinde “İranlı Göçmenlerin Türkiye’deki Zor Şartlarda Yaşamı” başlıklı haber yazısında, Türkiye’ye göç eden veya yatırım yapan ve konut satın alan İranlıların ikamet izni veya çalışma izni gibi birçok zorlukla karşılaştıklarını belirtirken, medyanın bu konuyla ilgili yanlış bilgiler aktardığını, Türkiye’de çalışma ve ikamet izninin kolayca alınamayacağını, son yıllarda Türkiye’ye göç eden İranlıların zor şartlarda yaşadıklarını yazmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SOSYAL MEDYA

Günümüzde sosyal meydanın en çok kullanılan iletişim aracı niteliğinde olduğu söylenebilir. Bu çalışmada İranlıların sosyal medya üzerinden Türkiye ile ilgili bilgi paylaşımları ve Türkiye hakkındaki konuları takip düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle İranlıların en çok kullandıkları Instagram üzerinde Türkiye ile ilgili bilgiler çokça paylaşmaktadır. Yemek kültüründen Türk kültüründeki öze günler, Türkiye’deki tatil yerleri, yatırım faaliyetleri, Türklerin yaşam tarzı, Türk siyaseti, Türkiye’deki İranlıların yaşam koşulları gibi Türkiye’ye dahil çoğu konuda Farsça sosyal medya platformlarında birçok bilgiye erişilebilmektedir. Bilgi paylaşımlarının birçoğu Türkiye’de yaşayan veya Türkiye’de kısa süreli kalan ve sosyal medyada faaliyet gösteren İranlılar tarafından yapılmaktadır.

Yukarıdaki resim bir sosyal medya fenomeni olan Donya Jahanbakht’in Instagram sayfasıdır. Jahanbakht Türkiye’de yaşayan İranlı fenomenler arasında en

çok takipçisi olanlardan biri. Yıllarca Türkiye’de yaşamış olan söz konusu fenomen Türkiye’de bulunduğu süreçte yaptığı paylaşımlarda üst düzeyde bir hayata sahip olduğunu, ekonomik olarak zorluk çekmediğini gösteren ve eğlence, tatil ve gezi ile ilgili paylaşımlar yapmıştır.

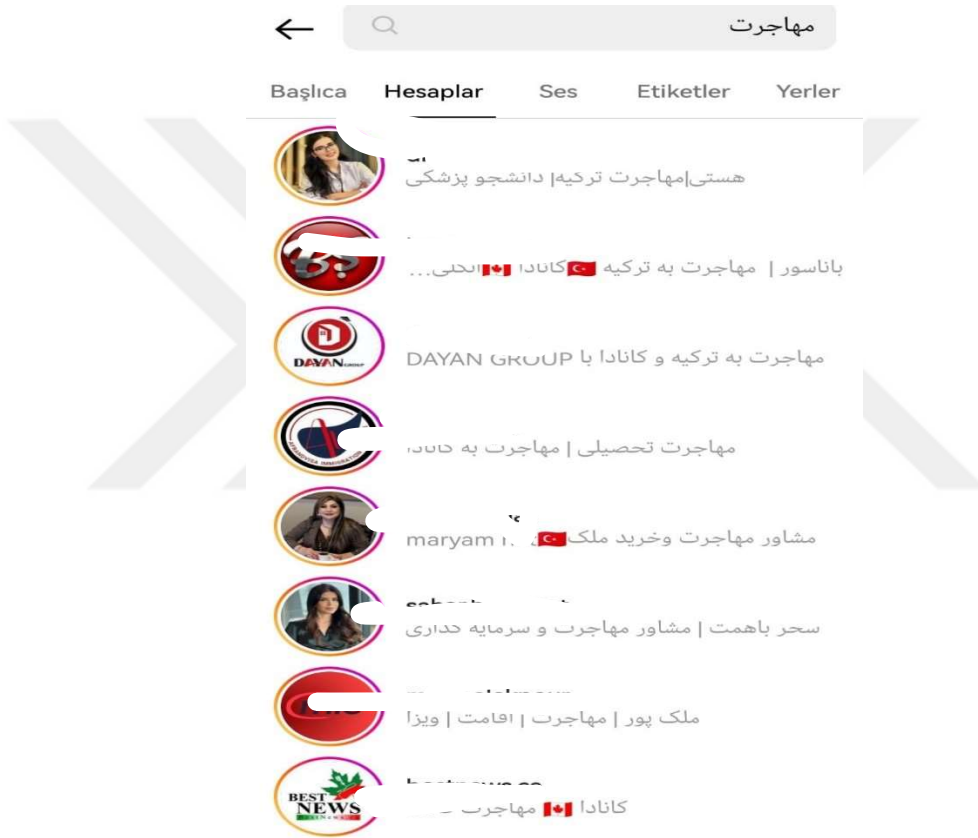
Türkiye ile ilgili bilgi paylaşımı yapanların çoğu Türkiye’deki yaşam tarzlarını, lüks bir yaşam sürdürdüklerini, ekonomik açıdan zorluk çekilmediği, sosyal ve kültürel eğlence faaliyetlerine aktif bir şekilde katıldıkları gibi paylaşımlar yaparken Türkiye’de yaşam düzeyinin yüksek olduğuna dair bir algı oluşturmaktadırlar. Böylece Türkiye’deki yaşamın koşullarını bilmeyen takipçilerin bilinçaltında Türkiye’de lüks ve rahat bir yaşam sürebileceğine dair bir imaj oluşturmaktadırlar. F1 ve F9 katılımcılarının bu konu hakkındaki düşünceleri şöyledir:

"Türkiye’de yaşayan ve sosyal medya faaliyetleri yapan bazı İranlılar devamlı olarak lüks evlerini, arabalarını, eğlencelerini, gezilerini paylaşıırken Türkiye’de az çalışarak bu hayatı kurabileceğimiz algısını oluşturuyor. Ben kendim Türkiye’ye gelmeden Instagramdaki sayfaları aktif bir şekilde takip ediyordum. Türkiye’ye geldikten sonra Türkiye deki yaşamın Instagramda gördüklerimden farklı olduğunu anladım. Ve bu kadar zorluk çekebileceğimi düşünmüyordum..."(F1).

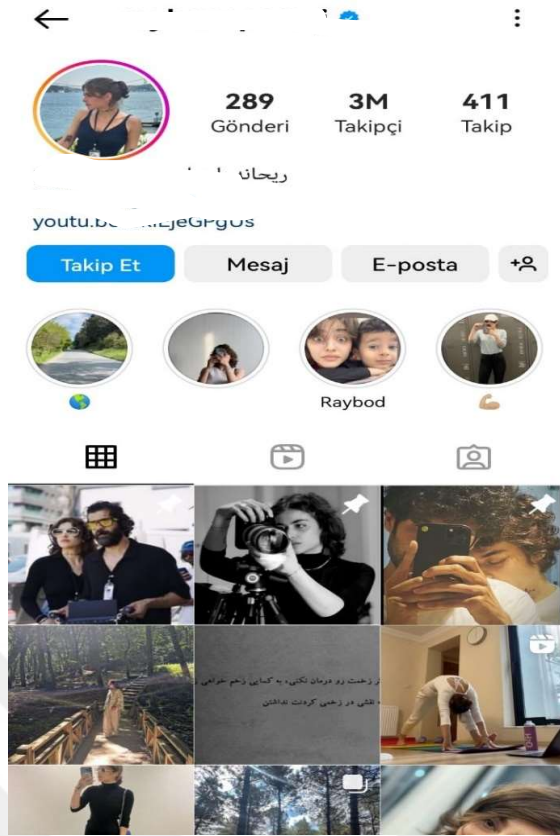
"İstagramda faaliyet gösterenlerin birçoğu hayatında çektiği zorlukları değil hayatının pozitif yanlarını yansıtmaktadır. Türkiye’de yaşayan İranlılar da genel olarak yaşamı zor olsa veya olmasa yaşamındaki güzel anlarını paylaşıyorlar. Örneğin çalışma ve ikamet izni veya birçok diğer sorunları yaşayan çoğu İranlı yaşamın olumsuz kısmını değil, geziye gittikleri, eğlence yaptıkları anlarını paylaşmaktadırlar. Bunun psikolojik bir tarafı da vardır. Göç edenlerin birçoğu İran'daki çevresine ve takipçilerine, göç ettikten sonra daha rahat bir yaşam sürdüğü ve bu konuda doğru bir karar verdiğini ispat etmek istemektedir... Fakat bu tarz paylaşımlar aslında İran'da yaşayan İranlılar üzerinde Türkiye'de yaşam ile ilgili olumlu bir algı oluşturup onlara Türkiye’ye göç etmelerini teşvik etmektedir..."(F9).

Bu araştırmada sosyal medyanın algısı hakkında İran'da yapılan saha çalışması Instagramdaki paylaşımların İranlılar üzerinde Türkiye’de yaşam ile ilgili olumlu bir algı oluşturduğu tespit edilmiştir. Örneğin İran'da evi, arabası, villası, işi olan, yılda birkaç kez yurt dışında tatil yapan biri arkadaşın Instagramdaki

paylaşımlara dayanarak "Türkiye'ye gitmiş olan arkadaşım, hafta sonları düzgün bir tatil yapmakta, spor, düzenli olarak konser gibi sosyal faaliyetlere katılıyor..." demesi aslında sosyal medyanın ne denli İranlıların algılarında etkili olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra İran'da ekonomik açıdan zorluklar yaşayan özellikle genç yaşında olan İranlıları etkileyen sosyal medyadaki bu tarz paylaşımlar İranlıların Türkiye'ye göç hareketine etki etmektedir. Ayrıca Instagram gibi sosyal medya alanlarında Türkiye'ye göç konusunda ciddi faaliyet gösterilmektedir. Instagram'daki ara menüye Farsça'da göç anlamı veren "مهاجرت" sözcüğü yazıldığında Türkiye'ye göç ile ilgili birçok sayfa karşınıza çıkmaktadır.

Yukarıdaki resimde Instagram platformu ara menüsüne "مهاجرت" sözcüğü yazıldığında çıkan sonuçların bir kısmı görülmektedir. Göç ile ilgili sayfaların genel olarak Türkiye ve Kanada gibi ülkelere göç etme yolları hakkında bilgi vermekte olduğu görülüyor. Eğitim, konut alımı, yatırım ve diğer yollarla göç etme yolunu gösteren söz konusu Instagram sayfaları birçok İranlı tarafından takip edilmektedir.

Yukarıdaki resimde görülen, sosyal medyada faaliyet gösteren, 3 milyon takipçisi olan ve Türkiye’de yaşayan İranlı genç oyuncu Reyhane Prasa’nın Instagram sayfasındaki paylaşımları birçok İranlı genç tarafından takip edilmektedir. Söz konusu Instagram sayfasının paylaşımları incelendiğinde Türkiye’deki yaşam standartlarını yüksek gösterdiği görülmektedir. Türkiye’deki yaşam hakkında olumlu bir imaj yaratan bu paylaşımlar birçok İranlı gencin Türkiye’ye göç etme kararını etkileyebilir.

Son yıllarda İranlı oyuncu, sporcu ve ünlü kişilerin Türkiye’ye göç etmesi sonucunda birçok sosyal medya paylaşımlarının reklam amaçlı olduğu görülmektedir. Ünlü İranlılar konut satın alımından, moda, kozmetik ürünleri ve turistik alana kadar birçok alanda sosyal medyada faaliyet göstermektedir. Çalışmada ünlülerin sosyal medyadaki faaliyetleri Türkiye’ye ile ilgi pozitif bir algı oluştursa da yine birçok İranlı bu paylaşımların "oyuncular Türkiye’de kendi işleri yerine maalesef bu tarz işler yapmaktadır", "ünlü sanatçıların Türkiye’de böyle bir yaşam sürdürmelerinin hoş olmadığı" gibi negatif algılar oluştuğu da görülmüştür. Örneğin sosyal medyada Türkiye’de sinema ve dizi oyuncusu alımında birçok reklama karşın İran’da ünlü bir genç sinema oyuncunun Türkiye’ye

göç ettikten üç yıl geçtikten sonra filmlerde rol almadığı ve geçimini saptamak için Instagram reklamlarına yönelmesi, Türkiye'nin bu alanda doğru bir tercih olamadığı algısını oluşturmaktadır.

Genel olarak Farsça sosyal medyadaki Türkiye ile ilgili oluşturulan algılar;

- Türkiye'nin İranlıların göç hareketinde uygun bir konum olduğu,
- Türkiye'nin sosyal özgürlükler konusunda İran'dan daha iyi olduğu,
- Türkiye'nin vasıflı göçmenler için uygun olduğu,
- Türkiye'de İranlılara karşı diğer göçmenlere göre daha samimi davrandıkları,

- Türkiye'nin kültürel açıdan İran kültürüne benzediği sayılabilir.

Sosyal medyanın oluşturduğu algı İranlıların Türkiye'de tatil yapmaları, alışveriş yapmaları, düğün gibi özel günlerini Türkiye'de yapmaları gibi geniş bir alanı kapsarken, Türkiye'ye gelir açısından olumlu etkiler bırakmıştır. Sosyal medyanın yarattığı Türkiye'de alışveriş yapma veya düğün merasimi yapmanın daha az maliyetli ve daha kaliteli olduğu gibi algılar sonucunda İranlıların birçoğu arasında Türk malı kullanma veya Türkiye'de düğün yapma gibi faaliyetler moda haline gelmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

6. GENEL ETKİLER

İletişim araçları günümüzde toplumun her alanına etki etmektedir. Bu konu ile ilgili literatürde birçok çalış a bulunmaktadır. Medya ve İletişim araçlarının etkileri bireyleri medyaya erişimi ve kullanımıyla paralel olarak değişmektedir. Özellikle İnternet ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla medyanın kitleler üzerindeki etkileyici rolü etkileri daha belirgin ve daha büyük olmuştur (Zafer, 2019).

İletişim araçlarının yaygınlaşması toplumların birbiriyle tanınmasının yanı sıra onların diğer ülkeler hakkında kolay bir şekilde bilgi alabilmesine yol açmıştır. Dolayısıyla medyanın yarattığı algı bireylerin yaşam tarzı, kararları ve birçok hareketini etkilemiştir.

Bu çalışmada Farsça medya kuruluşlarının Türkiye ile ilgili yarattığı algı ve bunun İranlıların göç sürecine etkisinin yanı sıra bu etkinin diğer boyutları da incelenmiştir. Genel olarak Farsça iletişim araçları ve sosyal medyanın Türkiye ile ilgilenmesiyle İranlıların Türkiye bakışları pozitif yönde değiştiği söylenebilir. Türk dizileri, Türkiye ile ilgili analiz haberleri, turizm amaçlı konut alımı ve eğitim hakkında reklamlar, sosyal medyadaki paylaşımlar İranlıların bilinçaltında Türkiye ile ilgili bir algı oluşturmuştur. Medyanın algıları İranlıların Türkçe öğrenmekten, Türkiye'yi ziyaret etmeleri ve tatil yapmalarına, Türkiye'de alışveriş yapmaktan eğitim almalarına ve yatırım yapmalarına ve bu doğrultuda Türkiye'ye göç etmelerine kadar birçok alanda etkili olmuştur. Bunun yanı sıra İran içinde Türkiye ile ilgili medyanın oluşturduğu algının etkisi açık bir şekilde görülebilir.

Araştırmanın İran'daki saha çalışmasında, birçok İranlı yetkili, Türk dizilerinin İran toplumunda kadın-erkek ilişkilerini olumsuz yönde etkilediği ve aile yapısına zarar verdiği dillendirilmiştir. Türk dizilerin İran'da yoğun olarak yayınlanmaya başladığı dönemde, İran Devlet Radyo ve Televizyonu kurumunun resmi internet sitesi olan “jamejamonline.ir” 1 Mart 2015 tarihinde “Türk Dizileri İran Kültürünü Hedef Almıştır” başlıklı bir yazı yayınlanarak Türk dizilerinin İran'da oluşturduğu algı ve etkileri ele alınmıştır. Söz konusu yazıda Türk dizilerinin gün geçtikçe İranlılar tarafından daha çok ilgiyle karşılandığı

belirtilerek, dizilerin İran aile yapısının yanı sıra İran’da yaşayan kültür üzerinde de etkileri olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yazıda bu dizilerin aslında Türk kültürünün gerçeğini de yansıtmadığı ve Türk kültürünün bu diziler ile alakası olmadığına değinilmiştir. Yazının bir kısmı şöyledir:

“Türk dizileri İran kültürünü hedef almaktadır. Ayrıca bu diziler Türkiye’de yaşayan İslami ve milli kültüre de karşıdır. Bu dizilerde gösterilen yaşam tarzının Türkiye halkının yaşayışıyla benzerliği söz konusu bile değildir. Aile yapılarındaki bozukluk, kadın-erkek arasındaki sınır tanımayan ilişkiler, lüks yaşamlar vs. Türkiye’nin gerçeği değildir. Türk dizileri gençlerin ve ailelerin düşünce ve yaşam tarzını olumsuz yönde etkilemektedir... Bu etkiler toplumda birçok soruna yol açabilir...” (jamejamonline.ir).

Ayrıca bazı İran vatandaşları da Türk dizilerinin aile ve toplum içerisinde bir güvensizliğe yol açabileceğini dile getirmektedir. İran’daki saha çalışmasında birçok kişi bu konuyu dile getirirken yine de bu dizileri takip etmeye devam ettiklerini söylemişlerdir. M3 katılımcı bu konuyla ilgili görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

“İran’da çok fazla kişi Türkiye’yi diziler ve medyadan takip ediyor. Medyanın yarattığı algının hepsini kabul etmeseler bile, yine de kafalarında bir algı ve düşünce oluşuyor. Türkiye’ye bir kez giden ve Türklerle tanışan biri kesinlikle dizilerde olan şeylerin çoğunun doğru olmadığını anlayacaktır. Çoğu kişi dizideki şahsiyetler gibi yaşamak istiyor. Veya dizideki yaşamı görünce özellikle ekonomik açıdan kendi yaşamından memnuniyetsizlik duyuyor... Bunu da ekleyeyim ki son bir iki yıldır İranlılar, dizilerde gösterilen şeylerin birçoğunun doğru olmadığını anlamaya başladılar bile bence...”(M3).

Bu konuyla ilgili 2 Nisan 2015 tarihinde BBC Persian internet sitesinde yer alan yazıda İranlıların Türk dizileri ile ilgilenmesinin sosyal ve toplumsal değişimlere neden olabileceği yazılmıştır. BBC Persian’ın “Türk Dizilerinin Yoğun Pazarı; Eğlence İçin mi Yoksa Toplumsal Hareketlilik ve Değişim İçin mi?” başlıklı yazısında İranlıların görüşleri üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Türk dizilerinin İranlı ailelerde güvensizliğe, ayrılığa sebep olduğu ve aile yapısını hedef aldığı yazılmaktadır. Bu dizilerin İran’daki köylerde bile izlendiğini belirten yazıda, İranlıların bazı toplumsal değerlerinde değişimine sebep olabileceği söylenmiştir.

Türk dizilerinin İran kültürüne aykırı olduğunu düşünen pek çok İranlı dizileri takip etmelerine rağmen dizileri izlediklerini dillendirmekten kaçındıkları

bir vakıdır. Bunun yanı sıra aynı kişiler hayatlarında bu etki ile meydana değişikliklerin veya kararların medya ve dizilerle ilgisi olmadığını ispatlamaya çalışmaktadırlar. Bazı kesimler de dizileri veya Türkiye ile ilgili sosyal medya sayfalarını sadece eğlence amaçlı takip ettiğini söylemektedirler. Fakat yaşam tarzlarındaki değişikliklere bakıldığında dizilerin ve medyanın etkisi gözlemlendiğini belirtmek gerekir.

Söz konusu konuya dair psikolog M1 katılımcı görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

“Bazıları Türk dizilerini izlediklerini söylemekten utanır. Bu kesim aslında dizilerin bazı etkilerinin farkında olanlardır. Fakat birçok kişi dizileri takip etmektedir. Dizileri izleyenlerin birçoğu dizideki olayları, kadın erkek ilişkilerini, aile yapısındaki bozulmaları, dizideki şahsiyetlerin kaba davranışlarını, ihanetleri, insanların bu denli sözünde durmamayı veya insanların çok rahat birbirini tehdit edip öldürmeleri gibi şeyleri eleştirmesine rağmen yine de dizileri takip etmektedirler. Bunun için birçok neden söylemek mümkündür; ama en büyük nedeni insanların dizileri veya genel olarak medyayı sırf eğlence amaçlı takip etmesidir. Yani medyadan beklentileri kendilerine bir şey katması değil, eğlendirmesidir. Bunun için sıradan aşk, ihanet, mafyacılık içerikli diziler veya kalite düşünülmeden yapılmış eğlence programları birçok kişi tarafından izlenmektedir... Fakat bu diziler ilk olarak bireyleri, sonra da toplumu etkilemektedir... Bazılarının yaşayış tarzları, değer yargıları ve ilişkilerinde dizilerin etkisi görülebilir...”(M1).

Toplumsal değişimlerin, kültürel değerlerin kaybolmasının ve diğer değişimlerin doğrudan medya veya dizilerin yarattığı algının etkisiyle gerçekleştiğini söylemek doğru olmayabilir. Fakat bu tez çalışmasında medyanın yarattığı algının İran’daki etkileri açık bir şekilde görülmüştür. İranlıların Türk yemek kültürüne, Türkçe öğrenmeye ve Türk ürünlerine duydukları ilgide de medyanın çok önemli payının olduğunu söylemek mümkündür. Önceden İran’da daha çok Azerbaycan eyaleti gibi ağırlıklı olarak Türklerin yaşadığı bölgelerde İstanbul Türkçesi’ni öğrenme isteği görülmekteydi. Fakat günümüzde İran’ın birçok bölgesinde Türkçe eğitimi alan kişiler bulunmaktadır. Ya da Türk gıda ürünleri ve Türk restoranları eskiden sadece başkent Tahran veya Azerbaycan eyaleti gibi bölgelerde bulunuyordu. Günümüzde ise İran’ın her bölgesinde marketlerde Türk gıda ürünleri, Türk restoranları veya İstanbul adını taşıyan

restoranlar bulunmaktadır. Farsça medyanın Türkiye ile ilgilenmeye başlaması, Türk dizi ve medyasının etkisini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Ayrıca bu çalışmada medyanın yarattığı algının, Türkiye'deki İran turist piyasasında büyük ölçüde etkili olduğu görülmüştür. Daha önce Türkiye'nin turistler için güvensiz bir ülke olduğu, kültürel açıdan çok geri kalmış bir ülke olduğu, aileler için uygun bir turist destinasyonu olmadığı, Türklerin mezhep açısından Şiilere karşı çok tepkili olduğu ve İranlı dindar kesimin bu konuda Türkiye'de zorluklar yaşadıkları gibi negatif imajlar verilmekteydi. Dolayısıyla bu sınırlı medya bilgileri doğrultusunda İranlılar da Türkiye ile ilgili olumsuz bir algıya sahiptiler. İranlıların olumsuz algılarının değişmesinde; yaygınlaşması, çeşitliliği ve yarattığı algı nedeniyle medyanın etkisinin çok büyük olduğu söylenebilir. Medyanın Türkiye'ye pozitif bakışı, dizilerde üst düzey yaşamların ve güzel mekanların gösterilmesinin yanı sıra sosyal medyada Türkiye'nin gezilecek yerleri ve kültürüyle ilgili paylaşımlar, İranlı turistlerde Türkiye ile ilgili olumlu bir algı oluşturmıştır. Türkiye'yi ziyaret eden İranlı turistlerin birçoğunun tatil planında Türk dizilerinin çekildiği mekanları görmek ve sosyal medyada gördükleri yerleri gezmek yer almaktadır. Rusya, Fransa, Fas gibi ülkelerde ve şimdi Türkiye'de turistik faaliyet yapan F10 katılımcı bu konuyla ilgili ifadelerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Diğer ülkelerde İran turist piyasasında çalıştığım sırada, İranlıların bulunduğum ülkeler hakkında fazla bilgi sahibi olmadıklarını söyleyebilirim. Örneğin Fransa veya Rusya'ya gelen İranlı turistler nereye gideceklerini, ne yiyeceklerini ve birçok şeyi bize sorup ona göre hareket ederlerdi. 15-20 yıl önce Türkiye'ye gelen İranlı turistler de aynı durumdaydılar. Fakat bu durum şimdi çok değişti. Türkiye'ye gelen birçok İranlı turist dizilerin nerede çekildiği, fotoğraf çekmek için neresinin uygun olduğu, hangi yemeğin nerede yenilebileceği, alışveriş merkezlerinin yeri gibi birçok bilgiye sahip...”(F10).

Türkiye'ye eskiden genel olarak Tahran, Azerbaycan ve Kürdistan eyaletlerinden ziyaretçi gelmekteydi. Fakat son yıllarda İran'ın kuzeyinde bulunan Mazenderan'dan, güney kısmında bulunan Fars Körfezi kıyılarındaki eyaletlere kadar, İran'ın dört bir yanından, İranlılar tatil için Türkiye'ye gelmektedirler. İran'dan gelen turist piyasasındaki hareketlilikte değişen etkenlerin yanı sıra medyanın yarattığı algı göz ardı edilemez. Özellikle sosyal medyadaki paylaşımlar,

İranlıların Türkiye’de gezilecek yeni yerleri keşfetmelerinde önemli rol oynamaktadır.

6.1 Medyanın Göç Üzerindeki Etkisi

Göç olgusunu ekonomik, siyasal faktörler, doğal afetler ve sosyal nedenler gibi pek çok sebep etkilemektedir. İnsanlar hangi nedenle olursa olsun daha iyi bir yaşam elde edebilmek için yaşadıkları bölgeyi terk edip başka yerlere gitmektedir. Savaş, doğal afetler, siyasal baskılar ve şiddet gibi nedenlerden doğan zorunlu göç hareketlerinin yanı sıra insanlar daha iyi bir yaşam elde edebilmek, yatırım veya eğitim amaçlarıyla gönüllü olarak da göç hareketini gerçekleştirmektedir.

İranlıların Türkiye’ye göç hareketini değerlendiren bu çalışma, gönüllü olarak Türkiye’ye göç eden İranlı göçmenlerin göç sürecinde medyanın etkilerini değerlendirmiştir. Çalışmada görüşmelere katılan Türkiye’de yaşayan ve İran’da bulunan bütün katılımcılar, Farsça medya araçlarının Türkiye ile ilgili yarattığı algının son yıllarda gerçekleşen göçleri doğru ya da dolaylı olarak etkilediğini söylemişlerdir. Türkiye’de bulunan İranlı katılımcıların bazıları medyanın yarattığı algının onların göç hareketini direk etkilediğini söylemektedir. F3 katılımcı medyanın yarattığı algının kendi göç sürecini ne denli etkilediğini şöyle açıklamaktadır:

“Boş vakitlerimde Türk dizilerini ve Türkiye ile ilgili sosyal medya paylaşımlarını takip ediyordum. Sonrasında yavaş yavaş daha yoğun bir şekilde takip etmeye başladım. Devamında Türkçe öğrenmeye başladım ve haftada üç gün Türkçe dersi alıyordum. Artık Türkiye’yi Türk televizyon kanallarından takip ediyordum. Türkiye’ye gelmeden kültürünü, dilini benimsemiştim. Sonrasında İstanbul’a göç etmeye karar verdim. Ben aslında İran dışında yaşamayı istemezdim. Fakat Türkiye’yi tanıyınca İran’a yakın bir yere göç edip hem çalışır hem de eğitimime devam ederim diye düşündüm... ”(F3).

Birçok İranlı’nın medyadaki reklamlara dayanarak Türkiye’ye yatırım yapmak üzere veya öğrenci olarak göç ettikleri görülmektedir. Medya göç hareketini direk etkilemese de dolaylı yollardan etkilemektedir. Medyanın yarattığı algı göç kararını doğrudan etkilemese bile göç hareketinin diğer süreçlerini etkilediği açıktır. Örneğin göç kararı aşamasında olan kişinin medyadaki "Türkiye’de ev alımı ile ikamet ve çalışma izni almak", "İstanbul’un veya Türkiye’nin herhangi bir yerinde çok az maliyetli bir yatırımla lüks bir yaşam sürdürmek", "Türkiye’de istediğin bölümde eğitimini devam ettirmek" gibi

reklamlardan önemli ölçüde etkilendiği görülmüştür. Ailesi ile birlikte Türkiye'ye göç eden F7 katılımcı söz konusu reklamların ne denli etkileyici olduğunu şöyle açıklamaktadır:

"Biz medyadaki reklamlarda Türkiye'de ev satın aldıktan sonra çalışma izni gibi sorunları yaşamayacağımızı görüyorduk. Ayrıca vasıflı göçmenlerin uzmanlığına göre geniş bir çalışma alanına sahip olduğunu sosyal medyadan çok görmüştüm. İstanbul'da ev aldıktan sonra gerçeğin medyada söylenenden biraz farklı olduğunu anladık. Evet, Türk halkı İranlılara karşı sıcakkanlılar, aramızda birçok benzerlikler bulunuyor; fakat ekonomik olarak düşündüğümüz gibi değil. Ben uzmanlığım alanında birçok yere başvurdum ve yıllardır hiçbirinden olumlu bir yanıt almadım. Ya da aile olarak çalışma izni gibi sorunlarla yaşıyoruz..."(F7).

Medyanın göç üzerindeki etkisini değerlendiren medya uzmanı M11 katılımcı bu konuyla ilgili tespitlerini şöyle ifade etmiştir:

"Görünüşte medyanın göç hareketi üzerine etkileyici olmadığı görülebilir. Çünkü göç için ekonomik veya siyasal nedenler öne çıkmaktadır. Fakat günümüzde bireylerin ve toplumların yaşamının her alanını etkileyen medyanın göç üzerinde etkileyici olmadığını söylemek zordur! Medyanın asıl işi bir tasvir ve imaj üretmektir. Günümüzde her konuyla ilgili bilinçaltımızda tasarladığımız algılar, özellikle bizden uzak olan ve kendi gözlerimizle görmediğimiz her şeyle ilgili medyanın verdiği imaj önemli bir ölçüde etkileyicidir. Son yıllarda İran'dan göç hareketinin görünüşte ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı gerçekleştiği görülebilir. Fakat dikkat edilmesi gereken şey, bu yer değişikliğinin temelinin mukayese ile olduğu gerçeğidir. Bir İranlı, ekonomi, eğitim, yaşam tarzı gibi durumları başka ülkelerle karşılaştırmaktadır. Böylece bu konuda gördüğü veya duyduğu şeyler hayatındaki önemli kararlarda etkileyici olur. Bu kıyaslamada ister istemez medyanın payı çoktur. Sinema filminden, dizilere, sosyal medyadaki paylaşımlar, haberler, ticari reklamların verdiği imaj ve yarattığı algılar göç hareketinde önemli düzeyde etkileyicidir. Özellikle İranlıların son yıllarda Türkiye'ye yatırım, eğitim veya diğer amaçlarla göç hareketlerinde medyanın etkisinin göz ardı edilmemesi gerek..."(M11).

Bu çalışmada, medyanın yarattığı algıların göç hareketi üzerindeki etkilerinin incelenmesi için İran'da geniş bir saha çalışması yapılmıştır. İran'da yaşayan İranlıların birçoğunun Türkiye'deki yaşam hakkında bilgi almak istedikleri görülmüştür. Yatırım, ev alımı ve eğitim hakkında Türkiye'yi merak edenler medya

üzerinden istedikleri bilgiye ulaşmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra İran'dan Türkiye'ye göç hareketlerinin daha önceleri genel olarak beyin göçü şeklinde ve/veya sığınmacı olmak gibi nedenlerden dolayı gerçekleştiği görülmüştür. Fakat son yıllarda İranlıların göç hareketlerine bakıldığında göç hareketinin nedenlerinin değiştiği görülmektedir. Özellikle daha önce Türkiye'ye gelen İranlılar genel olarak sığınmacı olarak gelmekteydi. Şimdi Türkiye'ye gelenlerin çoğu temelli olarak Türkiye'ye yerleşmektedir. Türkiye'yi hedef ülke seçip, yaşamını Türkiye'de sürdürmek isteyen İranlıların sayısı açık bir şekilde artmaktadır. Daha önce sınırlı iletişim araçları veya Türkiye ile ilgili sınırlı bilgi kaynaklarından bilgi elde eden İranlılar, son yıllarda medyanın gelişmesi ve yaygınlaşması sonucu Türkiye hakkında farklı bilgiler elde ettiler. Medya ve özellikle sosyal medyanın Türkiye'yi İranlılar için uygun bir konum olarak göstermesi hem İranlıların göç kararı alması hem de göç etme sürecinde hedef ülke seçiminde etkileyici olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

İnsanlık tarihinin en eski olgularından biri olan göç, bireyleri ve toplumları en çok etkileyen olaylardan bir tanesidir. İnsanlar; savaş, doğal afet, ekonomi, siyasi ve toplumsal sorunlardan dolayı belirli bir süreliğine veya kalıcı olarak yaşadığı yeri terk edip daha iyi bir yaşam kalitesi elde etmek için göç etmiştir. İnsanlık tarihine bakıldığında çoğu toplumun göç hareketini yaşamış olduğunu görülmektedir. Aryan (Hint-Avrupa/Hint-İran) toplulukların M.Ö. 4000-5000 yılları arasında Hindistan, İran ve Avrupa'ya yaptığı göçler, Türklerin Orta Asya'dan İran, Anadolu ve Doğu Avrupa'ya yaptığı göçler, göç olgusunun toplumu medeniyet, kültürel ve sosyal olarak ne denli etkilediği göstermektedir.

Günümüzde göç hareketinin yönü değişse de daha yoğun bir şekilde devam etmektedir. Özellikle iletişim araçlarının gelişmesi ve sosyal medya platformlarının yayılmasıyla birlikte göç hareketlerinde hatırı sayılı bir artış görülmüştür. Birçok iletişim aracı kuruluşları, haberler, film, dizi veya televizyon programları, toplum üzerinde algı yönetimi yapmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal medya platformları, sosyal medyayı takip eden birçok bireyin yaşamında herhangi bir konuda karar verme sürecini etkilemektedir. Göç olgusu doğal olarak iletişim araçlarından ve sosyal medyanın yarattığı algıdan etkilenmektedir.

Bu çalışmada İran'dan Türkiye'ye yapılan göç hareketleri ele alınmış olup, iletişim araçlarının ve sosyal medya platformlarının bu göç hareketinde etkili olup olmadığı tartışılmıştır. Son yıllarda, özellikle 2015 yılından bu yana birçok Farsça yayın kuruluşu Türkiye ile ilgili televizyon programı, dizi ve filmler yayınlanmaya yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bunu yanı sıra Instagram ve sosyal medya gibi platformlarda faaliyet gösteren birçok İranlı –daha çok reklam amaçlı- Türkiye'yle ilgili video ve fotoğraf gibi paylaşımı yapmaktadır. Televizyonda yayınlanan Türk dizileri İran'da çok sıkı bir şekilde takip edilmektedir. Ayrıca dizilerin arasında Türkiye'yle ilgili yatırım faaliyetleri ve eğitim faaliyetleri hakkında yapılan reklamlar İranlıların dikkatini çekmektedir. Sosyal medyada Türkiye hakkındaki haberler, videolar ve sayfalar, sosyal medya ile ilgilenen birçok İranlı tarafından takip edilmektedir.

Bu çalışmada İranlıların Türkiye'ye yaptığı göçün incelenmesi ve İranlıların Türkiye ile ilgili algılarının değerlendirilmesi için nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmış olup saha çalışması ve gözlem yönetiminin yanı sıra İran'da yaşayan

10 kişi ve Türkiye'ye göç eden 10 İranlı göçmenle görüşme yapılmıştır. İletişim araçlarının ve sosyal medyanın yarattığı algı ve bu algının İranlıların gç hareketinde ne denli etkilenmesini inceleyen bu çalışma İranlıların bu konuyla ilgili görüşlerini aranmıştır. Bu çalışmada Türkiye'ye göç eden İranlıların göç etme sürecinde, medya kuruluşlarının yayınladığı reklamların gç üzerinde ne kadar etkili olduğu, medyanın yarattığı algı, Türkiye'ye geldikten sonra bu reklamların doğruluğunu aramaktadır.

Veri toplama sürecinde televizyon, internet ağı ve sosyal medya gibi iletişim araçlarının Türkiye ile ilgili verileri incelenmiştir. Çalışmada iletişim araçları incelenirken Farsça yayın yapan televizyonların Türk dizilerinin arasında yoğun bir şekilde yayınladığı konut alımı, şirket kurmak gibi yatırım faaliyetleriyle vatandaşlık hakkının verilmesi hakkında bilgilerin yer aldığı reklamların yayımlandığı görülmektedir. Çalışmada, Google gibi arama motorlarında Türkiye ile ilgilisi olan yada olmayan birçok konu hakkında Farsça araştırma yaparken, ilk sıradaki sitelerde Türkiye'yle ilgili tarih, sosyal hayat, toplumsal yapı, eğitim ve özellikle gç konularına değinen yazı ve videolar görülmüştür. Daha ok Türkiye'ye göç etmek, ikamet izni, Türkiye'deki üniversitelerde eğitim hakkında bilgi veren bu sitelerin şirketlere ait olduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal medyada takipçisi çok olan kullanıcıların genel olarak Türkiye'deki yaşam kalitesini yüksek gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla iletişim araçları genel olarak İranlıları Türkiye'ye göç etmeleri için teşvik etmektedir.

Bu çalışmada İran'daki katılımcıların algılarını değerlendirirken sosyal medya üzerinden veya özellikle Türk dizilerinden Türkiye'yi takip edenler ve bu iletişim kanallarından Türkiye'yi takip etmeyen katılımcılar arasında farklılıklar görülmüştür. Diziler ve sosyal medya aracılığıyla Türkiye'yi tanıyanlar Türkiye'deki toplumun kadın-erkek ilişkilerinde bir sınır tanımadığı, ailelerin ahlaki konuları önemsemediğini ve aile bağının zayıf olduğunu düşünmektedir. Fakat Türkiye'yi şimdiki iletişim araçlarıyla takip etmeyenler, Türkiye'deki aile yapısı hakkında fikir sahibi olmadıklarını söylemektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin güvenli bir ülke olmadığını söyleyen iletişim araçlarını takip etmeyen katılımcılar, Türkiye'nin mafya ve çeteler ülkesi olduğunu düşünmektedir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye'yi Türk dizileri ve sosyal medyadan takip edenler, buradaki yaşam kalitesini yüksek ve Türklerin batı kültürüne sahip olduklarını düşünmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin ekonomik

açından İran'dan daha iyi olduğunu vurgulayan iletişim araçlarını takip eden katılımcılar Türkiye'deki enflasyonun çok olduğunu, buna rağmen yatırım için uygun olduğunu düşünmektedir. İletişim araçlarını takip edenlerin aksine takip etmeyen katılımcılara göre, Türkiye'deki yaşam kalitesi çok yüksek olmadığını, Türkiye'nin ekonomik açıdan İran'dan daha kötü olduğunu düşünmektedir. Söz konusu katılımcılar, Türk dizilerinin ve sosyal medyadaki birçok sayfanın gerçek Türkiye'yi göstermeyip yanlış algı yarattığını düşünmektedir.

Mevcut çalışmada İran'da yaşayan katılımcılara iletişim araçlarının İranlıların uluslararası ve özellikle Türkiye'ye göç hareketinde ne denli etkili olduğu sorulduğunda, genel olarak iletişim araçlarının, özellikle dizi, televizyondaki reklamlar, internetteki yatırım ve eğitim reklamlarının İranlıların Türkiye'ye göç etmelerinde çok etkili olduğunu düşünmektedir. Söz konusu katılımcılara göre özellikle göç kararı verme aşamasında olan İranlılar, iletişim araçları ve sosyal medya vasıtasıyla Türkiye'yle ilgili elde ettikleri verilerin, göç kararı verme sürecinde çok etkili olduğunu düşünmektedir. İran'dan çalışmaya katılanlar, iletişim araçlarının Türkiye'yle ilgilenmediği dönemde, İran'dan Türkiye'ye göç isteğinin çok düşük seviyede olduğunu savunmaktadır. Katılımcılar ayrıca Türk dizilerinde ve sosyal medyada Türkiye ile ilgili haberlerin yayınlanmaya başlamasından sonra, İranlıların Türkiye'ye yatırım ve eğitim amaçlı göç ettiğini savunmaktadır.

Bu tez çalışmasına katılan Türkiye'de yaşayan İranlı göçmenlerin Türkiye ile ilgili algılarıyla göçmen katılımcıların Türkiye ile ilgili algılarının benzer olduğu görülmüştür. Türkiye'ye göç eden katılımcılar genel olarak Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye'nin batı ülkelerine benzediğini ve kültürel açıdan Türklerin Batıya yakın bir kültüre sahip olduklarını düşünmekteydi. Fakat Türkiye'ye göç ettikten sonra, Türkiye'nin kültürünün İran'a benzediğini söylemektedirler.

Çalışmaya katılan Türkiye'de yaşayan İranlı göçmenlerin, Türkiye ile ilgili algıları incelendiğinde, Türkiye'ye gelmeden önce Türk dizi, sosyal medya gibi iletişim araçlarıyla Türkiye'yi takip eden ve Türkiye'yi, başkalarının deneyimleriyle tanıyan göçmenlerin algıları arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye'yi daha çok medyadan takip eden edenler, Türkiye'nin ekonomi, yaşam kalitesi veya göçmenler için daha iyi bir ülke olduğu düşünmektedir. Ayrıca ikamet ve çalışma izni sorunu yaşayan İranlı göçmen katılımcılar, göç etmeden önce medyanın vasıtasıyla, Türkiye'de ikamet ve çalışma izninin daha rahat verileceğine, çalışma

koşullarının ise daha iyi olduğuna dair bir algıya sahiptiler. Söz konusu göçmenler, özellikle Türkiye'ye göç ettikleri ilk dönemde birçok olumsuzlukla karşı karşıya geldiklerini aktarmıştır. Fakat Türkiye'yi medya üzerinden takip etmeyen, göç etmeden önce kendileri Türkiye'ye gelip kendi gözlemiyle veya başkalarının Türkiye ile ilgili deneyimleri ile Türkiye'deki yaşam, kültür, ekonomi gibi konular hakkında bilgi alanlar, Türkiye'ye göç ettikten sonra uyum süreci, ekonomik ve kültürel açıdan daha az olumsuzlukla karşılaşmıştır.

Çalışmada Farsça yayın yapan İran medya kuruluşları da incelenmiştir. Mevcut çalışmada İran devletine ait medya kuruluşlarına bakıldığında, İranlıların göç etmesine önleyecek bir politika yürüttüğü görülmüştür. İran'ın devlet televizyonunda yayınlanan diziler, haberler ve diğer televizyon programlarında göçün olumsuzlukları, göç edenlerin daha kötü şartlarda yaşadığı, göç etmenin aile yapısına zarar vereceği, psikolojik açıdan göçlerin zararları gibi konular işlenmektedir. Türkiye'ye göç edenlerin yaşam kalitesinin yüksek olmadığı, özellikle İranlı göçmenlerin durumunun kötü olduğunu gösteren devlet televizyonunda yayınlanan diziler ve filmlerde İranlıların göç hareketi engellenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca haberlerde Türkiye'nin ekonomik açıdan yatırım faaliyetleri için uygun olmadığı ve daha önce Türkiye'de yatırım yapanların olumlu bir sonuç almadıkları gibi haberler yapılmaktadır.

Bu tez çalışmasının sonucunda, İran'dan Türkiye'ye yapılan göçün nedenleri arasında, iletişim araçlarının yarattığı algının (özellikler dizi ve sosyal medya) son dönemde gerçekleşen göç hareketinde oldukça etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca İran'ın devlete ait medya kuruluşlarında İranlıların göç hareketine engel olma politikası, yurt dışından yayın yapan Farsça medya kuruluşlarına karşı yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın bulgularından hareketle, iletişim araçların toplumun her alanında etkili olduğu ve insanların algısını etkilediği saptanmıştır. Günümüzde iletişim araçlarının insanlık tarihine kadar uzanan göç olgusu üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Medya kuruluşları bu konuda daha hassas davranıp doğru bilgi aktarımı sağlarsa insanları doğru yönde etkileyebilir.

Bu tez çalışması, göç olgusu üzerine çalışan diğer araştırmaların, iletişim araçlarının özellikle uluslararası göç hareketlerindeki etkisini de değerlendirmesini önermektedir. Ayrıca devletlerin medya kuruluşlarının yarattığı algının daha detaylı bir şekilde incelenmesini de önermektedir. Bunun yanı sıra bu çalışmada

Türkiye medyası ve Türkçe iletişim araçlarının İran'la ilgili yarattığı algı, araştırmanın kısıtlı olması sebebiyle detaylı bir şekilde değerlendirilememiştir. Bu konuyla ilgili başka akademik çalışmalar söz konusu olabilir. Bunun yanı sıra çalışmada İran ve Türkiye arasındaki yaşam tarzı, sosyal yaşam, kültürel ve ekonomik farklılıklar kapsamlı bir şekilde incelenememiştir. Buna göre başka bilimsel çalışmalarda bu konu hakkında detaylı çalışmaların yapılmasının faydalı olacağı önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.

- Adıgüzel, Y. (2016). "Göç Sosyolojisi". Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Adıgüzel, Y. (2022). "Göç Sosyolojisi". Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Adıgüzel, Y. "Küreselleşme Çağında Göç", İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Aka, M. (2012). "Türkiye'de Diller ve Etnik Gruplar". Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1(1). 293-297.
- Akçı, Y. (2020), "Değişen Pazarlama Anlayışı: Yeni Pazarlama Yaklaşımları II", Editörler: Akçı, Y., Kılınç, K. ve Yıldız, A., NOBEL Yayınları: Ankara)
- Akın, M. H. ve Bozbaş, G. (2020). "Suriye'den Türkiye'ye Göçün Sosyolojik Sonuçları: Suriyeli Göçmenler Üzerine Uygulamalı Bir Saha Araştırması". Liberal Düşünce Dergisi, (25), 97-47.
- Akçora, E. (1996). "Türk Tarihinde Göçler Ve Önemli Sonuçlar". Bilgi Yesevi Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi Dergisi, (2), 241-246.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). "Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul". Göç Araştırmalar Dergisi, 1(2), 58-83.
- Aksoy, Z. (2012). "Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5 (20), 292-302.
- Akyıldız, İ.E. (2016). "Göç Teorilerinin Karşılaştırılmalı Analizi". Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi / Uludağ Journal of Economy and Society, 35(2), 127-176.
- Aldemir, T. (2018). "Göç Mültecilik ve İnsanlık Tebliği Kitabı". Kartepe Zirvesi 2018: Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı.
- Alkan, U. (2015). "Avrupa'da Refah Devleti ve Göç İlişkisi: Refah Şovenizmi Örneği". Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 70 (3), 751-768.
- Arabacı, H. M. (2012). "1783'den II. Dünya Savaşı'na Kadar Kırım'dan Anadolu'ya Yapılan Göçler (Sebepleri ve Sonuçları)". 38. ICANAS: Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, (1), 227-241.
- Aslan, T. (2011). "Yahudilerin Filistin'e Göçü Üzerine Bazı Düşünceler". Erdem dergisi, (59), 37-51.
- Atagün, F.Ö. (2020). "Amerika'nın Kolonizasyonu ve Bağımsızlık Savaşı". Ankara. www.omeratagun.com
- آینه وند، ص. و جوادى نیا، ح. (1391). علل مهاجرت اعراب جنوبی به ایران بعد از ظهور اسلام. مجله علمی پژوهشی تاریخ. 7(27). 06-20.
- Ayenevand, S. ve Javadinia, H. (2012). "İslam'ın ortaya çıkışından sonra güneyli Araplar'ın İran'a göç sebepleri". Tarih Bilim Araştırmalar Dergisi.
- Aytek, A. İ. (2014). "Kocabaş Fosil İnsan Kalıntıları Üzerine Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi". Antropoloji Dergisi, Sayı 27, 65-80.
- آزادی، آ. (2020). آمار اقوام در سه روایت.
- Azadi, A. (2020).Üç Aktarımla Milletlerin İstatistiği. www.newspaper.hamshahrionline.ir (15.02.2023)
- Azadi, P. , Mirramezani, M. & Mesgaran, M. B. (2020). "Migration and Brain Drain From Iran". Working Paper Stanford Iran 2040 Preject, Stanford University.
- آذربایجان در نیم قرن اخیر میزبان دست کم یک میلیون و 600 هزار شهروند کرد عراق بوده است.
- Azerbaycan son yarım asırda en az bir milyon altıyüz Irak Kürdü'ne ev sahipliği yapmıştır. www.trt.net.tr/persian (15.02.2023)

- Balcıoğlu, İ. (2007). "Sosyoloji ve Psikoloji Açısından Göç". Ankara: Elit Kültür Yayınları.
- Bakewell, O. (2015). "Göç Kuramında Yapı ve Fail Kavramları Üzerine Bazı Görüşler". Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2), 188-218.
- Barişık, S. (2020). "Göç Kavramı, Tanıtım ve Türleri". www.researchgate.net (10.10.2022)
- Başar, U. Ve Sevindik, C. (2016). "İran Türkleri ve İran'da Türkçe Üzerine Güncel Bir Değerlendirme". TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi, 18(18), 135-148.
- Başel, H. (2006). "İç Göçün Sonuçları ve İşgücüne Etkileri". Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0(51), 287-321.
- Başoğlu, O. (2010). "Evrimsel Gelişim Sürecinde İnsan Ailesinin Paleodemografik Yapısı". Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(32), 341-349.
- Barut, I. (2018). "Osmanlı Dönemi'nde Gerçekleşen Göçlerin Kurumsallaşma ve Göç Politikaları Üzerindeki Etkileri". Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18(2) 161-190.
- بهمدی، ا. (2011). ریشه های فرهنگ در دوره میانه. خبرگزاری کتاب ایران.
- Behmardi, E. (2011). "Orta Dönemin Kültür Kökleri". İran Kitap Haber Ajansı, www.ibna.ir (Erişim Tarihi: 22.12. 2022)
- Berk, F. M. (2020). "Göç Fenomeni: Tarihsel Perspektif Bağlamında İlk İnsan Göçleri". Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmalar Dergisi 2(2), 115-134.
- Bilgi, L. (2006). "Türk Romanında Savaş Sonrası Anadolu'ya Zorunlu Göçler". Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Bilgili, A.S. (2020). "Türk Kültür Coğrafyası". Ankara: PEGEM Akademi Yayınevi.
- Bozkurt, F. Ve Özgüzel, S. (2019). "Türklerde Yaşam Tarzı Olarak Göç Olgusu 'Göç Yolda Düzeldir'". Folklor/Edebiyat Dergisi, 25(100), 815-824.
- Bozkurt, N. (2012). "Cumhuriyet Dönemi'nde Yugoslavya'dan Marmara Bölgesine Göçler ve Mekansal Etkileri". Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dünyası Coğrafyası Anabilim Dalı, Yüksek Lisan Tezi.
- Bozyer, Ü. Ve Bulut, Ü. (2019). "Toplumsal Yapı ve Türk Sosyolojisinde Toplumsal Yapı". Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi, 6(1), 50-60.
- جابری نسب، ن. (1388). مهاجرت ایرانیان به هند. فصلنامه مطالعات هند دانشگاه سیستان و بلوچستان. 1(1). 56-25.
- Caberasnasab, N. (2009). "İranlıların Hindistan'a Göçü". Sistan ve Baluchestan Üniversitesi Hint Yarım Adası Araştırma Dergisi.
- Canatan, K. (2015). "Dİsiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu". İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul: İZÜ Yayınlar.
- Castles, S. ve Miller, M. (2008). "Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri", I.Baskı. (Çev: Bal, B. U. Ve Akbulut, İ.). Ankara: GAV Prespektif Yayınları.
- Ceylan, A. ve Uslu, İ. (2019). "Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelen Kitleli Göç Hareketleri ve Kabul Mekanizmasındaki Yaklaşımlara İlişkin Bir İnceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye Göçleri". Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, (36), 199-221.
- Cizreli, B. (2015). "Dünya Sistemleri Kuramı Bağlamında Batı'nın Göç Haritası". Sosyoloji Divanı Dergisi, (6), 31-39.
- Çağlak, E. (2017). "Göç Olgusunun Sosyo-Ekonomik boyutları: Sivas İli Örneği". Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çağlar, T. (2018). "Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve". Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 5(8), 5-49.
- Çağlayan, S. (2006). "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi". Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), (17), 67-91.
- Çavuşoğlu, H. (2007). "Yugoslavya-Makedonya" Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri". BİLİG/bilig Dergisi, (41), 123-154.

- Çelik, M. (1988). "İran'daki Kaşkay Türkleri". *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 0(5), 204-213.
- Çetiner, S. Günay, E. (2021). "Uluslararası Göçün Sosyo-Kültürel Etkilerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(47) 1-21.
- Çetin, M. (2022). "İranlı Mültecilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sosyal Sermayenin Etkisi: Denizli Kenti Örneği". *İran Çalışmalar Dergisi*, 6(2), 251-287.
- Dandamayev, M. & Medvedskaya, I. (2006). "Encyclopedia Iranica". www.iranicaonline.org (Erişim Tarihi: 25.02.2023)
- دانش پژوه، م. (1381). فرهنگ ایرانی و تاثیر آن در فرهنگ جهان. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، 67-78، (0)164
- Daneshpajuh, M. (2002). "İran Kültürü ve Dünya Kültürüne Etkisi". *Tahran Üniversitesi Edebiyat ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- دریایی، ت. (2012). تاریخ ایران: پژوهش آکسفورد. ترجمه: شهربانو سارمی. تهران: انتشارات ققنوس.
- Daryayi, T. (2012). "The Oxford Handbook of Iranian History". İngilizceden Farsçaya Çeviri: Şehrbanu Saremi. Tahran: Ghoghnuş Yayınevi."
- دهقان نژاد، م.، معینی، م. و قائد اشرفی، ب. (1395). بررسی مسئله تغییر تابعیت اتباع ایرانی و عثمانی و واکنش دولت ایران نسبت به آن در فاصله سالهای 1900-1922. مجله تحقیقات تاریخ اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. 6(1). 33-58.
- Dehghannejad, M., Moini, M. ve Ghaed Ashrafi, B. (2016). "1900-1922 yılları arasında İran ve Osmanlı vatandaşlarının, vatandaşlık değiştirme meselesi ve İran devletinin buna tepkisi". *Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Toplumsal Tarihi Araştırmalar dergisi*.
- دهقان پور، ز. و بیات، ع. (1390). "پیامدهای اجتماعی مهاجرت قبایل عرب به ایران". مجله تاریخ و تمدن اسلامی، 7(14)، 23-03.
- Dehghanpur, Z. Ve Bayat, E. (2011). "Arap kabilelerinin İran'a göçünün sosyal sonuçları". *İslam Tarih ve Medeniyeti dergisi*.
- دهقان پور، ز و طرفداری، م. (1399). "هجرت امام رضا به ایران و تاثیر آن بر روند مهاجرت علویان در دوره عباسی". مجله فرهنگ رضوی، 8(32)، 1-23.
- Dehghanpur, Z. Ve Tarafdari, M. (2020). "Abbasi döneminde İmam Rıza'nın İran'a göçü ve bunun Aleviler'in göç sürecine etkisi". *Razavi Kültür Dergisi*.
- Demir, R. (2020). "Çeşitli Açılardan Göç ve Eğitim". Ankara: İKTİSAD Yayınevi.
- دین پرست، و. (1391). "نقش ایرانیان مهاجر در آناتولی با تاکید بر دوره تیموری و اوایل دوره صفوی". فصلنامه علمی پژوهشی تاریخ اسلام، 13(4)، 155-181.
- Dinparast, V. (2012). "Anadolu'da İranlı Göçmenlerin Etkisi; Timuriler ve Safevi Dönemi başlangıcına vurgu ile". *İslam Tarihi Bilim ve Araştırma Dergisi*.
- Disiplinler arası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu (2015). Bildiri Kitabı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Doğan, M. (2007). "İngiltere'nin Amerika'da Uyguladığı Sömürge Siyaseti (1620-1774)". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Dolatabadi, F. (2018). "Anadolu ve İran Türk Göçebe Toplulukları arasında Ortaklıklar". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 6(13), 28-37.
- Efe, H. 2018. "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Yaşanan Göçler ve Etkileri". *Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi* (01), 16-27.
- Ekhtiari, M. ve Asyan, M.F. (2023). "Günümüz Türkiye'sinde İranlı Göçmenlerin Sosyoekonomik Entegrasyonu". *İnsan & Tolum Dergisi / The Journal of Humanity and Society*, 13(1), 225-253.
- Eravcı, H. M. ve Ateş, T. (2018). "Dünya Tarihini Etkileyen Göçler ve Türk Milletinin Etkisi". *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 42-47.

Ercan, K., Ramazani, İ ve Baydar, S. C. (2018). "Türkiye’de Öğrenim Gören İranlı Üniversite Öğrencilerinin Uyum Sorunları". Migration Policy Center Ankara.

عرفان، ا. (1386). سرزمین هزار آیین جلد 1. تهران. انتشارات موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی

Erfan, A. (2007). "Bin Ayin Toprağı". 1. Cild. Tahrar: İmam Humeyni Eğitim Araştırma Merkezi Yayınları.

Ertan, K. A. ve Erten, B. (2017). "Türkiye’nin Göç Politikası". İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar Dergisi. 1(2). 7-39.

فرهنگ چیست؟ (2014). درگاه اینترنتی دنیای اقتصاد.

Kültür Nedir? (2014). www.donya-e-eghtesad.com (Erişim Tarihi: 24.03. 2023)

Firuzmandi, B., Janini, Sh., Taheri, M.H. ve Rafei, N. (2017). "Arkeoloji Çalışmalarda Hint-İran ve Hint-Avrupalıların Göçü ve Amacı". İranlı Araştırmalar Dergisi, 16(31), 168-184.

Gezgin, M. (1991). "İşgücü Göçü Teorileri". Sosyoloji Konferansları / Istanbul Journal of Sociological Studies 1991, 0(23), 31-50.

قربان نژاد، پ. و حسین پور، ح. (1391). "بررسی علل مهاجرت و مهاجران آذربایجانی به اصفهان در دوره شاه عباس صفوی". فصلنامه مسکویه، 7(20)، 31-7.

Ghorbannejad, P. ve Hoseynpur, H. (2012). "Safevi padişahı Şah Abbas döneminde Azerbaycanlı göçmenlerin İsfahan'a göç sebeplerinin değerlendirilmesi". Maskuye Dergisi.

Giddens, A. (2005). "Sosyoloji". Hazırlayan: Cemal Güzel. Ankara: Ayraç Yayınevi

Goldin, L., Cameron, G. ve Balarajan, M. (2022). "Sıra Dışı İnsanlar". Çev: Akın Emre. Ankara: Pilgir. GAV Perspektif Yayınları.

Goodarzi Borujerdi, M., Nourai, M. ve Fayaz, A. (2019). "A Syudy of Socio-Cultural Relations of Polish İmmigrants With Iranians (1942-1945); A Case Study of İsfahan City". Journal of Historical Researches, 11(2), 1-14.

Güler, A. (2021). "Göç Olgusunun Çok Boyutlu Etkileri ve Türkiye’ye Yansımaları". Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(2), 218-239.

Güllüpinar, F. (2012). "Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kurumları Üzerine Bir Değerlendirme/The Economy-Politics Of Migration And A Review of the Theories of International Migration". Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, (4), 53-85.

Güçlüten, Ç. Cereci, S. (2021). "Uluslararası Göç Temelinde Göçmen ve Suç İlişkisi". Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(47), 22-35.

Günay, E., Atılğan, D. Ve Serin, E. (2017). "Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi". Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7 (2), 37-60.

Güney, T. Tuncer, G. ve Kılıç, R. (2013). "Uluslararası Göçün İşgücü Piyasasındaki Ücret Düzeyi Üzerine Etkileri: Bir Literatür Araştırması". Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (35), 41-53.

Haas, H. D., Castles, S. ve Miller, M. (2022). "Göçler Çağı; Modern Dünyada Uluslararası Nüfus Hareketleri". (Çev: Birsan Aybüke Evranos). Ankara: GAV Prespektif Yayınları.

Haciosmanoğlu Aşilar. R. ve Yıldırım, A. (2018). "Göçün Sosyal ve Ruhsal Etkileri ve Hemşirelik". I.Baskı. Editör: Aydın Avcı, Ankara: Ankara Türkiye Klinikler Yayınları.

Hakimzadeh, Sh. (2006). "Iran: A Vast Diaspora ABroad and Millions of Refugees At Home". The Online Journal of The Migration Policy Institutute.

Hatay B.B. (2018). "İklim Bağlı Göç ve İklim Göçüne Maruz Kalanların Hakları", Proje Dergisi, (0), 1-42.

Hatipler, M. (2018). Cumhuriyet Dönemi Balkan Göçlerinin Sosyal Politikalar İle İlişkisi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 20(2). 423-445.

حیدرزاده، ت. (1375). "مهاجرت علمای ایرانی به امپراتوری عثمانی". مجله فرهنگ، 20(21)، 49-94.

- Heydarzadeh, T. (1996). "İranlı Bilim Adamlarının Osmanlı İmparatorluğu'na Göçü". *Kültür Dergisi*.
- حسینی، آ. و تقوایی، ف. (1388). "کارگزاران ایرانی در دستگاه سلجوقان روم". *مجله مسکویه*, 3(10), 103-124.
- Hoseyni, A, Taghvayi, F. (2009). "Anadolu Selçukluları devletinde İranlı devlet adamları". *Maskuye Dergisi*.
- İnan, K. (2014). "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen İranlıların Yazılı Anlatımlarının Hata Analizi Bağlamında Değerlendirilmesi". *Turkish Studies-International Periodical For The Langugs Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(9), 619-649.
- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme". *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2581-2615.
- پرونده مهاجرت گیت ایران. (1398). "حقایق و مغالطه پیرامون موضوع مهاجرت ایرانیان به خارج از کشور". تهران: رصدخانه مهاجرت ایران.
- İran Gate Göç Dosyası. (2019). "İranlıların yurtdışına göçüne dair gerçekler ve yanıltmalar". Tahran: İran Göç Gözlemevi Yayınları.
- اولین اعزام دانشجو به خارج کشور در زمان محمد شاه قاجار
- Kaçarlı Muhammed Şah zamanında ilk defa yurtdışına öğrenci gönderilmesi. www.myarman.com (21.11.2022)
- کریمی، ع. و کریمی، س. ع. (1378). "لهستانی های مهاجر در ایران 1942-1945". فصلنامه تاریخ معاصر ایران، (9)، 7-40.
- Karimi, A. ve Karimi, S. A. (1999). "İran'da Polonyalı göçmenler, 1942-1945". *İran Çağdaş Araştırmaları Dergisi*.
- Kavak, G. 2018. "Birinci Körfez Savaşı Sonrası Irak'tan Türkiye'ye Göç ve Sonuçları". II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi: Bildiriler Kitabı II.
- Kaya, A. (2016). "İslam, Göç ve Entegrasyon; Güvenlikleştirme çağı". Çev: Ural, N. Y., İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, B. ve Çağlayan, S. (2023). "İran'dan Türkiye'ye Göç ve Göçmen Ağları / Migration and Migant Networks Ferom Iran to Türkiye". *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (58), 161-181.
- Kaya, M. (2009). "İran Türkleri". *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, (180), 137-148.
- Kepçeli, H. (2021). "Türkiye'deki Göçmenlerin Akademik Çalışmalarda Görünürlüğü: Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). "Türkiye'de göç olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerisi". *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Korkmaz, N. ve Öztürk, A. (2017). "Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İskan ve İş gücüne Dayalı Entegrasyonu". *ANKASAM/Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 268-289.
- Köse, Ö. (2017). "Geçmişte Günümüze Göç I.". Samsun: Canlık Belediye Kültür Yayınları.
- Köse, Ö. (2017). "Geçmişten Günümüze Göç II.". Samsun: Canlık Belediye Kültür Yayınları.
- Kurtuluş, B. (2005). "Amerika Kıtası'nın Keşfi: Kuzey Amerika-Asya Bağlantısı". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 874-876.
- Lotfî, S. ve Porsak, S. (2021). "Türkiye'ye Göç Etmiş İranlı Kadınların Sosyo Ekonomik Durumlarının Değerlendirilmesi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 1047-1059.
- Maleki, E. (2013). "Türk Kültür ve Dilinin Fars Kültür ve Diliyle Etkileşimi". *TSA Dergisi*, 17(3), 129-149.

- Manuchehri, F. (2015). "Aynı Olanın Paradoksu/ Göçmenlerin Göç Sürecinde Değişik Tecrübeleri ve Tecrübelerin Göçmenlerin Anavatan Konusundaki Bakışı Üzerindeki Etkisi: Kuran'da Yusuf ve Musa'nın Göç Süreci". *Sahifeyi Mobin Araştırma Dergisi*, 21(57), 95-122.
- Mert, R. (2021). "Yahudilerin Göç Tecrübesinde Kudüs'ün Konumu". *Ortadoğu ve Göç Dergisi*, 11(1), 13-41.
- Moghadam, A. ve Jalali, S. (2021). "Immigration and Revolution In IranŞ Asylum Politics and State Consolidation". *REMHU; Rev. Interdiscip, Mobil. Hum, Brasilia*, 29(63), 21-41.
- Moghanirahimi, S. (2021). "Tarihten Günümüze İran'daki Türkler ve Türk-İran İlişkileri". *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 213-220.
- Mohammadi, R. ve Sığın, A. (2022). "Konut Alımıyla Başlayan İran'dan Türkiye'ye Göç Süreçlerinin Nedenlerini Anlamaya Yönelik Sosyolojik Bir İnceleme". *Türkiye Ortadoğu Çalışmalar Dergisi*, 9(1), 217-256.
- محمدی، ی.، خداوردی، ح. و کشیشیان، ک. (1381). "علل و ویژگی های مهاجرت اتباع افغانستان به ایران و تاثیر آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران بعد از انقلاب اسلامی". *مجله پژوهشهای علمی رهیافت*, 13(49), 65-86.
- Mohammadi, Y., Khodavardi, H. ve Keşışiyan, K. (1381). "Afganistan vatandaşlarının İran'a göç sebepleri ve özellikleri ve bunun İslam Devrimi sonrası İran İslam Cumhuriyeti'nin güvenliğine etkisi". *Rahyaft Bilimsel Araştırmalar Dergisi*.
- Mutlu, A. Ve İrdem, İ. (2015). "Ekolojik Mültecilik". *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 10 (23), 79-118.
- ناصری، ص. (1996). *بررسی پندهای فردوسی از دید فرهنگ ایران*.
- Nasari, S. (1375). İran Kültürü Açısından Ferdevsi'nin Öğütleri. www.mehremihan.ir/iranian-culture (Erişim Tarihi: 24.12.2022)
- Oğuz Uzuner, Ş. (2021). "1923-1945 Yılları Arasında Gerçekleşen Dış Göçler". *Bingöl Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 51-66.
- Oğuz, E. S. (2011). "Toplum Bilimlerinde Kültür kavramı". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat fakültesi Dergisi*, 28 (2), 123-139.
- Oral, B. Çetinkaya, F. (2017). "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri, ve Kuramları". *Türkiye Klinikleri Dergisi/ Publik Health-Special Topics*, 3(1), 1-8.
- Özcan, D. E. (2016). "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme". *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183-215.
- Özdemir, A. (2019). "Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğuna Gelişi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin İlan Edildiği Tarihsel Sürece Kadar Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Durumların Araştırılmasına Yönelik Tarihsel Bir Yaklaşım". *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (14), 55. 85.
- Özçürümez, S. ve İçduygu, A. (2020). "Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme; Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar İle Türkiye". *İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*.
- Özpolat, V. (2018). "Zorunlu Göçler ve Doğurduğu Sosyal Travmalar". *Ankara: HEGEM Yayınları*.
- پرنیا، ح. (1392). "تاریخ ایران باستان". جلد 1. تهران: انتشارات پر.
- Pirnia, H. (1932). "İran'ın Antik Çağ Tarihi". 1. C. Tahrar: Per Yayınlar.
- Perruchoud R. ve Redpath, J. (2009). "Göç Terimleri Sözcüğü". *Uluslararası Göç Örgütü (IOM). II. Baskı*
- Pınar, M. (2014). "1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler Ve Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(89), 61-94.
- Pusch, B ve Wilkoszewski, T. (2010). "Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar", Çev: Özbatur, M. Ö., İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Raheshkhu, M., Rafeian, M. ve Amini, E. (2013). "Toplumsal ve Kültürel Etmenlerin İranlı Öğrencilerin Göçü Üzerindeki Etkisi". *Sosyoloji Araştırmalar Dergisi*, 4(16), 83-104.

- رستگاری، ث. و وحید، م. و توسلی رکن آبادی، م. (1400). "ایرانیان خارج از کشور؛ فرصت یا تهدید". فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، 17 (62)، 247-278.
- Rastegari, S., Vahid, M. ve Tavassoli Roknabadi, M. (1400). "Yurtdışındaki İranlılar; fırsat mı tehdit mi?". İran Vakfı İletişim ve Kültürel Çalışmaları Dergisi.
- رضایی، ا.، ریاحی، ا. و سخاوتی فر، (1386). "گرایش به هویت ملی و قومی در ترکمن های ایران". فصلنامه مطالعات ملی، 8 (4)، 119-140.
- Rezayi, E., Riyahi, E. ve Sekhavatifar, N. M. (2007). "İran Türkmenlerinin Milli ve Etnik Hüviyete Eğilimleri". Milli Araştırma Dergisi.
- رسولی، ع. و رنجبر، پ. (2013). "بررسی نقش و جایگاه ایرانیان ساکن کشور عثمانی در دوره قاجار". نشریه تاریخ پژوهی، 25 (56)، 135-150.
- Rasuli, A. ve Ranjbar, P. (2013). "Kaçarlar Dönemi'nde Osmanlı Ülkesinde Yaşayan İranlıların Yeri ve Rolü". Tarih Araştırmaları Dergisi.
- Sadeghi, R. Ghafari, G. ve Rezayi, M. (2019). "Toplumsal Varlık ve İran'dan Göç Eğilimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi". Nüfus Araştırmaları Dergisi. 4(2). 83-108.
- صدرنیا، ب. (1390). "بررسی عوامل و ابعاد مهاجرت ایرانیان به آسیای صغیر در قرن هفتم". نشریه علمی پژوهشی تاریخ نامه ایران پس از اسلام، 1 (2)، 43-69.
- Sadrnia, B. (2011). "VII. yüzyılda İranlılar'ın Anadolu'ya Göç Sebepleri ve Göçün Boyutları, İslam'dan sonra İran Tarihnamesi". Bilim Araştırma Dergisi.
- صاحبکاران، م. و مرادی، م. (1397). "شرق ایران در جنگ جهانی دوم؛ عبور مهاجرین لهستانی". مجله پژوهش های تاریخی ایران و اسلام، 33 (33)، 127-152.
- Sahebkar, M. ve Moradi, M. (2018). "İkinci dünya savaşında İran'ın doğusu; Polonyalı göçmenlerin geçişi". İslam ve İran Tarihi Araştırmalar Dergisi.
- سعیدی، س. (1397). "آسیب شناسی مهاجرت های غیر متعارف زنان؛ مطالعه موردی چالش های مهاجران افغان ساکن ایران در کشورهای ترانزیت". فصلنامه علمی ترویجی جامعه، فرهنگ و رسانه، 7 (26)، 11-46.
- Saidi, S. (2018). "Kadınların tanımlanmamış göç patolojisi; İran'da yaşayan Afgan göçmenlerin transit ülkelerdeki problemlerine dair bir vaka çalışması". Medya, Kültür ve Sosyal Bilimsel Yayınlaşma Dergisi.
- Sinanoğlu, F. (2015). "Toplumsal Yapının Oluşumu: Bilim, Din ve Toplum Arasındaki İlişkiler". İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 213-220.
- Stouffer, S. A. (1940). "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance". American Sociological Review/Amerikan Sosyolojik İncelemesi, 5(6), 845-867.
- Şahin, C. (2001). "Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme". G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi 21(2), 57-67.
- Sarınay, Y. (2011). "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990)". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 27(80), 351-388.
- Şemşit, S. (2018). "Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış". Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 25 (1), 269-289.
- Şen, M. (2014). "Türkiye'de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi". Çalışma ve Toplum Dergisi, (1), 231-256.
- طاهری قره قشلاقی، ط. (1386). "تأثیر مهاجران ترک بر تغییر و تحول زبان مردم آذربایجان". فصلنامه علمی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء، 17 (65)، 93-123.
- Taheri Gharegheshlaghi, T. (2007). "Türk göçmenlerin Azerbaycan halkının dilindeki değişiklik ve dönüşümlere etkisi". El-Zehra Üniversitesi Sosyal bilimler Araştırmaları Dergisi.
- Tarım, N. (2019). "İklim Değişikliğine Bağlı Göçlerin Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemlerine Etkileri". Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Programı, Yüksek Lisans Tezi.
- Taşcı, F. (2009). "Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç". İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 10(4), 177-203.

- Taşdemir, H. (2021). "19. Yüzyılın İkinci Yarısında Kırım ve Kafkas Muhacirlerinin Bandırma'ya Sevk ve İskanları". Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 4 (Özel Sayı), 45-59.
- Tatlıcıoğlu, O. ve Apak, H. 2018. "'Suriyeliler' Hakkında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme". Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 40(2), 227-254.
- Tepealtı, F. (2019). "Lozan Nüfus Mübadelesi Göçler ve Türk Mübadillerin İskanı". Coğrafya Dergisi, (39), 89-98.
- Tekin, C. (2018). "Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerin Nedenleri (1950-1958)". Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (39), 249-261.
- Tekin, C. ve Altunsoy, Y. (2019). "Cumhuriyet Döneminden Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitlemel Göçler". Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (2), 119-147.
- Thomas, F. (2003). "The Volume And Dynamics of International Migration and Transnational Social Spass. Axford University Press. 2000/ Uluslararası göç ve Ulusal Toplumsal Alanlar, Çev: Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Tiryakioğlu, M. (2016). "Afetlerle Kalkınma/Tecrübeler, Politikalar ve Beklentiler". Ankara: EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık.
- Toğa, O. (2022). "İranlıların Türkiye'ye Göç Motivasyonları". İRAM (İran Araştırmalar Merkezi).
- Toksuz, G. (2006). "Uluslararası Emek Göçü". İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tuncel, G. Ekici, S. (2019). "Göçün Siyasi Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi". Birey ve Toplum Dergisi, 9(18), 49-72.
- Tuzcu, A. Ilgaz, A. (2015). "Göçün Kadın ruh Sağlığı Üzerine Etkileri". Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 7(1), 56-67.
- Tutar, H. ve Erdem, A. T. ((2020). "Örnekleriyle Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve SPSS Uygulamaları". Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınları.
- Tümaş, M. S., Ergün, C. (2016). "Göçün Toplumsal ve Mekansal Yapı Üzerindeki Etkileri". Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), 1347-1359.
- Ulutaş, A. (2006). "I. ve II. Körfez Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri". Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Uslu Ak, B. (2021). "Göç Kavramı ve Kuramları". Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi/Journal of Social and Humanities Sciences Research, 8(72), 1749-1758.
- Utma, S. (2018). Dijital Çağda Medyanın Psikolojik Gücü: Perspektifinden Kuramsal Bir Değerlendirme. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (22 Özel Sayı), 2903-2913).
- Varol, N. Ve Gültekin, T. (2016). "Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler". AÜDTCF Antropoloji Dergisi, (32), 43-51.
- Yağız, Ö., Amca, Y., Erdoğan, E. U. ve Saydam, N. Malan. (2012). "Barkirin Zorunlu Göç Anlatıları". İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yamanlar, Y. (2020). "Göç Kuramları Çerçevesinde İkinci Dünya Savaşı Sonrası Batı Avrupa'nın Göç Deneyimi". Ankara Avrupa Çalışmalar Dergisi, 19(2) 553-583.
- Yıldız, O. ve Sert, D. (2022). "Türkiye-İran Göç Sistemi: Süreklilik ve Değişimler". İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21 (özel sayı), 232-253.
- Yılmaz, A. (2014). "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri". International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9(2), 1685-1704.
- Yücedağ, G. (2020). "The Reflections of Migration and Migrant Facts In German History/ Göç ve Göçmen Olgularının Alman Tarihindeki Yansımaları". International Journal of Human Sciences, 17(4), 947-966.

EKLER

EK 1

